

મુદ્રાવલિ ૩
 મુદ્રા મિત્રિય મિત્રણ
 આ મુદ્રાવલિ મુદ્રાવલિ મુદ્રા
 મુદ્રાવલિ

મુદ્રા
 મુદ્રા મુદ્રાવલિ મુદ્રા
 મુદ્રાવલિ મુદ્રા મુદ્રા
 મુદ્રાવલિ

મુદ્રા મુદ્રાવલિ
 મુદ્રાવલિ મુદ્રા મુદ્રા
 મુદ્રાવલિ મુદ્રા
 મુદ્રાવલિ

અનુક્રમણિકા

દગિયાપરી સંપ્રદાયના મુનિવરોના નામ . . .	૫
” ” સાધ્વીજીઓના નામ . . .	૭
પ્રથમાવૃત્તિની પ્રસ્તાવના . . .	૧૦
દ્વિતીયાવૃત્તિની પ્રસ્તાવના . . .	૧૬
સહાયકોની નામાવલિ . . .	૨૨
 પ્રકરણ	 પૃષ્ઠ
૧ શ્રી મહાવીર સ્વામીના પૂર્વ જીવો . . .	૧
૨ શ્રી મહાવીર જન્મ અને દીક્ષા મહોત્સવ . . .	૩
૩ છદ્મસ્થયર્થા સમરાઓ અને લોકોનો ઉપસર્ગ . . .	૨૯
૪ કેવલચર્યા . . .	૫૨
૫ છુદ્ધ . . .	૬૩
૬ જમાલિ . ગોચાલક . . .	૮૫
૭ ભગવતની હેલ્લી દેશના - પાચમા જુદા આગના ભાવ . . .	૧૦૯
૮ આજીવિક મન બૌદ્ધ સધ . . .	૧૨૬
૯ (૧) આગમો . . .	૧૩૭

	(૨) એ નીચેનામાં	૧૪
	(૩) ઉપરના અને ઉપરના	૧૫
૧	ઉપરનામાં	
	૧ ઉપરનામાં	૧૬
	૨ ઉપરનામાં ૩ નથી	૧૭
	૩ નથી	૧૮
	૪ ૩૦ ડિગ્રી થી	૧૯
	૫ થી	૨૦
	૬ ઉપરનામાં	૨૧
	૭ ઉપરનામાં	૨૨
	૮ ઉપરનામાં	૨૩
	૯ ઉપરનામાં	૨૪
૧	ઉપરનામાં	૨૫
	ઉપરનામાં ૨૫ થી ૩૦ થી	૨૬

દરિયાપટ્ટી અંબદાયનાં સાંઘીશ્રુતો

નામ	દીર્ઘાબુદ્ધિ નિધિ
પાર્વતીઆમ	ગીસરુડ ૧૬૩૬ માદ વદ ૧૩
સ્વામીઆમ	પાવડા ૧૬૪૭ પોષ વદ ૫
નાનીઆમ	અમદાવાદ - ૧૬૫૦ મામદર શુદ્ધ ૫
સામનઆમ	" ૧૬૫૩ ચૈત્ર વદ ૧૩
સતોષઆમ	ચોરગોદાવ ૧૬૫૪ માદ વદ ૬
મદીઆમ	મગધ ૧૬૫૬ આસો વદ ૧૩
મોખીઆમ	સખવડ ૧૬૬૦ આસો શુદ્ધ ૧૫
સજલઆમ	જેનાળી ૧૬૬૧ મામદર શુદ્ધ ૫
નાધીઆમ	પ્રાતીજ ૧૬૬૨ મામદર વદ ૭
ગજાઆમ	પ્રાંતીજ ૧૬૬૧ માદ વદ ૧૩
અચલઆમ	ગીમલપુર ૧૬૬૨ મામદર શુદ્ધ ૫
અમીઆમ	બરગણા ૧૬૬૩ કાર્તિક વદ ૫
સતોષઆમ	પ્રાંતીજ ૧૬૬૩ ચૈત્ર વદ ૧૫
નાનીઆમ	નવાણુ ૧૬૬૫ ફાલગુ વદ ૨
મજીઆમ	પ્રાંતીજ ૧૬૬૩ પોષ વદ ૫
કમલઆમ	વડવાળુ ૧૬૬૬ કાર્તિક વદ ૨
મોતીઆમ	ચોરગોદાવ ૧૬૬૬
મુરખઆમ	નવાણુ ૧૬૬૬ વૈશાખ શુદ્ધ ૧૫
અચલઆમ	અમદાવાદ ૧૬૭૦ મામદર શુદ્ધ ૩
મુરખઆમ	સિદ્ધપુર ૧૬૭૦ માદ વદ ૪
મહરીઆમ	" ૧૬૭૦ વૈશાખ વદ ૩

सिद्धिकर्तृभिः सिद्धिः

१
न्याय

नवग्रन्थाः : १६७१ भा. ६ पु. ५

चौखण्ड १६७३

सुरभारत : १६७५ भा. ६ पु. ६

सुरभारत १६७८ भा. ६ पु. ६

१६७९ भा. ६ पु. १५

१६८० भा. ६ पु. ११

१६८१ भा. ६ पु. २

चौखण्ड १६८२ भा. ६ पु. ६

चौखण्ड १६८४

चौखण्ड : १६८५

चौखण्ड १६८७

चौखण्ड १६८८

चौखण्ड १६८९

चौखण्ड १६९०

चौखण्ड १६९१ भा. ६ पु. ५

चौखण्ड १६९२ भा. ६ पु. ५

चौखण्ड १६९३ भा. ६ पु. ५

चौखण्ड १६९४ भा. ६ पु. ५

चौखण्ड १६९५ भा. ६ पु. ५

चौखण्ड १६९६ भा. ६ पु. ५

चौखण्ड १६९७ भा. ६ पु. ५

चौखण्ड १६९८ भा. ६ पु. ५

भूतकल्प

भूतकल्प

भूतकल्प

भूतकल्प

भूतकल्प

भूतकल्प

भूतकल्प

भूतकल्प

भूतकल्प

भूतकल्प

भूतकल्प

भूतकल्प

भूतकल्प

भूतकल्प

भूतकल्प

भूतकल्प

भूतकल्प

भूतकल्प

भूतकल्प (न्याय)

भूतकल्प

નામ	દીક્ષાભૂમિ તિથિ
હીરાનાથ	અમદાવાદ ૧૯૯૪ વૈશાખ
ગણનાથ	,, ૧૯૯૪
નાગનોનાથ	અમદાવાદ . ૧૯૯૫ માઠ શુદ્ધ ૩
જયવંતીનાથ	,, ૧૯૯૫ માઠ શુદ્ધ ૧૨
મગળાનાથ	પ્રાંતીજ ૧૯૯૬ માગશર શુદ્ધ ૫
ધીન્નનાથ	અમદાવાદ : ૧૯૯૬ માગશર શુદ્ધ ૧૫
વસુમતીનાથ	પાલણપુર ૧૯૯૬ માઠ શુદ્ધ ૧૦
કમળાનાથ	દસોલ ૧૯૯૬ વૈશાખ વદ ૧૨
પાર્વતીનાથ	પ્રાંતીજ ૨૦૦૦ વૈશાખ શુદ્ધ ૬
હીરાનાથ	પાલણપુર ૨૦૦૦ વૈશાખ શુદ્ધ ૧૬

પ્રથમાવૃત્તિની પ્રસ્તાવના

આજે શ્રી મહાત્માજીનાં જન્મદિવસને અમે ગૂઢી ગૂઢી શિવ-
મંથ્રો અનેક પુસ્તકોના મહારાજાની શ્રદ્ધા છે અને હજી પણ
આજીવન પણ આ શ્રી મહાત્માજીનાં જન્મદિવસની નિર્દોષતા તથા
સંપૂર્ણતા અને ક્યાં જાણના હોવાની અવગતિ! છતાં બિન
બિન હોવાથી પોતપોતાની ક્ષમિ જનુધાર શ્રી મહાત્માજીનાં
જન્મ સમયે કાંઈક જવાબીદારી છે, અને તેઓને અત્ય-
વેલ અનુભવથી કાંઈક આ નાના પુસ્તકમાં શ્રી મહાત્માજીનાં
જન્મ રમ્યા-રૂપરમ્યા કથાના પ્રવલ્લ વધી છે

શ્રી મહાત્માજીનાં રમ્યાની નિમજ્જીત પ્રમાણે આ અવસર્જિની
કાલના શાશ્વત અવસર્જિની ઉપરે કાંઈક જઈ જાણી હતાં ત્યારે
ક્યાં જો મહાપુરુષનો ત્યાજ્ય તેમજ પોત, અને તેમનું જ્ઞાન
કેવળ સર્વોત્કૃષ્ટ હતું જો આ જન્મ-રમ્યા ઉપરથી સમજ
સાધી તેમજે કેવું જ જાણ સહન કરું પાપી જીવોને કેવી
રીતે ઉદ્ધાર કરી, ક્રિયાદિ પણ જાણથી ભેદ સાધી શ્રી
મહાત્માજીનાં કલ્પિત સાથે અમારે ને પ્રેમથી કલ્પિત
પણ હોવામાં આવી છે કાલજી કે તેઓ શ્રી મહાત્માજીનાં
શિષ્યો હતા, ને તેઓ રમ્યાજી ને ઉદ્ધારી જવાનું જ્ઞાન
નહોતું આ ઉપસંત મોતમ જુદની પણ કલ્પિત આ
પુસ્તકમાં લીધી છે જો તો રમ્યા છે કે શ્રી મહાત્માજી સાથે
મોતમ જુદનો કાંઈક પણ સમજ નહોતો, છતાં જુદ તેમજ
સમજાતીન હતા ઉપસંત આ આ શ્રી મહાત્માજીનાં વિચાર
છે, ત્યાં ત્યાં મોતમ જુદ પણ વિચાર છે, તેમજ જ્ઞાન
સમજાતીન અવરજી ઉપરેય પદ્ધતિ, ને કેટલીક શીલ્પાવ
સાધનાં હતી, જેમ કેટલીક વસ્તુ યોગને સાથે છે, એટલે
કે જુદ વિરે ને જોઈ પણ વિરે જેવ તેમજ જેનેવર જઈ

અજ્ઞાત છે તો તેઓ સાથેસાથે એ હકીકત વાંચે ને વાકેફ થાય એ ઉદ્દેશથી બુદ્ધ સંબંધી વાચના તથા આઠમા પ્રકરણમાં વિસ્તારપૂર્વક હકીકત આપી છે વસ્તુથી અજ્ઞાત છતાં દેટલાક ગૌતમ બુદ્ધ વિષે એવો કાવો લાવે છે કે ‘ખરેખર, લોકો બુદ્ધ દેવ ઉપર બે ખોટા આરોપ ઉભા કરે છે એક તો એ છે કે તેમણે માસાહાર કરવાની છૂટ આપી છે, બીજો મોટો આરોપ એ છે કે ‘આત્મા’ કોઈ ચીજ નથી એમ બુદ્ધ દેવ કહે છે’ પણ આ આરોપો સત્ય છે કે અસત્ય તે પ્રો ધર્માનંદ કોસળી તન્ત્રથી બૌદ્ધ સાહિત્ય પરત્વેના પુસ્તકો વાચતા જણાશે આ પુસ્તકમાં પ્રો કોસળીના ‘બુદ્ધ ધર્મ અને સ્વર્ગ’ સંબંધીના ભાષણોમાંથી થોડો ઉતારો લીધો છે, તે વાચનાર પોતે અવશ્યક વિચારપૂર્વક વાચી જઈ પોતાના દિલને ખાત્રી કરી આપશે

આ વિશ્વ ઉપર કાલની અગમ્ય અનંતતા વ્યાપી રહી છે, તેમજ આ ભગ્વત્કેત્ર ઉપર કાલચક્રની ધુરા ચાલી રહી છે, એટલે આ ભરત ક્ષેત્રમાં એક વખત નર્વંધા અનુકૂલ-સુંદરમાં સુદર-કાલ હતો તેમાંથી ધીમે ધીમે ક્રમે ક્રમે ખસતો ખસતો એ કાલ એક વખત વિરૂપમાં વિરૂપ અસુદર રૂપ પકડે છે સુંદરતાથી વિષમતા થતાં સુધીમાં કાલ સુખ્યત્વે છ ભાગમાં વહેવાય છે આ અવસર્પિણી કાલના પહેલા ભાગમાં ઘણી ઘણી સુંદરતા-અનુદાનતા મનુષ્યો અનુભવે છે, એમ બીજા ભાગમાં સમીચીનતા હોય છે, પણ વસ્તુચિતિ ઘણી ઊતરતી-ધાય છે એથી પણ ઊતરતી સ્થિતિ ત્રીજા ભાગમાં આવે છે રૂપમાં સૌંદર્ય, સુખમાં પુન્કલતા, ખલમાં અધિકતા, આયુષ્યમાં વિચિત્રતા, એ બધું મનુષ્યો જ્યારે મેહક ભોગવતા હોય છે, ત્યારે સહેજે તેઓમાં અધર્મ કે અનીતિનો ઉદ્ભવ થતો નથી; તેમજ ધર્મ પ્રવૃત્તિ પણ તેઓમાં હોતી નથી પણ વખત

જતાં એ સ્થિતિનો પલટો મળે જુદિયાં તેઓ મદ હતા,
 તેઓ હવે વિશાસમાં આવ્યા ને સમજવા લાગ્યા તેઓમાં
 જેમ જમ સમજાય ખોટી, તેમ તેમ તેઓ નિરીપ વિશ-
 વસ થતા તેઓમાં વિશાસ મળે તમ જનીતિ શરૂ થઈ જા
 જનીતિને ઘણી રેષા થોડા વખત સુધી એક એક પ્રકાર-
 કાંઈકાંઈ અમરવત પુરુષો થતા તેઓ તે મનુષ્ય સમજાને
 સમજવા લાગ્યા ત્યાર પછી નહાન પુરુષ સ્વભાવે થતા
 તેમણે વધતી જતી અભવસ્થાને ક્યાંય દોષો ને ટોંકોને
 પ્રેમથી સમજાવી દોષો મેં વળતે એ રેવે ટોંકોને બચ-
 સિવ હવે જાને ટોંકો સમજ તેમ નિશ્ચય થતા જેમ
 જેમ વળત આવ્યો, તમે તેમ મનુષ્ય હજારમાં શક-
 દેવની આજુકા વધી ટોંકો અધર્મના સ્તે વાલ્યા લાગ્યા
 ત્યાર પછી એ મહાપુરુષ મહાજાતી થતા ટોંકોને તેમણે
 મમ અધર્મની આજ્ઞા સમજાવી ને ટોંકોના માર્ગ-
 નિર્ણય માર્ગ-તું સ્વરૂપ જાણ્યું ત્યારે કંઈકાં ટોંકો એ
 નિર્ણય—શાન્તિ—માત્ર સમી જણા જામ સ્વભાવે
 પ્રભુને પુલસમાન મોટો માર્ગ જાંધો જાણ્યો ત્યાર વિષ
 એ સેતુ ઉપર ટોંકો સિદ્ધમ વાલ્યા લાગ્યા અત્યંત સર્વ
 જતાં જતાં ખીમે ખીમે એ સેતુ હર્ષ-દોષો રઈ મને,
 ત્યારે તવા મહા સમય જીવત જનિત પ્રભુ થતા તેમણે
 ફરીથી એ પુલ ત્યાર, ફરી દોષો ને ટોંકો વધારે ને વધારે
 એ પુલ ઉપર થઈ પાદપુત્રીમાં પહોંચવા લાગ્યા સિમ
 જ્યારે જ્યારે પાદ માર્ગ—એ પુલ-ચિવિત પડે છે ને
 સમજાવી ચિત્ર વધી પડે છે, ત્યારે ત્યારે એ ચિત્રમાંથી
 કાઢવાર એક એક તવા મહા પુરુષ થઈ જાને છે જેમ
 કંઈ પાદનાથના થઈ પછી જા આરોગ્ય કંઈકાં થત

અધિકાર ફેલાઈ રહ્યો હતો, ત્યાં દીવાદાડી સમાન મોક્ષપથ દર્શક આ મહાપુરુષ-મહાવીર થયા એ મહાવીર જેઓને ચક્ષુઓ હતા, પણ જેઓ અધિકારથી મુગ્ધાતા હતા, તેઓને દીવાદાડી મમ આવશ્યક થઈ પડ્યા હતા એ મહાવીર આને સર્વને સમાન છે, ને સગળા ઉપયોગી છે

જો મહાવીરનું આ જીવન નથી પણ જીવન ગેખા છે એ જીવન-રેખા માથે પૂર્વ જન્મની ચોડી હરીદત પણ આવશ્યક હોઈ અત્રે લીધી છે

શ્રી મહાવીરનો સિદ્ધાન્ત આત્મા ઉપર રચાયો હતો પણ આત્માનો યુગ વખતના વહેવા સાથે બદલાતો જતો હતો. સયોગવશાત્ ને કાલવશાત્ શરીરનો યુગ દાખલ થયો જનતાની દૃષ્ટિ શરીર ઉપર હતી જતી હતી, એ જૈન બિહુઓએ જોઈ લીધું આને દુનિયા એ શરીર (દાંકણ)ને જૈન દર્શન મમજી ગ્હી છે ઘણા દુખની વાર્તા એ છે કે જગત્ જેમ એ દાંકણ ઉપર ઢળી પડ્યું તેમજ જૈન સમાજ એજ વસ્તુ ઉપર ઢળી પડ્યો, એટલે કે લોકોએ મઠ, મંદિર, દેવાલય, આકૃતિ, મૂર્તિ, ખાજ રીત-સાત, ક્રિયા, વગેરેને ધ્યેય માન્યું, તેમ જૈન લોકોએ સ્વોકાર્થ. વસ્તુ એ હતી કે જૈન બિહુઓએ આત્મા (સિદ્ધાન્ત) પ્રતિ વાળવા જૈન સમાજને શરીર બતાવ્યું હતું, પણ તે શરીર હમેશને માટે સ્થાયી થઈ પડ્યું, ને આત્મા ધીમે ધીમે ખસી જવા લાગ્યો

આ જગ્યાએ એટલે એ પણ ખુલાસો કરવો ઘટે છે કે આ પુસ્તકમાં શ્રી મહાવીરની અતિથયતા ને જોનમ ખુદની ન્યૂનતા બતાવવામાં આવી છે તે દોષ પણ વાચનારને દેવાય ક્ષણભર ખુશશે, પણ આ સ્થલે દહેલું જોઈએ કે મહાવીરને માટે ને

મહાત્માના પુસ્તકમાંથી જેમ મળ્યું તેમ લીધું છે. જાણે
 ચર્ચન કે વિવેચન હતું તેમાંથી પણ ન્યૂન લીધું છે પણ
 અધિક કે અધિકાર કશું નથી. તેમજ લુદ્ધ માટે નોક
 આદિ-જમાઈ વાગ્યનાર પ્રો. કેમળીનાં જાણદોહામાંથી હતું
 તેમ લીધું છે, પણ તેથી ન્યૂન કશું નથી. પ્રો. કેમળી
 છુદને માટે સાલકુખા કહે છે કે છુદના જ મ વખતે જે
 જે જમ કરે. પણ આ છે તે કલિતસિત્તાદિ અનુવંશીય
 છે પણ મૂલ અધિક પુસ્તકમાં નથી. તેમ છુદનું નામ
 જ્યાં ત્યાં સિદ્ધાન્ત આપવામાં આવ્યું છે તે નામ પણ તે
 પુસ્તકમાં નથી.

આટલું કહ્યા પછી યૈનમ છુદ માટે એક વિશેષ
 જુદામો અણગવો એકલો જાણે જેન સમાજમાં જન
 રજાને જાણે અનેક પુસ્તકો બહાર પડ્યાં છે તેમાં કે.
 લાક્ષ્મી ચૌરમજુદની કલિત લીધેલી અણગવો છે તેમાં
 છુદનું નામ મૂલ છુદસિત્તો હતું એમ તે પુસ્તકો કહે છે
 અને તે છુદસિત્તો પાર્શ્વનાથના પરપર સિખ મિદિયાજન
 નામે સિખના સિખ દલા તે કેટલોક વખત મળ્યા પછી
 પાંચાની ઉપજાતુઆર વગર, કારણ નથી કિનારે વજા
 કરતાં નિર્જન માહકી જુએ છે ત્યાર પછી તે સિંચાર કરે
 છે કે નિર્જન મંચાદાર કસામાં છુ પાપ છે ? છેછે તે
 નિર્જન કરે છે કે તેમ કરવામાં કાંઈ પાપ છે જ નહિ
 જામ કયા સાથે છુદસિત્તોના નિચાયોમ્ અનેક પન્કિર્તનો
 કયા કામ્યાં જાત પછી ત્યાંથી તે જુદા માવ છે ને સ્વતંત્ર
 માર્ગ ચાલુ કરે છે આ જાત કાંઈ અગામે જેન મર્દુ-વર્મ
 દેવ કે જે ઉપરથી જાજનાં પુસ્તકોમાં બહાર આવે દોષ,
 પણ મૂલ નિર્મલ્ય પુસ્તકોમાં આ જાત કશું નથી કર્યું

ધારીએ દે તેજ બુદ્ધ છે તો તે માનવાને કાળજી એ છે દે
 તેમણે બુદ્ધ, અર્હંત, જિન, એવાં અભિધાન ધારણ કર્યા
 છે તે, તથા સુપ્રદાય બધારણ જેન સુપ્રદાય બધારણને
 મળતુ બાંધુ છે તે ઉપરથી અનુમાન થાય છે દે બુદ્ધહીનિ
 તે બુદ્ધ હોય તો ના નહિ ઘણી વખત એમ બને છે દે
 દોષ વ્યક્તિ, ત્યારે મૂલ્ય મહાન-સુસ્થામાંથી જુદી થઈ બીજું
 મહત્ત્વ ત્યાં કરે છે ત્યારે તે મહાનમાં મળ્યાં બધારણની જાણ
 દે પદ્ધતિ અવશ્ય આવે છે જે તરવોથી વાગે હોય છે એ
 તરવો ફેરવતા જેટલું પરિવર્તનીય હોય છે તેટલું તે પરિવ
 ર્તન કરે છે, પણ જેટલું ગાંધવા જેવું હોય છે, તે પરિવ
ર્તન કરનાર ગાંધી છે એટલે બુદ્ધહીનિ માટે ને તેમ
થયું હોય તો ના નહિ ધારા દે કદાચ તેમ તે નથી તો
પછી તે તદ્દન અવર્તન ધર્મ માર્ગ સૂચનાપદ્ધતિ હોય
આ પુસ્તક લખનાં શ્રી મદ્યાવીર તથા ગૌરમબુદ્ધને અર્પે
જે પુસ્તકોમાંથી કહીકન લીધી છે ન નીચે પ્રમાણે છે:—

૧ આચારાગ્ર અધ્યયન ૬૫-૭૪મુ

૨ સુત્રદર્શન ” ૨૨મુ

૩ ભગવતી ચતુર્થ ૧૫મુ

૪ જબુદ્ધીય પ્રવૃત્તિ

૫ કલ્પ સૂત્ર

૬ ત્રિપિટિ શલાહ પુરુષ અસ્તિત્વ પર્વ ૧૦મુ

૭ બુદ્ધ ધર્મ અને મધ્ય પ્રો દોષની

૮ બોદ્ધ સુધનો પરિચય

૯ બુદ્ધ લીલા સાગ્ર સુપ્રદ

કલોલ;

એપ્રિલ, ૧૯૨૬

સુનિ દર્પચન્દ્રશ

દ્વિતીયાવૃત્તિની પ્રસ્તાવના

શ્રીમદ્ સાચો ભગુનાર ઉપાધ્યાય કહેવાય છે ભગ્ન
શ્રીમદ્ ભગુનાર મહાપાધ્યાય કહેવાય છે અને ભગ્ન શ્રીમદ્
ભગુનાર મહાપાધ્યાય કહેવાય છે તે પ્રમાણે સામાન્ય
કોટિના મનુષ્યો છાત્રમા ઉચ્ચ કોટિના મહાત્મા, અને
ઉચ્ચતમ કોટિના પરમાત્મા કહેવાય છે પરમાત્માની છાત્ર
ત્મામાંથી કમિતે ઉદ્ભવિ જાયેલી જેટલી તેમજ અવિજ મોહાવશ
કેવ છે આથી શામ, કૃષ્ણ, ગુરુ, કાર્તિક, મહાવીર, વગેરેનાં
અવિરો શામ, કૃષ્ણ, વગેરેને યાનનાર કે તેમના અનુયાયી
જેને વચનાં સ્તોત્રિ એટલું જ ભલ નથી પણ અભાવગુરુ
રહે અવર્ણ્ય એક જી

અને ભુવનના એક સુર, ભગ્ન ભાગ્યે પર્મપુત્રને
પાસવ રક્ષાદ, મિત્રાદ્ય વિમિરને નાચ કલામાં સુર સમજા,
એવા શ્રી મહાવીર, પૂર્વે ત્રિવંશ, રેસા અને મનુષ્યો
કાને અત્યંત, અત્યંત અને પાસવાર આ ભાગ્યમરનારવાર
ભગીને આ ભગવતિશ્રીમાં પ્રથમ ભાગવિતના ભગમાં
સમજા સુખના કલ્યાણ ઉત્તમ સમ્યક્તર પામ્યા ત્યાંથી
ઉત્તમ રેસા પામી, એવા એવાથી અધીને ભગવત ભગવતોના
મતીએ નામના પુત્ર થયા તેમજે જિજ્ઞાસુવે રીજા લીધી,
પરંતુ કુસલ પત્તિકથી મનામાં ભગવત બની, અવિજના
પુત્રવનથી મિત્રાદ્યમાં પ્રમિત થઈ ત્રિવંશવત પ્રમદ કલામાં
પ્રથમ રહે આ કુમારની પ્રવૃત્તિથી તેમજે પિતાનો સહાય
થયો વધારે મૂક્યો તે પછી જ ભગ ભગીને તેમજે પતિ
નાજકપદ લીધુ ભગી રીજી સહાય ભગમાં શામગુરુ
નમરમાં સજપુત્ર વિષયવિજા ભગમાં તેમજે માર સમમદ

આચરણ કર્યું, પરંતુ મરણ વખતે નિયાયુ બાંધ્યુ ત્યાંથી દેવલોકના ભોગ ભોગવી પોતનપુર નગરમાં તે ત્રિપૃષ્ઠ વાસુદેવ ધયા ત્યાંથી તે મૂકનગરીમાં પ્રિયમિત્ર નામે ચક્ર-વર્તી ધયા અને છત્રા નગરીમાં નહન નામે પ્રજાપતિ ધયા ત્યાં તેમણે પ્રવ્રજ્યાનુ પાલન કરી વીસ સ્થાનક તથા આદરી તીર્થ દર નામકર્મનુ ઉપાર્જન કર્યું ત્યાંથી પ્રાણુત દેવલોકમાં દેવપણ ભોગવી તે ક્ષત્રિયકુલ નગરમાં મિદાર્થ રાજના વર્ધમાન નામે પુત્ર ધયા અને જગજીવોનો ઉદ્ધાર કરના સર્વવિરતિ આદરી બાવીસ પરિપક્વ સહન કરી કેવળ કમળા પામી અક્ષય મોક્ષસુખ પામ્યા

મહાવીર સ્વામી પછીના આચાર્યો

આવા દેવાધિદેવ ચરમ તીર્થ દર શ્રી મહાવીર સ્વામીનું ચરિત્ર લખનાર સ્થાનકવાસી જૈન, દરિયાપરી આઠ કોટિ સ પ્રદાયના સિદ્ધહસ્ત લેખક વિદ્વાન્ મુનિ શ્રી હર્ષચન્દ્રજી મહારાજ છે મહાવીર સ્વામી પછી સુધર્મા, 'જજ્ઞ, પ્રભવ, શય્યલવ, યથોક્ત, સમૂત્તિ, ભદ્રનાહુ, સ્તૂતિભદ્ર, આર્ય મહાગિરિ, આર્ય સુકસ્તી, સાધણ, કાલિકાચાર્ય, સ્કદિલા-ચાર્ય, વચર, અને વજ્રસેન સ્વામી અનુક્રમે ધયા વીર સુવત્ ૬૦૦ લગભગ દિગંબર મતની ઉત્પત્તિ થઈ અને 'સમયગ્રા'ના લેખક કુદકુદાચાર્ય યયા એ પછી ભદ્રગુપ્ત, દ્વાદશગુનીમિત્ર, આર્યગક્ષિત, શિવભૂતિ, આર્ય નાગહસ્તી, રેવતી આચાર્ય, સિદ્ધાચાર્ય, સ્કદિલાચાર્ય (ખીન્ન), નાગ-વિતાચાર્ય, ગોવિદાચાર્ય, સ્કદિલાચાર્ય ત્રીન્ન, અને દેવદિગ્ ગણિ ક્ષમાશ્રમણ યયા આ અરસામાં વીર મવત

ધર્મસિંહણ પછી

પૂ સોમણ, મેઘણ, દ્વારકાદાસણ, મોરારણ, નાથાણ, જ્યેષ્ઠણ, મોરારણ, નાથાણ, જીવણ, પ્રાગણ, ચક્રણ, ખુશાલણ, હર્ષચન્દ્રણ, મોરારણ, જવેરણ, પૂજણ, ભગવાનણ, મહુકચણ, હીરાચણ, રઘુનાથણ, હાથીણ અને ઉત્તમચણ આચાર્યો થયા અને હાલમા પૂ ઈશ્વરસાલણ છે હર્ષચન્દ્રણ

આ પુસ્તકના લેખક મુનિ શ્રી હર્ષચન્દ્રણ પૂ રઘુનાથણ સ્વામીનો વિદ્વાન શિષ્ય છે તેમનો જન્મ ઈ સ ૧૮૮૨ ના સપ્ટેમ્બરમાં વઢવાણ પાસે રાજપરમાં થયો હતો, અને ઈ સ ૧૮૯૫ ના નવેમ્બરમાં તેમણે પ્રાંતીજમા દીક્ષા અગીકાર કરી હતી છેલ્લા પચાસ વર્ષોથી તેઓશ્રી ધર્મ અને સાહિત્યની અનન્ય મેવા બબલે છે તેમનું પહેલું પુસ્તક 'રઘુનાથણ સ્વામીનું' જીવન ચરિત્ર' પોતાના મુગુરુ પ્રત્યેના પૂજ્યભાવ બતાવવા ઉપરાંત જીવન ચરિત્રો કેવાં લખાવા જોઈએ તેનો ઉત્તમ નમૂનો છે (૨) 'શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર વિચાર નિરીક્ષણ'મા શ્રીમદ્ની વિચારસરણીમા તેમની કાલિએ જે સગતતા કે અસગતતા લાગી તે બતાવવામા આવી છે (૩) ભારતનાં દર્શનોમાં હિંદુ ધર્મ અને જૈન ધર્મના મુખ્ય સિદ્ધાન્તોનું નિરૂપણ કરવામા આવ્યું છે (૪) જૈન દર્શનમાં વિકારમા આગમોમા પાછળથી જે પાઠાન્તર અને અર્થાન્તર થયા તે બતાવવામા આવ્યા છે (૫) સૂત્રસમાધિ ધર્મસિંહણ મુનિએ રચેલ પુસ્તક સંશોધન કરી સૂત્રો માહેની શકાઓનું નિરસન કરવામા આવ્યું છે (૬) મહાવીર ચરિત્રમા મહાવીર સ્વામીના સત્તાવીસ પૂર્વભવો, દીક્ષા, વિકાર, કેવળજ્ઞાન તથા ઉપદેશ

ઉપરાંત કૈવલ્યના સિદ્ધાન્તોનું વિસ્તૃત છે. (૭) 'હર્ષ' તરંગ' વિવિધ વિષયો પરને સમગ્ર ગ્રાહ્યોનો સંગ્રહ છે અને (૮) ધર્મસિદ્ધાન્તોને ધર્મદાસોના સમગ્ર જ્ઞાન સરચાષોનો ઇતિહાસ છે.

પુસ્તક તથા કવિનો પરિચય

સ્વા. નેન દરિયાપરી સપ્તાવના સાધુવર્માના મુનિઓ હર્ષવન્દરો નામ મુખ્યચિહ્ન છે. સમ, દર્શન, વ્યક્તિ અને તથા જ્ઞાનને દેવા ઉપરાંત તેઓથી ધર્મ, સમાજ સમ દામ, અને સદિલ્લી અને જોઈ જોઈ જનુવન સેવા કરતાં દેવ સિદ્ધકર્તવ્ય વેળા રજવા વિચાર અને સ્વચોત સુરમ જાણથી અને તદ્દરપણી અનુભવ વરીકે જેન તેનેતર જ્ઞાનમાં સારી પેઠે ભળીવા છે જ્ઞાનના જાણનામાં નિરૂ, રૂપરત અને વચાવધ સમ નાર બહુ નિષ્ઠ છે. વધુવર્ણત પરિચય કે વધવાવનો હવ દેવ ન દેવ વેમ કરી નામની જ્ઞાનના પાછા અનેક નિરોધો જ્ઞાનના જ્ઞાનના સાધુવર્મા હર્ષવન્દરો મહારાજે નિરાકર સીજવાત સમાજને ભેટું જાણવ વેળાવ પૂર પાડતું છે જેમ મહેવામાં જરાજ્ઞ અતિશયોક્તિ વધી જે વિદ્યાન મુનિદલની સજ્ રૂબરૂના ઇર્ષિકે વધે જેને દિવસે વીજા પર્ણવના પચાસ વર્ષ પૂર્ત થયાં દેવનો ઉત્તમ કૃતિ સુવર્ણ મહેલવર્ણના મુજબ અવસરે સમાજને સાદા ધર્મ જે પદ્મ લખાતું એક પદ્ય લેવાતું છે.

પ્રાચીન શ્રી મેવાંતર જ્ઞાનનાથી જેન સુવના વસ્ત્રા હથી વા. ૨૫-૧૧-૪૫ દરિયાપરી રાજ દરિયાપરી ઉપા મયમાં જે સજ્ વિચારો રાજનામાં જાણીય હવે.

અર્ધશતાબ્દી મહોત્સવ

મુનિશ્રી હર્ષચન્દ્રજીની દીક્ષાપર્વાયના કાર્તિક વદિ ૭ ના રોજ પચાસ વર્ષ પૂરા થતા હોઈ દીક્ષાભૂમિ પ્રાતીજમાં તા. ૨૫-૧૧-૪૫ રવિવારે બપોરે ઉપાશ્રયમાં એક લઘ્ય મેળાવડો યોજવામાં આવ્યો હતો. અધિકારી વા. મના કિંદુ મુસ્લીમ નાગરિકો તથા જૈન જૈનેતર બાઈ બહેનોથી ઉપાશ્રય ચીકાર કરાઈ ગયો હતો. સ્વચ્છાતમા સ્વામત ગીત ગવાયા બાદ પ્રાતીજ સ્વે સ્થા જૈન સંઘની પાઠશાળાના અધ્યાપક શાસ્ત્રી રમણલાલ દીનાનાથે ગ્વેલ કાળે જૈન શાળાના વધાર્થીઓએ ગાથા હતાં —

પ્રાનિજ નગરે દીક્ષા લીધે, વર્ષ પચાસ થાય,
તે ઉત્સવમાં આજે માનવ-મેદની ઉભગય
એકાવનમા વર્ષ વિષે તો હર્ષચન્દ્ર પ્રવેશે,
પ્રાણીઓને જાની બનાવી શીઘ્ર વન એ વટાવે.
પૂર્ણિમાની ધવલ નિસામાં, ચન્દ્ર પૂર્ણ પ્રકાશે,
તે દેખીને નહીં પતિ બહુ, હર્ષવેલો બને છે
સાગર સ્થાનકવાસીઓને, સ્મૃતિયિ સાપડી એ,
ચન્દ્ર સમા હર્ષચન્દ્ર મળે તો, વર્ણુ સુ પ્રમોદ ?

x

x

x

પધારો મોષિગ મહેમાન, આજે આનંદ ઉત્સવ છે,
વાણી-પ્રુષ્પે વધાવે સઘ, આજે
પૂર્ણ ચન્દ્રને બેટવા સાગર ઘરો ઉભરાય છે,
હર્ષચન્દ્રજીને મળવા, સલા-સાગર અતિ ઉભગય—પધારો.
વિદ્યાવયોવૃદ્ધ એવા, ગુરુ મળ્યા છે નાવિક
સસાર-સાગર તરવા કાળે, અમૃતવાણીની નાવ, લો લઠાવ, આજે..
પ્રિય વસ્તુને જોતાં જનનું, મન ધીલું ધણું થાય છે,
હર્ષચન્દ્રના દર્શન અર્થે. માનવ-મેદની ઉભગય આજે

પચાસી કરો પૂનઃ જોડો, મુખાવન વિચારિત,
 બાજાર પાને કરો જમ, ફરી ફરી જીવન ધરો બાજ બાજે...
 નીકોરના નાનથી, મુજ મહે મુજી જતો,
 મુજ કુદિ રે જાંકલ, એવી આજ કારની ડે. પચાસી
 શી હાંજલ રાપાને નમત, હાં મજોત જમ છે
 પચુ શી હાં પો મુજ પાચ, શીની સપરો દોભે હાજ બાજે...

મે પતી જલમ્મે વધ જાનિમ્મે મીડ મથં હનં ત્થર
 નત્ત નિદાપ્પિમ્મે કુમ જવાદ બનતી નવળ્ય હવ. મે પતી
 શી પેરાવાદ મુનીવાદ કાહે ઇસિપ્પી જાંજલપાં શી હાંજલ
 મહારામે જામિલ મેપાને જાંને ને જાંદીપ્પિસવાન મપ્પ મુ' છે તે
 ૧૨ વિરેચન મુ' હતું શી મુજવાદ મુનીવાદ કાહે મહારાજામી
 પચાસ મેપાપાં બાં બાં બાં હનં તેવી કિમ્મ બાપે હવે
 ૧૬૧૨ ના મરિકે વડિ ૭ ના રોજ પાચ તેર વરજી જાંજર બા
 જાંજલપાં શી મુનિમે મરિકેમાં પૂન રુમ્મપાં સ્વપે જાં
 ડિહા બાંબીમાર શી પેપેકુ મેપાપાં પીરવાપાં બને પચાસ
 મેપાપાં મરિકેમાં મુ' હતું

૧૬૧૨-પીરવાપાં	૧૬૧૧-કોલ	૧૬૭૦-કોલ
૧૬૧૩-કોલ	૧૬૧૨-જામપાં	૧૬૭૧-કોલ
૧૬૧૪-કા ૩૧૫	૧૬૧૩-કોલ	૧૬૭૨-વોવા
૧૬૧૫-જામપાં	૧૬૧૪-પીરવાપાં	૧૬૭૩-કુ'નાર્
૧૬૧૬-જામપાં	૧૬૧૫-જામપાં	૧૬૭૪-કા ૩૫૨
૧૬૧૭-કોલ	૧૬૧૬-કોલ	૧૬૭૫-કોલ
૧૬૧૮-કોલ	૧૬૧૭-	૧૬૭૬-પીરવાપાં
૧૬-૧૬૧૭	૧૬૧૮-	૧૬૭૭-કા ૩૫૩
	૧૬૧૯-જામપાં	૧૬૭૮-કા ૩૫૪

૧૯૭૬-કલોલ	૧૯૮૭-ઈટોલા	૧૯૯૫-પ્રાંતીજ
૧૯૮૦-પ્રાંતીજ	૧૯૮૮-કલોલ	૧૯૯૬-વીરમગામ
૧૯૮૧-અમદાવાદ	૧૯૮૯-પાલી	૧૯૯૭-વઢવાણ
૧૯૮૨-ચીરમગામ	૧૯૯૦-પ્રાંતીજ	૧૯૯૮-અમદાવાદ
૧૯૮૩-ધખતર	૧૯૯૧-કડી	૧૯૯૯-ચીરમગામ
૧૯૮૪-કલોલ	૧૯૯૨-વઢવાણ	૨૦૦૦-કલોલ
૧૯૮૫-અમદાવાદ	૧૯૯૩-ચીરમગામ	૨૦૦૧-પ્રાંતીજ
૧૯૮૬-વીરમગામ	૧૯૯૪-કલોલ	

પચાસ ચાતુર્માસમાં ૧૩ કલોલ, ૮ વીરમગામ, ૭ અમદાવાદ, ૬ પ્રાંતીજ, ૫ વઢવાણ શહેર અને બાકી છતર ગામોમાં હતાં.

જે પછી શ્રી ભોગીલાલ સાંકળચંદ શાહે પ્રાસંગિક વિવેચન કરતાં અમદાવાદથી આ પ્રસંગે ખાસ આવેલ શ્રી. ભોગીલાલ છગનલાલ શાહ, શ્રી ચંદુલાલ અચરતલાલ શાહ, શ્રી પી એન શાહ, તથા શ્રી શાન્તિલાલ મણિલાલ મહેતાને દાર્દિક આવકાર આપ્યો હતો.

શ્રી ભોગીલાલ છગનલાલ

શ્રી. ભોગીલાલે પ્રવચન કરતાં પ્રાંતીજને મહારાજશ્રીનો અમૂલ્ય લાલ મળ્યો તેનો ઉલ્લેખ કરી બાવો વિગલ પ્રસંગ પ્રાંતીજે ઉજવ્યો. 'એ માટે હૃષ' વ્યક્ત કર્યો હતો.

શ્રી ચંદુલાલ અચરતલાલ

શ્રી ચંદુલાલ અચરતલાલ શાહે મહારાજશ્રીની નિદ્રતા તથા તેમના વિનયશુભ્રની પ્રથસા કરી હતી અને માધ્યમધીની તકલીફન હોત તો આ પ્રસંગે ગામો ગામનાં દરિયાપરી આવક શ્રાવિકાઓ પ્રાંતીજમાં આવ્યા હોત એમ કહ્યું હતું.

11 12 13 14

[illegible][illegible][illegible]

એ પછી કાન્તિલાલ ચુનીલાલ નામના વિદ્યાર્થીએ સુમધુર સ્વરે ગીતો ગાયાં હતાં તેમને તથા ગાળાઓને શ્રી. કાન્તિલાલ મણિલાલ મહેતા તરફથી તથા શ્રી સહ તરફથી પાગિતોષિક આપવામાં આવ્યા હતા.

ત્યાર બાદ મહારાજશ્રીએ ટૂંક પ્રવચન કરતાં જણાવ્યું કે ભક્તિ અને અનુરાગ એ પ્રશસ્તિના કારણો છે એ ભક્તિ અને અનુરાગ દૈહિક કે પૌદ્ગલિક વસ્તુઓ કરતાં આત્મા અને પરમાત્મા તરફ વળે તો કેવું કસ્યાણુ થાય. મોહમયી પ્રમાદમદિરા પીને જગત્, હિન્મત્ બન્યું છે તેને અમારે તો અમારા ઉપદેશથી અને વર્તનથી, આચાર, વિચાર અને હિચ્ચાગથી સવળે માર્ગે લાવવા પ્રયત્નશીલ બનવાનું છે એટલે માત્ર 'સ્વ' નહીં પણ 'પર' કસ્યાણુ સાધે ત્યારે જ 'સાધુ' બને છે અને 'સાધુ' થવાય છે.

છેવટે શ્રી ભોગીલાલ જગનલાલ શાહના હસ્તે ઈનામોની વહેચણી થઈ હતી અને આભારવિધિ થયા બાદ ચાગ વાગે મેળાવડો પૂરો થયો હતો. આજના પ્રસંગની યાદગીરી માટે 'શ્રી હર્ષચન્દ્રણ કન્યા પુસ્તકાલય' ખોલવાનો નિર્ધાર કરવામાં આવ્યો હતો.

આ પુસ્તકની પ્રથમાવૃત્તિ 'મહાવીર-છાવન-રેખા' નામથી ૧૯૨૯માં કલોલથી બહાર પડી હતી આ બીજી આવૃત્તિમાં ઘણા સુધારો વધારો કર્યો છે ત્રિપષ્ટિશલાકા પુરુષમાંથી કેટલુંક લેવામાં આવ્યું છે તથા જુદા સંબંધી કેટલીક વધુ પડતી હકીકત ઠાંઠી નાખવામાં આવી છે. પૃષ્ઠ ૧૩૭-૧૬૦ પુસ્તકની ઉપયોગિતા વધારવા મારા અગાઉના લેખોમાંથી છે ઉપદેશ વિચારમાં મહારાજશ્રીએ તેરમાં સૈકામાં થયેલ સોમપ્રભસૂરિના 'સિદ્ધર પ્રકર'ના અનેક શ્લોકોનું વિવરણ કર્યું છે હજી ઉપદેશવિચારનો હસ્તલિખિત ભાગ બાકી છે.

આ પુસ્તકમાં આજ પાંચ મહામત સુધી છે. કાપકોણકિ
 પાસવાનો સમયે મહાસાજમીનુ તથા સોમવજસુન્નિ
 હજાવુ જરેજર મનનીય છે આ પુસ્તકને સમાજ કેવો
 જાદર આપે છે એ એક એ પુસ્તકનુ પ્રાચીન સ્વભાવ હમણ
 હતો, પરંતુ જણવતા હવે સાચ છે કે આ પુસ્તક મેં આસર્માં
 મુદ્રિત સ્વભાવ ખાતું હતું તે પેસ નિવમન પ્રાપ્તને હવેને
 તથા હવે અનેક ધરોહીઆને હીધે એમરદમાં સરકતું
 અને નવેમ્મરમાં પૂરે મુરું, પણ જનુઆરીમાં તેની બાજેજ
 નાજ નાજ સોલમાં હતો તેથી હવે-વરન માંથી
 કેટલાંક કામ્પે, 'કેપરેસ નિચાર'ના ભાષિને જામ, તથા હવે
 પરંતુ હવેને એક પુસ્તક ૧૮૪૬માં બહાર પાડ્યા હવેનો છે.
 પરંતુ તે મુસલમેન જા હાવવતું કામ મિલોહતું છે પૂન્ય
 સુખાધર સ્વામીનો કથની પ્રાચીન નહિ જામવાસને દિને
 કોલેક પ્રવિર્ત્ત હવે છે તેમ જા રવે હવેની જાલુ
 નિર્ધાર કરે એવો કમિટી તથા નિર્ધાર છે

ઉદાર સહાયકો

જાણ્ય ખામિંક પુસ્તકોસલી હિંમતે ખની થકે એ ખડે
 એમની ખામિંક સહાયજાપનાર જાપજા જામજર્મ છે એ
 કોલેનો નિજ છે સોલકપુરવાળાથી જામરલીલાઈ કમજર
 તથા તેમના મુખેની સજાજત અનેકરેશોય છે ખામિંક, સામા-
 નિક અને કોલેજાવાળા હવેક કામર્મ તેઓ સહિત સાચ આપે
 છે તેમના મુખે થકે સામાજીકાઈએ જા પુસ્તકના પ્રાચીનમાં
 ૩ ૧૧) સહાયર્મ જાખ્યા છે તે ખડે તેમનો કેટલો જાખ્યાર
 માનીએ તેલો એક છે

શ્રી ઇશ્વરલાલ પુરુષોત્તમદાસ શાહપુર દરિયાપરી ઉપાશ્રયના એક આગેવાન કાર્યકર્તા છે. ધર્મોન્નતિ અને સાહિત્યપ્રચારના કામમાં તેઓ તન, મન, ધનથી સહાય કરે છે. આ પુસ્તકના પ્રકાશન માટે શ્રી ઇશ્વરભાઈની પ્રેરણા ન હોત તો હું મારા અન્ય વ્યવસાયમાંથી મુક્ત થઈ આ કામ હાથ ધરી શકત કે કેમ એ પ્રશ્ન છે.

શ્રી દયરાભાઈ વાડીલાલ ‘હર્ષ-તરંગ’ ના પ્રકાશક છે. સંપ્રદાય પ્રત્યેનો તેમની સદ્ભાવના સ્તુત્ય અને અનુકરણીય છે.

શેઠ શ્રી છગનલાલ વનમાળીદાસ વૃદ્ધ વયે પણ સંપ્રદાય પ્રત્યે અત્યંત મમત્વ ધરાવે છે અને જૈન સાહિત્યના બહોળા પ્રચારની હરેક પ્રવૃત્તિને વેગ આપે છે.

કલોલવાળા શેઠ આત્મારામ મોહનલાલમાં સઘપતિના ઉચ્ચ ગુણો છે. દરિયાપરી સંપ્રદાય અતુર્વિધ સઘથી ઝળહળતો છે, અને સંપ્રદાયના શ્રાવકો માટે આત્મારામ શેઠનું સાદુ સરળ અને ધાર્મિક જીવન ખરેખર અનુકરણીય છે.

ખોટાદનિવાસી મારા પ્રિય મિત્ર શ્રી ઠાકરશી જસરાજ વેરા તેમના સદ્ગત ભાઈઓની માફક ધર્મ અને સાહિત્ય પ્રત્યે અભિરુચિ ધરાવે છે, અને મુંબઈની અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં હોવા છતાં આવા કાર્યમાં અત્યંત રસ લે છે. બાહ્ય સમયથી તેમનો ધર્મપ્રત્યેનો અનુરાગ ખરેખર સ્વાધ્ય છે.

શ્રી ભોગીલાલ મહિલાલ શાહ તથા શ્રી પૂજલાલ હોમતલાલ શાહ પ્રાલીજ સ્થાનકવાસી જૈન ઉપાશ્રયના

આવેવાન ચીવટાર્થ છે. ધર્મ અને ધર્મનાયોગ પ્રત્યેની તેમની આત્મા પાસ પ્રવૃત્તિઓ નહીં પણ અનુભવીય છે. સંતોષના અનેક સમારંભોનો અવસ્થિતિ તેમને આભાસી છે.

શ્રી. શાંતિલાલ મળજહાસ શેઠ ખાટે સ્થાનનાથી એન સમાજ કે અભ્યાસને વિશેષ હાજર એવું સ્તુ નથી. અભ્યાસના સ્થા એન સમાજના પ્રત્યેક જન તરફ એકી-મીની એકે મમતા અને સહૃદયતા છે કે તે તે જન તેમની મિષ્ટ હિત અને હૃદયીય વૃદ્ધિનું કારણ છે એમ કહેવામાં અવિરોધોક્તિ નથી પણ અપેક્ષિતો સવ સ્થે છે. આ પુસ્તકમાં સ્લાવની નહીં પણ સલામતોની વફર હતી તેથી તેમની સંદેશીય કાલનાયો વિશેષ હાજર હોય. નથી તેઓએ તથા ધર્મ ધર્મમાં સ્થા વર્ણવે શેઠ આત્મધામ આલેખ્યો આ પુસ્તકની ૧૪-૧૫ નામક વિધાનુક્રિ તથા હાલ પ્રચલ ખાટે હોય છે.

શ્રી. પ્રેમચંદ્ર શાંતિચંદ્ર શેઠ સ્થા એન સમાજના ઈર્ષ્યનિષ્ઠ, સેવાપરાયણ, અભિવૃદ્ધિ આલેખન છે. અભ્યાસના સ્થાનનાથી એન સોજનશાળાના તે પ્રાણના મત્રી છે. એ સોજનશાળાની એક વાસનાંજ એ પ્રવૃત્તિ થઈ છે તેના પર મુખ્યત્વે તેમને હિરે છે. સમાજનાં દુષ્ટોનું મનુષ્ય અને કૃતિ રાજનાર સમાજને નહિપુરો જોરો. ઉદ્ધાન સ્વર્ગ પાસની સમાજના કેટલાક કહેવાયા આલેખનાં એ શ્રી પ્રેમચંદ્ર શાંતિચંદ્રની નિસાહનરી સેવામાં પણ સમાજનું છે. આ પુસ્તકની વફર કિમત અવધાન કુ. ૯) થાય છે તે

સહાયકોની સહાયથી સવા રૂપિયે તથા અગાઉથી શ્રાહક થનારને અઢાર અને આપવાનું હતું, પણ શ્રી પ્રેમચંદ બાઈની સહાયથી અગાઉથી શ્રાહક થનારને માત્ર એક રૂપિયે આપી શકાય છે

કલોલના શ્રી નાથાલાલ ઉમેદચંદ, શ્રી હંડમચંદ ડોસા-ભાઈ, શેઠ મોહનલાલ વખતચંદ, શ્રી કાળીદાસ મગનલાલ, શેઠ દોલતચંદ કચરાભાઈ, વગેરેએ ઉત્તર ગુજરાતમાં સ્થા. જૈનોનું વર્ચસ્વ વધાવવાયશસ્વી કાળો આપ્યો છે. સ્વર્ગસ્થ પૂજ્યશ્રી રઘુનાથજી સ્વામીએ પુનિત કરેલ કલોલ દરિયાપરી સપ્રદાયના શ્રાવકોને તીર્થ સમાન છે અને માગશ્વર માસની અમાવાસ્યાની તિથિ હતું પણ કલોલ ઉજવે છે અને એ રૂએ પૂજ્ય શ્રી પ્રત્યેનું પોતાનું ઋણ અદા કરે છે

શ્રી. ભોગીલાલ, શ્રી. ચંદુલાલ

આ પુસ્તકની પ્રસિદ્ધિનો યશ જોટલો સહાયકોનો છે તેટલોજ આખે શ્રાવકરત્નોનો છે. શ્રી ભોગીલાલ છગનલાલ શાહ નિરાશિતના સહાયક અને ધર્માદા કુડનો આદર્શ વહીવટ કરનાર તરીકે અમદાવાદમાં સુપ્રસિદ્ધ છે માનવપ્રેમ તેમની રંગેરંગમાં છે મૂક પ્રાણીઓની સેવાથી મૂક અને નિરાડબરી સેવા તેમના જીવનમાં વણાઈ ગઈ છે સમાજસેવાના કપરા કાર્યમાં, ધર્મ અને સપ્રદાયની ઉન્નતિમાં, શાસનના ઉદ્યોતમાં, શ્રી ભોગીલાલ આગે શ્રી. ચંદુલાલ અચરતલાલ શાહને હરકોઈ હંમેશા જુએ છે શ્રી ચંદુલાલમાં જ્ઞાન અને ક્રિયાનું સાહ-ચર્ય હોઈ વિશાલ દૃષ્ટિ છે અને તેથી સપ્રદાયને સાંપ્રત સમયમાં શી આવશ્યકતા છે તે તે સારી પેઠે સમજી શકે છે.

દર્જનો વિષય એ છે કે જ્ઞાન પ્રચાર કરે જડેનો પણ સહાય જાપે છે જ્યાં કાર્પમાં ઠીક કચરાભાર્જનાં જડેન ગળ જડેન પણ સમયથી પ્રાપ્તિદન જાપે છે. તેમની સહાય દેવી અને અન્ય જડેનોની સહાય ન હોય એ એ પ્રકારનો અન્યાય કહેવાય, તેથી અન્ય જડેનોનાં નામે પણ ન્યાયસંદેશમાં ઉમેર્યા છે.

જનપદ શહેર ઘરિયાની સ પ્રસવનુ જાપ્તાવ્યથી સ્ત્રીજ ન જરનું કેન મણાતુ જા પુસ્તકની સ્વરૂપિ બેટલી નાંદોની ત્વંથી પ્રાપ્તી થાય એ મુનિઓ પ્રત્યેનાં જાપ્તિદાન કૃપાસંત જ્ઞાનપ્રિપાસા જાપાએ છે પરંતુ જનપદ શહેરમાંથી જ્ઞાન પ્રચાર ખડે કેમ સહાય પડુ નથી.

ઓ ન્યાયસંદેશ પ્રાપ્તી થાક, જુસેકર બં ડ જનિદર, સ્થા એન છે તેમજે તથા તેમના જાદનીસ ઓ ખાલુજલાલ પ્રભુપદે જા પુસ્તકના પ્રાપ્તનર્થ કૃષિ સમય જાપી છે.

જા પુસ્તકના પ્રાપ્તનર્થ જા કોનો દિસે છે અને તેમને જા સ્વયે હું જાભારખાનું હું.

જાપ્તાવ્ય, વા. ૧૪-૧૨-૪૧

પી એન શાહ

શ્રી મહાવીર ચરિત્ર

(૩) બેપાલક

૧ મી. મારથીભાઈ જસરાજ વોરા

(૪) મંત્રીજ

૧ શ્રીકે. ભેગીલાલ મણિલાલ -

૨ શ્રીકે. પૂ. જીવાલ દી. મલસાલ

શ્રી મહાવીર ચરિત્ર

પ્રકરણ ૧

શ્રી મહાવીર સ્વામીના પૂર્વ બાવો

આર્યાવર્તમા અનેક નરરત્નો ઘણા છે ભરતખંડની
ભૂમિ વીરપ્રસવા દહેવાય છે તેમા જરાએ અતિચયોદ્ધિ નથી
રઘુકુલનંદન શ્રી નામ, કૃષ્ણ, વાસુદેવ, શાક્યમિંદ્ર, જીનમ
જુહ, ચરમ તીર્થ કર શ્રી મહાવીર સ્વામી, એ નરરત્નો હતાં
'ફલ્ગુણ કમ્માણ ન મોખત્ર અત્થિ' કહેલા દર્મોના ફળ લોગ
વ્યા વિના છટકો નથી એ નિયમ અનુસાર શ્રી મહાવીર
સ્વામીએ તીર્થ કર પદ પ્રાપ્ત કર્યું, તેમજ તે ભગમા જે
જે સુખ દુખ અનુભવ્યા તે પૂર્વ બાવેનું પશ્ચિમ હતું તેથી
મહાવીર સ્વામીના પૂર્વ બવ સ્થળથી ઠટપમૂત્રાદિ પુસ્તકોમા
જે જે દેવદેવ છે તે લખવો આવશ્યક છે.

પહેલો બવ .

નયસાર—સમ્યક્ત્વની અપેક્ષાએ મહાવીર સ્વામીના
સત્તાવીસ પૂર્વ બાવ લખવા યોગ્ય છે તેમા પહેલો બવ નય-
સારનો હતો જ બુદ્ધીપમા પ્રતિષ્ઠાન ગામમા નયસાર નામે
એક સુખી હતો તે સરજ, વિનયશીલ અને પચોપકાર પરા-
યણ હતો સાધુ, અતિથિ કે અવધાનતની તે મુખી સેવા-

વીરમગામના આદ્યોદયો

૧) ડોલી મલ્લુજી મીથાસાલ	૧) શા. એચ. નારણ
૨) શેઠ દલીપદાસ જગજીવનદાસ	૧) શા. પીરજીવર મેલગજીવર
૧) મહાપ્રેમી જગન્નાથ પાસલી	૧) શા. દેવચંદ્ર મેલગજીવર
૧) શા. હરિચંદ્ર મહાપ્રેમી	૧) મિલકી નગર વીરચંદ્ર મહાપ્રેમી
૧) શા. નરસિંહ તાનજી	૧) શા. જાડગરાધ મુલચંદ્ર
૧) ડોલી સુખલાલ મલ્લુજી	૧) શા. રીમચંદ્ર હામુલકર્જી
૧) શા. નરસિંહજી પાસલી	૧) શા. મલ્લુજી મેલચંદ્ર
૧) શા. નગર સુખજી	૧) શા. સુખલાલ પીપીન
૧) શા. નરસિંહજી જગન્નાથ	૧) વિપાશ્વી ખીમચંદ્ર રતનચંદ્ર
૧) મહાપ્રેમી મહોદયજી પીરજીવર	

જાણકીથી જાણે કયારે લોકેખાસમાં પૈસા નહોતી જતી તોયે
દેવે તે જાણે લઈને. એ પહેલું નક્કી.

સુપારી-૧૫ ૪ થી સુનિવરેલી નાણાપરિચાલન ૩ મી. પુલક
દેવ મહારાજની વિકાસકારિણી બિણી ને નાણે 'જિલ્લા વાંચતું' ન
૧૪ મી. નાણાદેવ મહારાજનાં માણીતુ નામ 'મેડીનજી' ને નાણે
'જિલ્લામહારજી' વાંચતું ન ૧ મી. મેલગજી મહારાજનાં પિતા તથા
જાણકી નામ 'કુલકર્જી-મહોદયજી' સિ. ન ૧૧ મી. મલ્લુજી
મહારાજનાં પિતાનું નામ 'જાવચંદ્ર' અને નાણે ૧૯૨૧-૨૨ ૭.

એ પ્રમાણે ધણા કાગ પર્યંત વિહાર કરતા અન્યદા
 શ્રીધમકતુ આવી તે સમયે અનિ દારુણ મૂર્ચનાં કિરણો
 પડનાથી તપેલી પૃથ્વીની ગજ વટેમાર્ગના ચરણના નખને
 સધી નાખવા લાગી તે વખતે જોના મર્વ અગ સ્વેદથી
 અર્ધ થઈ ગયા છે અને પહેરેલા બે વાંચો મદનડે સ્થિત
 બની ગયા છે, એવો તે મરીચિ સુનિ તૃપાથી પીકેત થયો
 સતો તત્કાળ આગ્રિવર્ણી કર્મના ઉદયથી આ પ્રમાણે ચિંત-
 વવા લાગ્યો. મેરુ પર્વતની જેમ વહન થઈ શકે નહીં તેના
 આ સાધુપણના ગુણોને વહન કરવા હવે હું સમર્થ નથી
 દારણ કે, હું તો નિર્ગુણી અને ભવની આકાશવાણો છું
 પણ હવે વ્રતનો ત્યાગ પણ શી રીતે થાય? કેમકે ત્યાગ
 કરવાથી તો લોકમા લગ્ન પ્રાપ્ત થાય તેમ છે એવો એક
 ઉપાય છે કે જેથી વ્રત પણ કાઈક રહે અને આવો શ્રમ
 પડે નહીં-આ શ્રમણ ભગવંતો મનહડ, વચનહડ, કાયાહડ
 એ ત્રિહડથી ત્રિરક્ત છે અને હું તો હડથી છુનાયેલો છું
 તેથી મારે ત્રિહડનું લાંછન થાઓ આ સાધુઓ કેશના
 લોચથી સુડ છે અને હું તો શસ્ત્રવડે દેશને મુંડાવાવાળો
 તેમજ શિખાધારી ધાઉ વળી આ સાધુઓ મહાવ્રતધારી
 છે અને હું અણુવ્રતધારી ધાઉ આ સુનિઓ નિષ્કિંચન છે
 અને હું સુદ્રિકાદિક પરિથકધારી ધાઉ. સુનિઓ મોહરહિત
 છે અને હું મોહવડે આગ્રહિત હોવાથી છત્રવાળો ધાઉ.
 આ મહર્ષિઓ ઉપાનહ રહિત વર્ષ વિચરે છે પણ હું તો
 ચરણની રક્ષાને માટે જોડા રાખીશ આ સાધુઓ શીલવડે
 સુગંધી છે અને હું શીલવડે સુગંધી નથી, તેથી મારે
 સુગંધને માટે શ્રીખટ્યદનના વિલક થાઓ આ મહર્ષિઓ

શુભ્રુપ કસોડા કેઈ પલ્લુ જોડે સાત્રુલ મરોબર પાળવામાં આવે
તા તે ઉત્તમ જુજ આપનાર નીચે છે અને તેથી હજન જુજ
પદાર્થ બદલ છે નવસાર વનમાં લાકડાં કાપી લેતાં મરોડા હોય
ત્યાં સુધા વૃષાથી પીડિત કેડલા સાપુલો નિકાલી યોગ્ય
જાવી પડેલા તેમને બેઈ નવસાર બહુ છુટી થયે, ને બહુ
બહુ પ્રવિણતા થાય છે. વનવને બેઈ મુનિભોજિ પ્રયાગોડ
જામે, નવસાર ખર્ચતરને થાયે, રેડ, કુચ, ધમ, જે
મલે તરતના રહસ્યને નવસાર જમજાયે. સમ્યક્તરી બપે
કામે શી પકાતીર મળુને આ પહેલો કાલ મળાયે.

ત્યાંથી નવસાર કાલ કી, કોઈર્મ રેડોડમાં જો
વસવા જાપુખે ઉપજાવ થયે.

કીભે કાલ—જા કસતરોઈમાં વિનીતા નામે નમરી
છે તેમાં કી જગજગાથીના પુત્ર કસત નવનિધિ અને કોડ
વનના સ્વામી ચક્રવર્તી હતા તેને ઘેર જામજિતરા નવસાર
કસોડા હજ પુત્રખે કસતરોઈ તે જાલપાલ મરીજિ-કિસી-
ને રેડાવતો હતો તેથી તેનું મરીજિ જામ પામું હતું જો
વનના કી જગજગાથીના પ્રથમ કમિસરજમાં પિતા જો
જાતાની સાથે મરીજિ પલ્લુ થયે. ત્યાં મળુને મદિયા જોઈને
તથા ખર્ચ જાલજોને સમજિત માપત થતાં મરીજિને કમજ
જામિ મહલ મુ સાથે રીતે કલિખર્ચને જલ્દીને પેલાવા
કીરમાં પલ્લુ નિશ્પૂઠી થયેહો, નિશ્પૂષિત અને પાંચ કમિ-
તિને પારલુ કસોડા અને પ્રયાગન વર્જતો જે મહામરી
મરીજિ મુનિ કસેરિ સાપુલોની પાસે જોડાવતા જ મને મળુને
કી જગજગાથી સાથે નિહાર કસા લામી.

એ પ્રમાણે ઘણા કાળ પર્યંત વિહાર કરતાં અન્યદા
 શીખમકતુ આવી તે સમયે અતિ દારુણ સૂર્યના કિરણો
 પડવાથી તપેત્રી પૃથ્વીની રજ વટેમાર્ગના ચરણના નખને
 રાધી નાખવા લાગી તે વખતે જેના સર્વ અંગ સ્વેદથી
 આર્દ્ર થઈ ગયા છે અને પહેરેલા બે વસ્ત્રો મલતરડે કિપ્ત
 બની ગયા છે, એવો તે મરીચિ મુનિ તૃપાથી પીડિત થયો
 મતો તત્કાળ ચારિત્રાવર્ણી કર્મના ઉદયથી આ પ્રમાણે ચિંત-
 વવા લાગ્યો. મેરુ પર્વતની જેમ વહન થઈ શકે નહીં તેના
 આ માધુપણના ગુણોને વહન કરવા હવે હું સમર્થ નથી.
 કારણ કે, હું તો નિર્ગુણી અને ભવની, આકાશવાણો છું.
 પણ હવે વ્રતનો ત્યાગ પણ શી રીતે થાય? કેમકે 'ત્યાગ
 કરવાથી તો લોકમા લભ્ય પ્રાપ્ત થાય તેમ છે એવો એક
 ઉપાય છે કે જેથી વ્રત પણ કાંઈક રહે અને આવો શ્રમ
 પડે નહીં—આ શ્રમણ ભગવતો મનદંડ, વચનદંડ, કાયાદંડ
 એ ત્રિદંથી નિરક્ત છે અને હું તો દંડથી છનાયેલો છું
 તેથી મારે ત્રિદંડનું લાંછન થાઓ આ સાધુઓ કેશના
 લોચથી મુક છે અને હું તો ચક્ષુવડે કેશને મુકાવાવાળો
 તેમજ શિખાધારી થાઉં વળી આ સાધુઓ મહાવ્રતધારી
 છે અને હું અણવ્રતધારી થાઉં આ મુનિઓ નિષ્કિચન છે
 અને હું મુદ્રિકાદિક પરિવ્રજધારી થાઉં મુનિઓ મોહરહિત
 છે અને હું મોહવડે આગ્રહિત હોવાથી છત્રવાળો થાઉં
 આ મહર્ષિઓ ઉપાનહ રહિત થઈ વિચરે છે પણ હું તો
 ચરણની રક્ષાને માટે જોડા રાખીશ આ સાધુઓ શીલવડે
 મુગધી છે અને હું શીલવડે મુગધી નથી, તેથી મારે
 મુગધને માટે શ્રીખંડચંદનના તિલક થાઓ આ મહર્ષિઓ.

કપાલ મહિત હોવાથી શુભ અને છલ્લે વસાધારી ॥ તે
કપાલધારી જોવા મારે કપાલ (રમેલા) વસ્ત્રો હો. આ મુનિ
જોએ તો વધુ. હવેનાથી વિશાળતાવાળા સચિત્ત જાનો
જારમ તબી. ઈ. પણ મારે મિત્ર જાણી સ્નાનવાદ થામે
આ પ્રમાણે પેનાની છુદ્ધિથી નિવાર કરીને કપાલો તથા
જોવા મસોજિને દિવસો નિર્વાહ કરવાને નિદા સંજ્ઞા
મરણ કરે.

મરીચિનો આવા નહીન વેલ જોઈને જાણ થોઈ. તેને
ધમ પૂજા કરતા જારે તે મી જિનેલે કહેલા સાધુ ધર્મને
કહેતો હતો. જાણી થોઈ તેને પુનઃ પૂજા કે વધે સાધુ
ધર્મને કેમ આચરતા નથી? ત્યારે તે કહેનો કે-તે મિત્ર
માર જોવા સાધુ ધમને વહન કરવાને હું સમર્થ નથી
પ્રેમાના કરેલા ધમના અવગણનાથી પ્રતિબંધ થાથી કે
અભ્યજનો સાધુ થવા કષ્ટિયા તેને મરીચિ મી અવસરે
પ્રભુને સાધી રેવો હવે આવા આચારવાળો મસોજિ પ્રભુની
કાંઈ સિદ્ધિ મળતો હવે.

જેક વખતે પ્રભુ ફરીવાર જિહ્વા નગરે સમીરે જાણીને
સમીકર્ષ ત્વં ભરતચક્રેભિ પ્રભુ પાસે જાણી પૂછું, જોઈને
પ્રભુએ ભવિષ્યના કનાથ અહ વ, વહનથી વાધાદેવ અને
જલદેવ મ્હી જવાબ્યા. જાણી ભરતે ફરીવાર પૂછ્યું કે કે
ન્યાય? આ સમાચાર તમારી જોમ આ ભરતચક્રેભિ આ મુનિ-
સીમં તીર્થે કરે કનાથ કેમ અભ્યજન છે? તે વખતે પ્રભુ
મરીચિને જવાબીને મેલવા કે-આ વાણી પુનઃ મરીચિ આ
ભરતચક્રેભિ પીર નામી કિલ્લા તીર્થે કરે મરે. જાણી પાંચ

શિષ્યો દરી તેમને પોતાના આચારનો ઉપદેશ આપી મૃત્યુ પામીને પ્રાક્ષલોકમાં દેવ થયો ત્યાં અવધિજાનથી પોતાના પૂર્વ જન્મને બાણીને તે મોહથી પૃથ્વીપદ આબ્યો, અને તેણે આસૂર્ય વગેરેને પોતાનો મધ્ય મત જણાવ્યો તેના આગ્નાયથી આ પૃથ્વીપદ સાખ્ય દર્શન પ્રવર્ત્યું, કેમકે લોકો પ્રાય સુખસાધ્ય અનુષ્ઠાનમાં પ્રવર્તે છે

મગધિનો છવ પ્રાક્ષદેવલોકમાંથી સ્વર્ગીને દેવલોક નામના ગામમાં એ શીલાખ પૂર્વના આયુષ્યવાળો કૌશિક નામે પ્રાક્ષલ થયો. વિષયમાં આસક્ત, દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવામાં તત્પર અને હિસાદિકમાં સૂઝ વગરના તે પ્રાક્ષણે ઘણો કાળ નિર્જમન કર્યો અને ત્રિદહી થઈ મૃત્યુ પામી ઘણા ભવમાં જન્મીને તે સૂણા નામની નગરીમાં પુષ્પમિત્ર નામે પ્રાપ્ત થયો ત્યાં પણ ત્રિદહી થઈ જોને લાખ પૂર્વન આયુષ્ય નિર્જમી સૌધર્મ દેવલોકે મધ્યમ સ્થિતિવાળો દેવતા થયો ત્યાંથી સ્વર્ગી ચૈત્ય નામના સ્થાનમાં તે ચૈત્રક લાખ પૂર્વના આયુષ્યવાળો અગ્ન્યુષ્ણોત નામે પ્રાક્ષલ થયો ત્યાં પૂર્વની જેમ ત્રિદહી થયો પછી મૃત્યુ પામી ઈશાન દેવલોકમાં મધ્યમ આયુષ્યવાળો દેવતા થયો ત્યાંથી સ્વર્ગી મદિર નામના સનિવેશમાં અશિ-ભૂતિનામે પ્રાક્ષલ થયો તે ભવમાં પણ ત્રિદહી થઈ છપ્પન લાખ પૂર્વન આયુષ્ય લોગવી મૃત્યુ પામી સનતકુમાર દેવ લોકમાં મધ્યમાયુ દેવતા થયો ત્યાંથી સ્વર્ગીને સ્વેતળી નગરીમાં ભારદ્વાજ નામે વિગ્ર થયો તે ભવમાં પણ ત્રિદહી થઈ ચુમાલીસ લાખ પૂર્વન આયુષ્ય લોગવી મૃત્યુ પામીને માહેદ્ર દેવમાં મધ્યમ સ્થિતિએ દેવતા થયો ત્યાંથી સ્વર્ગીને

તેની આશ્વાસના કરી નહીં, તેથી જ્ઞાનિ જામીને મરીવિને
 મનમાં વિચારું કે જાહો! આ સાધુઓ કે જેઓ શક્તિશાળી
 વક્તવ્ય, વિદ્યે, સ્વાર્થમાંજ ઉદ્ધમવત અને તેજસ્વરૂપી
 વિદુષા છે, તેમને પિયાર છે હું કે જે તેમનો પરિચિત
 સ્નેહવાળો અને જાતજ સુસ્તો ધીરિત તેમજ સ્તિત હું
 તેનું પાલન કરતું તો દૂર રહું પણ તેના સાથે પણ ભેગ
 નથી જાણ્યા આરે જાનું જાતજ વિતન ન કરું એકાએક
 કાલે કે આ સાધુઓ પોતાના ધર્મીયથી પણ પરિકર્ષા કરવા
 નથી તો માણ જેવા જાણી પરિકર્ષા તો કેમ કરે? મારે
 કરે એ હું જા જાણીથી મુજબ થઈ તો પછી કેમ માણે
 જેવા હો તેવો એક સિધ્ધ મારે કે જાનુંજ સિધ્ધ થાવું
 કરે આ પ્રમાણે વિવરણે મરીવિ દેવધીએ સાંજે થયો
 એક વખતે તેને કવિ નામે કેઈ કુલપુત્ર મળ્યો તે
 પ્રમતે જાણી કરતા તેથી તેણે કવિને જાહાંત ખર્ચ કરી
 જાણ્યાઓ જે વખતે કવિને તેને પૂછ્યું કે તમે પોતે જ
 પ્રમ કેમ જાણતા નથી? મરીવિ સાંજે કે-હું તે પ્રમ
 જાણતાને જાણી નથી કવિને હું કે ત્યારે હું વખતે
 માર્ગમાં પ્રમ નથી? જાણ પ્રમાણી તેને વિન પ્રમમાં જાણ્યું
 જાણી વિધાને પ્રમાણે મરીવિ સાંજે કે એ પ્રમમાં
 પણ પ્રમ છે અને માણ માર્ગમાં પણ પ્રમ છે પછી
 કવિને તેને સિધ્ધ થયો તે વખતે મિત્ર પ્રમના ઉદ્ધેશથી
 મરીવિને કેદાનકેથી સામધીપ્રમ પ્રમાણ જાણાર ઉપાજ ન કર્યો
 તે જાણી પ્રમ પણ જાણીયા કર્યો ત્યાર પ્રમને જાણતાને
 પૂછું જામીને મરીવિ જાણીયામાં રસ સામધીપ્રમના જાણ્યા
 જાણે દેવતા થયો કવિને પણ જાણ્યા જાણીને પોતાના

વનમાંથી રાજસભામાં આવ્યો અને લક્ષ્મિવડે રાજાને નિવારી
 પોતે સરકર સાથે પ્રયાણ કર્યું તે પુનઃપ્રસિદ્ધ સામંતની પાસે
 ગયો ત્યાં તેને આજ્ઞાવત જોઈ પોતે પાછો વળ્યો માર્ગમાં
 પુષ્પકરકંક વન પાસે આવ્યો, ત્યાં દ્વારપાલે જણાવ્યું કે,
 અહીં વિશાખનદી કુમાર છે તે સાલળી તે ચિતવવા લાગ્યો
 કે મને કપટવડે પુષ્પકરકંક વનમાંથી કાઢ્યો પત્ની તેણે ક્રોધ
 પામી મુદિ વડે એક ટોઠાના વૃક્ષ પર પ્રહાર કર્યો જેથી તેના
 સર્વ ફળો તૂટી પડવાથી પૃથ્વી ઝાંધી આચ્છાદિત થઈ ગઈ
 તે બતાવીને વિશ્વભૂતિ દ્વારપાલ પ્રત્યે બોલ્યો કે-જે વડિલ
 પિતાશ્રી ઉપર મારી લક્ષ્મિ ન હોય તો હું આ ટોઠાના
 ફળની જેમ તમારા સર્વના મસ્તકો ભૂમિ પર પાડી નાખુ
 પણ તેમના પરની લક્ષ્મિથી હું એમ કરી શકતો નથી પરંતુ
 આવા વચનાયુક્ત લોગની મારે જરૂર નથી' એમ બોલતો
 તે સભૂતિ મુનિની પાસે ગયો અને ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું
 તેને દીક્ષિત થયેલા સામળી વિશ્વનદી રાજા અનુજબધુ સહિત
 ત્યાં આવ્યો, અને તેને નમી ખમાવીને ગળ્ય લેવાને માટે
 પ્રાર્થના કરી પરંતુ વિશ્વભૂતિને રાજાની ઇચ્છા વગરના
 બાણી રાજા પોતાને ઘેર ગયો, અને વિશ્વભૂતિ મુનિએ શુરની
 સાથે બીજે વિહાર કર્યો

તપસ્યાથી અતિ કૃશ થયેલા અને શુરની આજ્ઞા વડે
 એકાકી વિહાર કરતા વિશ્વભૂતિ મુનિ અન્યદા મથુરાપુરીએ
 આવ્યા તે વખતે ત્યાં રાજાની પુત્રીને પરણવાને માટે
 વિશાખનદી રાજપુત્ર પણ મથુરામાં આવ્યો હતો વિશ્વભૂતિ
 મુનિ માસ્રખમણને અતે પાગલું કરવા માટે નગરીમાં બહારવા

જન જમણુ કી સાજવુંદ નયરમાં સ્થિતિ નામે જાણવું મરો.
 તે જનમ પડુ નિહરી મધ પેલીય લાજ પૂર્વે જાણુ
 યોગથી મુરુ પાનીને જાણ દેવતેકમાં મધ્યમાયુષ્યમાં
 દેવતા મરો ત્યાથી સ્થિતિને તલે વધા જનમ પતિજમણુ મરો
 મરણ કે પેલાના કમ ના પતિવાધથી માણી જનવતરી માલ છે

શ્રોત્રમી જન—જનવુંદ નયરમાં નિધનદી નામે
 રાજ દલો તને મિલજુ નામની પેલીયો વિદ્યાજનદી નામે
 એક પુત્ર મરો તે જનને વિદ્યાજનુ નામે એક નામે
 જાણું કુવલજ દલો તે કુવલજને ધારિણી નામે સી દલો
 મારિચિનેા છત્ર પૂર્વ જ મમાં કપાજન કરેલાં કુલ કપથી
 તે વિદ્યાજનુતિ કુવલજની ધારિણી નામની સીથી નિધનુતિ
 નામે પુત્રપદ્મ જનુરો તે નિધનુતિ જનુરો રોવન જને
 ગ્રાહ મરો એક જનને નરન જામ દેવકુપાણી એમ તે
 નિધનુતિ જનુરુ સદિત પુત્રજનક નામના કલનમાં
 કીધા મરો તે કીધા મરો દલો તેવામાં રાજનેા પુત્ર
 વિદ્યાજનદી કીધા મરોની ધર્મજામી ત્વં જાણેા પડુ નિધનુતિ
 જનર કોપથી તે જનર રાજો તે જનરે પુત્ર દેવને તેની
 માણી દાસીયો જાણી તેમણે તે નિધનુતિ જને વિદ્યાજન
 નદીને જનરને જનર રહેલા તોવા દાસીયો પાણેથી એ
 જનર સ્વલગી મિલજુ રાજો દેવ જાણીને સીજાવન્ય વાધાં
 જઈને મેડી સજાને રાણીની ધર્મજા-પૂર્વે મરણ મરો વાજાની
 સેરી વગરથી, અને કપજનકે સજામાં મરુ કે જાણવો પુત્રજ
 નિધન નામનો સામવ પેલીય મરિજયો છે મરો તેનેા નિધન
 નામને કુ જઈય તે જનર જાણગી જનરજાણી નિધનુતિ

આપતો હતો. પ્રતિવાસુદેવે પ્રજ્ઞપતિ ગજને ઠહેવરાવ્યું કે, સિંહને મારી, મારી પાસે લાવો. પ્રજ્ઞપતિ સિંહને માનવા તૈયાર થતો હતો, ત્યાં ત્રિપૃષ્ઠ અચ્ચલ બસદેવ સાથે મારવા આવ્યો. બન્ને ભાઈઓ તુંગગિરિની શુક્રમાં બધા સિંહ રહેતો હતો, ત્યાં આવી પહોંચ્યા લોકોએ કાલાહલ કર્યો, એટલે સિંહ બહાર આવ્યો. બંને કે પૂર્વ વૈર ઉશ્કેરતું હોય, તેમ ત્રિપૃષ્ઠ વાસુદેવ (મરીચિનો છવ) એકદમ રથધી નીચે ઊતરી પડ્યો, કે સામે આવતો સિંહ હથીયાર વિનાના ત્રિપૃષ્ઠ ઉપર તૂટી પડ્યો. ત્રિપૃષ્ઠ પણ હથીયાર વિના તેની સામે ધસી ગયો, જતા સાથે માત્ર બે હાથથી ત્રિપૃષ્ઠ વાસુદેવે તેને ઝાલી બે હોઠથી પકડી જેમ કોઈ વજ્રને ફાડી નાખે, તેમ ચીરી નાખ્યો. આઠાશમાં “ એ ત્રિપૃષ્ઠ વાસુદેવ છે, ” એમ દિવ્ય વાણી થઈ.

એક વખતે રાત્રિમાં ત્રિપૃષ્ઠ સુદર ગાયકો પાસે ગાન કરાવતો સૂતો હતો, ત્યારે તેણે શય્યાપાલને કહ્યું કે ‘ જો હું ઊઘી જાઉં તો તારે તેઓને તુરત જવાની જ્ઞાપણી ’ એમ કહી ત્રિપૃષ્ઠ ઊઘી ગયો ને પ્રાત કાળ થતા બગી ઊઠ્યો. પણ તે ગાયકો ગામન ચલાવતા નહા, કારણ કે શય્યાપાલ કંઈ દ્રિયના લોભથી ના પાડી શક્યો નહિ. તુરતજ વાસુદેવે ક્રોધમાં આવી શય્યાપાલનો કર્ણમાં ઉપ્પડ ધગધગતું સીસું રેડાવ્યું. ભાવિ મહાવીરના છવે આવું અધોર નિદ્રા-નિર્દય કાર્ય આવા ઉદ્ધતપણામાં કર્યું, ને ચોરાશી લાખ વર્ષનું આયુષ્ય પૂર્ણ કર્યું.

ઓગણીસમો લવ—ત્યાંથી પૂર્ણ આયુષ્યે સાતમી

પણ જ્યાં વિદ્યાજ્ઞાનથી જાણથી હતી તેની નજીક જામ્યા
 એટલે તેના માણસોએ આ વિશ્વમૂર્તિ કુપત્ત ભય' એમ
 કહી વિદ્યાજ્ઞાનથીને જોવાજામ્યા સુતુની એમ તેને એતાંજ
 વિદ્યાજ્ઞાનથીને કોપ વડેનો તમામાં વિશ્વમૂર્તિ મુનિ કોઈક
 માનવી સાથે જામ્યાવાથી પૂરવો જરૂરી મળા તે એકાદ
 કોઈનાં રૂપિને જામ્યાનુ વાઈ ભય ક્યાં મળું ? એમ કહી
 વિદ્યાજ્ઞાનથી હત્યે તે સામ્રાજ્ય વિશ્વમૂર્તિએ કોપ વડે તે મામને
 કોઈકદાજથી પાડીને આકાશમાં જમાવી રાખી એનું નિશ્ચય
 કર્યું કે આ દેશ વપસ્યાના પ્રમાણથી હું ભવંતરે ક્યાં
 પસાકમવાથી થઈ આ વિદ્યાજ્ઞાનથીના પુત્રને મારું થઈ
 રાખી કોઈ વર્ષનું આકુષ્ઠ પૂર્ણ કરી પૂર્વ પાળી આલોકના
 ક્યાં વગર પૂરતુ પામીને તે વિશ્વમૂર્તિ મહાશુક દેવદોષમાં
 ઉત્પન્ન આકુષ્ઠવાથી દેવતા થયે.

અદ્યાર્થોઃ ભવ—આ ભવસીરમાં પોતાનપુર નગરમાં
 વિપ્રમતિશત્રુ પરાક્રમી સભ્ય કનેલ તેને ધુવાવની પુત્રી હતી.
 પુત્રીનું ભવત રૂપ કાન્દર્વે એક સમય પાશ્વપ થયે એક
 વખતે મહાવને એક સમયે સમામાં પૂજ્યું કે શબ્દમાં
 જીતમદ્ય એવ કે માવતો વનો મારેક કોણ ? "લોહોએ મળું
 કે "શબ પોતે."

તે વખતે, સમાએ પોતાની પુત્રી ધુવાવની સાથે લગ્ન
 કર્યું. લોહો ત્યારથી તેને પ્રજા (પુત્રી) પતિ વડેકે કહેવા
 લાગ્યા એ રાણીની કુળીએ વિશ્વમૂર્તિનો દુર આજી, ને
 તે ત્રિપુષ્પ વાહુદેવથયે વિદ્યાજ્ઞાનથી હતો તે પ્રતિ વસુદેવના
 શબ્દમાં સાક્ષિના શ્રેયમાં સિદ્ધ થયે, સિદ્ધ લોહોને પ્રજા

પ્રકરણ ૨

શ્રી મહાવીરજીન્મ અને દીક્ષા મહોત્સવ

આ ભરત ક્ષેત્રમા પ્રાક્ષણકુલધામ એ નામે નગર હતું ત્યાં ઠેકાણગોત્રી ઋષભદત્ત પ્રાક્ષણ હતા, તેને જાલધર કુળમા ઉત્પન્ન થયેલ દેવાનદા સ્ત્રી હતી. તે સ્ત્રી એક વખતે સુખરૂપ શય્યામા સૂતી હતી અત્યારે દુષમ સુષમ સમય (ચોથા આરા)ના ઘણા વર્ષો થઈ ગયા હતા, એટલે કે આરો પૂર્ણ થવાને માત્ર પચોતેર વર્ષ ને સાડાઆઠ માસ બાકી રહ્યા હતા આ વખતે અષાડ માસની શુકલ છઠ હતી, ને ચંદ્ર સાથે ઉત્તર દ્વાદશગુની નક્ષત્રનો યોગ ભરાણર આવ્યો હતો એ વખતે આકાશવી પ્રાણુત દેવલોકધી પૂર્વે તીર્થ કર નામગોત્ર કર્મ ઉત્પન્ન કર્યું છે એવો નદન મુનિનો જીવ આ દેવાનદા પ્રાક્ષણીના ઉદરમા આવ્યો તે વખતે દેવાનદાએ વિશાલ ને ઉદાર ચૌદ સ્વપ્નો જોયાં સ્વપ્નો જોઈ તે સ્ત્રી જાગૃત થઈ ને બહુ ખુશી થઈ હર્ષ માધે તેણીએ પોતાના પતિ ઋષભદત્તને અનુકૂળ, પ્રિય, મધુર વાણીથી સર્વ હકીકત કહી તે સાક્ષી પતિ ઘણો ખુશી થયો, ને 'તેણે કહ્યું કે "હે સ્ત્રી ! ચાર વેદનો પારગત ને ઘણો સુદર પુત્ર તારે થશે, તેમા તમે જરા પણ મશય ન લાવશો" સ્ત્રીએ તે વાતો વધાવી લીધી, ને જાણે કલ્પવૃક્ષ પ્રાપ્ત થયું હોય તેમ તે ખુશી થવા લાગી

મહાવીરજી ગર્ભમાંથી સહરણુ—ગર્ભમાં આવ્યાને આજે બાપી રાત્રિ થઈ ગઈ હતી, ત્યાં ચક્રેન્દ્ર બર્ત્રેશ લક્ષ

તપમાં તેણે ક્યો વીસમા ભવમાં તે દુઃખ સિદ્ધ થયેલ
 એકવીસમા ભવમાં તે યોધી નરકે ગયો ત્યાં વીસમા ભવમાં
 તે મહાભયમાં જાણ્યો એવીસમા ભવમાં વિદેહ દુઃખમાં મુગ
 શબ્દાનીમાં મનભય શબ્દ હતો, તેની શક્તિને તે દુઃખ પુનઃ
 પડે ઉત્પન્ન થયો, ને મુગશબ્દમાં જા બહુ સામી, પ્રિયમિત્ર
 ભક્તિમાં ગયો. જાની પદ્ધિદાશાએ જાણે તપણે દીક્ષા લીધી
 ત્યાં એક કોઠ ત્યાં સવન પાડ્યો. સર્વે યોગીશ્રીઓ પૂર્વે
 જાણુપ તેમણે પૂર્વે કર્યું ત્યાંથી એવીસમા ભવમાં તે
 મહાશુક દેવદોષમાં સર્વેથી વિમાનમાં સ્વર સાગરમાં
 જાણુપ દેવ ગયો

એવીસમા ભવમાં ત્યાંથી વિદ્યો, જા ભવમાં જ્યા
 નક્ષત્રમાં વિદ્યોત્તુની જ્યા ગણી હતી, તેની કુળીમાં તે પુનઃ
 પડે ઉત્પન્ન થયો, ત્યાં નક્ષત્ર એક નામ પડ્યું એવીસમા
 ત્યાં શબ્દભયમાં થયો, જાની તેણે પદ્ધિદાશાએ જાણે દીક્ષા
 લીધી ત્યાં તેમણે માસ મહાભયમાં વરકરી, જ્યારે વરકરી
 હતો, એક સ્થાનમાં જાણના હતો, ત્યાંથી નામમાં જાણના
 કર્યું એક દાસ ત્યાંની શુદ્ધ દીક્ષા કર્યો પાણી ક્યો
 એક માસની સંકેતના હતો, તેમણે એકદરે જાણીય હતો ત્યાં
 જાણુપ પૂર્વે કર્યું એવીસમા ભવમાં તે પ્રાણુ દેવદોષમાં
 પુનઃ ઉત્પન્ન થયો વિમાનમાં વીસ સાગરોપમની સ્થિતિએ દેવ
 ગયો જા પ્રમાણે મુગ્ધ ગણાતા પાણી ભવમાં સમસ્ત
 પાણી પછી મુગ્ધા દેવે જાણુપ કર્યું

સુંદર ભાગોથી સુસજ્જિત પ્રાસાદ (મહેલ) મા ગંગા નદીના કિનારા પર રહેલી રેતી જેવી સુવાળી ને ક્ષેમ કાચેાસના વસ્ત્રથી ઢાકેલી સુંદર રમણીય શય્યામા ત્રિશક્તા ક્ષત્રિયાણી સૂતા હતા આ વખતે આમો માસની કૃષ્ણ ત્રયોદશી હતી ચદ્ર સાથે ઉત્તરાશ્વિની (હસ્તોત્તર) નક્ષત્રનો યોગ પણ હતો, તે વખતે (ત્યાથીમી રાત્રિએ) હરિણગમેષી દેવે દેવાનંદાની કુક્ષીમાયો પ્રભુને ઉપાડયા ને ત્રિધલા રાણીના શરીરના સર્વ અશુભ પુદ્ગલો ઠડાડી નાખી, શુભ પુદ્ગલો સ્થાપી સુખરૂપ પ્રભુને મૂક્યા તે વખતે રાણીએ ચોઠ સ્વપ્નો જોયા તે પ્રથમ્ત ચોઠ સ્વપ્નો આ પ્રમાણે હતા —

(૧) હાથી, (૨) વૃષભ, (૩) ગિહ, (૪) લક્ષ્મી, (૫) પુષ્પમાલા (૬) ચદ્ર, (૭) સૂર્ય, (૮) ધન, (૯) કુંભ, (૧૦) પદ્મ સરોવર, (૧૧) સમુદ્ર, (૧૨) દેવ વિમાન, (૧૩) રત્ન-રાયિ, (૧૪) નિર્ધૂમ અગ્નિ એ ચોઠ સ્વપ્નો રાણીએ જે પ્રમાણે જોયા, તે આ પ્રમાણે હતા — હાથી: ચાર બલવાન દતશૂરવાળો ને જીતેા હતો ક્ષીરમાગર, ચદ્ર ને વૈતાલ્ય પર્વત જેવો ઘણો ઘોળો હતો ઐરાવત્તની જેમ વિશાળ ને મનોહર જણાતો હતો બળદ માસ લોહીથી સુંદર, ભરાવ-દાન, સૂક્ષ્મ, વીક્ષુ, યાગડાઓવાળો, ને સર્વ અગોપાગથી શ્વેત ઠમગની ઠાન્નિ જેવો ઘોળો, રમણીય દેખાતો હતો સિંહ પોતાના સર્વ લક્ષણોથી યુક્ત, મદ જાતિથી વિલાસ કરતો, ને આકાશથી નીચે જીનરતો સુખમાંથી પ્રવેશ કરતો હતો લક્ષ્મી દેવી ચગ, જઘન (સાયલ), નાસિ, સ્તન, મસ્તક, મસ્તકનો ઉથપાથ ને સુખચદ્રથી અનુપમ લાવણ્ય

જર્ણવતી દત્તી ને સરીર ઉપરનાં સર્વ અશ્વમર્યાદી અતિથય
 છુલ્લવા આપતી દત્તી પુરુષભાક્ષા સર્વ જાતુનાં પુરુ-
 એશ કે, આમ, અપર, અયોગ, પુનામ, નમ, ત્રિવલુ
 મહિમા, રમ, પાલક, અતિ વ્યેરેના પુરુષથી છુલ્લવી
 દત્તી તે એટલી અપી છુલ્લવ જર્ણવતી દત્તી કે તેના ઉપર
 દોષી અપરાધો છુલ્લવ કરી રહ્યા હતા. એ દ્ર વોહીર,
 રૂપનો કલ્પ, ને પાશ્વીના શીલુ એવા અલ્પવ પિયો હતો,
 તે હુલ્લ અને નવનને આનંદ આપતો, ને સર્વ અપરાધો
 નાશ કરતો હોય તેમ રેનાતો હતો. મુલક લક્ષ્ય અપ
 કારના પદ્મનો વોહીર કરતો. કિંમુતી લાલકને હરી
 હતો ને કમળના વનને ઉવાહી નાંખતો. મુલકનાં પદો પદો
 સુરેશ્વર પુત્રના અલ્પી કરેલું ને સર્વ વિગતો, અદ
 વિગતો, યવપત્ર, સુખ અલ્પના કમળોથી આપ્ત હતું.
 સીર સુમુદ્ર અદના કિલ્લ નેગો, અપી સુરેશ્વર અલ્પો ને
 અતિથય અલ્પ, મિત્ર મિત્ર ઉગાગતો હતો. હેવવિમાન
 સુવતી પ્રતિ એલું તેજસ્વી, અનેક મોહિત મહિમાથી
 કરેલું. હુલ્લ ને નવનને આનંદ આપતું અલ્પાલ્પ અપ
 આંહી નીચે આપતું હતું રત્નરશ્મિ. પુત્રનાં કનકિલ્લ, અપ
 કો દોહિતાશ અલ્પ અસારજલ હલ્લક, અલ્પાલ
 વ્યેર અનેક રત્નોથી આપ્ત હતો નિર્ધૂમ અલ્પ મધુ,
 અલ, અમેર પદ્મોથી અલ્પે મળજી કોમ તેમ ને રૂપ
 વિનાનો આશાશાં સીધી સિવાથી હતો હતો.

રાણીનું રાજા પાસે લખું—રાણી ત્રિવલુ આ
 પ્રભાએ પ્રસન્ન થીર સ્વપ્નો. ગોર્ધ પેશમાશાથી કલ્પ પુત્રી

મણિ રત્નોધી ખચિત ને સુંદર ચિત્રોધી ચિત્રિત હતો.
 પડદા પાછળ જે ખાસ સુદૃઢ બદ્ધાયન નંખાવ્યું હતું, તેમાં
 ત્રિશક્તિ દેવી આવી બેઠી એવકો પામે તેડાવેલા સ્વપ્ન
 પાઠકો સ્નાનાદિ ક્રિયા કરી સ્વપ્ન ને ઊંચાં કાઢી પહેરી
 મસ્તકને તિલક-દર્વાદિથી મગલ કરી રાજતા સ્તંભ સાથે
 જૂદા જૂદા આસન પર ઈશાન દિશામાં બેસી ગયા સ્વપ્ન
 પાઠકોનો નબલ એ ઘણો મન્દાર ઠર્યો સ્વપ્ન પાઠકોએ પણ
 રાજતને સત્કાર્યા-સન્માન્યા ગમત પુષ્પ ફળથી જે હાથ બરી
 અતિ વિનયથી સ્વપ્ન મળધી પૂછે છે કે ‘હે સ્વપ્ન
 પાઠકો ! ત્રિશક્તિ ક્ષત્રિયાણીને રાત્રિમાં આવા ચૌદ સ્વપ્નો
 આપ્યાં છે, તો તેનું કળ મગળ ને કલ્યાણકર છે, કે બીલુ
 કાંઈ છે?’ સ્વપ્ન પાઠકો આગળ આવેલ ચૌદ સ્વપ્નો રાત્ર
 પામેથી ધરાધર સામગ્રી, ઘણા હર્ષિત ને વિગ્મિત થયા, ને
 કહેવા લાગ્યા કે ‘હે વસુધાધિપ ! આ ચૌદ સ્વપ્નો ઘણાં
 ઊંચાં ને શ્રેષ્ઠ છે, કાળુ કે હે ગમત, તે સ્વપ્ન સભધી
 હકીકત તમો બગળા સાલજો સ્વપ્ન ચામ્પનો અમો
 સર્વેએ અભ્યાસ કર્યો છે તેમાં એવી હકીકત છે કે એક-
 દર બોને સ્વપ્નો છે તેમાં બેતાલીય સામાન્ય, ત્રીય
 અસામાન્ય-મોટા-છે તેમાં પણ ચૌદ તો ઘણાં ઊંચાં ને
 શ્રેષ્ઠ છે તે આ ચૌદ જે તમો કહો છો તે તીર્થ દગ્ની કે
 ચક્રવર્તીની માતાને આવે તેમાંનાં સાત વાસુદેવની માતાને
 આવે તેમાંના ચાર બલદેવની માતાને આવે ને મારલિક
 રાજા થવાનો હોય તેની માતાને એક સ્વપ્ન આવે. તો હે
 રાજના ! એમ સમજાય છે કે રાણી જન્મ આપશે તે પુત્ર
 મહા વૈભવશાલી ચક્રવર્તી થશે, કિવા જગદ્દુરારક, મહા-

રાણી જોતાનો સમ્માપર આપે વિચારના સાચી કે દુષે
સૂર્ય જનુ તે જોડાવત સાફ નથી કાલજ કે જે હું સૂર્ય
જઈય ને જસજી અખ અપરો તેા મારું જઈ ઇંદ્ર નાત
પામી એમ સપણ સચી દેવ, કુછ, બર્મ સજી સૂર્ય
દેવ કાં સુખી વિચારો કરપ સાચો

માવ મહા જાં રાજાને સેવકોને કુછ કે આપે દસમા
જાણનો કે માટે સાફકર કયે તેવી કરવી કોઈવ જો
રાજા પેને આપાસમાં સહમાર્થિય એવ સાથે, સખનુક-
માંથી નીચ્છે જાણામાં કસત કરપ જવા જનેક પ્રપ્રે
આશામ કયે રાજાને સારીને જૂન મીઠાનું ને ચિહ્નિવ
કુછ પરી રાજાને કુછક ને સુઠ કર્મકરો (નેકરો) જસે
આનદ, મદ ને યજ્ઞિ આપે તેવી સવપામ, લકષણ
તેથીથી સીતુ મર્ન કાનું જાને સારીને લવન સાથે
કરપ એક જાં એક પુષ્પાદક, તપાદક, કલ્પાદક ને સુકો-
દો કયે રાજા જૂન ન્દાપીલ જાને રાજાને પાનીથી મારી
મુઠાં સુખી એક જાં એક એમ જસ પદેસય એકને તેમ
પદેસ ને જસુપથી કર્મ સુખીના જાકાથે જસ માલ્ય કર્મ
સાં રાજા જાકાર આખ્યા જાજાત જસો કુછવ વેલો જા
એમ દેવના પારે, તેમ રાજા કોચા પામય કવા જક
એમ નજરને જકગણમાં આવે, તેમ રાજા જનેક નાવો સાથે
આકર્તા ને મસ્તક પર જામ પ્રાપત્તા કર્મ લખાર જાણે
ઉ, ત્યાં આવી પહોંચ્યા, મધ્ય જામે સિદ્ધાસન કુછ તેમાં
આપે મીડા સંચાન દિવામાં લખન પાકોર માટે પાકાં વજ
થી સંજિત ને મમક કરેક જાકાસનો મુજામાં આખ્યા
એક જાણને જસર્મ પદો નાજવામાં જાણે, કે પદો

ઉદરમાં કાંઈ હોય તેમ જણાતું નથી આથી ત્રિશલા રાણીને ખાન, પાન, ગાન, લવન, શય્યા વગેરે અપ્રિય થઈ પડ્યાં પ્રભુએ બાણ્યુ કે આતો ઉલટું ખોટું થયું, એટલે પ્રભુએ શરીર હલાવ્યું ગણી ખુશી થયા કે પુત્ર-ગર્ભ-હયાત છે, પ્રભુએ આ સ્થળે અભિચક કર્યો કે 'માતા પિતા હોય ત્યાં મુખી ગૃહભાવ મૂકી મુઠભાવ, ધારણ નહિ કરે'

ત્રિશલાદેવી પોતે નિપુણ ને સુર હતા, એવી જેમ ગર્ભનું સંરક્ષણ થાય તેમ વર્તવા લાગ્યા દેવી જિહ્વાના સ્વાદ છોડી, ગર્ભને હિતકર, પથ્ય ને આરોગ્યકર થાય, તેમ ભોજન લેતા હતા સ્નાન કરવામા વસ્ત્ર અલંકાર પહેરવામા પણ ગર્ભને ખરાબ અસર ન થાય તેમ દેવી સંભાળ લેતા હતા લવન ઉધાનમા દેશ, કાલ, ને ઋતુને અનુસરી ફરતા હતા શોક, મોહ, ભય, શ્રમ, ખેદ, દ્વેષ, વગેરે ક્યારે પણ ચિત્તમા ન સફૂરે તેમ પ્રસન્ન ચિત્તથી તે રહેતાં હતા આમ કરવા ઉપરાત ગર્ભ મનોરથો એક પછી એક થતા, પણ તે સર્વ સુખરૂપ પૂર્ણ થતા હતા.

જન્મ થવાનો વખત : ગ્રીષ્મ ઋતુ શરૂ થઈ હતી. ચૈત્ર શુકલ તેરથ હતી બરાબર મધ્ય રાત્રિ હતી આકાશમા શહેા ઉચ્ચ સ્થાનમા હતા. ઉત્તર ક્ષાદગુની નક્ષત્ર ચદ્ર સાથે હતું દિશાઓ ઘાન્ત ને સ્વચ્છ હતી પક્ષીઓ અનુકૂળ શબ્દો કરતા હતા અગ્નિની શિખાઓ ઊંચી જતી હતી, ને પવન અનુકૂળ વાતો હતો. દેશ ને પ્રજા સુખી હતા એ વખતે સિંહ લાછન ને મુવર્ણ કાન્તિવાળા પુત્રનો (પ્રમુનો) જન્મ થયો. આસન-કમ્પ થતા, છપ્પન દિંડ કુમારિકાઓ આવી

મેરુ પર્વત ઉપર ઇન્દ્ર આવ્યો. સુવર્ણ, રૂપ્ય, રત્ન એમ અનેક ભતિના કણથોથી પ્રથમ શકેન્દ્રે પ્રભુને નવરાવ્યા ત્યાર પછી ઇન્દ્રો ને દેવોએ મોટા હર્ષને ઘોષાટ સાથે એ ક્રિયા કરી ત્યારે ત્યા કોઈને શકા થાય છે કે આવા નાના નાબુક શરીરમા ગ્હેલા પ્રભુ આવા જલધોધને કેમ વહન કરી શકશે ?

પ્રભુના બલ વિષે શકા ને તેનું સમાધાન : પૂર્વે તપોવિશેષથી અનંત શક્તિ જેણે મેળવી છે, તેને હાડ માસનો સબધ બાણનાર સામાન્ય કોટિનો છવ ન બાણી શકે એ સહજ વાત છે. પ્રભુમા અનંત શક્તિ છતાં ગાલ-લાવ હતો એટલે તેમણે અગુપ્તથી મેરુ પર્વતને યોડા દબાવ્યો ત્યાં મેરુ પર્વતના શિખરો ગડગડાટ સાથે ધ્રુજવા લાગ્યા પૃથ્વી ને પૃથ્વી ઉપરના સમુદ્રોથી એક મોટો કલંગ થઈ પડ્યો દેવ દેવીઓ, ઇન્દ્ર ઇન્દ્રાણીઓ સર્વ વિસ્મય સાથે મુઝાણમા પડી ગયા તેઓ સૌ અનધિથી બુદ્ધિ છે, તો સમન્વય છે, કે આ પ્રભુની સહજ લીલા છે ત્યાં સર્વ દેવો, ઇન્દ્રો પ્રભુનો જન્મોત્સવ કરી પ્રભુને માતા પાને મૂંઝી નદીશ્વર દ્વીપે જઈ ત્યાં પણ હર્ષ મહોત્સવ કરી પોતપોતાને સ્થાનિ ચલ્યા ગયા.

રાહુરમા આનંદોત્સવ : રાત્રીએ પ્રાતઃકાલ થતા, પુત્રના મહોત્સવ માટે મોટું મહાણુ શરૂ કર્યું અતઃ પુગ્મા, રાહુ-રમા, બહાર, સર્વ સ્થળે જલસિચન, પુષ્પ ધૂપ-લિપન, ક્ષન્ન, પતાકા, ચદન, કલશ, તોરણો વગેરે અનેક અનેક પ્રવૃત્તિઓ ચાલી રહી છે કેદખાનાં ખુલા થઈ ગયા છે વેઠ, ઠગ, ત્રાસ સર્વથી લોકો છૂટા થાય છે કશ દિવસ સુધી

પ્રસ્તુતિ સુનખી સગ દિવાળો રેડીઓને કરી, બાલ ને
 માલને નિશુદ્ધ-સરજી કરી અહનના અગ્નિથી વધારી મુખ
 ને અપેક્ષા શાવ તેમ જવ પ્રકારે કરી તેમના આવી વર્ષ
 ની વળતે આકાશ ને પાતાળમાં અનન્ય જાનક પ્રપચ્છે
 નરકોમાં નારકીઓને મુકૂતકાર સાન્નિધ્યે મળે સર્વ ઈન્દ્રોને
 આસન કપવા સાથે અમર વર્ષ કે અસુહીયના કસતમાં
 વીર્ય કરેના અમ વધી ઈન્દ્રો પાતપાતાનાં વિમાનોમાં વલ
 દાતા સર્વ દેવાને જગત આજપ દાખાં તે સત્રિએ દેવ
 દેવીઓને અપવની મધની જુલની, પુષ્પની મુક્ત્યની,
 રૂપાની, સ્નાની વૃદ્ધિ કરી આરે અવન્ય દેવ દેવીઓ,
 ઈન્દ્ર ઈન્દ્રસુત્રીઓ એમમ પોતપોતાનાં વિમાનો લેઈ ઉડતજ
 દાખાં એટલી નખી સખ્યામાં તેઓ દેવાં કે આમલખર
 શકિયો વર્ષ મયો અણાતો હતો અસખ્ય કીપ સમુદ્રોમાં
 વર્ષ કવિવદુલિયામ નગરમાં દેવ સમુદાય બાલી પહેાંએ
 સકેન્દ્ર સુખ આમલ વર્ષ સુવિમલ વૃદ્ધમાં અર્ધ મલ્ય ને
 બાલક કે ત્યાં બાવી આદ્યલિખા પ્રવલિયા કરી વહન નમરસર
 કરી, કહેવા દાખાં કે રત્ન ક્રિપાદિત મારા / હું સકેન્દ્ર
 દેવાનેા સુખી, આજના પુત્રો અગ્નિપેક કરવા આપ્યો ફૂં
 મારે આપ લુનેત નહિ કરીલા એમ કરી, વપરંત જગતજ
 ચિની નિહાળી નિહિત કરી પાસે એક બીજી પ્રભુની (પ્રતિ-
 કૃતિ) સ્વીત અહુનિ મુખી, સકેન્દ્ર પ્રભુને લેઈ અણતો વયો
 સકેન્દ્ર પાતે પાંચ રૂપમાં વહેવાતો પ્રભુનું પદ્મ હતો
 હતો એક રૂપથી પ્રભુને હસત સપુરમાં સખતો, એક રૂપથી
 હજવ હતો, એ રૂપથી એ બાલુએ બામર વિખ્યો ને
 આજના એક રૂપથી વજ દાખાતો સર્વ દેવ દેવીઓ સાથે

શ્રીવર્ધમાનનું કુંદુળ . ભગવાન્ કાશ્યપ ગૌત્રીય ત્રણ નામથી પ્રસિદ્ધ હતા માળાપે વર્ધમાન નામ આપ્યું સ્વભાવથી આનંદિત હતા, તેવી સમન નામ પાડ્યું ભયકર ભૈરવ પરિવહ સહન કરતા દેવોએ શ્રમણ ભગવાન્ મહાધીર નામ આપ્યું પિતાના નામ ત્રણ-સિદ્ધાર્થ, ત્રેયાસ, ને યથસ્વી હતા માતાના નામ ત્રિશલા, વિદેહદિત્તા, પ્રિયકારિણી હતા વર્ધમાનને સુપાર્શ્વ કાકા, નદિવર્ધન મોટા ભાઈ, ને સુવર્ધના મોટી બહેન હતા, ને યશોદા સ્ત્રી હતી પુત્રી હતી તે બે નામથી બાણીતી હતી—બનવદ્યા ને પ્રિયવર્ધના પુત્રીની પુત્રી (દોહિત્રી) શેષવતી ને યશોમતી એ બે નામથી બાણીતી હતી

માતાપિતાનું અવસાન અગોપાગથી સુંદર સુકુમાર વર્ધમાન યુવાવયમા આવે છે માતાપિતા તેને રાજકન્યા યશોદા વેરે પરણાવે છે માતાપિતાના રનેહમા ને સ્ત્રી સાથેનાં સુખમાં વર્ધમાન દેટલાક વર્ષ ગાળે છે માતા પિતા પાર્શ્વનાથ પ્રભુના સત્તાનિકના પર પર શિષ્યના શ્રમણોપાસક હતા તેઓ છેવટે વખત આવતા, આલોચિત પ્રતિક્રિયા થઈ સંલેખના કરે છે બન્ને જણા દર્બ સસ્તારક ઉપર સહી સંલેખનાથી શરીર શોષી આયુષ્ય પૂર્ણ થતા અચ્યુત કંદપમા દેવપણે ઉત્પન્ન થાય છે તેઓ ત્યાંથી મહાવિદેહમા જઈ મુદ્દ-મુદ્દ-મુદ્દ થશે

પ્રભુને અભિનિષ્ક્રમણની ઈચ્છા: પ્રભુ વર્ધમાનને અઠાવીશ વય થતા, માતા પિતા સ્વર્ગવાસી થયા, એટલે વર્ધમાને ચન્દ-રૂપ-ગદ્ય-રસ-સ્પર્શાદિ વિષયોથી છૂટવા ઈચ્છા કરી છૂટવા ઈચ્છા હતી, પણ માતૃપિતૃસ્નેહ છૂટવા દેતો નહિ

એમ જનક પ્રવૃત્તિ ચાલી બાલકને પહેલા જિવે, ચોથા જિવે એમ ખતુરેથી જાણી કિયા-નિધિર્મથી પચાર મી, બાપમા જિવે સર્વ પ્રમારે ૧૧૫૭ કસી રાજ્ય મિત્ર, શાન્તિ, ૧૧૫૮, પરિજ્ઞાતિ જગજ્ઞી સૌક્યને આમત્રી વહા હર્ષ સાથે જાગરે છે પછી બધાને રજ, માન્ય, અથ પુરુષ, જગદગર એમ ઉચિત પદાર્થથી રાજ્ય સત્તા સુખ મન કરે છે હોડો જનન્ય હર્ષમાં જાણી નિઃશિવ શાય છે રાજ્ય જાપાને પૂર્ણ જાપાના જાણતાં પુત્રનું “વર્ષમાન” નામ આપે છે સૌક્ય પદ્ય સુચી શાય છે તે તે નામ સાડુ છે એમ સ્વેચ્છરે છે

પ્રભુ મીઠા થઈ નિશાળે જતાં ઈન્દ્રનો વિસ્મય મહુ વર્ષતસુદામાં જાપાના કિન્ની એમ પદ્યમાત્રીથી કથે કમિ મીટા શાય છે બાળકીકા બાળકો સાથે જવા હવજન જાડયા વર્ષમાં વર્ષમાનને નિશાળે મૂલ્યમાં જાળ્યા જાપા જાળકો એમ નિશાળે જવા તેમ વર્ષમાન રજુ નિશાળે જાળ્યા ઈન્દ્ર જાળિયાતથી જા એક વિરિજત સ્વેદ, ને એકદમ જાળ્યાપક શાસે પ્રાણ્યુ વેદમાં નૌથે જાણે પહેલ્યો જાળ્યા જાળ્યા નિશાળ્યાંએ, જાળ્યા જાળ્યા, ને જાળ્યાપક સમજ વર્ષમાનને નિશાળ્યામાં નિશાળ્યાની પ્રવૃત્તિ જાળ્યામાં જાળ્યા ॥ ત્યાં ઈન્દ્ર જાળ્યા વર્ષમાનને જીવા જાળ્યામાં નિશાળ્યા એક જાળ્યા એક ક્ષિત જાળ્યાના પ્રયોગ સજાથી તથા સાહિત્ય, તત્ત્વ વગેરે સજાથી પ્રયોગ પૂરેછે, ત્યારે વર્ષમાન જાળ્યાજાળ્યા જાળ્યા, જાળ્યાસ નહિ કર્મ જાળ્યા, જાળ્યા સુદાયા જાળ્યા જી જાળ્યાપક તથા સજા જાળ્યા જા સાંતરી નિશાળ્યામુખ શાય છે જાળ્યાપક કહે છે કે વર્ષમાનને કહે લાગુ પડે તેમ છે જાળ્યા વર્ષમાન નિશાળ્યાંએ સાથે સહે જાળ્યા જાળ્યા છે.

રત્ન આપે છે, પ્રભુ તેયાર થાય છે નદિવર્ધન પ્રભુના નિષ્કમલની તૈયારી કરે છે પ્રભુ સુવર્ણ, મણિ માણિક્ય, મોક્ષિક, ધન, ધાન્ય સર્વ પરિચય પદાર્થ ત્યજી બહાન નિકળ્યા, ત્યાં એકદમ આકાશનાથી ચારે બાજુના દેવ દેવીઓ, ઈન્દ્ર ઇન્દ્રાણીઓ પ્રભુના નિષ્કમલ મહોત્સવ માટે આવી પહોંચ્યા શકેન્દ્ર પોતે વિક્રિય સમુદ્ધાત કરી દિવ્ય સુદર ગૃહ બનાવ્યું તેમાં મધ્ય ભાગે પાદ-પીઠ માથે સિંહાસન બનાવ્યું, ને તેના મધ્યમા પ્રભુને પધરાવ્યા શકેન્દ્ર પોતે પ્રભુને પૂર્વ દિશા વાણી બેસાડી ચત્ર પાક સહસ્ર પાક તૈલોથી પ્રભુને મર્દન કરી, સ્વચ્છ અને શુદ્ધ પાણીથી નવગવી, સ્વચ્છ કાપાયિક રૂમાલથી શરીર લૂછી, ગોશીર્ષ, ચકનના લેપ કરે, પછી નાકના પવનથી ઊંઠે એવાં ઝીણા, ચતુર કારીગરોએ સુવર્ણથી વણેલાં, ઘોડાના કીણુ જેવા ધોળાં વસ્ત્ર પહેરાવે અનેક અલંકાર પહેરાવ્યા પછી એક સુદર દિવ્ય શિમિકા તૈયાર કરે પ્રભુ પોતે અનેક હાર ને પ્રાણમ (પગ સુધી લટકતા) હાન પહેરી કર્ણ કુડળો ધારી મસ્તક પર સુકુટ પહેરી છઠ ઉપવાસ કરી શિમિકાના મધ્યમા સિંહાસન પર બેમે શકેન્દ્રશાન ઇન્દ્રો બે પાર્શ્વમા ચાર્મરો વિજવા લાગ્યા પ્રથમ મનુષ્યોએ જોયે ચંદ્રપ્રભા શિમિકા ઉપાડી, ઘણા હર્ષ સાથે અસુર-નાગ-ગરુડ ને ચક્રાદિ ઇન્દ્રોએ શિમિકા ઉપાડી

લોકનો પ્રેમભર્યો મનોભાવ - પ્રભુનો નીક્ષા મહોત્સવ જોવા અનેક લોકો ગવાક્ષમા, અગાધીઓમા, ને બધાવેલા અનેક માયકાઓમા ટોળાબધ સળ્યા હતા નયનની માળાઓ

હવે પ્રભુ જહાજ ચીઝળ્યા અર્થ ટેવારી કરે છે ત્યાં ચીત-
ભાઈ નહિવર્ધન જટકવ છે ને કહે છે કે હે જાત ! જાત
જોજામ જાતજા અભિા તે હીઠ નથી. કારણકે માતાજિયા
હમણાજ મળા છે તે દુખ હણ ચીન્ટ મરુ નથી, ને
તમી જણે તેા વિશિરે મને વિચેમરુ દુખ મયે સિમ નહિ-
વધનિ જાતિ દુખ સાથે કહ્યું, પ્રભુ કહ્યુંકાકાર ને જાં
માટે જટકી જણ પ્રભુ ને જા રહ્યા તે કો જાંજાં દીકિત
એવે જ્યામાં રહ્યા પ્રભુ પોતાન્ય માટે વચેલ જોજાન કે
જહને જાપસવા નહિ. જોટસે જોજાન નિર્દોષ, ને જહ જામીત
જાપસવા હવા એમ કોઈ ધોમી જ જહમાં વિરજા સ્થે, તેમ
પ્રભુ સસારમાં રહ્યા જ્યાં વિરજા સ્થેના હવા જોજા જાં
જ્યા સાથે પ્રભુજે જાન જાપસવા યારે મરુ પ્રભુજે મરુ
કે " સજા તોઈકેય નીકળ્યા પહેલ જોજા જા જાં
જાન જાપે છે તેા મારે જણ જાપવુ " જાન હેવાન જા-
જિવ જનો જાપવા હવા જાપનજી દ જામી જેમ પેલી
ચાન્ટ માજ, તેમ દુખણ કહિ જાનજ દોમે જો જાનજો
ચાન્ટ જવા હવા જા જાં જાં જાજ જાજા જોજા જોજા ને
જોજી હજ પ્રભુજો જાન જાપવુ જાન પૂર્વ જ્યાં પ્રભુ જિ-
જાજને વેવા જાજ છે ત્યાં જાંજમા દેવજોજાન જાજાં
જહવા જોજાનિતર દેવો જોજામ પ્રભુ જાજો જાજ જહ, ને
કહેવા જાજા કે હે જાતજાજાજા ! હે જિજોજીનાજ !
જાજ હવે જહાજ જાવા જા જાજા જાજા જાજાને જાજાજો
ધર્મ તોઈ જાજાજો ને જા જાજા જાજોને યેજા જાજાજો
જાજા કહેવા સાથે દેવો જાજાજા જાજા

ઈન્દ્રાદનુ જાપવુ ને તેજોજી સિવા : હવે નહિવર્ધન

પ્રકરણ ત્રીજું

છાંદસ્ય ચર્યા

દીક્ષિત થયા પછી બ્રમરાઓ અને લોકોને ઉપસર્ગ

પ્રભુને દીક્ષિત થતા મન પર્યંત જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું પ્રભુ એકાદી આવી નિકળ્યા. આ વખતે ઘણી ઠંડી પડતી હતી. ઈન્દ્રે વિચાર્યું કે પ્રભુ કેમ સહન કરી શકશે ? એવી શંકા સાથે એક દિવ્ય વસ્ત્ર તેણે પ્રભુના ખભા ઉપર નાખ્યું. પ્રભુએ ક્યારે પણ તેને લાગુ કે દ્રુકુ ક્યું નહિ રહ્યું ત્યાં સુધી, ત્યાં ને ત્યાં તે સ્થિતિમા રહ્યું લગભગ તેર માસ પછી તે વસ્ત્ર પડી ગયું પ્રભુ ત્યાર પછી તદ્દન અચેલક થયા તેમણે દીક્ષા લીધી તે જ્ઞાને સુદર્ત દિવસ હોવાથી કુર્માશ્રમે ગયા, ને ત્યારે અભિશ્રદ્ધ ધાર્યો કે હવે બાર વર્ષ સુધી શરીરની સભાળ નહિ લઉં પ્રભુનો વિહાર, સયમ, નિયમ, સ્વપ્ન, તપ, બ્રહ્મચર્ય, મમિતિ, ગુપ્તિ વગેરે અત્યુત્કૃષ્ટ હતા પ્રભુએ દીક્ષા લીધી ત્યારે શરીરમા ઘણું સુવાસ હતો, તેથી બ્રમરાઓએ લોકો ચૂસવા ને મામ ત્રોડી ત્રોડી ખાવા કાઠ ખાદી રાખી નહિ પ્રભુ જ્યાં જ્યાં જતા ત્યાં વસ્તીમા ઘણી વખત કદર્પસમ પ્રભુને જોઇ સ્ત્રીઓ પોતાના સુખ માટે વિહ્વલ ઘર્ષ પ્રાર્થના કરતી, પણ પ્રભુ તે સામું જરાપણ જોતા નહિ ઘણા સ્થળે સ્ત્રીઓ કામ કથા કરતી હોય, પણ પ્રભુ ધ્યાનસ્થ સ્થિતિમા સમપણે રહેતા હતા એમજ પ્રભુ વિહાર કરતા ઘણી વખત શૂન્ય ગૃહમાં એકાન્તમા રહેતા હતા ત્યાપણ કાંઈ વિષય લપટ પુરુષો પાસે આવી પ્રભુના શરીર પર મોહ

એવ તેમ લોકો પશ્ચિમપ બેઠાવા હતા. લોકો કહેતા કે
આ હું રૂપ કે હું આ કહેવું કે શું વિશ્વવિખ્યાત છે ?
આમ લોકોના યેવાટ સાથે, ચિન્તિત હાલ બનવડ-
કેવાનમાં જ્યોત્સના નીચે આવી પહોંચી.

સર્વસ્વ ત્યાગ ને દીક્ષા સ્વીકાર : મુનર્થે જાણ
ને મુનમાર સગેર પર જ વચ્ચે આપવડા દર્શ તે
મુનને ઉપરો નાચ્યાં મુન, મુનિદ મિત્ર, પત્ની
વરોદ, વડાકલેદી પ્રિયદયાના પુત્રી જગદીશ મેલા માર્ક
શબ્દની સર્વે દર્શી, ને આસંગિત મનુવરે, એ સર્વેનો
એક સમુખા શિષ્યાવચ્ચ નહિ જગા મુનને ત્યાગ કર્યો.
સાથે સાથે મુનને સગીની સર્વે મુનુચ પદ્મ ઉત્તરી દીક્ષા
લેતાં મુનને મનુષ્યો, દેવો, ને હ દીક્ષા મનુર જણીથી
જાણિયો જાણી મુન, “ કે જગદનાં કમં જગ જગર
દર્શને, ને મોક્ષ મેલવને ” મુનને રમણ (દાદી મુન) ને
ને મસ્તક કેસને જામણે. જામણા હાથથી, સગાં સગાં
હાથથી પદમુદિથી યોગ કર્યો હિન્દોને તે જગને દીક્ષા
જામમાં વીટી લેક હીર સાગરમાં નાંચી દીધા. આ વખતે
માર્ગદર્શી રૂપ જામી દલી મુનવ દિવસ ને વિજય મુનુર્વ
હતાં પૂર્વે વિશ્વમાં ઉછા. મકર પ્રમાણે જામ વળી વર્ક
દલી. નકર ઉત્તર દાદીની વડ સાથે હર્ત એ વખતે મુનને
શિક્ષાને નમજાર કરી, સગાં મે જામણિજા પાગમ
(મારે મંક પદ્મ પાપ કરુ નહિ)ને ઉપચાર કર્યો તે
વખતે સકેના જગને હેર મનુષ્યોને વજિત કે સમસદાં જામ
કર્તા મુનુ દીક્ષિત વચ્ચ, માત્ર એકલા વચા, સાથેકેર્ક ન મુન

પ્રભુ ધ્યાનસ્થ હોય ત્યારે મૌન રહેતા. કેટલીક વખત લોકોની 'દયા ખાતર પ્રભુ ધ્યાનને ધ્યાન પહેલા આલ્યા જતા ન્યારે લોકો થરથર ધ્રુજતા હોય, કપડા પહેરવા ચાહતા હોય, ને તાપમે લાકડા ખાળી જેમ તેમ ઠંડી ટાળતા હોય, તેવી ઠંડીમા આ પ્રભુ ખુલ્લા મકાનમા શીત સહન કરતા, પણ શરીરને કમ્પાવના કે ચૂંદી વાળી શરીર સંકોચતા નહિ

આંતર ધ્યાન—પ્રભુ હીક્ષિત થયા પછી અહોરાત્રિ આતરિક ચર્ચા ચાલતા વિહાર કરવાના વખત સિવાય દિવસ કે રાત્રિ શિયાળો કે ઊનાળો જે હોય, ત્યારે પ્રભુ કોઈ પણ આસનમા બેઠા કે ઊભા હોય, ત્યારે અત કરણને પવિત્ર કરવા નિરિગ્ધાપૂર્વક ધ્યાન કરતા શબ્દાદિ વિષયો કે કોષાદિ ઠપાયો 'ક્યારે પણ લેશ હીલચાલ ન કરે તેવી રીતે નિતાન્ન સતન પ્રભુ વિચરતા વાણી, મન, ને શરીરનો નિગ્રહ કેમ થાય એમ વિચારમા પ્રભુ નિરન્તર જીવન ગુભારતા હતા છદ્મમાવસ્થાથી જૂઠી, મુક્તાવસ્થા મેળવવા પ્રભુ અખંડ પ્રયત્ન કરતા, પણ કમ પરપરા હજી ઘણી હતી, તેથી ધ્ય નસ્થ સ્થિતિમા અહોરાત્રિ રહેતા આમ અહોરાત્રિ ધ્યાન છતા ઇશ્વરમાવ પૂરો ન થયો તેટલામા પ્રભુને નિર્ચય—મનુષ્ય-દેવતા ઘણા આકરા ઉપસર્ગો થયા કરતા, પણ પ્રભુ મેરુની જેમ સહન કરતા

શૂલપાર્શ્વ યક્ષનો ઉપસર્ગ—એક વખત અસ્થિક આમ પાસેથી પ્રભુ જતા હતા, ત્યા શૂલપાર્શ્વ યક્ષનુ દેવગ હર્ષ પ્રભુ રાત્રિ પડવાથી તેમા રક્ષા લોકોએ કહ્યું કે આ

चाहता. तेमज भीजे। पय बड़ी वजत मुझा बली
बड़ीवजत बोले। बड़ेमभा गानी बर्ष प्रभुना। छीरने हूँ
आजा कता. केह्यो वजत बाह्यीजोको पम्परी, ने
बोहना लुध लुध सखीको बोले। तेमने भाखा पय बली
नकि बोलेने फल बड़ी वजत दास्य कर्तु के लान
मि। जावे छे, तेथी केह्यो वजत हूँसजेने सिधमरी
भूता जेथी तेमने प्रभुना छीर पर बछी बहता ने भसना
होवा जेथी उहमता। भाषे जने। छ-विपत्ति धामे
प्रभु समराख्यभा विजयी हस्तीनी केम लक्ष्म ज्ये
पछा छहुं जे जेमने निव नहोते।

नीरख ने छीरती जयेला सोजनने। आहारे
छीर निर्याहने। भाष भाष सुधी प्रभुने भाष पय
बलीजो-दूजे जाव भहु. ने लक्ष्म बापरा कता प्रभु केह्यो
वजत पहर पहर विपत्ति, भाष भाष, मे मे भाष ने छेह
छ भाष सुधी धापी पीया किय जयेर छह सदन करत। कर्तु
सीत-दरी जयेल सोजन तेमने मोम, बाधा, पंजरा-पंजरा
विपत्ति करला सोजन बीजेहु के छुह के लक्ष्म विपत्ति पर छेहुं
के लक्ष्म भाषनु के पछी नीरख, जये तेनु दोष दोष ते
प्रभु बड़ी सुधीनी छान्तभजे बापरा। लक्ष्म भाष
अभय विपत्ति, बाधा, पछी के पछु विपत्ति के छेह दोष ने
तेने अक्षय भाष तेम छारे पय प्रभु कता नकि
क्षयके छेहने पय लक्ष्म के विपत्ति भाष, जेथी हूँसमे
प्रभुने लक्ष्म बापी भाषतु केह्यो वजत प्रभु निज
लक्ष्म भाष दोष ने बोले ना पदे, पछे लक्ष्म

અતરગૃહમા તેના કાયને લીધે જવાને અસમર્થ હોવાથી તે
ભારે આક્રુણ થવા લાગ્યા

એવામા અદૃહાસ્થથી જ્યારે ભગવાન્ કાય ન પામ્યા ત્યારે
તેણે એવું કાય કર પિશાચનું રૂપ વિદ્યુર્નું કે જેના અતિક-
પિલ, સ્પૂલ અને લાંબા કૈશવડે ગગનતલ આજ્ઞાદિત ભાસતું
અતિપાકેલ અને શુષ્ક તુંબડા સમાન જેનું બીજાસ મુખ
હેતું, દિગ્ગજના અક્રુશ સમાન બહાર નીકળી આવેલા જેના
કલુષિત દાત હતા, ચિપટી અને ઘોર નાસિકાના પવનવડે
જેના કપિલ મુખરોમ કપતા હતા, લટકતા કંઠે ચર્મવડે
મઢેલ જેનો વક્ષસ્થળના અસ્થિસમૂહ હતા, ઘટની પાછળના
કર્પર સમાન જેનું છર્ણુ જઠરતલ હતું, તાલવૃક્ષ સમાન હીર્ષ,
નિર્માસ અને સ્નાયુથી જડેલ જેની બને જ ઘા હતી, દરેક
ભાગે લટકતા સર્પિણે જે નચાવતો, અતિવેગથી મૂકેલ ચરણ-
ન્યાસવડે પર્વત અને પૃથ્વીપીઠને જેણે કપાવેલ છે, કક્ષા-
કાખમા પકડેલ મૃતકનું માસ ખાવામા જે આસક્ત છે,
અતિકુટિલ કાતરવતી કાપેલ પ્રાણીના નીકળતા રૂધિગ્ને પીવામાં
તત્પર, પ્રચ્છ લુબ્ધ ઉછાળનાર તથા જાણે સાક્ષાત્ પાપસમૂહ
હોય એવું તે પિશાચનું રૂપ જેતા હરકોઈ ગભરાઈ જાય, પણ
ભગવત એક મચ્છરની જેમ તેને અવગણીને ધર્મધ્યાનમા લીન
થયા એટલે ઉપયોગ કરતા તે શૂલપ્રાણિએ જિનેદ્રને પ્રવર
સત્તવાન, નિર્ભય અને મેરુની જેમ નિષ્કંપ જોયા પછી ફરીથી
તેમને કાય પમાડવા તે મહાપાપીએ, ભાલાના અગ્રભાગ
સમાન તીક્ષ્ણ અને બીષણુ વિષયુક્ત ઉગ્ર દાદા સહિત, ઘણા
રોષવડે વિષમિશ્ર અગ્નિ-જ્વાળાને ઠહાડનાર, બહાર ઠહાડેલા

રેવળાઈ રહેતાં છતાં ભોજનમાં ખાસ, ખાટે જીવન રસને
તપાસે જાણ્યા જતું.

મનુષ્યે એ વાતને લક્ષ્યમાં લીધી નહિ, ને એ જવાબ
પછી ધ્યાનસ્થ થયા. દૂર રાજાનો રોગ બેઝાતમ ત્યાં હાજર
થયો ને મહામહા કારણ મતો. મનુષ્યે જીવિત્તવાદ, એ જીવે
એ જીવ જીવે રૂપ ધ્યાનથી રસના હાથેથી હાથે સર્વે પિત્તલ
મથે, પણ મનુષ્ય નહિ ત્યારે તે વધારે સુસે સર્વ
મનુષ્ય સુકમાર કહે નેચ, લાંબ, પીઠ, હાસ્ય સર્વે ઉપ-
ગ્રાહ વેળા જાણ્યા હાથે. મહાવીર—એ મોટા હાસ્ય-
જાણવા હવા કે જાણવેથી હાલ સર્વે તેમ નથી.

ધ્યાનસ્થ મનુષ્યે જીવ પચાડ્યા મહામહા રોગ વનરોગ,
સમજાવે મોતને ગ્રાસ ઉપજાવવા, મહાવીર, મોતથી મહાવી
રહેલ અને હાસ્યના ભારે પ્રતિભાવરે વિસ્તૃત ભેડુ જાણ-
ધારણ તેણે જાણ્યા જાણે કે એ જાણ સાચવતાં જાણવા
લેણે જાણ જાણવા સર્વે જાણવા જાણે હાથે કે— જાણે!
એ મહાવીર રોગને વધારે છે.

હવે ત્યાં જીવના ગામ પાસેથી જાણે કે એણે જીવના ગામના
લીજાનાં પૂર્વે લીજા લીધી હતી, તેમજ જીવે, જીવે,
સ્વપ્ન, જીવે, જીવે કે સ્વપ્નના જીવે, જીવે, જીવે,
મહાનિમિત્ત-જાણના જાણવાને એ જાણે, તેણે લીજાનાં
જીવે જાણે કે— જાણે જાણવાના રોગને જાણે હાથે
જાણે જાણે. જીવે જાણનાં એ જાણે જાણે લીજાનાં
મહાવીર તે નહિ હોય જીવે જાણનાં જાણે જાણે.

વ્યતરગૃહમાં તેના ભયને લીધે જવાને અસમર્થ હોવાથી તે ભારે આકુળ થવા લાગ્યા

એવામા અદૃહાસ્યથી જ્યારે ભગવાન્ ભય ન પામ્યા ત્યારે તેણે એવું ભય કર પિશાચનું રૂપ વિકુન્થુ કે જેના અતિક પિલ, સ્પૂલ અને લાખા કેશવડે ગગનતલ આચ્છાદિત ભાસતું અતિપાકેલ અને શુષ્ક તુમડા સમાન જેનું બીજાત્સ મુખ હતું, દિગ્ગજના અક્રુશ સમાન બહાર નીકળી આવેલા જેના કલુષિત દાંત હતા, ચિપટી અને ઘોર નાસિકાના પવનવડે જેના કપિલ મુખરોમ કપતા હતા, લટકતા કર્કશ ચર્મવડે મઢેલ જેનો વક્ષસ્થળના અસ્થિસમૂહ હતા, ઘટની પાછળના કર્પર સમાન જેનું છર્ણુ જઠરતલ હતું, તાલવૃક્ષ સમાન લીધ, નિર્માસ અને સ્નાયુથી જડેલ જેની બને જ ધા હતી, દરેક ભાગે લટકતા સર્પોને જે નચાવતો, અતિવેગથી મૂકેલ ચરણુ ન્યાસવડે પર્વત અને પૃથ્વીપીઠને જેણે કપાવેલ છે, કક્ષા-કાખમાં પકડેલ મૃતકનું માસ ખાવામા જે આસક્ત છે, અતિકુટિલ કાતરવતી કાપેલ પ્રાણીના નીકળતા રૂધિરને પીવામા તત્પર, પ્રચક બુબ્બ ઉછાળનાર તથા બાણે સાક્ષાત્ પાપસમૂહ હોય એવું તે પિશાચનું રૂપ જેતા હરકોઈ ગભરાઈ જાય, પણ ભગવત એક મચ્છરની જેમ તેને અવગણીને ધર્મધ્યાનમા લીન થયા એટલે ઉપયોગ કરતા તે ગૂલપ્રાણિએ જિનેદ્રને પ્રવર સત્ત્વવાન, નિર્ભય અને મેરુની જેમ નિષ્કપ જેવા પછી ફરીથી તેમને ભય પમાડવા તે મહાપાપીએ, બાલાના અગ્રભાગ સમાન તીક્ષ્ણ અને બીષણ વિષયુક્ત ઉગ્ર દાઢા સહિત, ઘણા રોષવડે વિષમિશ્ર અગ્નિ-જ્વાળાને ઠહાડનાર. બહાર પ્રસારતા

કુત્સારના જનનને વૃક્ષસમૂહને જાંઝનાર, નિતારેલ કાંઠા
 રૂપા સમૂહથી દિશાઓને પ્રતિરોધ પમાડનાર, મહિન્નિયના
 સભવથી ધોતી કાપનાળની શક્તિ ઉપજાવનાર, બધે પ્રકાશ
 હતો પ્રથમ મિત્ર હોય, બધે તીવ્ર પાપનો સમૂહ હોય,
 સાક્ષાત્ બધે જમપાણ હોય અથવા બધે મહી-મહિલાનો
 વેણીદંડ હોય એવો એક ધોતી સર્પ છેવટે વિઘ્નર્થે ત્યાં
 દોરકીવડે સ્થાળની જેમ વસ્ત્ર આવીને પેાતના રેકવડે
 સ્થાપીના સરીરે તે વાદ રીતે વીંટળાઈ નથો પછી પુનઃ-
 છતાં પ્રભુને તે સ્વચ્છંદે લાંબા સ્વપ્ના લાંબી તીક્ષ્ણ ઇંડથી
 ઠગ પાસેના અને કંઈ સખત વીંટળાઈ સ્થાપીના આસોખ્ય-
 સને એકજમ બાધા પમાડના લાંબો જેમ બહુકલ્પ,
 શીતલ પિયાલ અને મહાસર્પથી ઉપસર્પે કર્યાં જ્યુ કન-
 વતને જ્યુબ્ધ બધી તે કારે કોપામમાન થયો, અને
 સમસ્ત રાત્રી પર્વેત જ્યુવત પીડ અને દુઃસહ એવી સખત
 પ્રકારની તેણે જિજ્ઞુને આ પ્રમાણે વેદના ઉપજાવી.—વિશેષે
 ક્ષા, જ્યુવેદના, નેત્રવેદના, કવચેદના નજવેદના, નક્ષ-
 વેદના એને પુત્રવેદના એમાંથી એક એક વેદનાથી પણ
 સામાન્ય જનનું દુનિત આપ્તું બધ તો એમી કારે પ્રચ્છ
 થએલ અને એતુ લગ્નપ પુજાથી મહી ન શકાય એવો ક્ષત્રે
 વેદનાએત્રી તો વાત જ શી કરવી ? પરંતુ જનવતે તે
 જાથી સમતાથી સહન કરી એમ તે વાજુબ્યવર બધારે સજ-
 વતન બીજાથી કે ક્ષામ પમાડી ન શકે ત્યારે જ્યુવત
 કારી કર્યાં અદિ । આપે પ્રવતન જાણે નિષ્ક્રમ થયા,
 એમ મનર્થ સવાપ પામી, છતાં પ્રભુના પેર્ષ—કુજથી દુઃખર્થ
 રજિત થઈ કારે જ્યુવર પુર્વેક જનવતને થયે પડી કહેવ

લાગ્યો કે-‘ હે ભગવન્ ! તમારા સામર્થ્યને ન જાણતા મેં
તમારો જે અપરાધ કર્યો તે ક્ષમા કરો ’ એવામાં પોતાના
કામમાં શુભાયેલા છતાં તત્કાલ ઈંદ્રની સલામણતુ વચન
ચાહ આવતા, પ્રભુના તીવ્ર ઉપસર્ગને જોઈ, તે સિદ્ધાર્થ
દેવ તગ્તજ દોડી આવ્યો અને વાલ્યુવ્યતરને કહેવા લાગ્યો
કે-‘ અરે, અધમ શૂંઘપાણિ ! અત્યંત દુષ્ટ લક્ષણવાળા, દોર્ગત્ય
અને મૃત્યુને માગનારા, વિશુદ્ધ બુદ્ધિથી વર્જિત ! આ
સિદ્ધાર્થ રાજાના પુત્ર, અરમતીર્થનાથ ભગવંતને તું જાણતો
નથી કે સ્ખલના પમાડવા તૈયાર થયો છે ? અરે ! દુરાચારી !
જે આ વ્યતિકર કોઈ રીતે ઈંદ્રના જાણવામાં આવે તો
કોણ જાણે તને શું ફળ મળે ? ’ એમ સાભળતાં તે અત્યંત
ભયભીત થઈ વાગવાર પ્રભુને ખમાવવા લાગ્યો એટલે સિદ્ધાર્થ
તેને આ પ્રમાણે ધર્મદેશના આપવા લાગ્યો-‘ વીતરાગમાં
દેવબુદ્ધિ અને સાધુમાં શુરુબુદ્ધિ રાખવી, તેમજ તત્ત્વાર્થની
મહદક્ષા કરવી, કોઈપણ પ્રાણીને ખીડા ન ઉપજાવવી; પૂર્વના
પાપ વારંવાર નિંદવા, દાગણ કે પાપ કર્મ એક વાર કરવામાં
આવેલ હોય છતાં તીવ્ર દેખને લીધે તેનો દુઃખ-વિપાક
કોડાકોડીરૂપ થવા પામે છે એમ સાભળતા અનેક લોકોના
ક્ષયતુ સ્મરણ થતા બારે પશ્ચાત્તાપ લાવી, સમ્યક્ત્વ પામતા
ભવવી અત્યંત વિરક્ત બની, સમસ્ત દોષને ઉપશાત કરવા
તે શૂંઘપાણિ ભગવંત પાને ગીત, નાટક કરવા લાગ્યો
એટલે ગામવાસી લોકો પણ ગીતાદિ શબ્દ સાભળી ચિંતવવા
લાગ્યા કે-‘ અહો ! પેલો યક્ષ તે દેવાઈને મારી અત્યારે
સતુષ્ટ થઈને સ્વચ્છદે કીડા કરે છે ’

ભેગાઈ બહોં બરવતને પશુ કઈક ન્યૂન થાર પ્રકર
 પશ્ચિમ પામવાથી લક્ષ્ય પ્રજાત કર્યા એક કુતુર્ભ નિહા
 જ્યારે મર્ક તેમાં તેમણે આ કલ મહાસખો એક—તેજ
 જુદા પામવા તાણપિચાસ ને મે માયો (૧) ચેત પક્ષી
 તથા વિચિત્ર કોમલ ભેગાઈ જામ્યાં (૨ ૩) કુખથી
 પુ પેળા ન પવડે ક્રમ એવું દામ-આળાપુમલ એવું
 (૪) ઇચ્છના કરતો ગોવર્ધન' યી (૫) વિહસિત કમલ
 કુલ પદસરોવર એવું (૬) મલોદની મેલિયુલ સાગરને
 હું કુખથી તર્યો (૭) નિતુવ કિલ્લુલુલ રાજાનિ બ ભેગાઈ
 જામ્યું (૮) પેવાના અંતરમથી મધુપોત્તર સર્વતને
 વૈદ્યો (૯) અને મ દરાયકના સિમરવર આદ્ય મયો
 (૧૦) એ કલ ૧૧ખો એકિનિ સ્વામી બલવત વશ ભેગાઈ
 સુવેદ્ય મયો એકલે જામ્યા તથાજ કોઠે પુષ્પ જલવ
 અને કુખી હાથમાં હર્ષ તથા તે લક્ષ્ય નેમિત્તિ ત્વ
 જામ્યા, અને વિલ્લ મધ, વૃષ્ણ અને કુખીતરે પૂજિત તથા
 સમિપાંચ અલીલુ ભગવતને એક ક્રુષ્ણ સિંહવાદ કરતા
 તે પ્રજુતા ખે પાશા અને પરસર આ પ્રમાણે કહેવા
 લાગ્યા કે— જલો! દેવાયેં વહુને સર્વ સર્વો તેણે જ
 પૂજા કરી છે ભેગાઈ ક્રુષ્ણ પશુ ભગવતને એકજાનીને
 જારે કુતુર્ભ મયો અને વહન કરી પ્રજુતા ચરણ-કુમલ
 પામે તે મિત્રી મયો જાની પ્રજુતે કાપિત્થન પાસાં કરી
 નમસ્કાર કરી કાપૂંચ નિમિત્તના સામર્થ્યથી સખોને
 અતિમ કાપૂંચિ તે કહેવા લાગ્યો કે— હે સ્વમિન! તમે
 રાજિવા અતિમ જાએ કલ સખો એક, તેનું આ કલ

સમજાય છે જે તમે મહા-ઉત્તમ તાલપિશાચને માર્યો, તેથી
અદ્ય કાળમા તમે મોહનીય કર્મનો નાશ કરશો (૧)
એવેત પક્ષી જોવાથી તમે શુદ્ધધ્યાનમાં લીન રહેશો (૨)
વિચિત્ર કોડિલ જોવાથી તમે દ્વાદશાંગીની પ્રરૂપણા કરશો
(૩) ગોવર્ગથી તમારો જે ઉપાસના કરાઈ, તેથી શ્રમણ, શ્રમણી
પ્રમુખ ચતુર્વિધ સઘ તમારી મેવા કરશે (૪) પદ્મસરોવર
જોવાથી ચતુર્વિધ દેવતાઓ તમારી ઉપાસના કરશે (૫)
સાગર પાર ઉતરવાથી તમે સ્વસારથી ઉત્તીર્ણ થશો (૬)
સૂર્ય જોવાથી તમે અદ્ય વખતમાં કેવળજ્ઞાન પામશો. (૭)
ઉદર થકી આતરડા કહાડીને માનુષોત્તર પર્વતને જે વીંટયો,
તેથી તમારા નિર્ભળ યશ, કીર્તિ અને પ્રતાપ સમન્ત ત્રિભુ-
વનમા અનિવારિત થઈને જમશે (૮) મહરગિરિના શિખરે
આરૂઢ થવાથી તમે સિંહાસન પર આરૂઢ થઈ, દેવ-દાનવ
અને મનુષ્યોની સર્વાંમા ધર્મ પ્રકાશશે. (૯) વળી જે દામ-
યુગલ જોયું, તેનું ક્ષણ હું જાણતો નથી ' ત્યારે સ્વામી
બોલ્યા—' હે ઉત્પલ ! જે તું જાણતો નથી તે હું તને કહી
સાબળાવું—જે એ દામયુગલ જોયું, તેથી હું દ્વિવિધ શ્રાવક
અને સાધુધર્મની પ્રરૂપણા કરીશ ' એમ સાબળતાં ભારે
હર્ષથી રોમાચિત થતા ઉત્પલ, પ્રભુને નમસ્કાર કરી ત્યાંથી
ચાલ્યો ગયો અહીં ભગવત પણ ધર્મધ્યાનમાં તત્પર રહી,
કાલ-નિર્ગમન કરવા લાગ્યા એમ અર્ધમાસક્ષમણુ એટલે
એક એક પક્ષતા ઉપવાસ કરતા અને વિવિધ અભિગ્રહમાં
ઉદ્યુક્ત થતા ચાતુર્માસ વીતાવી, તે અસ્થિર ગામથી ચાલી
નીકળ્યા ત્યારે શૂલપાણિ યક્ષ ભગવતની પાછળ પાછળ
જઈ, ચરણ-કમળમા શિવ નમાવી ભક્તિપૂર્વક કહેવા લાગ્યા

કે—‘હે નાથ ! તમને તીજ ઉપસર્ગે કાન્યાઓ મારા સામન
કેઈ જાતી નથી, જ્યો તથે જે બહી આતુર્માસ રહ્યા, તેથી
મરણ જેવો કૃતાર્થે પણ મોખ નથી. હે સ્વામિન ! હું સમજ્યો
કે તથે મને પ્રતિમોખ પમાડવાને જ બહી પધાર્યા, મારણ કે
જ્વાનસામ્રાજ્ય કેઈ નિવાસ ન હોય હે સિંહ ! હે જગદીશ !
અને જાણુવથી પાર ઉતારા. ’

અહોરોશિષે સુર્પ અને તનો ઉદ્ધાર —એક
વળતો સ્વેદાનિધ નગરી બહી રખેલો હતો. હવે, ત્યાં પ્રભુ
જ્યાં હતા, ત્યારે સ્વપ્નામાં પશુચર સૌકોએ જ્યાં
બદ્ધસંખ્યા, ને પ્રભુ કે હે સત્તાએ રસતે ક્યા બચેલો હો ?
એ રસતો વિર્જન આવશ-સમ થઈ ગયો છે. એ
રસતે મોઢ પશુ પશુ કે માનવી કે પક્ષી બધાં સાત્યાં નથી.
હકીકત એ છે કે ત્યાં એક ધોડા કર્ષે રથાથી નિવાસ મોઈ
છે તેની દરિ પદ્ધતિ મોઢ પશુ મનુષ્ય કે પ્રાણી જાસીજુદ
આદ્ય છે તેની જાણમાં નિહુ ઝેર છે કે સુર્વ સામી બધાં
દરિ હોય છે કે એકાદમ જાણમાંથી જગતસ કર્ષે છે તે
કર્ષે છે છે કે એ રસતે તમારે નહિ જનું દેવતા દેવથી
પણ ન હોય, ને એના દુરવર્તમાં જાણુ કમ્પા દોષ તે માણસ
આપ કોમી કેમ હો ? નિહર પદ્ધતીર, પાદ્ય પાસે જાણી
આનસ્ય થઈ ગયા પોતા કોમી સપ પાદ્યમાંથી બહાર
નિહરતો, નિહુવાને બહાર ઉજાગતો, સુખ સાસુ બેતો, મો-
દ્ય જગત-ઝેર સર્વજન હામી. યેજની પાસ પાટી દોષ
ત્યાં જગતમાં શું હો ? નિહરે કોમમાં જાણી તેણે એકાદમ
જાણુ પદ્ધતી, ને જુસવા જ આપું. સર્વે લેણી પોતાં બીક ન

રાખી, હદ પણ ન રાખી, આખરે થાકી સર્પે વિચાર્યું કે
 ‘ આ શુ ? આ શુ માનવી કે કોઈ દિવ્ય પુરુષ ! ’ પ્રભુએ
 કહ્યું, “ હે સર્પ ! આ શી તારી પ્રવૃત્તિ ? તું કોણ ? આવી
 ક્ષિણતા કરવી તને શું ઘટે છે ? ચડકોશિક ! બુઝ,
 બુઝ ! પૂર્વ જન્મમાં ક્યા હતો ને શા હેતુથી આ જેરથી ભરેલ
 સર્પયોનિમાં આવવું પડ્યું ? ” સર્પ આ દિવ્ય મુખથી સ્ત
 વતી વાણી સાલળી, સહજ શાન્ત થયો. જેમ કોઈ અદ્વિ-
 તીય નિપુણ વૈદ્યથી દર્દી પોતાના દર્દથી મુક્ત થાય તેમ
 મર્પ પોતાના ક્રોધી સ્વભાવનું વશન કરતો વિચારમાં પડી
 ગયો, ને બ્રતિ-પૂર્વ જન્મ વિચારવા લાગ્યો ચડકોશિક-
 સર્પ પોતાના ગત જન્મને જોઈ રહ્યો, મુનિ ભવમાં ન ઘટી
 શકે એ ક્રોધચિત્ર આખા આગળ તરી રહ્યું ‘ હે પ્રભો !
 આપે મને આવી ખરેખર બચાવી લીધો હે કમળાસાગર !
 આપે તો માગ ઉપર ઘણી કરુણા કરી ગત જન્મ હારી
 ગયો ને આ જન્મથી અગણિત સવ પરપગ થાત. ’ પણ
 હવે આજે એ કથન કરતો સર્પ ક્રોધ ગદ્ગિન થઈ શાન્ત
 પડી રહેવા લાગ્યો. સર્પ પછી ક્ષમાની ઉત્કટતા સેવી સહ-
 સાર દેવદોષમાં ગયો.

નાવમાં બેસવું ને નાગ કુસારનું તોડાન—પ્રભુ
 આ પ્રમાણે સર્પના દૃઢતાવાદમાં નિમિત્ત થઈ ત્યાંથી અન્ય સ્થળે
 ચાલ્યા ગયા વળી આ પ્રમાણે જૂઠા જૂઠા મધ્યે આત્મ
 દ્વારા શરીરથી હુ ખનું સંવેદન દેવતા કરતા પ્રભુને એક મોટી
 વિશાલ નદી કિતરવાનો પ્રસંગ આવી પહોંચ્યો. લોકો સામા
 દિનારે જવા નાવમાં બેસતા હતા નાવિકની મરજી મુજબ.

પ્રભુ પદ સામા જિનારે જ્યાં હોયો સાથે જાણુમાં મેણી
 જ્યાં નાવડુ મુજે મુજે નાવિના ચોગથી જડુ હડુ હોયો
 પણ સારી આપ્યા હાથે નાવમાં વિચાર કરતા જતા હવા
 પણ પ્રભુનો કમનો વડો વિઠ્ઠલ પીત્ર હતો, તેથી વાસુદેવના
 જન્મે સિદ્ધ સાથે એ વેર અધિષ્ઠિત હતુ તે વેરનો ઉદ્ધવ મહા
 થતાં, સિદ્ધનો છવ સદુદ નામે નામ કુમાર રેવ, નાવ જ્યાં
 બરાબર પ્રવેશ તટીમાં જડુ હતું, જ્યાં આવી પહોંચ્યો. તેથી
 જ્યાં તટીનાં પાણી ઉજળા લાગ્યાં મિત્રાઓ આપા લાગ્યાં
 નાવ ઉઠી સ્થિતિમાં હોય તેમ મેઘાદેવિ ભેગા હાથા અને
 જમરાવા લાગ્યા હવે નાવ જિનારે પહોંચે તેની તેમની
 આપ્યા છુટી પડી પ્રભુ પાનસ્ય કુન્નિભાવમાં હવા દુગધાની
 તથાસીમાં હતી, ત્યાં કમલ સબલ રેવે જાણી, તેમનીથી
 ઇશ્વરી નાવને જિનારા પર ચૂડે જામ્યા જ્યા.

સુ જમ રેવનો કલેશભર્યો આસુ—જેમ કહેવાય
 છે કે પ્રભુ અમરતાવ કરી નિહુની થીકે રામિની પ્રવિચાર્ય
 હવા, તે વખતે પ્રભુને અર્ચકે કાનથી ભેદ થઈને રેવ
 સભામાં મહાસીર પ્રભુની અકમતા અને પેલ વિરે મુખકે
 પ્રવચા કરી કે તેમની એ અકમતા છે, તેને સ્થાવરને દેખ
 પણ આને સમજ નથી. એ વાર્તા જો દેખાને સારી હાથી
 પણ તેનું મનજ વિરુદ્ધ છે. ભેગા સુ જમ રેવને સારી જાણી
 નહિ. સુ જમ રેવ ખાનતો હતો કે માનવ માણી જાય તેવો
 અકમતા હોય, પણ રેવની અગાધ શક્તિ અમર તે પામ
 છે કાલક કે રેવ જાહે તે મેકને પથ્થર સમ કરે, અમાર
 સમુદાના પાણીને માણી થઈ ને પૂંખીતુ કરા કરે રેવ
 જામ મન કરતો જોઈતમ પૂંખી ઉપર જામ્યો. પ્રથમ તેવે

પ્રભુના શરીર ઉપર એકદમ ધૂળનો વર્ષાદ વર્ષાવ્યો, જેથી શરીર આખું ઢંકાઈ ગયું આંખ-કાન-નાક, એમ સર્વ છિદ્રો સજ્જત પૂરાઈ ગયા શ્વાસ જે ચી કે મૂકી શકાય નહિ તેવી સ્થિતિ તેણે કરી મૂકી તેટલેથી સતોષ ન પામતા આખા શરીર ઉપર સોયની અણી જેવી ઝીણી કીડીઓ તેણે પાથરી દીધી ત્યાર પછી તેણે ડાસ, વીંછી, સર્પ, નોળીઆ એમ અનેકાનેક ત્રાસદાયક પ્રાણીહારક પ્રાણીઓ ખનાવ્યા છેવટે એકદમ ક્રોધમા આવી જઈ તેણે એક મોટો લોહ ગોળો પ્રભુના ઉપર છોડી મૂક્યો પણ કરુણાસાગર પ્રભુ, કરુણા ભૂલી જવા તૈયાર ન થયા

જે પ્રભુએ નિર્દય દૃષ્ટિથી એક પલકારે માર્યો હોત તો તેને એક પળમા તેમણે સરખો કર્યો હોત પણ જ્યાં કરુણા એ જ અતરનો નાહ હોય ત્યાં એ દૃષ્ટિ કેમ થાય ? આમ કરતા સંગમદેવ ક્ષાવી ન શક્યો, ત્યારે તે બહુ ગભરાયો, ને વિચારમા પડી ગયો કે કયો રીતે આ માનવ પ્રાણીને હ ક્ષાવવો ? આખરે તેણે નિશ્ચય કર્યો કે ગમે તેમ હોય, પણ માનવ પ્રાણીને મુઝવણમા નાખનાર એક અનુકૂળ મોહ, માગ દેવ છે, તે જરૂર તેને હરાવશે

સંગમદેવનો અનુકૂળ ત્રાસ—આથી તેણે કામ-દેવની મેના તૈયાર કરી વસત ઋતુ આવે ને જેમ, વૃક્ષો પ્રકુલિત થાય, તેમ એ સહાવીર યોગીની આસપાસ આખું વન ખીસી નીકળ્યું આમ્ર, પુન્નાગ, નાગ, ચ પક, અશોક, પાટલ, સસહજ વગેરે વૃક્ષો ને નાની નાની લતાઓ ખગમો

ઠોડાથ કાળા અમળામો કમલો ને પુષ્પોર્ધ્વ કુલ્લાર મધ
 લાખા ઘોષાક ઝેલિતો પાવપર ઘણત-નેહથી વગ
 લાખાં ભરો કામદેવ પૂર્યોને છુટી દેવા વચ્ચસો ભોળ
 દેવ, તેમ સમમરેવે કામદેવ કાસ કારે જાણુમે યવો
 માત્રમં બહાડુવના રૂપી વાળી જામ મેલક વાળનાં ભસો
 માલી રણ, પણ મહાગૌર યોગીના કિર પલુ શેખર્મ કદબ
 પણ વિરામો ઉદયવ રૂપે નહિ જાણી સમમરેવે એ રે
 મીની જાણવાસ સુરર લહેવ, રૂપ રૂખા અનારથી અરૂપ
 અપ્સરજા જણી રૂપી ટીપી લહેવમે ચોવ-નૂતનથી સિંચવ
 છરૂ રૂપી ઉપાસન સુખના યા છે નેત્રના વિભાસી, હસવ
 પૂનથી ને શરેરના સિન્ન સિન્ન અવવાધો નેરુ રૂપી
 દાસ વરુ ત ઉપશોભાએ રુપુ જાણ ભણે એ ટીર
 નિહવ મનુ દેવ, તેમ ખર સમ સરીખાં હેવ પણ
 વિરામો ઉદયવ અજાણી નહિ સમમે પણ દેવ કે એ
 નાથી સુરેલો ઠોર્મ ખખર કાણુ સન્ધાથી હો, અવ
 દુનિયાની આવા શોધનારો ઠોર્મ સાબત્ય યોગી કહી, પણ
 એ ધારવામાં લેવે મેલી જુદ રૂપી એમ વને પાછમથી કા-
 જુ મેલમે દાણુ કે સમમરેવે પાતાનો મમે તેવે જમ
 જમલ છતાં એ સરીખાં એ પણ શેખર્મ કહિ રૂપી રૂપી
 નહિ તેવે ખરુ રૂપ કે એ માનવ પ્રાણી કોરતે મે
 કિસાન ? પણ મરેખર જૂ પીઠ પર રહેનાર સમ માનથી
 કરતો ન દેવ જૂ પીઠપર રહેનાર સર્વ દેવ કરતાં જા યોગી-
 અત્યા ઠોર્મ નૂરો જ છે પ્રાણી પાવને પુખ્તનાર મેલ
 વિભાસથી વળને પી અનાથો ઠોર્મ મખર ખમખરતો જા લો
 વચ્ચનકા પાણી મમે તેવા જલિને જુલથી નંમે, પણ વ-

વાનલને શું કરે ? જે કામદેવના દષ્ટિ સપાતથી હરિ-હર-
-પ્રધા જેવા મહા પુરુષો ગુલામ બન્યા છે, તે કામદેવ ને
કામદેવનો ઉત્પાદક સગમદેવ આજે એ યોગી-આત્મા આ-
ગળ ગુલામ થાય છે, ને હતાથ બને છે આજરે ગર્વથી
ઉદ્ભવ થયેલો દેવ પોતાની ઉદ્ભવતાઈ માટે નાસાપાસ થઈ
આત્યો બાય છે.

આમ પ્રભુ માટે અનેક વખત સુખરૂપ કે દુઃખરૂપ,
પ્રિય કે અપ્રિય પ્રસંગો ઉભા થાય છે, પણ પ્રભુ
ધર્મ ને શાંતિથી એ પ્રસંગોને વટાવી બાય છે જેણે જીવન
સાથે હર્ષ કે શોક, ક્લેશ કે રાગનો સબંધ ગળ્યો નથી,
એમાથી એક થવાનો બ્યાને ત્યારે પ્રસંગ તો હોય, પણ એ
એકને અંતરમા પ્રભુ ઉત્પન્ન વવા દેતા નથી.

જીર્ણ શેઠની ભાવના—આમ જીવન બ્યય કરતા
એક વખત પ્રભુ વિશાલા નગરીની બહાર ઉદ્યાનમા આવે
છે, બ્યા પ્રભુ પ્રતિમા ધરી ઉભા છે તે વાર્તા વિશાલા ન-
ગરીમા પ્રસરે છે ત્યા જિનહત્ત શ્રાવક વમે છે, જે ઘણો
શ્રદ્ધાળુ ને પરમભક્ત છે જેની પામે વલવહતો, પણ આજે
નાશ થયો છે, તેથી જીર્ણ શ્રેઠી તરીકે તે ઓળખાય છે
'આ પ્રભુ છે, પણ હજમ્થ છે, ને છેલ્લા તીર્થ કર છે,
એમ ખબર હોવાથી તે પ્રભુ પાસે આવે છે, ને સ્નેહપૂર્વક
દર્શન બક્ષિત વગેરે કરી કહે છે કે 'હે પ્રભો ! મારે ત્યા
પારણા માટે આપ પધારો તો ઘણું સારૂ આપના પુનિત
પગલા મારે ત્યા થાય તો-હું ઘણો ભાગ્યશાળી બનું.'

આમ મધી જાણી કરી પીવાના મૂકે જાવ છે. હવે તે
 વિચારે છે કે પ્રભુને સાક્ષાત્ દર્શન કરેલો હુજનું કાલુ છે
 તો પછી પીતે આપીઆપ મારે ત્યાં જાવે તો શું
 હું? તમે તો મારી જ મ અને મુલુની માતા કરેને તુરં
 જાવ! પ્રભુ ઉપચારી હતા. જાડી રાજ આમ જાણના કરે
 હતા. પ્રભુ આત્મર્થિકતા ઉપચારી હતા. મેધી કમિયત મે
 કે જરૂર પ્રભુ મારે ત્યાં પધાર્યો. મધી પીવાને ત્યાં યોજન
 જન પ્રાંશુકને નિરોપ તમાર સખી આંખમાં ઉમે રહી
 રાહ લેવા કરે છે. જાડી ત જોમ લખે છે કે પ્રભુ મહત્ત
 ત્યાંથી જરૂર મારા ઉપર રવા મરો, ને મારે ત્યાં પધારે
 જિતવત આમ જાણનાથી વિચાર કરે છે ત્યાં પ્રભુ પાસના
 કિયે રહતા રહતા જોઈ જાવ પનિઃ વૃદ્ધને ત્યાં રજ
 વૃદ્ધ દરમીનદન દેવાથી દરમીની ઈલાખ પ્રભુ પાસને
 જોતથી રાખે નહિ તેણે પ્રભુને યોજન વહેતાવત રાખીને
 મધુ રાખીને આજના આજના વહેતાવત પ્રભુ નિવિજન
 માર વિજાજના જર્થો હતા તેણે નિજવત રેઈ જાડી
 નિજવત આજાવતના દેવેને પચડિની તેવ મૂકે ત્યાં
 જિતવત અહોહન આમથીવ રજ રાંતથી નિરિખત
 જાવ છે, ને વિચારે છે કે પ્રભુને જાવ રાંતે પાસુ કરું
 પ્રભુજીવની પાસવતુ કરવા જિતવત નિતવત જાવ છે ને રહે
 - છે કે હું જરેજા જાવન, પ્રભુના પાસવા વાડુ જે જરમ રજ
 જાખીના મરપાજમા હું મારુ વતકિજિતુ રુદ્ધ યોજન પજ ન
 આપી રાખી? જે જાણ તુ જરજીજુ મારા આંખવાખ ન જ
 જાખુ? આમ જિતવત વિચારમાં ને વિચારમાં રહો. પજ
 પ્રભુ અપવિત્રથી રવેજાવાથી જે જાણનાતુ રજ નહિ

કરતા વાચુની જેમ ચાલી ગયા આમ છદ્માવસ્થા ભાવે
અનુકૂળ તેમ પ્રતિકૂળ પરિષદ સહતા—પ્રભુ મહાવીર, કેવળ-
જ્ઞાન ન થયું ત્યાં સુધી તપશ્ચર્યા કરતા હતા

મહાવીરને ગોશાલકનો ભેટો—પ્રભુ મહાવીર જે
દીક્ષા લેઈ ચાલી નિકળ્યા, તે આતુર્ભાસ દરમિયાન અર્ધ
માસક્ષમણ તપ કરતા અસ્થિકામ બહાર રહ્યા બીજા
આતુર્ભાસ દરમિયાન પ્રભુ માસમાસક્ષમણ તપ કરવા લાગ્યા
તે વખતે પ્રભુ રાજગૃહની બહાર નાલદા પ્રદેશમાં જ્યાં
વણકર શાળા હતી, ત્યાં રહ્યા તે વખતે ગોશાલકના જન્મેલ
ગોશાલક નામે વ્યક્તિ વર્ષાકાલમાં આતુર્ભાસ રહેવા માટે
જગ્યા શોધતી આ વણકર શાળામાં આવી, તે અન્ય સ્થળે
સ્થાન ન મળવાથી ત્યાંજ રહી ગોશાલક પ્રભુ મહાવીર
કોણ છે, તે બણતો નહોતો ગોશાલકને મળતી પિતા
ને માતા ભણા હતા, પણ પોતે યુવાન થતા એથી જૂઠું
પડી મળ (ચિત્રો બતાવવાની પ્રવૃત્તિ)નો ધધો કરતો
માસક્ષમણના મારણે મહાવીર ભ્રમણ કરતા વિજય ગૃહસ્થના
ગૃહે આવ્યા વિજય પ્રભુને જોતા હર્ષથી હલકાઈ ગયો
ત્રિવિધ સેવા સાથે ત્રિયોગની શુદ્ધિથી વિજયે પ્રભુને ચારે
આહારે પ્રતિલાભ્યા દાન, દાતા, ને પાત્ર ત્રણે શુદ્ધ હોવાથી
આકાશથી પચ દિવ્યો થયા. લોકોમાં વાર્તા પ્રસરી ગોશા-
લકને કર્ણે એ હકીકત આવી તે ઘણો ઘણો વિસ્મિત
થયો તેણે તે પ્રત્યક્ષ જોયું, ને વિચાર્યું કે “આ કોઈ મહા
પુરુષ છે સપત્તિ, વિભૂતિ જે દુનિયા આહી રહી છે, તે
સર્વ આ પુરુષ પાસે રહી છે ઈષ્ટ એ છે કે હું તેઓનો
શિષ્ય થાઉં ” એમ વિચારી જ્યાં મહાવીર તતુશાળામાં

છે ત્યાં તે જાણ્યો, ને તેણે ખૂંડે જાણ પિતે માસ
 ધર્માચાર્ય, ને હું તમારો ધર્મ સિંચ માટે મને ઈશ
 જાણે. પણ પ્રભુ પિતે મોત સહા એવાસહ જાણી
 પોતાના સ્થાન પર થયો પ્રભુએ જીવું અને જીવું પાસ
 માસ માસકમણને જાવરે કરું. કાર્તિક પૂર્ણિમાના પાસે
 પ્રભુ ફરવા ફરવા નાદવાળી થોડે દૂર જઈ ડોહ્યાક કમિ
 વેશ છે જઈ મનુષ્ય જાણ્યું સહે છે, ત્યાં પધાર્યાં બહુ
 મધુ વૃતથી મિત્ર ઉત્તમ લોજન જાણ્યોને જમાના મું
 હવું તે લોજન તે બહુ જાણ્યો વધા જતાર ને ઈશ જાણે
 પ્રભુને સહેલખું તે વખતે વિજયની જાનહની, ને હુન
 હની જેમ તેણે દેવ જાણ્યું જાણું તેમણે સહાર સહાર
 થયો. પણ કિંચ જઈ જારે જાણ્યોને ટોણુંને બહુ જ
 જાણ્યો પ્રગટા જાણી સી યોજાશે જે પ્રગટા સાંજથી
 વિજયું કે જે પ્રગટા ખ્યાલીર કિંચ જીવ્ય ડોહની
 નહિ જરેજર, જે પ્રગટાનું જાણ તે જ પુરુષ છે કરે
 થા માટે મારે જીવ્ય ડોહની થોપ કરી જોજી? કરે
 જઈ તે ત્યાં જ જઈ ને ઈશિવ થઈ મનમા જેવો
 નિશ્ચય કરી, તે જારે જાણ્યોને મહાલીએ થોપવા નિશ્ચયે
 પણ ન મનવાળી ફરી વતુસલ્પાર્થ જાણી રમણ (જાણી
 મૂળ) ને મસ્તક શ્રીચણી પિતાનાં સવ ઈશરવો. જોઈ સહે
 મૂળે થોઈ યોજાસહ પ્રભુને થોજવા નિશ્ચયે. રમણીય જમાના
 ડોહ સહે પ્રભુ ફરવા ત્યાં તે જાણી પડોંખ્યો, ને ફરી તેણે
 પૂનની જેમ પ્રભુને ચિંતિત કરી કે "જાણ પિતે માસ
 ધર્માચાર્ય થાજો ને હું જાણનો ધર્મ સિંચ થઈ"
 પ્રભુને કા પાડી ત્યારથી તે પ્રભુ સાથે સહેવા જાણે

પ્રભુ સાથે તે ૭ વર્ષ રહ્યાં, દરમિયાન તેણે સત્ય કે સત્ય જ્ઞાન મેળવવા પ્રયત્ન કર્યો નથી, તેમ તેને સમ્યક્ત્વની પણ ખાખી ચર્મ નથી, પરંતુ તેના દિલમાં અસિદ્ધાપા દોષ જૂદી જ હતી તેનું હૃદય અશ્વર્ય કે વિભૂતિઓને શોધતું હતું.

ગોશાલકે સાથે પ્રભુનો વિહાર—પ્રભુ ગોશાલક સાથે વિહાર કરતા એક વખતે કૂર્મશ્રામ તરફ જતા, માર્ગમાં તલનો છોડ આવ્યો ત્યારે ગોશાલકે પ્રભુને પૂછ્યું કે “હે ભગવન્! આ તલનો છોડ યથે કે નહિ?” પ્રભુએ કહ્યું કે “એ તલનો છોડ યથે” ત્યારે ફરી તેણે કહ્યું કે “આ કળના છવ છે તે કયા જશે?” ત્યારે મહાવીરે કહ્યું કે “તે સાત પુષ્પો છે, તે સાત તલ યથે” આમ વાર્તા કરી બન્ને વાહ્યા જાય છે, ત્યારે ગોશાલકે વિચાર્યું કે “મહાવીર ખોટા કા ન થાય?” તેથી મહાવીરથી તે ધીમે ધીમે પાછળ રહી છોડ પામે આવી તેણે છોડ ઉખેડી નાખ્યો. ત્યાથી પાઠો ઉતાવળથી, મહાવીર સાથે તે મળી ગયો. ગોશાલક દિલમાં મલકાતો કે હવે છોડ શી રીતે યથે? કારણ કે મહાવીરને ખોટા પાડવા મે માફ બનતું હતું છે પાછળથી બન્યું એમ, કે શબ્દ ઝડપ હતી, ને આકાશમાં દિવ્ય વાદળાઓ થયા તે વાદળાઓ ધીમે ધીમે ભેદતા પ્રમાણમાં વર્ષ્યા જેથી તે છોડ હતો ત્યાં મૂળ સ્થાને ચોટી ગયો ને પુષ્પો ખરી એક સળીમાં તલ થયા.

વશિકરણ તપસ્વીનો ક્રોધ—પ્રભુ ગોશાલક સાથે રહ્યા, ત્યાં સુધી લાલાલાલમાં, સુખદુઃખમાં, સત્કારાસત્કારમાં

જાન અનુભવતા, કાણુ કે ચોરાણીને સ્વભાવ જાણ્યો ને
 રખડેલા હોય, તેથી મહાવીરને કશી વખત સહન કરું
 પડતું એક વખત એ જામની જહાજ પ્રભુ ઉભા થી ધ્યાન
 કરવા હવા, ત્યારે ચોરાણી પાતે ત્યાંથી રખડતો થીડે ધી
 ધીક દૂર એક વૈદિકાબન વાસની વાસવા હતો ત્યાં જામને
 વાસને વિષયથી ઉત્તરિત થઈ પ્રજા જાણાય (લક્ષ) થઈ
 સુધ સાધી ઉભી થી એ જુલમો કીધો રાખી વાસ હતો
 ત્યારે તેના માથામાં વાસથી મહાસતી પદાસીનો (બૂમો)
 નીધે ખસે પડતી આ જામને એક ચોરાણી તેની પાસે
 થઈ ચાલી કીધો કે “જરે વાસ ! હું હું વાસ કે
 કે બૂમોનો સમ્પાદ (જુદનો ઘાત) છે ?” વાસે ઉત્તર
 ન આપ્યો ત્યારે તેણે ફરીથી કહ્યું કે “વાસ છે કે હું
 બૂમ-સમ્પાદ છે ?” એમ એ વધુ વાર સાંભળી એમ જાનિ-
 થય થયવાથી જહનમાંથી જાનિ કરે છે, તેમ વાસ જહનની
 કીધો, ને એકમ તેણે તેનેતેણ ચોરાણીને જાણ્યો રહે
 પ્રભુ જાણ્યો હવા, જુલુ જાણ્યો હવા તેઓ ઉપર તેણે
 દેશાન્તરમાં થીત તેનેતેણ મૂડી, એટલે તે તેનેતેણ
 વૈદિકાબન પાસે પાળી ગઈ, એટલે તે વાસની સમજા મળે
 કે આ હાજરનાર છેલ્લે મહા પ્રજા છે, જામ છે તેથી તેણે
 પ્રભુ સાથે કેટલીક વાર્તા કરી. જહાન ચોરાણી પ્રભુને
 પૂછ્યું કે હું જન્મુ ?” ચોરાણીને મહાવીરે જાણ કરી
 કે વાસ ઉપર વાસે ઉપર તેનેતેણ મૂડી હતી જન્મ અને
 જન્મ જાણ્યો તેના જામી થીત તેનેતેણ મૂડી, એથી એ
 વાસ સમજા મળે. આ સાંભળી ચોરાણી ખસી મુલ
 કીધો, કે મહાવીર ન જોત તો ખસે કેમ જન્મવા ? એમ

નહિ તો મારી કયી સ્થિતિ બનત? ત્યા તેને અનુભવ થયો કે, શું માનવ જાતિમા આવી શક્તિ હોય છે? જો હોય તો આવી શક્તિની ઘણી જરૂર છે કારણ કે પ્રસંગ પડતા અથવા ખરી મુશ્કેલીની વખતે તે શક્તિ ઉપયોગમાં આવી શકે. આથી તેણે પ્રભુને પૂછ્યું કે, “એ તેજોલેશ્યા કેમ મળી શકે?” પ્રભુએ કહ્યું કે એ શક્તિ મેળવનાર મનુષ્યે છ માસ સુધી છઠ્ઠ છઠ્ઠ તપ કરવો. જોઈએ સૂર્ય સામા તેણે ઉભા રહેવું જોઈએ પારણાના દિવસે આગલીએથી મૂઠી વાળી શકાય, તેમાં જેટલા અડદ બાકલા સમાય તેટલો આહાર તેણે કરવો, ને ઉપર આગલું પાણી પીવું એથી છ માસ થતા થતા, તે શક્તિ તેને પ્રાપ્ત થાય છે ગોશાલકે એ બધી હકીકત મનમા ધારી લીધી.

ત્યાર પછી પ્રભુ ન્યા જવાના હતા, ત્યા ગયા પછી યાદા વળતાં, જે રસ્તાપર તલનો છોડ ઉખેડી નાખ્યો હતો ત્યાં ગોશાલક સાથે આવતા હતા ત્યારે ગોશાલક મહાવીરને ખોટા પાડવાનો વિચાર કરતો હતો, કે હવે તે જગ્યા આવશે, ને તલનો છોડ નહિ થયો હોય, એટલે જરૂર મહાવીર જુઠા થશે. એમ ધારી તેણે મહાવીર સાથે વાર્તા શરૂ કરી કે “હે ભગવન્! તમે કહેતા હતા કે તે તલનો છોડ થશે, પણ જુઓ તો ખરા કે તે તલનો છોડ નથી થયો.” મહાવીરે કહ્યું કે “હે ગોશાલક! તમે મારાથી તે વખતે જુદા પડી મને જુઠા પાડવા તલનો છોડ કહાડી નાખ્યો હતો પણ હે ગોશાલક! પાછળથી ત્યા દિવ્ય વર્ષાદ થયો, ને તે તલનો છોડ હતો ત્યા પાછો સજ્જડ થયો.

ને આજે તે તરુન હીરોહમ એવો છે એ જલ ન હોય
તે, બુદ્ધિ, આ પ્રત્યક્ષ દેખાય છે. " હોમ કોઈનાં તે જાણ
૪૧ તેથી જાણે આજા ને યોગ્યતાએ પ્રકાશીને મનુ તેજ
મનમર એમુ ત્યારે ફરી યોગ્યતાએ મનુ કે એ સાવ કુદરત
છત્ર ક્યાં ગયા ? ત્યારે તેમણે મનુ કે એ સાવ પુનઃ છત્ર
મળીને એક યીવમાં સાવ વહી જાય છે તે જાણ મનિષ્યમુ
યોગ્યતાએ તે વાર્તા સાચી ખાતી નહિ જાને હુસ્ત તેરે તે
કેદ કહેણે નોખ્યો. એ વાર્તા મહાવીર જ્યારે તરી પપ્પ
સપાચો નહિ ! કેદહો ઉદય ! કેવો વિચિત્ર !

યોગ્યતાએ જાણ મહાવીર સાથે છ નીં રહી જોય
પ્રમ ઉપરથી નુસી નુસી જાવ ખાતી હાઈ નુસો પડી નયો
યોગ્યતાએ જલતવ જાનાવિહારી ને પ્રકાશમાંથી હતે, ને
જાણાવમાં ઉદય ને વિદ્યુત જલ જમજમમાં ચિત્તવ્ય વિજય
તે કમિતેલ તેથી તેણે ત્યાંથી જાણી નીકળો તેમ્નેહેલ્યા એક
જ્યાં જલ રહે ક્યોં ત્યાર જાણી તે મનુ જાણે કેાણ જાણે
જાણી નહો, પણ એક જાણે કેદહો નવીન જાણે પ્રતિ-
દયમાં વળી મહાવીર સાથે જાણીને જોયા રહી હતેલ.

મનુનો આત્મ વિચાર ને શુદ્ધિ જ્ઞાન—મહા-
વીર મનુ તંબા જાણા જાણી જુદા કે નાજુદા જાણિ જ્યાં
નહોતા, ત્યાં તે લેમની જાણે હતા ત્યારે જલુ જુદા કે
નાજુદા જાણ નહોતા. મનુ પિતાત્ત જાણાવીર્ જાણવ કેમ
જાણ તે વિચારમાં રહેતા. ઉપરથી પ્રતિ જમાને એક જાણ
જિં જાણ જ્ઞાન ફરી જાણતાં જાણો તે ક્યાં ફરી રહી

સામે વીજતા પ્રભુને લગભગ સાડાઠાઠ વર્ષને એક પક્ષ થવા આગ્યો. એક વખતે પ્રભુ બાલિકા ગ્રામ નગરની બહાર ઋણુવાલિકા નદીના કિનારા ઉપર છઠ્ઠ ઉપવાસના તપ સાથે ધ્યાન કરતા હતા એ જાનુ (દીંચણ) ભાગ્યા ને મસ્તક એ જાનુ વગરે તલ્લીન નીચે બાકી પ્રભુ શુકલધ્યાનમાં તલ્લીનતા અનુભવતા હતા એ વખતે વૈશાખ શુકલ દસમી હતી સુવ્રત દિવસ હતો, વિશ્વ મુહૂર્ત હતું, પ્રહર દિવસ શેષ રહ્યો હતો. પ્રભુએ તે વખતે અપૂર્વ-પૂર્વે ક્યારે પણ નહિ મેળવેલ શ્રેણી ઉપર પ્રવેશ કર્યો વિજયનો નાદ થયો મોહ-રાજાનાં એક પછી એક શત્રો તૂટવા લાગ્યા અજ્ઞાન, કષાયના વૃક્ષો મૂળ સાથે ઉખડવા લાગ્યાં મૂલ શુદ્ધ, સ્વચ્છ, નિર્મલ પ્રાપ્ત થતા સપૂર્ણ સમગ્ર આવરણ રહિત કેવલજ્ઞાન, કેવલદર્શન ને કેવળશક્તિ પ્રભુ પામ્યા જીવનનો સપૂર્ણ ઉદ્ધવાસ-સપૂર્ણ વિકાસ ને જીવનની પરાતપર (ઉત્કૃષ્ટમાં ઉત્કૃષ્ટ) સપૂર્ણ લક્ષ્મી જે આજસુધી અદૃશ્ય હતા તે પ્રભુ પાસે આવી ઉભા રહ્યા, પ્રભુને લેટી પડ્યા અનવધિ આનંદની રેલમણેલ ઉભારાઈ રહી અખૂટ શાશ્વત સત્ય સુખ આતર ને બહાર છવાઈ ગયું પ્રભુ સપૂર્ણ પ્રભુ થયા

પ્રકરણ ચોથું

કેવલ સર્વ

શ્રી મહાવીરને જનવચસ્પતિની પ્રાપ્તિ—પ્રભુ જ્યે
જ્યે મેલસિખા હવર આવેલા હયા દેવી આદન
પર બેસી આનહ કણા હોય તેમ સામ્બક વૃક્ષની
ફેરમાં આત્મીય કેવલજાન ને સ્વતંત્ર અભ્યસ્યકિયી
જા'પૂર્વે તિરાણાધ આત્મીય સહજ સુખ અનુભવ્ય
હવા, ત્યાં આકાશમાં ને પાતાળમાં હવર ઇન્દ્રોમાં જાણને
ફાળા લાગ્યાં ઇન્દ્રોને બેધાની જૂર પડી અવધિયાતની
તેણીએ બેહુ કે જાગૃતીવના સત્તમાં લીધે'ત્ર મહાવીર
આત્મીય હસી, એ કેવલજાન, કેવલસર્વ, અદ્વય સહજ
સુખ, ને નિરાશ્રય સર્વ યજ્ઞિમત્તા બે જનવચસ્પતિ સ પતિ
જામ્યા, ત્યારે તે સર્વ ઇન્દ્રો દેવ દેવીઓ સાથે બેઠામ જા
સત્તમાં પ્રભુ મહાવીર છે ત્યાં કેવલજાનનેા ઉદય મળ્ય
જાતી પહોંચા અનેકાનેક રીતે આનહ ને ઉદય કરી
તેણે પ્રભુતાં સ્થાનેા કરવા લાગી મળાં હે પ્રસિદ્ધ ! તમ
દેવ ને મીઠા બે જગતના સર્વ છોનેા ખુબે છે તેને તથા
તુ જાતી તાંજ્યાં કહર્પે દર્પે આશ્રય બે છોનેા નિરાશ્રય
કર્પ રાંક જામ છે તે કહર્પે દર્પેને આપે રાંક કરો હે
સર્વેશ્વર ! તું પાતે સર્વ હોજોનેા જિજ્ઞેા છે તું પાતે સર્વને
નમ્યાતે સહે છે પણ તને કેઈ નમ્યાતી કહે નહિ તું પાતે
જ સારંગામલના જિજ્ઞેા પહોંચી મળે છે હે સ જ્ઞ પ્રજ્ઞ

મુખ ! હે સ પૂર્ણવિજેતા ! તેં કામરાગ, મોહરાગ, મુખરાગ ને
સર્વરાગનો નાશ કર્યો, જે રાગમાં અમો સર્વ પામરસમ
થઈ મુઝાઈ રહ્યા છીએ, એટલુંજ નહિ પણ ઘણા સત્પુરુષો
જેમાં મુઝાઈ રહ્યા છે એમ સર્વ દેવો ઇન્દ્રો ઉદાર વિશાળ ને
ગભીર અર્થવાળા સ્તવનો કર્ણપ્રિય શબ્દોમાં કરવા સાગ્યા
તે દિવસે સાને દેવોએ સમવસરણુ 'ન્યુ' દેવદેવીઓ પ્રભુની
વાણી સાલળવા ઉત્ક્રિંત થઈ રહ્યા પ્રભુએ ધર્મોપદેશ શરૂ
કર્યો સર્વ દેવોએ ઉપદેશ આલળ્યો, પણ મનુષ્યની એક-
પણની હાજરી નહોતી કોઈ એકમતધારી શ્રાવક શ્રાવિકા,
સાધુ સાધ્વી ન થયા એટલે પહેલા દિવસે વીર પ્રભુનો
ઉપદેશ ખાલી ગયો

વીર પ્રભુ અત્યાર સુધી માત્ર એકાકી હતા ત્યાંથી
વિહાર કરી પ્રભુ અપાપા નગરીની બહાર પધાર્યા દેવોએ
અશોક વૃક્ષાદિ અષ્ટ પ્રતિહાર્યો રચ્યા સમવસરણુમાં અગ-
ણિત દેવદેવીઓ મૃત્યુલોકનાં સ્ત્રીપુરુષો, પશુ અને પક્ષીઓ
ઉભરાતા આક્યાં પ્રભુનો ઉપદેશ મેઘની ધારાની જેમ ધોધ-
બધ અખડ ચાલતો હતો કર્ણપ્રિય અને હૃદયતલસ્પર્થી
વાણી સાલળી સર્વ લોકો આનંદમાં રૂપી જતા. કદંબ
પુષ્પ જેમ મેઘધારાથી વિકસિત થાય તેમ સર્વ શ્રોતાઓ
હર્ષથી પુલકિત થયા

ઇન્દ્રભૂતિનો ઘમડ—આ વખતે મગધમાં આવેલ
ગોબર ગ્રામમાં ગૌતમ ગોત્રીય વસુભૂતિ બ્રાહ્મણના ઇન્દ્રભૂતિ,
અગ્નિભૂતિ, વાયુભૂતિ પુત્રો હતા, જેઓ વેદ રૂપી સાગરમાં
પારગત હતા તેઓ પોતાના ઉપર વિદ્યા દેવીની બેઠક

પ્રસન્નતા હોવાથી મનઃકર્મ વિધાનો બિહિન સર્મઠ સખ્યં
 તેજા પેતે સમજવા કે જ્યાં આપણે વિદ્વાન ન સમજ
 જઈએ તેવા આખી દુનિયામાં કોઈ નથી સ્થાપિત કિંવા કસ-
 તથી સર્મ મળે છે તેમ તમે સમજવા ઇન્દ્રભૂતિ એ
 વખત પોતાના ધર્મો સાથે ને અનેક આજ્ઞાવાદિ બનો સાથે
 સ્વર્ગમાંથી કિંવા અસાધી સ્થેત રહે, તે વખતે જ્યાંય
 આસપાસ ચલાઈ ને અસમજક કરવા દેવો આવી સ્ટેન્ડાટેવા
 એવામાં આખા ઇન્દ્રભૂતિ રહેરહે નિરખવા સાથે પાર્શ્વ કે
 છ મજાપીન દેવો નથી? કહર આપણા કય મા? દેવો
 આવે છે ને કમળાં અટ્ટી આપ્યો એમ સમજાવ તેમજ સ્થેત
 રહ્યાં, પણ દેવો આપણા કયને હોય એમ જાણવા જવ
 તેમ કહ્યું જાણને હોય અનુભવ સમજાવવામાં આપ્યા મલ-
 તારે ઇન્દ્રભૂતિ પ્રગટિ આજ્ઞાએ વિચાર્યું કે દેવો આજ્ઞા
 માં અટ્ટી જવા ન શુ કયુ? આપ્યો જન્મ કયો સ્થિત
 ભૂમિ કે પવિત્ર સ્થાન છે કે જન્મ દેવો જવ છે? સામ
 વખત પછી જમર પડે કે અટ્ટીથી થાડે દૂર કોઈ સર્વક
 છે એના જેવાજુઓ દેવો સખ જેવાઈ રહ્યા છે ઇન્દ્રભૂતિએ
 વિચાર્યું કે દેવો જરેજર મૂર્ખ છે, નહિ તો કય સ્થાન
 કોઈ જન્મ રથમે દેવો કેમ જાવ? પણ લોકોમાં છે તે
 સત્ય છે સૌથી કય છે કે જેણે દેવ તેવી કયુ જાણવે
 દેવ તેવો બહિ જાણ છે તેમ આમાં જયુ કયુ કે જેણ
 એ સમજ તેવા આ દેવ, જાણ વિચારી ઇન્દ્રભૂતિ એવામાં
 કોઈ કયી થાલી થાયે કે જરે. જરેજર વિચાર છે થોડો
 (મહાપ્રી ને રોડો) કે જન્મ દુલ્લભમાં જાણ મળ્યા જર્મ
 થોડી જાણ જુલવી નથી. મતલબ કલ્પ-અમૂલ્ય મળવ

છતાં પાખડ પ્રતિ તેઓ ધસે છે વધારે શું દહું? લોક
હૃદય કોઈ વિચિત્ર ને કુટિલ જ છે તેઓને સર્વજ્ઞ કે મૂર્ખ-
ની પગેલા નથી મનુષ્ય હૃદય હમેશાં પાખડીઓ પ્રતિ જેવું
વલણ લે છે તેવું વલણ સત્ય પ્રત્યે લેતું નથી પણ હવે હું
જોઉં છું કે જેની પાસે આટલા બધા દેવ ને મનુષ્ય લાય
છે તે સર્વજ્ઞ કેવા છે? લોક કહે છે કે મૂર્ખોમાં સહજ
વિદ્વાન હોય છે તે કાવી લાય છે, તેમ આ સર્વજ્ઞ જણાતા
જરૂર આ મૂર્ખ મધમા કાવી ગયા છે, તો આજે તેનો
સર્વજ્ઞત્વનો કાંકો હું ઉગારી પાડું, નહિ તો તે કાંઈનું કાંઈ
કરી બેસશે

ઈન્દ્રભૂતિનું આવવું—આ પ્રમાણે ઈન્દ્રભૂતિ સમુ-
દ્રમાં મોજા જેવું ઉઠીને તેમ ગર્વથી ઉછાળા મારતો પો-
તાતા પાંચસો શિષ્યો સાથે લ્યા મહાવીર સ્તમવસરણના
મધ્યમાં લીધા આસને બેઠેલા જણાતા હતા ત્યાં આવ્યો
ઈન્દ્રભૂતિ અગણિત મનુષ્ય ને દેવોના વૃદ્ધમાં વિટળાયેલા
મહાવીરને જોઈને આલો બની ગયો શું આ દેવાધિદેવ
છે? આ શું મહિમા કે બાદશાહી છે? આમ ઈન્દ્રભૂતિ
ક્ષણભંગ તર્ક પિતર્ક રૂપમાં શુધાર્થ ગયો, તે વખતે ત્રિ
કાલદર્શી મહાવીર ‘ગૌતમ ગૌત્રીય હે ઈન્દ્રભૂતિ!’ એમ સ-
મોધન કરી બોલ્યા

ગૌતમને સશય ને મહાવીરનો ખુલાસો—
પ્રભુએ કહ્યું કે હે ગૌતમ! અનરમાં રહ્યો સાદી આપે છે
એવો જે છવ તેના વિષે તને શું પ્રતીતિ નથી આવતી?

ચિત્તન, મનન ને નિર્વિષ્ણન કરે છે તે છત્ર નથી તે
 મધ્ય ઇતિ કે હિન્દુમૂર્તિ કે જાતરમાં-હુમ્મમાં વિશ્વાસ
 પ્રવાહ વહે છે. સુધિ, વિચાર ને જનસત્ત્વને મત્રજમાં રહે
 છે, તે છત્ર છે જાત્રામાં છે ને જાત્રામાં પોતે રહે છે કે
 હું મુખી છું, હું હુમ્મી છું, મારે જાણ છે, મારે જોડા છે,
 તે છત્રને માથે છે નહિ કે વચને. જોયે વિચારવાળી, ઠપ-
 થોડાવાળી કે છત્ર વંચ પુરવ પાવનો પ્રવર્તે કે ક્યાં છે
 ને વંચ વનો એટલા માથે છે જોયે છત્ર જા જોડામાં ને
 જાત્રામાં જમનાજમન કરે છે. જો છત્રને હાથે જા મંચાર
 છે જા હાથમાં છે સચાર જણાય છે તે છત્રની કે છત્રોની
 હાથોને હાથે છે મારે કે હિન્દુમૂર્તિ કે વધા સચને કે
 ઘડીરવાસી છે તે છત્ર છે ને છત્ર પોતે સચારમાં, પ્રવર્તે
 પ્રેમ, ક્રોધ, લોભવા વગેરે સચારમાં ભરી છે જો સચાર
 છત્ર વિશ્વા નીચે પ્રેમ જણાય પ્રેમની સાથે નહિ વચી કે
 હિન્દુમૂર્તિ! છત્ર જાત્રામાં પોતે જાત્રાવિશ્વાસ-જાત્રા છે. તે
 હિન્દુમૂર્તિમાં જમન થતો નથી, જમન જાત્રા હુમ્મમાં પોતે છે
 જોમ પોતાને પ્રતીતિ થાય છે. જાત્રાવિશ્વા કે જાત્રામાં
 હોય તે પોતે જાત્રામાં ને સર્વ જાત્રામાં જાત્રામાં પ્રવર્ત
 જોયે છે જો જમને હિન્દુમૂર્તિ જાત્રામાં જાત્રામાં જાત્રામાં
 નિર્વિશ્વા થાય, સત્ત્વ-વાચક થાય. હિન્દુમૂર્તિ વડન જાત્રા નહિ
 હોય તેમ જાત્રામાં જાત્રામાં નહિ હોય. જમ વિશ્વા-
 જાત્રા જાત્રામાં હોય. જો વિશ્વા-જાત્રામાં ને જાત્રામાં હોય તે
 જાત્રામાં પ્રવર્ત જાત્રામાં જાત્રામાં જાત્રામાં તે જાત્રામાં પ્રવર્ત
 જોમ જાત્રામાં જાત્રામાં જાત્રામાં જાત્રામાં તે જાત્રામાં પ્રવર્ત
 જાત્રામાં જાત્રામાં જાત્રામાં જાત્રામાં તે જાત્રામાં પ્રવર્ત

ઈન્દ્રભૂતિ પાસે હર્ષ તે બધું વીર પ્રભુની વાણી રૂપ દવાથી સમ્યક્ત્વ મિશ્રિત થત જ્ઞાન થયું ઈન્દ્રભૂતિ પૂર્વના જન્મના સંસ્કારથી ને મહાવીર પ્રભુના યોગથી મહા વિશાલ ઉદાર શ્રુતજ્ઞાની થયા

ચારે તીર્થેનું થવું ને ઈન્દ્રભૂતિ વગેરેની દીક્ષા—આ વખતે ઈન્દ્રભૂતિએ પ્રભુનું અલૌકિક દિવ્ય-જ્ઞાન વિચારી દીક્ષાની યાચના કરી તેથી પહેલી દીક્ષા પ્રભુએ ઈન્દ્રભૂતિને આપી આ વાર્તા અગ્નિભૂતિ ને વાયુભૂતિએ સા-લણીમે માન્યું કે જરૂર ઈન્દ્રભૂતિ કેઈ ઈન્દ્રજાલકના વ્યા-મોહમાં દસાયા, જ્યેથી તે જાને ભાઈઓ પોતપોતાના છાત્રો સાથે જ્યાં મહાવીર છે ત્યાં ધસી આવ્યા તેઓ પણ ત્યાં પ્રભુની દિવ્ય છાયામાં અજાયા ને પોતાના સર્વ ખુલાસા મળતાં શિષ્યો થયા એમ વ્યક્ત, સુધર્મા ને છેલ્લા પ્રભાસ વગેરે અગિયારે બ્રાહ્મણો જુદા જુદા સ્થળે જુદા જુદા કારણો ઉપસ્થિત કરી આવ્યા પ્રભુએ તેઓ સર્વના એક પછી એક ખુલાસા કરી આપ્યા તેઓ સર્વ પોતપોતાના છાત્રો સાથે પ્રભુના શિષ્યો થયા તેઓ અગિયારે મહાન સમર્થ વિદ્વાન અધ્યાપકો હતા તેઓ સર્વ પ્રભુના મુખ્ય ગણધર્મે થયા પ્રભુએ એમ એક દિવસે ઈન્દ્રભૂતિ આદિ ચુસ્માલીસસો શિષ્યોને દીક્ષા આપી સાધુ સઘની સ્થા-પના કરી

ચ દનબાલાદિની દીક્ષા—ત્યાં ચદનબાલા જે રાજે પુત્રી હતી, જે અવિવાહિતા રહી દીક્ષા લેવાની રાહ જોતી હતી, તેને ખજર મળી કે પ્રભુ કેવળ-જ્ઞાન પામ્યા ને મનુ-

ચિત્ત, મન ને ત્રિવિધાસન હરે છે તે છા નથી તે
 કેવું ? તે હનુમનિ! એ અતાર્થ-પુરુષમાં ચિત્તને
 પ્રસન્ન રહે છે તુલિ, વિચાર ને અનુભવને પ્રસન્નમાં રહેને
 છે તે છા પ આત્મા છે એ આત્મા પોતે રહે છે ?
 હું મુખી છું કે હું મુખી છું ખારે ખણુ છે, ખારે ભેડે છે
 તે છાને હવે પ નહિ કે જાને બિના વિચારવાથી, કે-
 રીયવાથી એ છા તેજ પુરુષ થાયને પ્રર્ણા કે જ્યાં છે,
 ને તજ તના પેછા થવ છે એથી છા આ લોકમાં ને
 જાણેને મનનામન હરે છે. બે છાને લીધે આ મંદાર
 છે. આ દિશા એ સચ્ચા અણુ છે તે છાની કે છાને
 હવેનીને લીધે પ ખારે છે હનુમનિ! તથા સમગ્રે કે
 ધરીરણી છે તે છા છે ને છા પોતે સચ્ચા, પ્રર્ણા
 પ્રેમ, જ્ઞા, બોધના વગેરે સચ્ચાને ખાલી છે એ સચ્ચા
 છા વિચારીને કેવું પદાવ પેતરી થઈ નહિ વધી છે
 હનુમનિ! છા આત્મા પોતે અનુભવ-અણુ છે તે
 હનુમનિ! સચ્ચા સતો નથી, વજ્ર અતર પુરુષમાં પોતે છે
 એમ પોતાને જાણીને થાય છે. અત્યંતિવ કેવળજ્ઞાનીનો
 હોય તે પોતે આત્માને ને સર્વ જગતના આત્માને પ્રસન્ન
 નુમે છે એ વચને હનુમનિ આત્મા સમગ્રે વચાત્મ
 નિર્જન થઈ, સત્ત્વ-રાગ-દ્વેષ હનુમનિ તજન અતર નહિ
 હવે તેમ સચ્ચાની અપદ્વ્ય નહિ હવે જ્યુ પિંચ-
 વડા અત્તમી હવે એ વિચાર-જ્ઞાનમાં એ ન્યૂત્તવ હતી તે
 જાને જ્યુ મહાપીરે પેવાના આત્મામાંથી તે અત્તમી રીડી
 એમ અત્યુ પાણીમાં જ્ઞાનનાં નિનુમી પદ્મ તે પદ્મો નથી
 હવે રૂપ સર્વ અવ છે તેમ તિષ્ઠાત્મચિત્ત સુવ અત્તમ

ઈન્દ્રભૂતિ પાસે હવું તે બધું વીર પ્રભુની વાણી રૂપ દર્શાવી
સમ્પૂર્ણ ભિક્ષિત થવું જ્ઞાન થયું ઈન્દ્રભૂતિ પૂર્વના જન્મના
સંસ્કારો ને મહાવીર પ્રભુના યોગથી મહા વિશાલ ઉદાર
કૃપાથી થયા

ચારે તીર્થોનું થયું ને ઈન્દ્રભૂતિ વગેરેની
દીક્ષા—ત્યા વખતે ઈન્દ્રભૂતિએ પ્રભુનું અલૌકિક દિવ્ય-
જ્ઞાન વિચારે દીક્ષાની યાચના કરી તેથી પહેલી દીક્ષા પ્રભુએ
ઈન્દ્રભૂતિને આપી આ વાર્તા અગ્નિભૂતિ ને વાયુભૂતિએ સા-
ચીએ માન્યું કે જરૂર ઈન્દ્રભૂતિ કેઈ ઈન્દ્રજાતકના વ્યા-
સેશ્વર દેશાયા, એથી તે બન્ને ભાઈઓ પોતપોતાના છાત્રો
સાથે જ્યાં મહાવીર છે ત્યાં ધસી આવ્યા તેઓ પણ ત્યાં
પ્રભુની દિવ્ય છાયામાં અભયા ને પોતાના સર્વ પુત્રાસા
મર્યાદા શિખો ધયા. એમ વ્યક્ત, સુધર્મા ને છેલ્લા પ્રભાસ
વગેરે અગ્નિયારે પ્રાણશ્લો બુદ્ધા બુદ્ધા સ્થળે બુદ્ધા બુદ્ધો
મર્યાદા ઉપસ્થિત કરી આવ્યા પ્રભુએ તેઓ સર્વના એક
પત્રી એક પુત્રાસા કરી આપ્યા તેઓ સર્વ પોતપોતાના
છાત્રો સાથે પ્રભુના શિષ્યો થયા તેઓ અગ્નિયારે મહાન
સમર્થ વિદ્વાન અધ્યાપકો હતા તેઓ સર્વ પ્રભુના મુખ્ય
અધ્યક્ષ થયા. પ્રભુએ એમ એક દિવસે ઈન્દ્રભૂતિ આદિ
કુમારીસસે શિષ્યોને દીક્ષા આપી સાધુ સઘની સ્થા-
પના કરી.

ચ દત્તખાલાદિની દીક્ષા—ત્યા ચ દત્તખાલા જે રાજ
પુત્રો હતી, જે અવિવાહિતા રહી દીક્ષા લેવાની રાહ નેતી
હતી, તેને અખર મળી કે પ્રભુ કેવળ-જ્ઞાન પામ્યા ને મન-

બી, દેવે ત્વં જન્મિનિ ભવ ઇ તે વખતે જન્મ્યાસ
 જનેઃ સીમેઃ સાથે ત્વં આત્મી પ્રભુને વચ્ચાઈ ૩૬ ધર્મ-
 પદેઃ સાક્ષ્યો દીક્ષા ખામે ઇ કે દે પ્રયો ! હવે જમીનેજ
 સસાર કાચાનગરી જહાર કહાવી ઉગારો સ્ત્રોત હવે જમી
 જાવને સમ્પન્ન બીમિ તે વખતે ત્વં હથેલે રાજપુત્રીને ને
 રાજવૃક્ષે સીધવ પુત્રીમિ ને સીમવ વૃક્ષેભિ પ્રભુ પાસે
 દીક્ષા ખામી તે જમને પ્રભુને દીક્ષા આપે ત્યાર પછી જ
 સમ્પૂર્ણ સાથે સવધાઈ જાણ સાવિત્રીએ સર્વ સીમ પ્રભુને
 ગારે લીધે-સવતી સ્થાપના કરે પ્રભુના આજ્ઞા સાવિત્ર
 સર્વધર્મ વધા રાજકા ને સીમ-તેજ હવા પ્રભુની કીર્તિ ગારે
 રિસાખાં દેશધર્મ પ્રભુ આજ કુપી બોલારો ને અવગત સ્થિતિ
 મં હવા તે હવે વિચાર યોગ સાથે રાજા હજાર ને વધી
 પ્રસિદ્ધિમાં આજ સ્થિતિ

અગિયારે અણુધરોને વિપરીતુ શિખરનુ—
 પ્રભુ પ્રહારીને અગિયારે અણુધરોને કીર્ણ ભવ ને કુવ
 ને ત્રિપદી શીખરી, એટલે જન્મવના પદાર્થે જન્મ ને
 ત્રિપદી સાર્વજનિક સ્થા ઇ સીમ સમસ્તપ્રભુ વિષયમાં જે
 પદાર્થે ઇ તે જન્મ કીર્ણ, ભવ, ને કુવ ને વધે સત્તાને
 એવીજાઈ અનુભવે જે કાર્યપદ્ધતિ પદાર્થ ને રૂપમાં કીર્ણ
 કે ભવ કે પ્રભુ-સીમ કીર્ણમાં પડેતો નથી જે પદાર્થની
 કીર્ણતિ ઇ તેનો ભવ (નાશ) ઇ છતાં એની મૂળ સ્થિતિ
 મૂળ સ્વરૂપ જે પ્રવળ-ચિરવળ તેમથી તે પદાર્થ જતો
 નથી. જન્મ કીર્ણ સાર્વજનિક, પ્રહારીના સિદ્ધિએ, સર્વ-
 ધરોને અધ્યાત્મિકાઈ જાન (હાલ) જમને રથી લીધે
 પ્રભુને અગિયાર અણુધરો, જન્મ નવમકુ- (કુનિમદ) ને

સ્થાપના થઈ, એટલે એના માટે એમ કહેવાય છે કે, સાત
ગણધરોની સાત વ્યાખ્યા વાચના થઈ પણ અકષિત ને
અચલબ્રાતા એ બેની સરખી થઈ, તેમ મેતાર્ય ને પ્રભાસ
એ બેની સરખી થઈ, એટલે તેઓનું બે બેનું મહાન લેગુ
રહ્યું આથી પ્રભુના નવગણ-મુનિસમુદાય-થયા ,

શ્રુત જ્ઞાનનો ઉપદેશ—પ્રભુ મહાવીરે આ પ્રમાણે
ચતુર્વિધ તોર્થનું સ્થાપન કરી જીવોને ચતુર્વિધ સઘમા
લાવવા માટે ને તેઓને વિશેષે વિશેષ જ્ઞાન કરાવવા માટે
તથા જીવાદિ નવતત્ત્વ, જીવાદિ ષડ્ દ્રવ્ય ને સ્યાદ્વાદ (અનેકાન્ત)
ધર્મ વગેરે વિષયો જેમા છે એવા શ્રુત જ્ઞાનનો ઉપદેશ આપ-
વેા ચરૂ કર્યો પ્રભુ મહાવીરનું લક્ષ્ય એ હતું કે આ જ-
ગતના જીવો કર્મ-બધ-સાકળથી છૂટે ને મોક્ષ મેળવે આથી
પ્રભુ કહેતા કે જીવો પોતાના સ્વભાવ (સ્વરૂપ)ને સમ્યગ્ જ્ઞાનથી
સમજે કે જીવને અજીવ-(માયા-મોહ)નો પુણ્ય પાપના આ
સ્રવથી બધ થયો છે તે બધ સયમ ને સદ્ધ્યાનરૂપ-નિર્જરાથી
છૂટ્યે અવશ્ય જીવ મોક્ષ મેળવે જીવ પોતે સત્યરૂપ ને સહજ સુખ
રૂપ છે પણ તે કર્મ-મોહના યોગથી મલિન ને દુઃખરૂપ થયો
છે લોહાદિ ધાતુથી મિશ્રિત કાચનને શુદ્ધ થવા અગ્નિમા
પસાર થવું પડે છે, તેમ કર્મથી મિશ્રિત આ જીવે અગ્નિ
રૂપ ચારિત્ર ને તપમા શુદ્ધ થવા પસાર થવું જોઈએ જેવી
રીતે વસ્ત્ર અતિથય વપરાયથી મલિન થાય છે, તેમ આ
જીવ અજ્ઞાન, કષાય ને વિષય રૂપ કીચડમા અધ્યાસિત થઈ
ખરાબ થયો છે જેમ વસ્ત્ર મોઠા સાબુ અને જલના યોગથી
સ્વચ્છ થાય છે તેમ આ જીવ પણ નિગ્રહ, સ્વધ્યાન ને

શુદ્ધ આસ્તિકતા ધોરણો વિશુદ્ધ થાય છે એમાં શેષ જ
શક્ય નથી

જન્મ સ્થિતિ ને માત્ર—મનુ મહે છે કે
આ જન્મ નાશ થાય, મનુષ્ય ને રેવણે કે મિથ્યા સિદ્ધિ
ને આશય છે શાઈ વચને જનુ આ જન્મનો નાશ થવ
તેમ તરીકે તેના જન્મ લાગે જન્મત માર્ગથી નારાદ પદ્મ
મ્હનર ને રેવણે અભ્યસન કરી રહ્યા છે એ અન્તર્યામિ
શરણા લેવાને ખુબ ને થાય એ મેઠ માર્ગમુખ છે. છતાં
પેતે સંસારનો ને ધિક્કારો જન્મ છે ઈન્દ્રિય-સ્થિતિનો
મિથ્ય કાર્પ છતાં મનસાનો જન્મ થયો છે એથી હરકુ વ
છતાં એ વિષયને વિષે પદ્મ-મુખ થાય તો ધિક્કારો જન્મ
તે કાર્પ થઈ તે પેતે જન્મ ને ક્યા છે તેમજ તે પાત્રની
મહી કુદી ક્રિયા (પ્રકૃતિ)ના સોભા જ્ય છે તે થઈ તે
નારા ધોરણ થઈ ને થઈ તો ધિક્કાર જ્ય મિથ્ય થઈ
આપા જન્મમાં છતાં એ ભોજન એવો પદાર્થ છે કે જે
કર્તા, સોભા, કાવ્ય, નિષ્કાલ વગેરે કાર્પ થઈ તેમ
વિષય જોએ એવો ક્રિયા જ્ય પદાર્થ થઈ કે જે જ્ય
મર્મ વિશિષ્ટને ધોરણ થાય, એટલે કે આ સ્થિતિ એ
છતાં જ એવો પદાર્થ છે કે જે શોધ છે ક્યા છે ને તેમ
અસ્તિત્વમાં જ છતાં નાશમાંનો નાશ થયો છે નાશ છે તો
તેવો છુદ્ધારો—ધિક્કાર જ્ય કાર્પ થઈ ધિક્કાર મિથ્યનો એ છતાં
કાર્પ છે તેવો જ્યારે ત્યારે જ્ય એ ક્યા માર્ગ—મર્ગો
કાર્યમાં છે, ને સર્વ જ્ય આસ્તિક-મુખ થાય તો તે ત્યાં
છે તે કાર્પની પૂર્ણાવસ્થિ જ્ય પાત્ર મર્મ ધોરણ થઈ
નથી ને આપા જન્મની પ્રકૃતિ છેવટ માર્ગ થાય તો તે છે.

જુદાં જુદાં મતો—પ્રભુનો આ પ્રમાણે ઉપદેશ
 વિચાર ચાલતો હતો ત્યારે પણ અનેક જુદા જુદા વિચારના
 ધર્મનાયકો ધર્મના બહાને પોતપોતાના ભિન્ન ભિન્ન વિચારો
 ચલાવી રહ્યા હતા. કેટલાક કહેતા કે આ જીવ જે જીવ
 કહેવાય છે તે વસ્તુએ વસ્તુ નથી, પણ પચમૂત જે પૃથ્વી,
 જલ, અગ્નિ, વાયુ ને આકાશ એ એકત્ર થતા આ શરીર-
 પિંડ થયો છે, ને તેમા જે જીવ જણાય છે તે પણ પચ-
 મૂતના મિશ્રણથી ઉત્પન્ન થયેલ શક્તિ-તત્ત્વ છે પણ એથી
 અન્ય કોઈ બીજો કયાંયી રૂપ જીવ પદાર્થ નથી ત્યારે જીવ
 નથી ત્યારે પરલોક છે ને અહિં કરેલા પુણ્ય પાપનું ફળ
 તેને ત્યાં લોગવવાનું છે એ વાત કયા રહી? એટલે કે
 પુણ્ય પાપના ફળનો લોકતા જીવ નથી જ વળી કેટલાક
 એમ માનતા કે પચમૂતથી જીવ વસ્તુ કોઈ જુદા શરીરમાં
 છે, ને તે ઉત્પન્ન થાય છે, પણ પચમૂતનો નાશ થવા સાથે
 તે નાશ પામે છે પણ પરલોકમાં જીવને જનું પડે છે તેમ
 જણાતું નથી. વળી કેટલાક એમ પણ કહેતા કે આખા
 વિશ્વમાં આ પ્રમાણે અનેક જીવોની ગણના કરવી તે સત્ય
 નથી પણ જીવ વા બ્રહ્મ એક સૂર્યવત્ પદાર્થ છે સૂર્યના
 બિંબો જેમ જુદા જુદા જલ-જલાશયમાં અનેક જણાય
 છે, તેમ જુદા જુદા અનેક શરીરોમાં એક બ્રહ્મ-જીવની
 છાયા રૂપે જીવો અનેક જણાય છે એ જીવ અજ્ઞાન ને
 આશાવશ થઈ અનેક ગત્યાગતિ કરે છે, પણ તે જીવ
 સત્યજ્ઞાન પામતા અથવા પોતાને બરાબર સમજી જતા બ્રહ્મ
 સાથે બ્રહ્મ થાય છે કેટલાક વળી એમ માનતા કે દરેક
 શરીરમાં ભિન્ન ભિન્ન જીવો છે ને તે અનેકાનેક છે, પણ
 તે જે સુખ કે દુઃખ આપે છે તે તેઓનું કલ્પ છે એમ

નથી એટલે કે છવે મુખ દુષ્ણ એવને છે તે તેઓને
 કિયાને જાણે છે જાણ નિયમનક છે તેનું કંઈ જાણ
 નથી કેટલાક નથી એમ કહેતા કે સિન્ન સિન્ન કરીએ
 સિન્ન સિન્ન જાત્રાઓ છે તેઓના ગુણ પણ પ્રમદે
 તેઓને જાણે મને છે ને તે તેઓને મુખ દુષ્ણ હરે
 લોકચક્રુ વડે છે, પણ કરીની ઉપતિથી તે કરીના
 નાથ મુખી એક સ્થાનો છા સહે છે તેમ પણ નથી એટલે
 કે વસ્તુમાં એમ કહે કહે દેખાવર કે પર્ણા જન
 તેમ દેક કહે કહે છાન્વસ્થાના જાણ એવને છે,
 પણ છા પિતે પિત્તરે સ્થાવી સહેતા નથી તેમના કોઈ
 પ્રમાણે પિત્તરમાં પણ એક સ્થાવી સિધ્ધિ એવરતો કોઈ એવે
 કંઈ સ્થાવી છા-જાણ નથી જામ જાણને જાણ છા
 જાણે સિંદે કોઈની મુખી મુખી જાણાઓ જાણી સ્ત્રી કવી

કો મહાવીર પાતે કોઈને પિત્તર જાણે જાણના જન
 કવી સ્ત્રી કવી ત્યારે કોઈ પ્રમાણે જાણે, જાણ, છા
 મોક્ષાદક, જાણે જાણે કોઈ પિત્તરિયાને જાણે-જાણે જાણે
 સ્ત્રી કવી તેઓ પણ પિત્તરિયાની કિન્ન પ્રમાણે કોઈને
 પિત્તર જાણે જાણના જનકમુદ પિત્તરિયાની કિન્ન પ્રમાણે
 તે તે જાણને સ્ત્રીકાર કરતો કોઈ પણ જાણ ન જાણે
 એવે નહિ કોઈ કે એના તરફ જાણના કિન્ન નહિ જાણે
 કોઈ જાણ તો જાણમુદ ત્યાં ન જાણે કોઈ મુખી કિન્ન
 જાણના છે જાણને જાણે જાણના જાણે છે તે જાણના મુખી
 જાણ છે એમ જાણમાં જાણે જાણ કોઈ છે જાણે જાણ
 કિન્ન કોઈ છે કિન્ન એમ જાણે તેમ જાણે-જાણે જાણે
 તે જાણે હરે છે કિન્ન એમ જાણે તેમ જાણે જાણે તે
 જાણે હરે છે

પ્રકરણ પાંચમું

પુષ્ક

લોક રુચિનો ખ્યાલ ને ઉપદેશ પદ્ધતિ—પ્રભુ મહા-
વીરે ઉપદેશ આપવો શરૂ કર્યો જનતાને ઉપદેશ બધેએસતો
થશે કે નહિ તેનો ખ્યાલ તેમને નહોતો. જનતાનું હિત
શામા છે ને સત્ય શું છે એ કહેવું એ જ તેઓનું લક્ષ્ય
હતું પુરોનામી પાર્શ્વનાથે ચાર મહા વ્રતનો ઉપદેશ કર્યો
હતો. આને હવે એ સ્થિતિ નહોતી તેમણે જોયું કે હવે
મનુષ્યરુચિનો પ્રવાહ પલટાયો છે મનુષ્યરુચિમા ઋણુતા ને
પ્રાણતા હતી તે રહી નથી પણ બદલામા વકતા ને જડતા
આવી છે, એ પ્રભુ પોતે જોઈ શક્યા એટલે વસ્તુને
વધારે સ્પષ્ટ કરવા પ્રભુએ પ્રયત્ન શરૂ કર્યો
પહેલામા અહિંસા, બીજામા સત્ય, ત્રીજામાં અગ્રિય,
આ ત્રણ મહાવ્રતો શ્રી મહાવીર પ્રભુએ કહ્યા ચોથામા
અપરિશ્રદ્ધ-કોઈ પણ વસ્તુનો સ્વીકાર નહિ કરવો તે-હતું
તે વસ્તુને શ્રી મહાવીરે સ્પષ્ટ કરી કે વિષયભોગ નહિ કરવો.
અને નિષ્કાંચનતા રાખવી એમ બે ભેદ લોકોની વકતા
જોઈ પ્રભુએ પાડ્યા શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના કથનમા અપ-
રિશ્રદ્ધમા સ્ત્રી સભોગ-વિષય સભોગ-ત્યાગ ગર્ભિત રીતે
આવી જતો, મહાવીરે બાણ્યું કે લોકરુચિ હવેશા શિથિલ-
તાને પસંદ કરનારી છે. તેઓ કોઈ પણ ગર્ભિત

પોતે કરે છે, કારણકે પહેલા આથી તેમનું વિરુદ્ધ બાબુલ
વર્તન હતું પહેલા પોતે એકાકી અરણ્યમાં, એકાન્તમાં ને
નિર્જન સ્થાનમાં રહેતા ને તપ કરતા આને એ સ્થિતિમાં
અને હાલની સ્થિતિમાં મહાન અંતર છે આજે તો મને છોડી
તેઓ ઘણા શિષ્યો સાથે આનંદ કરી રહ્યા છે એટલે મારે
કહેવું જોઈએ કે જો આજની સ્થિતિ તેમને ઇષ્ટ છે તો
પૂર્વે શા મારે અરણ્યવાસ ને મૌનવ્રત પાળવાનો તેમણે
દાન કર્યો ? અથવા તો પ્રથમની સ્થિતિ તેમણે કેમ સ્વીકારી ?
અતમા ગોશાલકની એવી માન્યતા હતી કે શ્રી મહાવીરનું
પરસ્પર વિરોધાભાસ કર્યાવિનારું વર્તન એ કેવળ કલ છે
આમ ગોશાલક મહાવીરની મહત્તા વધતી જતી જોઈ
મહાવીર ઉપર અનેક દોષારોપણ કરતો, ને તે મહાવીરના
ઉપદેશ ને આટલી બધી આચારની સખ્તાર્થ સામે વિરોધ
ખતાવતો તે નિયતિવાદી હતો તેથી તે કહેતો કે આવા
પુરુષાર્થથી જીવ મોક્ષ મેળવે છે એમ કાંઈ નથી મહાવીર
પ્રભુ પાસેથી તલનો છોડ ઉખેડી નાખ્યા પછી તે છોડ થયો
હતો તે ઉપરથી ભાવિભાવ સિદ્ધાંત તેણે શીખી રાખ્યો
હતો તે ઉપરથી તે કહેતો કે જીવનું ઉપર જવું કે નીચે
આવવું તેમાં ભાવિભાવ કારણ છે, પુરુષ પ્રયત્ન વ્યર્થ છે
શ્રી મહાવીરનો ઉપદેશ પુરુષ પ્રયત્ન તરફ હતો

ગૌતમ બુદ્ધ—આ વખતે શાક્યવંશીય ક્ષત્રિય શુદ્ધોદન-
પુત્ર બુદ્ધ પોતાનો સઘ સ્થાપી રહ્યો હતો. બુદ્ધ કરુણાનો
ઉપાસક હતો. તે પ્રાણીમાત્ર પ્રતિ અસીમ ક્યા
વર્ષાવતો તેનો સિદ્ધાન્ત પ્રાણીમાત્રની હિંસા ન કરવી
તે હતો ઉપરાંત તે ~~એકે~~ ચોર્ય ન કરવું, પ્રહાર્ય

પાત્રાનું સત્ત્વ મોઝવું હાથ જેવા માલક પાત્રાદે સેખ
 ન કરું, કમવિગર ઉપનન થાય તેવા તુલ્ય મોઝ
 આદિ કાંઈ એવા નહિ મર્યાદા પછી જમવું નહિ, ઊંચ
 ને ઠોડા ત્રિજના ઉપર સૂતું નહિ આપ તેવે તેવાં વિષુ
 મિષ્ટાંશો માટે નિયમી વલ્લ્યા કરતા પદ્ય અંશકાર થયે
 ત્રિવેધ નહોતો॥ એટલે પ્રાચીમાય ઉપર ક્યા હોય છાં
 અંશકાર તે અને તેનાં સિધ્ધી શક્ય હતાલ મોખિસત્ત્વે ત્યાર
 મના સર્વ પાત્રાથી મધ્યમ્યવિચાર-મધ્યમમાર્ગે પસંદ કર્યે
 સુખ્યવચ્ચ જુદા જુદા વસ્તુના કરી કરી સુખે જોતવસંત
 કર્મની ઉપરે સન્ધ્યક વીધે ત્યાંથી વચ્ચમાં મારવું એ હતું
 કે જુદા થયે સપૂર્ણ મુખી અને સુચન હતોલ તેના વિચારે
 તેને સપૂર્ણ મુખમાં સજાગ ઉઘાડેલ, વિચારેલ ને વર્તણ
 એ થયે જુદાને જુદાજ જન્મ અને સુદર પ્રાધારો બોધે
 આખા હવા, એથી તેથી ફરિજે ફરિજમાં કાંઈપણ ફરો
 થયે નહિ પણ એક વચ્ચ સારકિ સાથે સ્વર્ગમાં મેલી જઈ
 જુદા મૂલ અને સાધિસત્ત્વ મનુષ્યનાં ફરોયે તેના ફરિપદે
 કાંઈમાં જ્યાં કાંઈક દેખાવથી જુદાને સંસાર ઉપર જલ્પવણ
 ઉપનન થયેલ માતાવિતા અને પત્ની વમેરેને રમી તેવે
 રોકેલ છતાં તે જાતવચ્ચ કાંઈકો થયેલ ત્યારપછી તે નિર્ણય
 પ્રાપ્તિ માટે જ્ઞાનની શોધ કરે છે અનેક ઉંચક કપોડે એ છે
 પણ પછી એક ક્ષિત પદ્ધિ અગ્નિ વેસ્તન કે અગ્નિ રેતન
 જુદાને હોય થાય થાય છે ત્યારે મોખિસત્ત્વ તરીકે જાણ
 થતું કરે છે કે કે અગ્નિ વેસ્તન । હું જુદા-સુખ-સપત્તિ ને
 રું પણ ત્યાંથી જાણવમાં થયેલ હું શોધ કરતો કે જમ
 આજકે સાન્નિધ્ય ક્યાં થયે ? જાણું કપડે શક્ય કરવા છતાં હું

શાંતિ મેળવી શક્યો નથી આવાર કાલામ પાસે એક વખત હું તે પરમ શાન્તિની શોધ કરતો જઈ ચઢ્યો. તેમણે પોતાનો ધર્મમાર્ગ અને તત્ત્વજ્ઞાન બતાવ્યા અને કહ્યું કે 'આ માર્ગમા પ્રવેશ કર, તને શાન્તિ મળશે' હે અગ્નિ વેસ્સન ! તેમના કહેવા પ્રમાણે તે પરમ શાન્તિ સ્થાન મેળવવા માટે હું તેમના પથમા ભળ્યો. હું તેઓનું તત્ત્વજ્ઞાન જલદી શીખી ગયો. વિવાદ કરવામા નિપુણ થયો એમ હું સમજ્યો. પણ માફ જે અતિમ ધ્યેય હતું તે હું નહિજ મેળવી શક્યો વળી આગળ વધીને બોધિસત્ત્વ કહે છે કે કાલામે મને આકિંચન્યાયતન નામની સમાધિ શીખવી મને એમ લાગ્યું કે જેટલાં તેમને શ્રદ્ધા ઉત્સાહ છે તેટલા જ મને છે જેમ તેમને સ્મૃતિ, એકાગ્રતા, ને પ્રજ્ઞા છે તેમ મારામા પણ છે, તો પછી તેમની જેમ કેમ હું સાક્ષાત્કાર ન કરી શકું ?

આ ઉપરથી એમણે કહ્યું કે મારામા જે વસ્તુ હતી તે તારામા આવી છે ને આપણા બેઉમા હવે યોગ્યતા સરાખી છે, માટે આપણે આ પથ ચલાવોએ ને બીજા શિષ્યો કરીએ બુદ્ધ કહે છે કે હે અગ્નિ વેસ્સન ! તે આચાર્ય ને હું શિષ્ય (કારણ તેમણે મને શિક્ષણ આપ્યું) તરીકે રહેવા છતાં હું સતોષ પામી શક્યો નહિ ત્યાર પછી ઉદ્ધક રામ-પુત્ર પાસે હું ગયો તેમણે પણ મને નૈવ સંજ્ઞાની સંજ્ઞાય-તન સમાધિ શીખવી થોડા વખતમાં હું તે શીખી ગયો ત્યારે તેમણે પણ મારે એટલોજ સત્કાર કર્યો પણ હું કહું છું કે મને પોતાને કોઈ જાતની તૃપ્તિ થઈ નહિ ત્યાર પછી હે અગ્નિવેસ્મન ! નિર્વાણની શોધમા ફરતો હું ઉન્નવેક્ષમા ગયો તે સ્થાન ઘણું યુગ અને આનંદ આપનાર હતું

જા રક્ષે નહીં તદ્દ દીપર જલી હું પ્રાણાધાર—ધારો પાળાઈને
 નિમજ્જ-કરતો કરતો. જ્ય તે વળતે આપ મસ્તકમાં સમાર
 વેળા થઈ. પેટમાં ને આપ્યા યરીમાં ઘટ મતો ઢોલ તેવ
 લાગતુ યરી પીંચે પીંચે ફરતુ વડુ વડુ વડુ હું યારો
 ન્હોતો. જ્યાર પછી મેં આકાર વડુ જોઈ મર્યાં અને મગ
 અને કમળીનાં જોડામણ માત્ર પીને રહેવા લાગ્યો. જા
 પ્રભાતે જવાથી વગ અને કાચ ફર્નિચ મથા જાંજલી
 કોમળો. જ્યાર કોઈ જવા લાગી યારી પાંતરીઓ મળે
 દેખાતુ લાગી પીંચે ને પેટ નલે ચાટી મળાં ઢોલ તેવ
 લાગવા મળ્યાં કે અભિવેશન! હું પાર હું કે જાણી
 ફાગલ કેળા વેળા મેં જાણ્યું કે અમલે લકન કરી તકિ
 ઢોલ જોડી હું લકન કરે હું છતાં મને સખજ પડી
 નથી કે શું જાણી મને ધર્મ-સાદ થયો? કોઈને મને લાગે
 કે કે નિર્વાણ પ્રાપ્તિને આમ જા કર્યાં મેં જોઈ ઢોલો
 જોડો ત્યાર પછી જુદા કરે કે કે મને કુદે જોમ નિર્વાણ
 લાગે કે કે જમી તે કાચ વડુ પહેલાં યારી રક્ષક લાગે
 જાનતું સેવન મગુ કંઈ કે જાણી હું પીંચે પીંચે જાનતા
 પેટાણથી કીડામા ચાન્ત જાનતા લાગ્યો, વડુ પડે પાંચ
 કિંમતો કલા તેમજ યારી જાણી સ્થિતિ નેઈ મને દેખી
 યારી ચાલ્યા મથા ત્યાર પછી મિષિષ્કતને પાર (અલે મેં
 લગત અસ્થિ ઢોલ)ની ચાલે જાણે ચાલે કે જુદા કરે કે
 કે હું નિરજવા નહીને કાંઈ નિર્વાણ માટે ઉસાહથી જ્યાર
 મસ્તો કરતો ત્યાં પાર યારી પાલે જાણીને રહેવા લાગ્યો કે
 જા માટે જામ કાચ લકન કરે કે યારી જુદા કિંમત
 પડી મળું કે ને માલુ વાણી પાલે જાણીને હમુ કે માટે
 લાગ્યો દોઢાંત વેા પુરવ કરે થયો, વેા સુખકુપ અભિરોધાદિ

કાર્ય કરી શરીરનું રક્ષણ કર બોધિસત્ત્વ કહે છે કે હું લૌકિક
પુણ્યને અણુમાત્ર ચાહતો નથી મને શ્રદ્ધા, ઉત્સાહ ને પ્રજ્ઞા
છે તો શા માટે મારે મરણથી બીવું જોઈએ ? હે માર !
તુ તારી પામે કેવડી મોટી કૌજ રાખે છે તે હું બાણ્ડું છું
લોકોને લલચાવવા માટે તુ આ પ્રમાણે સેના રાખે છે
લોકોને લલચાવનારા, મંદિરોને સુખ આપનારા પદાર્થો તે
તારી પહેલી મેના બીજી અરતિ, ભૂખ ને તૃષ્ણા ત્રીજી,
વિષયવાસના ચોથી આવસ્ય પાચમી, કુશંકા છઠી, બીક ને
ગર્વ એમ આઠ મેનાઓ છે સત્કાર નવમી, અને જોડે
માર્ગે કીર્તિ મેળવવી એ દશમી સેના છે દશમી સેનાથી
મનુષ્ય પોતાની મૃત્યુ ને પરની નિહા કરે છે હે માર !
આવા લશ્કરથી તુ સાધુઓ ઉપર હુમલા કરે છે મૂર્ખ
મનુષ્યો તારા હુમલા ઉપર વિજય મેળવી શક્તા નથી પણ
શૂર પુરુષો તને સપાટામા જીતી વિજય મેળવે છે ને
પોતાનું સુખ મેળવે છે

આમ બોધિસત્ત્વનો માર સાથે જગડો ચાલે છે ત્યાર
પછી વૈશાખ પૂર્ણિમાના દિવસે મુળતા સ્ત્રી દૂધનો પ્રાયસ
(ખીર) બોધિસત્ત્વને આપે છે પછી તે જમીને જાય છે ને
પીપળાના વૃક્ષ નીચે રહે છે તે રાત્રિએ ત્યાં મારનો
પરાલવ થાય છે ત્યાં બોધિસત્ત્વ છત્રીશમા વર્ષે
ધર્મ જ્ઞાન પામે છે, ને ધર્મમાર્ગ શોધી કહાડે છે ત્યાર
પછી તે બુદ્ધ, સુગત, તથાગત, જિન, વગેરે કહેવાય છે
બુદ્ધ ત્યાં એકજ આસન ઉપર રહી, સાત દિવસ સુધી
મોક્ષ રમનો આસ્વાદ-અનુભવ મેળવે છે ત્યાં પછી છેલ્લી
(સાતમી) રાત્રિના છેલ્લા પ્રહરે એઓ હર્ષોદ્ગાર કહાડે છે

કે જે વખતે ખ્યાનાથ ને ઉસાલી જાણવુંને ધમજાવે
સાધુબ્રાહ્મણાદિ ત્યારે ખાલી સેના આપોઆપ રાત્રો પારે

તુલ્યામ સન્નાથ દેવ ધર્મશાલ ખાદે ધામ હી ધર્મ
જ્ઞાન મેળવે છે આ ધમજ્ઞાન મેળવ્યા પહેલું તુલ્યામે વખતે
સન્નાથ દેવ ધર્મશાલ નમસ્કાર મિલ્યા તેમ હરે છે ત્વં
મિમ્મિસાર રાજ્ય તેમને લુપ્ત છે ત્યારથી સજ્જ દેવની
પાછળ જવત ઉપર ભય છે, ને કહે છે કે આ મર્કટપદ
હોલી કવિય ધર્મ તથા હસીથી સ્વીકારે સજ્જ જાગરૂ હો
છે પણ નિર્વાણ પૂતનો જાણીતો બિ જાગરૂ સામુ જોતા નથી

જ્ઞામ ધર્મશાલ મેળવ્યા પછી મોહિસત્ત્વ દોઢોને પ્રથમ
ધમજ્ઞાન આપવા ઇચ્છા કરતા નથી કારણકે કામચક્ર ને
જ્ઞાનની પાશુકી કથિલું સત્યધર્મથી કલકા જાગવાય હોય
છે, ને તમિષ્ઠા વિલેને સજ્જ નાં છાત્રી જાગરૂ નથી ત્યાર
પછી કોઈના કબજાથી તુલ્યા કવરેલ આપવો શરૂ કરે છે
જાગરૂસલામ ને કલકા થામયુત જેઓને પાછળ જાગરૂ
કર્તા હતા, તેમને ખબર, તેમને ધમજ્ઞાન આપવા તુલ્યા મંત્ર
વિચાર કરી પણ તેઓ ખરોડ જાણવા વળા હતા ત્યાર
પછી મેળવ્યા મિલ્યોને તુલ્યા જોમ આપે છે ને જનેડા ટિપ્પે
ચાલ છે પણ તુલ્યા મંત્રમ ખર્ચે થોડી કલકાથી સામાન્ય
જનતાને પાછળ કરવામાં બહુ કુલરણ ન થાય ને નીકર
વરો સજ્જાથ તે પ્રમાણે તેમણે કવરેલ શરૂ કર્યો પાછાને
અનુભવ કરી હોય કે જાગરૂ કપાથી પણ જાતુ ખમલી
નથી તુલ્યા કહેતા કે ધર્મશાલ મેળવ્યું ને ૪૫ સહુ બે
રને મંત્ર કલકા નથી તેમ કલકા કલકા પણ નથી જોડે
કે કપીર કુળ દોષા કર્તા ધર્મશાલ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે.

ત્યારપછી તેમણે વિહિત માર્ગ, નિષિદ્ધ માર્ગ એમ બે માર્ગ
 બતાવ્યા. ગૃહસ્થ, ઉપાસક, શ્રામણેર ને નિશ્ચુ એમ ચાર
 પુરુષ વર્ગમાં, ભેદ તેમણે કર્યા, તેમ સ્ત્રીવર્ગમાં પણ ચાર
 ભેદ કર્યા વિહિતમાર્ગમાં દાન કરવું, ધાર્મિક આચરણ
 કરવું, સખધીઓનો સત્કાર કરવો, માળાપની એવા કરવી,
 સ્ત્રી ને પ્રજાનું પ્રતિપાલન કરવું, પાપકર્મથી દૂર રહેવું,
 મદ્યપાન ન કરવું, આમ અનેક વિષયો તે બતાવે છે નિષિદ્ધ-
 શીલમાં બુદ્ધ કહે છે કે ૧ હિસા ન કરવી, ૨ ચોરી ન
 કરવી, ૩ બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવું, ૪ અસત્ય ન બોલવું,
 ૫ દારૂ વગેરેનું સેવન ન કરવું ૬ મધ્યાહ્ન પછી જમવું
 નહિ, ૭ નૃત્ય ગીત કામ વિકાર થાય તેવું સાંભળવું નહિ,
 અને આનંદ માટે મગળ પદાર્થોનો ઉપભોગ ન કરવો છિયા
 મોટા બીછાના પર સૂવું નહિ બન્ને અષ્ટમી, પૂર્ણિમા ને
 વદિ ચતુદશીએ ઉપોસથ ઉપાસક ઉપાસિકાઓએ કરવા હથ
 પાપનો ત્યાગ કરવો વળી આ પ્રમાણે તે કહે છે—હિસા
 ચોગી ને વ્યભિચાર આ ત્રણ શારીરિક પાપ છે જૂઠું બોલવું,
 ચાહી, કઠોર ભાષણ, નકામો ખડખડાટ, આ ચાર વાચિક
 પાપ છે પર યની આસક્તિ, ક્રોધ ને નાસ્તિકતા આ
 ત્રણ માનસિક પાપ છે આ હથ પાપત્યાગને તેઓ મનુષ્ય
 ધર્મ કહે છે

બુદ્ધના
 અનિત્ય ને
 ને સ્થાયી
 કહેવું—એ ત્ર
 છે, વા નથી,

નો આશય—વળી બુદ્ધ કહે છે કે, જગત
 છે છતાં ના કહેવી, તેમ આત્મા અવિનાશી
 કહેવું, તેમ સત્તા સુખમય છે એમ
 મયથાર્ય જ્ઞાન છે વળી તે કહે છે કે આત્મા
 બેમાથી એક પંચ કહેવું તે ઈષ્ટ નથી એમ.

સોજન મળવાનું જાણી પેસી ગયો, પણ આમ ત્રણ બધ
 થતાં તેણે પોતાની હકીકત જણાવી આમ પ્રપચ માટે
 કેટલાક સઘમા પેસી લાભ મેળવતા આમ બુદ્ધના વખતમાં
 કેટલીએ અવ્યવસ્થા ચાલતી બુદ્ધ કેટલીક વખત નિયમો,
 ઘડી કહાડતા, પણ અધાર્થધી ચાલતી ખરી

બુદ્ધની વખતે બુદ્ધ સઘમાં લેદ થવાનો પ્રસંગ એક વખત
 આ પ્રમાણે થયો. વણા શિષ્યોમાંનો એક દેવદત્ત-જે શાક્ય-
 વંશીય હતો, તે એક વખત બુદ્ધ પાસે આવી કહે છે કે 'હું
 ભગવન્ ! આપ હવે વૃદ્ધ થયા છો તો આ સઘની હું હવે
 વ્યવસ્થા કરું ને નાયક થાઉં એમ ઇચ્છું છું ' ત્યારે બુદ્ધ
 કહે છે કે હું દેવદત્ત ! સાસ પુત્ર ને મોગહાના જેવા હાથમાં
 એ સઘની દોરી સોપી ન શકું, તો પછી તારા જેવાના
 હાથમાં કેમ સોંપાય ? આથી તે ગુસ્સે થાય છે ને વૈર
 લેવાને તૈયાર થાય છે ગિમ્મિસાર રાખના પુત્ર અન્નતથતુ
 (કાણિક) દેવદત્તનો ભક્ત હતો તેણે તેને કહ્યું કે હું
 અન્નતથતુ ! તારા પિતા ઘરડા થયા છે, ને મારા ગુરુ પણ
 ઘરડા થયા છે આમ રાહ જોઈશ તો તું ક્યારે ગાદીનંથિન
 થઈશ ? આથી તે કાણિક પિતાને કેદખાનામાં પૂરી બૂખે
 મારે છે, ને પોતે સિંહાસન પર ચઢી બેસે છે પછી તે
 બુદ્ધને મારવા મારાઓ મોકલે છે, પણ મારાઓ તો ત્યાં
 ઉપાસક થાય છે પછી કાણિક એક મસ્ત હાથી છોડી મૂકે
 છે હાથી પણ તેની પ્રેમલ દૃષ્ટિથી શાન્ત થઈ ઉભો રહે
 છે, પછી તે પોતાની શાળામાં જાય છે

ત્યાર પછી દેવદત્ત બુદ્ધ પાસે જઈ એવી વિનંતિ કરે છે
 કે, આ ભિક્ષુ સઘના માટે આપે પાઠ્ય નિયમો.....

એકાંતે નહિ તો અવશ્યા નહિજ રહે (૧) પહેલાં ત્રિપુએ
 હજનપત્ર ત આરવમાં રહેવું એકાંતે આગમાં રહે તેને
 દોષિત કહાયેલ (૨) ત્રિપુએ ત્રિજ્ઞાન પર નિર્ધિક કરવો
 એકાંતે આમત્રણથી મુકારવ બુદ્ધે ન જવું એકાંતે (૩)
 રસવામાં વેળાપેલા કાજ દુકામ એકાંતે કાઠી એ કાપડ ત્રિપુએ
 પહેલ્ય એકાંતે (૪) તેમણે ચાકા હજન વૃક્ષ નીચે રહેવું
 એકાંતે છુપાવી વસીરમાં વાસ નહિ કરવો (૫) તેમજ
 તેમણે માણવી આપો નહિ એકાંતે એમ નહિ કહે તેને
 દોષિત કહાયો

હુડા કહે છે કે રોષાલા તેમ જવાની માર્ગ બદલ નહીં
 એની કુશળ એમ કહેવું, તેમ જાહે તે કહે ત્રિપુ આત્મચર્ચ
 રહે તે જાહે ને આગમાં રહે તે જાહે ત્રિજ્ઞાન પર ત્રિપુ
 રહે તે છુપાવી ને જમવા અથવા તે છુપાવી મારી છર્પ પ્રધાર
 રાજ છે ખડુ ત્રિજ્ઞાન માટે જ માણવીએ મારી કહેવ તે
 તે ત્રિપુએ પ્રકલ્પ નહિ કરવો

મોંસાદાર મારે કી મહાવીરનો નિરોધ—મહુ
 મહાવીરને કેવલજ્ઞાન જવાની લાભચર્ચા કે પછી કોઈ
 જાને જાવરે આમ વ્યાકરણને (બોધિસત્તવે) ઉપદેશ
 આપવા કરે કોઈ કહેલ પત્રકાલ એ કે એ વચ્ચે
 જવાને મમનાઓ પર્ષતું કહેવું જણાવતા છતાં મોંસાદારી
 કહેલ તેમણે બોધિસત્તવ પ્રાણી માત્ર ઉપર જવાને કાપો
 કરવા છતાં ને તેઓના આગા ત્રિપુ સહને ત્રિજ્ઞાન
 ઉપર નિર્ધિક-હજન અથવા-મહાત્માની સમય છતાં તેઓ ને
 તેઓનો આપો ત્રિપુ સહ મોંસાદારની પ્રવૃત્તિ શ્રી સત્ય

નહિ એક વખતે જ્યારે તેઓને જ્ઞાન સંપાદન કરવું હતું, ત્યારે માત્ર મગના પાણી ને ઠંડીના પાણી ઉપર જેણે શરીર પોષણ કર્યું હતું, તે પછી વસ્તુ મળ્યા પછી આટલી હદ સુધી જાય એ શું આશ્ચર્ય નથી ? શું તે વખતે માસાહાર મનુષ્યના જીવનમાં આટલો બધો અગત્યનો ભાગ ભજવતો હશે ? અથવા શું માસાહાર વિના જીવન નહિ ચલાવી શકાતું હોય ? ગમે તેમ હોય, પણ માસાહારથી જીવ ને તેઓનો આખો સિદ્ધ સઘ બચી શક્યા નહિ મદ્યપાન જેટલું અહિત છે, તે કરતા માસાહાર શું ઓછું અહિત છે ? મહાવીરે જોયું કે માસાહાર અનેક દોષનું મૂળ ને અનેક હિંસાનું સ્થાન છે ગમે તેમ હોય, પણ નિર્દોષભુક્ ત્યાગીઓને માસાહાર મર્વથા વર્જ્ય હોવો જોઈએ એટલે મહાવીરે પોતાના સાધુ સાધ્વીઓને માસાહારનો નિષેધ કર્યો, એટલું જ નહિ, પણ જૈન ધર્મના સર્વ અનુયાયીઓ- માથી તેમણે માસાહારની પ્રવૃત્તિ રોકી દીધી.

હિંસા એ જ દુ ખનું કારણુ:—જગતના જીવના હૃદયનલરૂપથી મહાવીરે કહ્યું—દયાનો અપૂર્વ ઝંઠો ઉઠાવ્યો તેમણે કહ્યું કે બીણામાં બીણા જીવ-જેવા કે પૃથ્વી, જલ, અગ્નિ, વાયુ, વનસ્પતિથી માડી મોટામાં મોટા જીવ, હાલતા ચાલતા સર્વ ત્રસાદિ જીવો જીવવું પ્રિય ગણે છે મનુષ્યો જીવવું પ્રિય માને છે, તેમ તે સર્વ જીવો આયુષ્યને પ્રિય ગણે છે પણ જીવ ધર્મનાયકો અને અન્ય મનુષ્યો જીવોને જીવ પ્રિય છે એ બાબતથી અજ્ઞાત રહે છે, અથવા તે જતી કરે છે તેઓ ખાવાપીવામાં, ઊઠવા બેસવામાં

જ્યા જાણનાં ને જોઈએ તે સર્વ જણસમાં જ્યાં દિશાને
 દિશા માનવા નથી મહાવીર કહે છે કે જ્યાં તેમનું સમ-
 જનું હિંદુ નથી જ્યાં જગતમાં હોયેનું જાણ્યું થતું હોય છે
 હા દિશા ને જીભ એ જાણે છે તેને જાણ્યારી છે જ
 જગતમાં જગદ પાપનાં કારણો છે જેમ પ્રભુ કહે છે તેમાં
 દિશા પ્રથમ સ્થાન છે છે મનુષ્ય માણ જ્યાં સર્વાનો મંદ્ર
 કારણે, કારણ કે તેઓને કારણે ને પચસે દિશા જોઈએ દિશા
 જિભા લેવાની કાઈ જનુ પ્રવૃત્તિ નથી જ્યાં જેમ તબીબે
 કારણે, મનુષ્ય માણ જ્યાં જ્યાં પ્રવૃત્તિ-અવકાર કારણે છે
 ત્યાં ત્યાં તેઓ દિશા જુએ છે જોઈએ તેઓ ખાને છે કે
 એ દિશા નથી જાણવા એ નહીં જાણત હ જ્યારે તે
 જાણ છે જેમ તેઓ સમજતા નથી, જગતમાં હુજાવ
 અભિગતીઓ દિશા, જાણત, જાણનાવ જોઈએ જોઈએ
 પાપ કારણે નહીં જાણત જાણી જોઈએ કારણે છે,
 જ્યારે તેમણે જાણ્યું જોઈએ કે થિતે કે જીભ કારણે હોય
 કે જોઈએ જોઈએ છે, તે તેઓનો દિશા જોઈએ જુજીત્યું કારણે
 છે મહાકેસરો સિદ્ધાન્ત એ કહે છે જ્યાં હોય જાણના, ખીમ,
 કારણ, હોય જાણના, જાણના જોઈએ જોઈએ જોઈએ જોઈએ
 જોઈએ જોઈએ છે તે જીભ હોય કારણે તેમ જોઈએ જોઈએ છે
 કે હોય જુજી જોઈએ છે તે જીભ હોયને નહિ જાણના,

જુઓ જાણના ક. જ. ક. ૧ ક. ૨૮૧ જ. ૩૪
 જાણના ક. જ. ક. ૧ ક. ૨૮૧ જ. ૩૪

૧ મતિયં ધર્મે જીવાર્થે જસાયા વૈષ્ણવિયા કમ્યા કાર્જીતિ !
 હતા મતિયં કાર્જી ધર્મે જીવાર્થે જસાયા વૈષ્ણવિયા કમ્યા
 કાર્જીતિ ! યોગયા પરજુજાળયા, પરજોજાળયા, પરજુજાળયા.

નહિ મારવાથી, શેઠ ન કરવાથી, ખૂરણા ન કરવાથી
 સુખ ભોગવે છે એટલે બીજા છવોને દુઃખ આપવાથી
 વર્તમાન ટાલે ભલે પોતાને દુઃખ થતું ન હોય, પણ
 પશ્ચિમે તે કારણનું ઉગતું ફલ-(કાર્ય) દુઃખ પોતાનેજ
 થાય છે એ દુઃખ ધયા પછી મનુષ્ય કારણ શોધે છે, પણ
 પછી તરત ત્યાં તે દેવી રીતે નોંધ થકે? સુખ ભોગવતાં
 છવ તાગડધિન્ના કરે છે, પણ ક્યાં દોષને અથાતા નહિ
 આપી હોય-એટલે કે સુખ આપ્યું હોય, તેનું ફલ-કાર્ય-તે
 છે તે તે વખતે સમજતો નથી પણ જો પોતે સમજતો
 હોય કે મને પોતાને સુખ ગમે છે, તો બીજાને તે સુખ
 કેમ ગમતું નહિ હોય? અલભત્તા બધાં પ્રણી નાના હોય

પરતિપ્પણપ પર પિટ્ટણપ પરપડિયાવણયાપ વહુણં પાણાણં
 જાવસત્તાણં દુરત્તણપ જાવપડિતાવણપ

૨ અત્યિયં મન્તે, જીવાણં, સાયાવેયણિજ્જા કમ્મા
 કજ્જતિ? હન્તા અત્થિ કહન્ન મન્તે જીવાણં સાયાવેયણિજ્જા
 કમ્મા કજ્જંતિ ગોયમા! પાયાણુ કંપિયાપ, ભૂયા જયાણુ
 સત્તાણં વહુણં પાણાણ, જાવ સત્તાણ અદુક્ખણાપ જાવ
 અપરિતાવણિયાપ.

* આચાર્ય અધ્યયન બીજી સૂત્ર ૯૨

૧ સર્વે પાણા પિયાહ્યા, સુહસાયા, દુક્કસ પડિકૂલા,
 અપ્પિયવહા, પિયજીવિણો જીવિહકામા

આચાર્ય અધ્યયન ત્રીજી, સૂત્ર ૨૦૬

૨ જે યગ જાણાદ સે સર્વ જાણાદ જે સર્વ જાણાદ
 સે યગ જાણાદ

કે પોતાં દેવ તેને છાત્રુ મમે છે કુલ પ્રિય છે, દુષ્કર્મિણ
 છે છાત્રુ પ્રિય છે મહુ કર્મિણ છે આ વાત મહાવીર કહે છે
 કે-મદ્રે દુનિયાનાં લોકો કમર ન કરે પણ સત્વરુ મર્તિ
 પાપી તત્ત્વ દેવ તો તે જા છે કારણ કે પોતાને બલે છે
 પોતાને સ્વધાવ બોલ્યો છે, ને પોતાને છુ કોર્મને છે,
 તે જરૂર બીજાને બલે છે બીજાને બીજાથી કહે છે કે
 તેનું કાર્ત્ત્વ પણ નાનાર સમજે છે. જદિ સા તત્ત્વ કે
 બીજાથી કહે છે તે સત્ત્વને બરાબર બલ્લી કહે બેલો નહિ
 સાત્ર પાલન કરતાં જાણે તેને કમનુ પાલન જાણે કહે
 છે જાણે જનતા-કેવોક સમજ-બેમ ખારે છે કે સત્ત્વ
 દેવ, તો જદિ સા જાણે છે, બેલો કેલોક સત્ત્વ સોધાવને
 પ્રથમ જરૂરુ ખારે છે પણ કે સિદ્ધાન્ત મહાવીર નાનારો
 છે તે કેવળ અમરિષિત ને અમરિષિય છે જદિ સા જાણે
 સાથે સત્ત્વ જાણી કહે છે કે તુલ્યમાં જદિ સા-જ્ઞાનો બલે
 વહે છે, તે મનુષ્ય માત્ર અધિક દિ સા નથી કરતા તેથી
 નથી, પણ તે અધિક દિ સા જાને માનસિક દિ જાને પણ
 પોતે કહે છે

નિર્મ-શીખ્યા પાંચ મહાવરો ને તેની સમજણ.—
 જાણી મહાવીર પ્રભુએ સર્વે પૂર્વે મોક્ષાભિલાષી નિમ ન્ય નિર્મ-
 ન્થીએને પણ વામ પાલનનો પ્રતિદ્ધ માર્ગ ઉત્તરેપો, તેમાં
 જદિ સા પાલન માર્ગ તેમણે પ્રથમ કર્યો. જે ૪-અધ્ય-
 ૫ અમલ પ્રતિજ્ઞાઓ પ્રભુએ નિમ ન્ય નિર્મ-શીએને આ
 પ્રમાણે પાલન કરવાને કહી છે ૧ સાત્રુ જાણીએને મરતાં
 કુપી કોઈ પણ છાત્રને માત્રો નહિ, તેમ જીવ પાણે તેથી પ્રતિ
 કષ્ટાન્ત નહિ, ને બીજાને તેમ કરતાં ક્યારે પણ જ મન મનુ

નહિ. ૨ સાધુ સાધ્વીઓએ ક્યારે પણ અસત્ય, ભાષા વાપરવી
 નહિ, બીજાને તેમ કહેવું નહિ, ને બીજાને અસત્ય વાપરતા
 સમત થવું નહિ. ૩ સાધુ-સાધ્વીઓએ ક્યારે પણ અણુ
 દીધું લેવું નહિ, તેમ બીજા પાસે લેવરાવવું નહિ, ને તેમ થતા
 સમત થવું નહિ. ૪ સાધુ-સાધ્વીઓએ છવ જતા સુધી
 અપ્રદક્ષિણ સેવવું નહિ, તેમ બીજાને કહેવું નહિ, ને
 બીજાને સેવતા સમત થવું નહિ. ૫ સાધુ-સાધ્વીઓએ લેશ
 પણ પરિશ્રદ્ધ ઉપર મમત્વ કરવું નહિ, તેમ બીજાને મમત્વ
 કરાવવું નહિ, ને કરતા સમત થવું નહિ. સાધુ-સાધ્વી-
 ઓએ રાત્રિભોજન મરતાં સુધી કરવું નહિ, કરાવવું નહિ,
 તેમ બીજાને સમત થવું નહિ. આમ, જેઓને સંપૂર્ણ મુ-
 મુક્તતા વર્તેલી હોય તેઓએ પ્રતિપાલન કરવું જોઈએ.
 સાધુ-સાધ્વીઓએ શિક્ષાન્ત ઉપર નિર્વાહ કરવો જોઈએ,
 કારણ કે તેમણે પચન પાચન પ્રવૃત્તિ રોકી દીધી છે. ગૃહસ્થો
 પોતાને ગૃહે તેઓને આમત્રણ કરે તો એ આમત્રણ તેઓએ
 સ્વીકારવું નહિ જોઈએ. તેઓને સારૂ ગૃહસ્થો ભોજન-જલ
 તૈયાર કરે તો પણ તેઓએ લેવું નહિ. તેઓને જ્યારે
 જ્યારે ભોજન-જલ જોઈએ, ત્યારે ત્યારે તેઓ ગૃહસ્થોના
 ગૃહે આવી જવેપણાગ્રાધના કરે તૈયાર હોય, ને કોઈ બીજા
 દ્વારાથી ગૃહિત હોય તો ખુશીથી તે ભોજન તેઓ સ્વીકારે.
 સાધુ-સાધ્વીઓને સુખરૂપ નિર્વાહ-જીવનવ્યય કરવાને
 સારૂ, ને ઊઠતા બેસતા એમ સર્વ પ્રવૃત્તિને વ્યવસ્થિત
 રાખવા સારૂ તેઓને માટે શ્રી મહાવીરે પચ સમિતિ ને
 ત્રણ ગુપ્તિ સમજાવી છે.

મુનિઓએ પચ સમિતિ સાચવવી.

અચારે ધરીએ, જરૂરીયાત હાથે, ત્યારે ત્યારે તેમણે જા
 પાંચ સમિતિનો ઉપધોગ કર્યો. ૧ હર્વા સમિતિ—ચમત્
 વમન, ઉપધોગથી આવતું ૨ સાચા સમિતિ—મહારાજાનું નિમ
 નિત ને મત્ત વાળી વચસ્વી ૩ બેરવા સમિતિ—લિપ્ત દેવચર્ચ
 રોત-અન્ન છાન્ના સહચ-સકિર, ને જે જે નિરોધ કરે
 છે તે પદિય, મરેણા કરી તેનું જલ્દય કરુ, ને
 તેમ જોતવું ૪ બાહ્ય નિરોધ સમિતિ, જાનુ-અ
 ન-ઉપાસ્ય રમેરે દેવ મુખમાં હાથ દિયા ન જવ
 તેમ ઉપધોગ ધમ્મો ૫ ઉચાર-મમત્ત્ય શ્રોત-અન્ન-પરિ
 ખાનનિત-સમિતિ-ધરીએ નાની મોટી સર્વ પ્રકારની
 દિંશ ન જાવ તેમ લેકને કલણે ન જાવ ત્યાં વાંચતી
 આ પ્રવૃત્તિ અચારે જરૂરીયાત હાથે ત્યારે ધરી, જ્ય
 લોક સમુદ્ધ જેમ તેમ અર્થ ત્યાં જાહેર કરે, મૂકે, ત્યારે તેમ
 સાધુઓ ને સાધ્વીઓને વધે કરું ને અચારે કોઈ જરૂ
 રીયાત ન હાથે, ત્યારે તેમણે જાનુલિ, વચ્ચે સુતિ ને
 મત્ત સુતિ ધરી-મત્ત વાળી ને ધરીને નિમ્મત્તમાં સમર્થ

આવડે ધમ્મની અચાર્યા—લેખો વૃદ્ધાવ ભેટ
 જહાર નીચવા સુધી ન હોય, ના નીચવી સમ્યા ન હોય
 તેઓ વૃદ્ધાઓ ના વૃદ્ધાઓનીઓ કે જેઓ વૃદ્ધાં સુધી
 થાકન કર્યા સુધી હોય, તેઓ આ મધ્યમે મહામત વધે
 જ્ય જાનુમત વાળી કરે છે પહેલુ તત્ત્વે છે કે મહત્ત
 ના સુધી પુખ્તે જલ્દ વચેરે કોઈનિય છાનું વચ્ચે વાંચા
 રિકે જરૂરીયાતને અચારે ધરી સમર્થ નથી, જ્ય અચારિ
 છાને નહિ માત્રામાં તેઓ બરાબર સમાપ્ત સમી કરે છે.

મીઠા પ્રતમા તેઓ સંપૂર્ણ અસત્ય બોલવાનું બધ કરી
 શકતા નથી, પણ લોકમા અવિશ્વાસકારક, બોલતા ઘણું નુક-
 શાન થાય તેવું, પ્રામાણિકતાને ધક્કો પહોંચે તેવું, ને ઘણું
 લાગે તેવું અસત્ય તેઓ બધ કરી શકે છે ત્રીજા પ્રતમાં
 ચોરી જે ગૃહમા ગૃહભાવમા રહેતા ન લાગે, પણ તેવી પ્રવૃત્તિ
 જેવું કહેવાય, તે સિવાય ચોરી અનેક પ્રકારની છે, તે તેઓ
 બધ કરી શકે છે ચોયા પ્રતમા વિષયની વ્યાકુળતા તેઓ
 ઝાંછી કરી શકે છે, એટલે તેઓ પરિણીત પુરુષ કે સ્ત્રી
 હોય, તે ઉપરાત ઈતર સ્ત્રી કે પુરુષથી મુક્ત રહી
 શકે છે, ને પરણેલ હોય તેમા પણ નિયમ ને સતોષ
 રાખી શકે છે પાત્રમા પ્રતમાં તેઓ ધન ધાન્ય
 વગેરે પરિગ્રહનો નિયમ કરે ને ઈચ્છાને રોકી શકે છે
 ત્યાર પછી તેઓ આહાર-વિહારમા ને દરેક વ્યવસાયમાં નિયમ
 કરે છે અષ્ટમી, અતુર્દશી, અમાવાસ્યા, પૂર્ણિમા વગેરે
 પર્વ દિવસોમા શ્રાવણ ઉપવાસ, પોષધાપવાસ, સામાયિકાદિ
 શિક્ષાપ્રતો કરે. આ ઉપરાત તેઓ નિર્ઘન્ય નિર્ઘન્યીઓને
 જીવ રહિત ને દોષ રહિત એવા લોજન-પાન, મીઠાઈ,
 મુખવાસ, વસ્ત્ર પાત્ર, ઔષધ વગેરે અનેક પદાર્થો પ્રેમ
 ને ભક્તિપૂર્વક આપે છે, ને આપવાને રાહ જોયા કરે છે આમ
 અનગાર-સાધુ ધર્મ ને સાગાર-ગૃહસ્થ ધર્મ, પ્રભુએ લોકોને
 ઉપદેશમા સમજાવ્યો જે જેને અનુકૂળ-હોય, તે તે ધર્મ
 સ્વીકારે અનગાર ધર્મ ઘણો આકરો, ને કઠક છે જેઓ
 સસારથી સંપૂર્ણ ઉદાસીન હોય, ને સંપૂર્ણ શક્તિમાન
 હોય તેઓ અનગાર ધર્મ સ્વીકારે, પણ જેઓને શરીર
 સાથેના મોહ એટલે-ન મટ્યો ને સસારની રુચિ નથી

ચરી, તેઓ કુળદુષ્ટ ને સરસ બુદ્ધિશાળીના પાપ બોધારે

જણુ ંજવરુધા—જન્મે પ્રાપ્તના પાપોના ભારે તે
પણ પ્રાપ્ત સુખ, સેવક ને સુદ્ધ હોઈ રહે પાપી માટે ને
મેલે માટે કોઈ પણ ભવિ (સુદ્ધાદિ) કે ભવિ (સી) ના
ધિકારી ॥ તેમ નથી પ્રભુ જાનપુત્રનો ઉપદેશ ત્યારે જ્યારે
ને સી પુરુષોમાં સમાન હોય. જરીજમાં જરીજને ઉપદેશ
મળતો. તેમ જાન બહુજીને પણ પ્રભુ ઉપદેશ આપતો
પ્રભુના મહત્તમાં જાનજી, સુખ ને સેવક એ । પ્રભુ જ્યારે
જન્મા હોઈ સમય, પણ સુદ્ધ માટે તેમ નહોતું. મનુષ્યો
એ હોય કે હોજન-પાન સુદને । ત્યારે તેનું ને જાનજી
હોયે ન પામેલું નથી, તેમ તેઓને મહત્તમાં રાષ્ટ્ર દેવ
એ પણ જાનજી હોયે ન પામેલું આપતું નથી. જાન
જ્યારે હોજન દેવામાં કે તેઓને મહત્તમાં દેવામાં હોયે
રાષ્ટ્રો નહોતો. હોયે જાનજીને ત્યાં હોજન હોયુ છે, ને
તેઓને મહત્તમાં પણ હોય છે પણ જા બજામાં મી
મહત્તમાંને જાનજી કે સરસ જાની નહિ. સમાજ બજામાં
એ તે પ્રાપ્તી હોય, પણ સમાજ જાને જા મહત્તમાં કેવી
જાનજી છે ના કેવી જાનજી છે એ જાનમાં રાષ્ટ્રો
જા બજામાં તેઓ જાની હોયી.

સી મહત્તમાંના પાપોમાં જાનેક હોયેજા જાન
મનુ—જાન મહત્તમાં જાનજી નિર્દોષને જાનેક જાનજી,
મહત્તમાંના, મોખતો, મી મહત્તમાંના પાપોમાં પ્રવેશ કરતા
જાનજી દેવકા કોઈ મહત્તમાં નહિ જાનેક જાનજી, ત્યારે
દેવકા સમાજની જાનેક સમાજની ને, મહત્તમાંના મહત્તમાં

માથી આવતા હતા જિજિસાર (શ્રેષ્ઠિક) મહારાજ બોધિ-
સત્વના પરમ રાગી હતા તે પછીથી શ્રી જ્ઞાતપુત્રના
પરમ ભક્ત થયા છે તે ગજા^૧ એક વખત પોતાના ઉદ્યાનમાં
જાય છે, ત્યાં ઋનાથ નામના મુનિ મળે છે તે મુનિનો ત્યાગ
અને તેમનું મોદ્ય^૨ જોઈ ગજા વિસ્મિત થાય છે મુનિ
ત્યાં ખુલાસો આપે છે, ને માથે ધર્મ ણીવ આપે છે, ત્યારે
રાજા સંપૂર્ણ જૈન થાય છે ત્યાં પછી તે મહાવીરના પરમ
રાગી થાય છે એમ અનંતશત્રુ (કૂણિક) જે પહેલાં બુદ્ધ
શિષ્ય-દેવદત્તનો પરમ ભક્ત હતો, તે પછી મહાવીરનો
પરમ રાગી થાય છે શ્રી મહાવીર જ્યાં જ્યાં વિહાર કરે છે,
ત્યાં ત્યાંથી પોતાના સેવકદ્વારા કૂણિક ખગર મેળવે છે^૨ સદા-
લપુત્ર કુલકાર જે ગૃહસ્થ ધનાઢય છે, તે ગોશાલકનો પરમ
ધ્રાવક છે તે એક વખત દેવ પ્રેરણાથી શ્રી જ્ઞાતપુત્ર પાસે
આવે છે તે એવું સમજીને આવે છે કે અહીં સર્વજ્ઞ શ્રી
ગોશાલક પધાર્યા છે, એટલે હું જાઉં, પણ ત્યાં આવવાથી
તે શ્રી જ્ઞાતપુત્ર મહાવીરને જુઓ છે તેના હૃદયમાં ભાવિ
ભાવ હોય નેમ થાય એ સિદ્ધાન્ત હતો, તે ત્યાં પહોંચાય
છે, ને સદાલપુત્ર પ્રયત્નવાદી થાય છે આમ અનેક ગૃહસ્થો,
શ્રીમન્તો, રાજાઓ, મહારાજાઓ જૈન શાસન-મહાનમાં
વધવા લાગ્યા મદ્દકી, લમ્બકી, એટલે વગેરે અનેક
રાજાઓ પ્રભુ પાસે હીક્ષિત થયા હતા આમ જૈન શાસનમાં
નિર્ધન્ય કે ઉપાસકપણે ગરીબમાનો ગરીબ થયા છે, ને
રાજાઓ પણ થયા છે, અન્ય વેશમાથી આવેલા
પરિવ્રાજકો પણ થયા છે, જેવા કે સ્કધક, શિવરાજર્ષિ,
મુદ્દગલ; એમજ એ મહાવીર પાસે શ્રી પાર્શ્વનાથના
શિષ્યો ગાંગેય, કાલ્લાસ્ય, વેશિકપુત્ર વગેરે આવી

પ્રકરણ છઠું

જમાલિ, ગોરાલાલક

શ્રી મહાવીરનો શિષ્યસમુદાય—પ્રભુ મહાવીરને ચૌદ હજાર સાધુઓ—શિષ્યો થયા તેઓ બધા પન્થ ભક્ત, અનન્ય પ્રેમી ને પ્રભુ વાણીના અનુગોદક, પરમ વિશ્વાસુ હતા. જેમ ગોરાલાલક પ્રભુની છઠાવસ્થામાં પહેલામાં પહેલો અવિશ્વાસુ ને કુશિષ્ય થયો તેમ પ્રભુના આટલા બધા શિષ્યોમાં તેવો કોઈ નહોતો, પણ ક્ષત્રિયપુત્ર જમાલિ જે પ્રભુ મહાવીરનો સસાર પક્ષે જમાઈ હતો તે એક વખતે તેમનો શિષ્ય ને પરમ ભક્ત હતો પણ પાછળથી તેવો ન રહ્યો. થો મહાવીર પ્રભુ માટે તેના હૃદયમાં અનન્ય પ્રેમ હતો. મહાવીર જે જે કહે તેનો જમાલિ સાચા હૃદયથી સ્વીકાર કરતો, પણ શિષ્ય થયા પછી કેટલોક વખત પસાર થયા પછી તેને મહાવીરની વિશ્વાસ ભ્રાંતિ ગયો, એટલું જ નહિ પણ એવટ જતા મહાવીરના સિદ્ધાન્ત-વિચારનો અનેક રીતે વિરોધી થયો. મહાવીરને માટે તેના હૃદયમાંથી માન ગયું તે ગયું જ વિશેષમાં મહાવીરના વિચારો તેના હૃદયને ખૂંચવા લાગ્યા. મહાવીર જે જે કહે તે સર્વ અસત્ય-મિ

૭ જેમ જમાલિ પાવાના સિદ્ધાન્તથી લેણે કરી નાખતો
 ને મહાગોળ્ય સિદ્ધાન્તોને તે તાપણ મળેલો. એથી મહા
 ગોળ્ય પાવાને વિરોધીઓની સજ્જામાં જમાલિ મરો એવ
 પ્રસંગ આવતો.

જમાલિ સિધ્ધાન્તી હકીકત—જેમ બોધાહો મહા-
 ગોળ્યી જુદો પડી વાળ સ્વતંત્ર આલેખિત થયે સ્થાપન કર્યું
 તેમ જમાલિએ પાવાનો સ્વતંત્ર માર્ગ સ્થાપ્યો ત્યોતો
 પણ જ્યાં જ્યાં વિદ્યાર કાલ ત્યાં ત્યાં મહાગોળ્ય કેવી રીતે
 કરે છે ને મિથ્યા પ્રત્યેક ૭ તે તે પાવાના અસિદ્ધાન્તથી
 સ્વરિત સિદ્ધાન્તથી વિરોધવાદ કરી અસત્ય સિદ્ધાન્તો સ્થાપી
 લગાવતો. જમાલિને તેમ મનાઈ મારણ એ મરું કે જોય
 તેના ધર્મીમાં મહા વિદ્યાર કાલ ઘડક દેવતા મરો. હકીકત
 એમ હતી કે હનિવ કુમાર જમાલિ મહાકુમ્ભી, ૫૬ વર્ષના
 વેલગનો. યોગી, હનિવકુલકાંધા નામના નગરમાં પ્રસિદ્ધ
 હતી ઉપરની સમિતિમાં સરખી લખા, સરજી શેખ
 ને સરખા સજ્જાની મુદ્રા સમજીએ. સાથે જરમ મુજ કોર-
 વતો હતો, પણ મહાગોળ્યો મહિષા તેણે સાંભળ્યો ત્યારે તે
 હચન મારે મરો. ત્યાં જન-જ-જામૂલ્ય સજ્જો સાંભળી
 જમાલિ સર્વ મુખાચક નેલગને યોગી દીકરા લગતેવાર મરો. તેની
 સાથે પંચમો જીભ મજી પાસે દીક્ષિત થયા પ્રજી પાસે તેઓ
 દીક્ષિત થઈ જાતુકેમિ વિલિપ્ત થઈ જાવવાસ કરી તેમણે જાતુ
 કુદ જમાલિ તર તર કર્યો. એક વખતે જમાલિને પ્રજીને મળી
 કે એ જાપ જામ જાપિ તો જામિ વિદ્યાર કરીએ પ્રજીને
 તે સાંભળી જાતુમિલન કે ઉત્તર જામિ વિના ધોન પાલુ

ક્યું ફરી ફરીને જમાલિએ એજ પ્રશ્ન એ ત્રણ વાર પૂછ્યો.
 પણ પ્રભુ તો ન જ બોલ્યા જમાલિ પોતાના પાત્રએ
 અનુયાયીઓ સહિત પ્રભુએ આજ્ઞા ન આપી છતાં વિહાર
 કરી ગયો. એક વખત તે ફરતા ફરતા બધા શ્રાવસ્તી નગરીની
 બહાર ડોપટક ઉદ્યાન છે ત્યાં આવ્યા. થોડો વખત ત્યાં રહ્યા
 પછી જમાલિને અરસ, વિરસ એવા અમુખરૂપ ભોજન—
 જલથી મહારોગ—મહા દાહજ્વર ઉત્પન્ન થયો. તે રોગ ધણી
 કંઠ્ય ને સહન ન થઈ શકે તેવો હતો. જમાલિએ
 વિચાર્યું કે હવે બેગી રહેવું અશક્ય થશે તેથી મૂર્છા જવું
 ઈચ્છે છે એટલે તેણે શિષ્યોને કહ્યું કે મારા માટે તમે
 પધારી કરો. શિષ્યોએ વિનીતતાથી હા પાડી અને પધારી
 કરવી શરૂ કરી તરતજ થોડો વખત પછી ફરીથી જમાલિએ
 કંઠ્ય દેશું પથારી કરી દે કરાય છે ? શિષ્યોએ કહ્યું કે
 હે મહારાજ ! હિ દેવાનુપ્રિય ! આપની પધારી કરી નથી પણ
 કરાય છે આમ સાબળગની સાથે જ એકદમ જમાલિના
 હિલમા વિચાર થઈ આવ્યો કે જે મહાવીર કહે છે કે
 ચાલવા માડ્યું એટલે ચાલ્યું, ચળવા માડ્યું એટલે
 ચળ્યું, નિર્જરવા માડ્યું એટલે નિર્જર્યું—વગેરે વગેરે,
 તે સૌ મિથ્યા છે—અસત્ય છે નહિ તો આ પ્રત્યક્ષ
 ભેદ શકાય છે કે પધારી કરતા છતાં નથી કરી,
 પાથગ્તા છતાં નથી પાથગે આ વસ્તુ-દૃશ્ય-ઉપચ્યો
 મહાનીરનો “ ચલ સાણે ચલિએ ” સિદ્ધાન્ત સહેજે
 ઊઠી જાય છે બે એ સિદ્ધાન્ત સત્ય હોય તો પધારી
 કરનારા કરતા છતાં ના દેમ કહે છે ? પધારી કરી
 તેટલી હા તેઓ દેમ નથી કહેતા ? આમ શરીર વ્યથા

નેતાં છતાં જમાવિ સિધ્ધિને માતાની ક્રિયા લાગ્યે કે,
 કે સમયુ નિર્જન્યો ! મહાવીર એ માતૃ ક્રિયા કરી હોય
 તેમાં જુવધવ વાપરે છે તે મર્થ સત્ત્વ નથી. હોમ જાણી
 માન છે છતાં જમાવી વાંઘ કહી શકાતી નથી, તેમ કેમ
 જલ્લ મર્થ મરુ હોય તે। તે માત્ર છે તેના બાદે મહાવીર
 કહે છે મર્થ કહું-મરુ જોમ પણ કહી શકાય નહિ આ
 જુલાયો જમાવિના કહેવાયો કેલવાકને જાણે લાગ્યો કેલાકને
 એ સિદ્ધાન્ત ન જાણે, અને ન જાણવાથી મરુ મહાવીરની
 પાસે કેલવાક માલ્યુ મવા.

જમાવિનું શ્રી મહાવીર પાસે આવવું ને
 સમ કથી જોણવું જમાવિ કેલવાક વણવ કુખી દાકજાની
 રોડના હોત્રની સાથે મરો, ત્યાર પછી તે માણસીયો
 વિકાર કરી જ પાનગરીમાં બધાં મરુ મહાવીર હતા ત્યાં
 જાણ્યો શ્રી મહાવીર મરુની જામી બાવીને તે મરો મરો ને
 તેમને કહેવા લાગ્યો કે જાણવા જલ્લ સિધ્ધિ જલ્લ જાણ
 રહી જાણી પાસેથી જલ્લજલ્લે નિજાવા મરુ કું જ
 જલ્લજલ્લે કું મરુ કે કું તે। જલ્લે સીવસવ વાંઘ જલ્લે
 સીવસવ મરુથી નિજાવો જાણ જુવ શ્રી મહાવીર જાણે
 જમાવિ જમળી જોડતાં જમાવિ નહિ મરુજામાં જલ્લે
 જલ્લ જલ્લે હોય ને જોડે તેમ જમાવિ જોડી રહો કહે
 પણ શ્રી સમયુ જોવમ એ જલ્લ કહે જલ્લ નહિ તે
 જોડવા કે કે જમાવિ ! તું કેળીજોડતું કેલવાકન જલ્લ કે
 સ્તજવા જાણજલ્લે શાકાવ છે ? એ તમે જલ્લવા હો તે। કહે
 કે જાણ હવે જાણત છે કે જાણત છે ? જાણે કહે કે

આ લોક શાશ્વત છે કે અશાશ્વત છે ? બીજી કાંઈ નહિ
 પણ બેમા ખરૂં શું ને ખોટું શું ? જમાલિ આ સાંભળી
 વિચારમા પડી ગયો ને ગભરાઈ ગયો કે મારે હવે બેમાથી
 એક શું કહેવું ? તે ત્યાં સ્તબ્ધ બની ગયો. શ્રી મહાવીરે
 કહ્યું કે હે જમાલિ ! મારા ઘણા શિષ્યો ઇશ્વસ્થ છતાં આ
 પ્રશ્નોનો ઉત્તર આપવાને સમર્થ છે. પણ તે છતાં તારી
 માફક કેવળીનું બિરૂદ ધરાવવાને ખુશી નથી પછી શ્રી મહા-
 વીરે એ પ્રશ્ન સંબધી ઘણી વાર્તા કરી પણ જમાલિને
 બીલકુલ સારૂ લાગ્યું નહિ વિશેષમા ઘણો કલેશ ને
 અસતોષ ઉપજતો ત્યાંથી જમાલિ પોતાની ઇચ્છાનુસાર
 ચાલી નિકળ્યો. આમ કલેશ કરી જમાલિ હમેશને
 માટે શ્રી મહાવીરથી જૂદો પડી ગયો, એટલું જ
 નહિ પણ ત્યાર પછી મહાવીરને માટે મહાવીરના
 વિચાર-સિદ્ધાન્ત માટે ને મહાવીરના શાસન માટે જમાલિ
 પાકો વિરોધી થયો મહાવીર ક્યા ક્યા ને કેવડો કેવડો
 ભૂલો કરે છે એ લોકોની આગળ કહેતાં જરાપણ શરમ કે
 આંચકો તેના હૃદયને લાગતો નહિ આવી શત્રુતા કરી
 કુશિષ્યતા દર્શાવવા મહાવીર પ્રભુના એટલા બધા શિષ્યોમાંથી
 કોઈએ હિન્મત કરી હોય તો જમાલિએ જ કરી દીક્ષિત થતી
 વખતનો ક્યા તેનો વૈરાગ્ય ને ક્યાં તેની પરમ ભક્તતા, ને
 બીજી બાજુએ ક્યા તેની મહાવીરના સત્ય વિચાર સાથે
 વિરુદ્ધતા ને કલેશ ! સંપૂર્ણ નિર્દોષ ને સંપૂર્ણ વીતરાગ શ્રી
 મહાવીરના જીવન સાથે જમાલિએ જે સ્પર્ધા કરી તે આજે
 પણ કોઈપણ વિચારકના હૃદયને તોલુણી કરાવે તો કાંઈ
 નવાઈ નથી

રોપ જગ દુરવને લાગશે કે હું મદાપીરને ખાલી
 હર સુધી કદાચ પુટા પીના પાચા દગા ? શ્રી મદાપીર તે
 સ પદ્મ ચીનરામ હતા એટલે એમના દાવામાં તો ૧૬ સગ
 લેવન્ટ મરના કે તો ૧૬ ક્યારે પણ ન આવે, માત્ર કે તે જ
 સમ રથમાં હતા ત્યાંથી તેમને એવો પ્રત્યુનિષ્ઠા કંઈ તિલ
 વિચરના યદ્ ૧૬ કદો તો પછી જાહે છું મને ?

આમ જ્યાં પ્રત્યુને જમાવિને ઉદાત્ત રૂપે એમને જ
 નહિ પણ પૂર્વે મહા દુરમન જેવે સાકાર તેને જ પ્રત્યુને
 ઉદાર રૂપે એ મિશ્નલક હવે મદાપીર પાસે એક ચાર ટીકી
 વચન મનમાં આવે છે

મોચાગઢેનું આવસ્તી નમરીમાં પાંચજા—મોચા
 હર મદાપીરનો ભુકો પડ્યા પછી કમિ કમિ એ જાલવિ
 સંધેનો નાચક વપે, ને લોકોમાં એક મદાન પ્રસિદ્ધ પુસ્તક
 લઈને જાગ્ય જાવો મરો તે પૂરવત વિદ્યા ધીમ્મી હોય
 લેધો દોઢેન મુનકુમ હજાર મારુ લાખાચાતવા પુટાચ
 રૂપે જાવતાં ખાલી મોચાલક લોકોમાં જિન સ્વક જાવતાં
 ને કેવલો તરીકે જાહેર જામ્યો લોકો વિનિમત્ર થતા એ
 વચન રૂપે રૂપે મોચાલક આવસ્તી નમરીમાં લાખાલક
 કુખાસને ત્યાં પોતાના સ્વક સાથે નિવસત રૂપે સ્વક છે
 જે વચને યોગિત વચને તેને મોચાલક નર્મ વચ છે આ
 વચને પોતે કર્તૃત છે જામ પોતે પોચાન્ટી જાવને કહેવત
 વચ તે લોકોમાં વિચરે છે પ્રત્યુ મદાપીર તે વચને રૂપે
 રૂપે તે જ નમરીના રેલક ઉદાત્તમાં ખાલી પડેલા છે

ઈન્દ્રભૂતિ શિક્ષા લેવાને નગરમાં જાય છે ત્યાં લોકોના મુખથી તેણે ગોથાવકની સર્વસત્તાની વાર્તા સાંભળી ઈન્દ્રભૂતિએ પાછા આવીને તરત જ પ્રભુને પૂછ્યું શ્રી મહાવીર તેને હતો તેવો ખુદસો પાડ્યો એ વાર્તા ગોથાવકને ધાને પડતા આતપભૂમિમાં તપ કરતો હતો ત્યાંથી ન કલેશ કરતો તે હાલાહલા ક્રાલાચ્છુને ત્યાં જાય છે, અને સઘને ભેગો કરે છે એકદમ તે મિત્રજ ખોઈ જિયાર કરતો હોય છે તે વખતે અગ્નિનક આનંદ સ્થવિરને શિક્ષા લેવા જતા ભેઈ તેણે તેમને બોલાવ્યા ને કહ્યું કે હે આનંદ ! તમો અહીં આવો.

આનંદ સ્થવિર સાથે વાર્તા-શરૂઆતમાં આનંદ સ્થવિરને તેણે ધમકી આપી પછી તેણે કહ્યું કે હે આનંદ ! તારા ધર્માચાર્ય મહાવીર મારી પાછળ પડ્યા છે ને મારૂં ખરાબ ખોલે છે, પણ હું કહું છું કે તેનું પરિણામ બહુ સારું નહિ આવે જેમ એક સર્પે પેલા લોભી વાણીયાઓને બહુ પાછળ પડવાથી માત્ર આખના અગ્નિથી ભસ્મ કરી નાખ્યા તેમ હું તારા ધર્માચાર્યને મારા તપના તેજથી બાળીને ભસ્મ કરી નાખીશ હે આનંદ ! હું તે વાણીયા અને સર્પની હકીકત કહું તે સાંભળ કેટલાક વાણીયાઓ એકત્ર થઈ ધનને પેદા કરવા ઘણા દૂર જતા હતા તેઓએ સાથે ઘણું ભોજન અને જલ લીધું હતું પણ માર્ગ લાંબો હોવાથી ને ઘણા મનુષ્યો ને પશુઓ હોવાથી જલ ખૂટી ગયું તેઓએ વિચાર્યું કે પાણી હવે ક્યાંથી લાવવું ? એકત્ર થઈ તેઓએ વિચારનાના અભ્યાસને લીધે અનુમાન કર્યું કે જ્યાં બાંડી કે ડુંગર હોય ત્યાં પાણી મળે હવે જનવા ભેગ છે ને તેઓને

એક મિત્ર જાનક મળી જાન્યુ તેમ જોઈ જોઈ ટોચે હો
 ને તેની બાર જાન્યુ બાર ટોચેમો કવી મોચાકો મુ)
 કે જાનક । પેલા જાણીયામો અતિથવ વૃણવર કેમો
 તેમંથી પાકી મળ્યો એમ પારી તેમોમો મો જાન્યુ
 પહેલો ટોચી ટોચી તેા તેમોમો પાર્કુ તેમ સ્વજ એડે
 કળકું જળ પોષકક જલાર જાન્યુ એક જામ મળ્યોમો
 મળક મળકને પીધુ ને પમળોને જલ પાકુ તેમોમો
 ફરીથી જાન્યુમં ને જાન્યુમં જલુ સજુ સુખર્વ જલો મો
 પારી જીલ ટોચી ટોચી તેા સુખર્વ જલ નિજકુ તે
 જીલ જલ તેમોમો પાર્કુ કે હવે જીલ ટોચી પેઠીકું તે
 જલુ જો જા ને જમુજ મળ્યોમો જલો તેથી તેમોમો મો
 ટોચી ટોચી તેા તેમંથી તેમોમો મળ્યોમો પેઠીકું હવે
 તેમોમો પેઠી ટોચી પેઠીકું નિજાર ક્યો ત્યારે તેમોમો
 એક મુઠ ને જલો મળ્યોમો હવે તેમોમો જાન્યુ મો
 જાન્યુ મુ કે કે જાન્યુમો । હવે જલ છે અતિથવ વૃણ
 જાસી જો મળે કું કું જ કે સતોર સમયે જાસી
 કે મોચાકો મુ કે કે જાનક । પેલા જોજાન્યુ જલ જો
 જોને પેલા જલો મળ્યોમો મળેકું જાન્યુ મળે ને તેમોમો
 જોમળ જો જોથી ટોચી ટોચી ને તેમોમો સારે જ
 જાન્યુ એક અતિથવ જાન્યુ જાન્યુ નિજકો જાને જાન્યુ
 જલો તે જલાર જાન્યુ તે સર્વે પેલા જાન્યુ મળ્યોમો જો
 જાન્યુ સર્વે જાન્યુ જલો જાન્યુ જાન્યુ જાન્યુ, જલ જો
 તે જાન્યુ જાન્યુ નિજક ક્યો હવે તેને તે સર્વે જાન્યુ
 તેમ જા પહેલો જો પેલા મોચાકો જો કે કે કે જાનક ।
 તે જાન્યુ જાન્યુ જો જો જાન્યુ જાન્યુ ને જાન્યુ જાન્યુ

એકદમ ભસ્મ કરીશ, માટે જલદી તું ત્યાં જા ને
મહાવીરને કહે

આનંદ સ્થવિર આ વાર્તા સાંભળતા એકદમ ચમકે
છે ને મહાવીર પ્રભુ પામે આવી કહેવાની શરૂઆત કરે છે,
ત્યાં તો ગોશાલક એકદમ પોતાના સઘ વૃદ્ધ સહિત ધમાલ
કરતો પ્રભુના સમવસરણુમા આવી પહોંચે છે ને ધી મહા-
વીર પ્રભુને કહે છે કે હે કાશ્યપ ! તમે મને ગોશાલક-
મખલિ પુત્ર તરીકે આજખાવો છો તે ઠીક જ છે પણ હું
તે નથી કારણ કે આ તો તેનું શરીર છે તે વાર્તા તદ્દન
સાચી છે પણ તેમ થવામા કારણ છે

ગોશાલક પોતાની જાતને ઢાંકે છે ને પોતાનો
સિદ્ધાન્ત આગળ કહે છે — હવે આ જગાએ ગોશાલક
પોતાની વિદ્વતા બતાવે છે તે કહે છે કે હે કાશ્યપ ! મખ-
લિ પુત્ર ગોશાલક ને તમારો ચિન્ન તે તો અહીંથી કાળ
કરી દોષપણ દેવલોકમા ગયો છે, ને હું ઉઠાવી તેનું શરીર
સાડું ને બલયુક્ત બાણી તેમા પેઠા છું અમાગ સિદ્ધાન્ત
પ્રમાણે જેઓને મોક્ષે જવું હોય તેઓ બધા આમ કરે છે;
એટલે કે તેઓ ચોરાશી લાખ મહા કલ્પ, સાત દિવ્ય, સાત
સચુથ ને સાત સન્ની ગર્ભના ભવ કરે છે સાતમા સન્ની
ગર્ભમાં રહી સાત વખત શરીર બદલે (પરિવર્ત-પરિહાર)
કરે છે આમ થાય તો મોક્ષ મળે છે - ચોરાશી લાખ
મહાકલ્પનો હિસાબ આ પ્રમાણે છે ધારો કે એક ગંગાનદી
પાચસો ધનુષ્ય ઊંડી છે, તેને સાતગણા કરો તો મહાગંગા
થાય છે, તેને સાતગણા કરો તો સાદીન ગંગા થાય છે.

તેના ઘાતચ્છા કરતાં ધત્તુચળા, જે પ્રભાસે ઘાતચ્છા
 કરતાં કરતાં હોદિવ ગયા, જાવળી ગયા, ને પાખાઈ
 ગયા ઘાત ઓ એકદર મુલ ગયા સિંહ હજી સત્તા હજી
 સમે ને બેગચુગલાસ પોજન માલ છે તેના સુત્રમ કાંઈ
 નહિ તેગા ધી. યો વર્ષે સુત્ર (બદા) એક કવ હોયો બદા
 વરસે તે સર્વ નહીંમોના કવ પૂરા વર્ષ બલ લં વખતે
 એક વધેવરનું માપ મધુલ છે, જાવળી મધુલ એવું ધા
 કહે છે એવા મધુલજા કરીવર સેવા થવ તે તેને એ
 મધુલજા કહે છે. તેવા મોસમી દાજ મધુલજાને એક
 કીલિ તે તે એક મધુ માનસ કહેવાય છે મોસમી કી
 છે કે છત્ર જાનલ સનુષમાં જુદી દેવદોષમાં, માનકમાં ને
 માનુષિયમાં કીવર મધુલ ને નીચે એક એક જાવળી
 ને વખમાં મધુલ સર્વજાનના જાવળી છે કે દેવદોષમાં ને
 કે મધુલજા જાવળી કાવળી જાવળી જાવળી. તે કી
 ત્રણી તે છત્ર મધુલમાં કમ્પુલમાં દેવદોષમાં છત્ર જાવળી
 છે છે તે કહે છે કે કે કાવળી મધુલજા. તે કાવળી કાવળી
 સુવળી, મધુ ને દેવદોષમાં કાવળી મધુલજા જે છત્ર તે કી
 પિતે હતાં જાવળી જાવળીજા કાવળી, માલ મધુ પધુ મધુલજા
 નકાવળી, ને કી કાવળી મધુલ પધુ કી જાવળી હતાં કે જા
 વળમાં કાવળી વળતકાવળી. જાવળી ન જાવળી તે પિત્ર જાવળી
 પદે એકલે કી જાવળી માલ કાવળી કાવળી વળત કી,
 એકલેના કાવળી પિત્ર જાવળી મધુલજા, મધુલજા,
 જાવળીજા, જાવળીજા કાવળી જાવળી રહેવા જાવળી માલ
 પિત્ર એકલે હતાં એકલે એકલે કાવળી પધુ તથા પધુ કી
 મધુલજા કાવળી જાવળી કી કે જાવળી. તે કાવળી

ધણ દદ જગરદસ્ત ને દુખને સહન કરનાર હતુ, તેથી હું તેના શરીરમાં આવ્યો છું પણ હું તમો જે ટપો છે તે મખલિપુત્ર ગોશાલક નહિ હું પહેલા શરીરમાં ૨૨ વર્ષ, બીજામાં ૨૧, ત્રીજામાં ૨૦, ચોથામાં ૧૯, પાંચમાંમાં ૧૮, છઠ્ઠામાં ૧૭ વર્ષ રહ્યો, ને આમાં હું મોજા વર્ષ રહેવાનો છું. ગોશાલકનું આ શરીર છે, એમ ધારી બધે તમો મને ગોશાલક કહો, પણ હું તે નથી જ

શ્રી મહાવીરે ઉઘાડો પાડ્યો.—શ્રી મહાવીર સંપૂર્ણ ત્રિશલધર્મી ને ત્રિશલજ્ઞાની હતા તેમની આગળ ગોશાલક પોતાને છુપાવવા આહતો હતો પણ સંપૂર્ણ પ્રદાશ હોય ત્યાં છાનું કેમ રહે ? શ્રી મહાવીરે કહ્યું કે હું ગોશાલક ! જેમ ઠોઠ ચોગ પોતાની પાછળ આખું શામ આવે છે બાણી છુપાવા આડે, પણ સ્થાન ન મળતાં, એક ઘાસના તુલ્યથી શરીરને ઢાકે, તેમ તું અમારી આગળ પોતાને ઢાકે છે પણ એ છાનું નહિ રહી શકે એટલે કે અંદરમાં રહેલ તું ઉઘાડી છું ને બહાર ગોશાલકનું શરીર છે એમ બે બે જણાવે છે, તે તદ્દન અસત્ય છે

ગોશાલકનો ક્રોધ —આમ ગોશાલક સાબળતા જ અતિશય ક્રોધમાં આવી ગયો, ને જેમ ઠોઠ નાદાન મનુષ્ય ગાળો આપે, તેમ મહાવીરને ગાળો દેવા લાગ્યો. મહાવીરને આખો સજ આ બોધને તદ્દન સ્તબ્ધ થઈ ગયો. “ઠોઠ પણ ન બોલશે” તેમ સીને કહી બીધું હતું, પણ આવી નિદા સર્વાનુભૂતિ, શિષ્ય સહન કરી શક્યો નહિ પ્રભુ પ્રતિ બેઠક પ્રેમ જેના હૃદયમાં ઉછળતો હતો, તે એકદમ ગોશા-

હા પાસે જાવી તેને કહેવા લાગ્યો કે હે બોચાલા ! કેમ
 પણ પ્રજ્જ્વળ, પતિત તેમજ સાચા સવ અમણ પાસે બેઠા પણ
 ધર્મચળ સાંજાને તો, તેનો તે ઉપકાર કરે ન જુદો
 બેઠાજ નહિ પણ તે તેને પ્રજ્જ્વળ તુલ્ય માને તો જા
 તારે પ્રજ્જ્વળે ઉપકાર કરેલા માનવો ભોળાને । પ્રજ્જ્વળે ઓ
 હિંસિત થઈ, ને જુદો વિદ્યાન (જલુકુલ) કઈ સર્વ જાણ
 નિહાર ને જાણી કહા સુખીતું જાન પ્રજ્જ્વળ સાથે પ્રજ્જ્વળે
 વને સુ ચોજા છે ? બોચાલા ક્યાં સવ કરો ? તે તો કરે
 કરો તુલ્ય તેલેલેલ્યા (જાજિનો કાકો) તેના ઉપર ફેર
 કે વસ્ત્ર સર્વજુષિત ત્યાં ને ત્યાં સસ્ત્ર વર્ષા મળે બોચાલા
 જામ ફરી ફરીને મહાવીરને જાણે તેજ લાગ્યો બીજા વચ્ચે
 મુનકુલ જે જો મહાવીરને જામ સર્વ કરો તે કરે ન
 જાણી બોચાલાને શિખામણ જાણવા જાગળ જાણે, તારે
 પણ તેજ તેના ઉપર તેલેલેલ્યા નાંખી તેથી તે જાણી પીઠ
 જાણે બોચાલા પછી તે વિદ્યુત જાળ મહા કરી મળા બોચા
 લા પાસે જાગળ સજિત કરી, તેમ તેના હૃદયમાં બેઠા
 કોઈ કરો મહાવીરનો નાશ ન થાય ત્યાંસુખી તેડું હૃદય
 જાગળ વર્ષા મળે તેડું નહોતું, તેથી તેજે મહાવીર સાથે જાણ
 કોઈ કરે કોઈ પ્રજ્જ્વળે પ્રજ્જ્વળે જામ કોઈ કરે કરી ક
 જાણી જાણી થા માટે જાણે કોઈ કરે છે ? તુ પોતે, જે
 છે તે છે જાણે નથી જ બેઠા તેજે જાણે મહા મહા
 કરી તેડી જાણી સજિત (તેલેલેલ્યા) મહાવીર ઉપર ફેર જા
 પાતમાં જાણ પછી તો પ્રજ્જ્વળ સર્વજાણ તે પછે જા જાજિનો
 કાકો પ્રજ્જ્વળે જાણે જાણે જાણી માણી કરો ત્યાં બોચાલા
 જાણી જાણી પીઠ જા જાજિ પીઠ સાથે બોચાલા જાણી

બ્રહ્મો આપા શરીરમા પશુજ ધર્મ તે શરીરમા બે હાથે
 વલુરના હાથો ને પગ પછાડવા હાથો. છતાં મોઢેથી હમ
 મારી તે મહાવીરને કહે છે કે “હે કાશ્યપ ! હવે તું આ
 દુનિયામા નથી આ મારા તપના તેજથી તું છ માસમાં છન્નસ્થ
 સાવમા પિત્ત જ્વરથી મરી જઈશ ” પ્રભુએ કહ્યું “હે
 ગોશાલક ! હું હજી સમર્થ હસ્તીની માફક આ દુનિયામાં
 વીતરાગ સર્વજની સ્થિતિએ સોળ વર્ષ સુધી વિચરીશ તારો
 તપઅગ્નિ મને કાઈ કરી શકશે નહિ પણ તું પોતે તાગ પોતાના
 અગ્નિથી પીડા પામી પિત્તજ્વરથી સાત રાત્રિમા મરી
 જઈશ ” ગોશાલક પોતાના અગ્નિની પીડા પામતો રીમાનો
 સુખરહિત ઉલ્લો છે ત્યારે ગાધા સાધુઓ તેને ધર્મ સળધી
 અનેક પ્રશ્ન પૂછે છે, પણ તે કાઈ કહી શકતો નથી,
 તેમ તે કાઈ ઉત્તર આપી શકતો નથી એટલે તેના સ્થવિરો
 તેને ઊંડી કેટલાક આત્મા જાય છે ગોશાલક પણ વીહુ મોહું
 કરી પોતાના સ્થાને બાણી જાય છે તેની ઈચ્છા મહાવીરને
 તદ્દન માફ કરવાની હતી, તે તો અર્થ સર્વો નહિ, પણ ઉલ્ટો
 પોતે બરાબ પડ્યો લોકો વાતો કરે છે કે બન્ને જિનો
 લહે છે ને એક બીજા એક બીજાને મરી જવાનું કહે છે !
 તેમા સત્યવાદી કે મિથ્યાવાદી કોણુ હશે એમ જાણવાને ક્ષુ-
 બર લોકો લલચાય છે તેમા સત્યપ્રવાન લોકો હોય છે,
 તે કહે છે કે મહાવીર તદ્દન સત્યવાદી છે

ગોશાલકનું મકાન ઉપર આવવું ને પીડાનું
 સહનું — હવે ગોશાલક પોતાના મકાન ઉપર કુભારજીને
 ત્યાં આવે છે શરીરમાં અતિશય ગરમી—ઠાઠ થાય છે — ૨૦

સમાજના મોટે તે કેટલી વૃદ્ધિ છે મલખાન હરે છે તુલ્ય હરે
 છે ગામન ગાય છે, સરીર ઉપર પાટીથી પિત્તિ ૧ બહુ
 સિમ્લન હરે છે ને ચરચાર મુઝાલુને પમે હાને છે ગાય
 મલખાથી પાટે મારે છે કે સોડેન મારી લૂક એકી તેથી તે
 જાપને હાંક્યા મોટે સોડા ગાયન ને પાવાના સમ ગાયન
 એમ જુલસો હરે છે કે ગાય ને જાને છે તે બધુ કેહું છે,
 ને ગાયને હું હું હું તે કેહું લીલું હરે હોય તે હરે છે એમ
 એકી તે ગાય, ને કેટલી વધુએ છે તે હરે છે ૧ મલખા,
 ૨ ગાય, ૩ તુલ્ય, ૪ ગાયનિ હર્ષ (પમે ગાયનું), ૫
 મુલક સર્વક મહા મિલ, ૬ એવનક વધ હરે, ૭ ગાય
 સિલ્કા હરે સમાન, ૮ ને હું કેટલી લીલું હરે ગાય ગાય
 પિંચીયાં સિલ્કા મળે. જાણી તે સરીર ઉપર મારી હરે
 પાણીનું સિમ્લન હરે છે તે મોટે તે વધારે રજા જુલસો
 એમ હરે છે કે ગાય પાણી ગાયન (પીચા વેલ) છે ગાય
 જીલ પાણી મને (૧ પીચા વેલ) છે એટલે પીચા મોટે સર્વ
 સમાન નહિ, જલુ મુજ પીચા મોટે ગાયના સરીર ઉપર વધરી
 સમાન. ગાય પાણી પીવાનાં છે તે ગાય મળે છે હરે છે—
 ગાયના સરીરને ગાયને ૧, હાલથી મલખે ૨, ગાય
 (વહા)થી વધે ૩ ને સિલ્કાપત્રને ગાયને ૪. ૧ પી
 સમાન તે ગાય ગાય છે — ગાય કે ગાય કે કેલ્ક પદ ગાયન
 પાણી ૧ ગાયની હાલ પાણે ૨, સિલ્કા પાણે ૩, ને
 ગાય મુજ પાણી ને મુજ પાણી મોટે મલખા એમ
 ગાય ગાય છે કે, કેલ્ક એક ગાયન ૪ ગાય મુખી એમ
 મલખ મીલખ ગાય, ને તે એ મલખ મુખી પૂજી ઉપર પજારી
 હરે એમ એ મલખ મુખી હાલ ઉપર ને એ મલખ મુખી હર્ષ

ધાસ ઉપર સૂઈ ગઈ ત્યાર પછી છ માસની છેલ્લી રાત્રિએ તેની સમક્ષ જે દેવો હાજર થાય છે તે એ દેવો પોતાના બીના હાથે કરી તેના શરીરને સ્પર્શે તે વખતે તે વ્યક્તિ તે સ્પર્શને સારો માને, તો તેની ક્રિયા વિષયે પરિણુમે છે પણ તે સ્પર્શને ઉદાસીન ભાવે જતો કરે, તો તેના શરીરમાથી આપોઆપ "અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય છે, ને તે તે અગ્નિથી આમ (બીજા કોઈથી મૂક્યા સિવાય) આપોઆપ ભસ્મ થાય છે આમ જે ગોશાલક કહેતો હતો તે પોતાનું માહાત્મ્ય વધારવાને જ કહેતો અને પોતે એમ ધારતો કે તેમ મારા માટે થાય

અરુણ પુલ શ્રાવકનો ગોશાલક ઉપર પ્રેમ — ગોશાલક આમ કહીને લીધે, જે કાર્મ સ્વચ્છદ ભાવે કરતો, તેમા તેના સેવકો-સ્થવિરો બૂલ જોતા નહિ, પણ ઉલટો તેના મહિમા વધારવાને તેઓ ધર્માધપણે તે સ્વચ્છદને યોગ્ય ભાવે સ્વીકારી લેતા એક વખત આ સ્થિતિથી તદ્દન અજાણુ અરુણ પુલ શ્રાવક ત્યા શ્રાવસ્તીમા હતો તેને રાત્રિમા કારણસર વિચાર થયો ને તે બીજે દિવસ સવારે જ્યા મખલિપુત્ર-પોતાના ધર્માચાર્ય ને ધર્મશુરુ છે ત્યા આવે છે તે શ્રાવકને મખલિ પુત્ર માટે ઘણુ માન ને બેહદ પ્રેમ છે તેને ખબર નથી કે શા માટે આમ તેના શુરુ કરે છે ગોશાલક જ્યા ફેરી ચૂસે છે, નૃત્યગાન કરે છે ને કુલારણને પ્રણામ કરે છે ત્યા શ્રાવક આવે છે ને ઉપર પ્રમાણે જુએ છે ત્યા તે એકદમ ચરમાઈ પાછો ફરે છે ત્યા ગોશાલકના સ્થવિરો અરુણ પુલને પાછા જતા જોઈ જોલાવે છે ને કહે છે કે હું

અવપુત્ર । તાણ મળને સહા થાય છે કે જામ બેઠાવા ય
 મારે રે ઠી પલુ છે અવપુત્ર । તને જમર નથી કે જે
 છેડા વીરં હા તે જમા જામ જ રે છે ને જા જામ-વેડા
 ઠી સ્થિતિ તેને તથાજ સમજવ છે ને હા રે છે પત્રીએ
 તે સ્થે છે કે પુછીથી બેઠાવા જમજાન પાછે બંધે ને
 વધેને ત સમજાથી ને જમાઈ ખડક તે પલુ વમરી
 યામીનો પુઠાસો હાસે ને વધારા વિલંબી જામી થતાં સ્થે
 યાજા વીને અવ છે તેવામાં બે સ્થિતિને બેઠાવાને
 સંજેત મો સુખન હા જિલ્લે બેઠાવાને કેરી નાંખી પૂછી ને
 જામને જા પત્રીથી મારથી વંતી પાસે આવે છે ત્યાં
 પૂછેને તેના કિલેના પુઠાસા કયે, તે કવર્ણવ હા છે અવ
 પુત્ર । જા બેઠાવા સાથેની કેરી નથી, પણ બેઠાવા માં
 કિલક છે અવપુત્ર પેતાના વિલંબી સજ થતાં વધા કેડીની
 થતાં સજ જાકો વડો પુછી વડો ને વડાવિ મો
 જાલ્યો મરે.

બેઠાવાની ઠેકી સ્થિતિ — બેઠાવાને જાલ્યો
 પીડા હ ? જનુ મરી જાવ બેવે તેને તિલવ નેડાકે
 સાવ પત્રીયા કેડીક સચિત્તો જા ત્યારે જાવ વડો કે
 જરુ કું કને જાવ તે જાવે પેતાનુ મન ખડાત્મ જા
 દુનિયામાં વિલંબાઓ રહે તે કેડીથી તેવે સ્થિતિને બેઠાવા
 કું કે કે સ્થિતિ । વધે જનુ સાક સમજે છે વેપવ કું
 કું પુ કે યરીથી જા અવ બેઠાવા યરીને જિયા સુખથી
 જાથી સજ હાને જાસા સુખથી જામથી તેને વડી તેના
 હજર બેઠાવા જાલના વિલંબન કી સાથે જા પડેજાને

ને સુદર પાલખીમાં સબ્ય આડંબર ને દબાવ્યા સાથે લેઈ જાશે લોકોમાં દરેક રસ્તા ઉપર ખળર કરશે કે આ મહાન પુરુષ ગોશાલક*, જિન. સર્વજ્ઞ, છેલ્લા તીર્થ કર, સિદ્ધ થયા આમ ગોશાલકના કથનને તેઓ બધા ઝીલી લે છે ને કબૂલ કરે છે, પણ સાતમી રાત્રિ આવતા ગોશાલકને શુદ્ધ બુદ્ધિ થાય છે ને મમ્યકૃત્વ આવે છે, ત્યારે તે પોતાને મહા-વીરને સાચા લેખાસમાં જુએ છે પોતે ખરાબ, અમત્યવાદી, શ્રમજ્ઞોનો ધાતક, મહાવીરનો કદો શત્રુ પોતાને ગણે છે ને મહાવીરને સત્યવાદી ને સર્વજ્ઞ તેમજ સંપૂર્ણ શુશ્રુષાળા માને છે તે વખતે તે પોતાની જિહ્વી ખલાસ થતા પહેલા ફરીથી સ્થવિરોને બોલાવે છે ને કહે છે કે હું તમોને કહું તેમ તમારે કરવું પણ પહેલા તમો શપથ લો તો કહું ત્યારે તેઓ શપથ લે છે પછી ગોશાલક કહે છે કે હું મરી ગયા પછી મારા શરીરને તમો ડાળા પગે દોરડી બાંધજો મારા શરીરને આખી શ્રાવસ્તીમાં દરેક રસ્તે ને ચોકમા ઘસડજો ને ઉપરાત મુખમાં ચૂકજો અને શહેરની સર્વ જગાએ ફેંડજો કે-આ ગોશાલક સાધુઓનો ધાતક, મહાવીરનો અવર્ણવાદક છદ્મસ્થભાવે મરી ગયો છે આમ ગોશાલક કહી રહે છે ત્યાં તેની જિહ્વી ખલાસ થાય છે

* ગોશાલક એકદમ કેટલાં વર્ષ જીવ્યો, -તે ચોકસ નીકળતું નથી પણ જ્યારે તે શ્રી મહાવીર પાસે દીક્ષિત થયો ત્યારે તે યુવાન હતો દાદી, મુન્દ, મન્તક મુડાવીને તે ગયો હતો તે વખતે અદાગથી પચીસ વર્ષ અદર વગબમ હોય, ચોવીસ વર્ષની તેની દીક્ષા હતી એટલે પીન્તાલીસથી-સત્તર વર્ષ મુવોની તેની વય હોય

મધુનો જ્ઞાનદમય વિહાર — સી ખદાનીરે જા
 અર્થવર્ત્તમાર્ગમાં અનેક જુદા જુદા રસ્તે વિહાર કર્યો છે.
 કેવળ જ્ઞાન જ્યાં પહોં કેવલ જ્યાં માત્ર લોક કિંતના કર્યો
 હતી લોકે સત્ત્વ સમજે ને સાચા માત્ર હજાર નિરરે એ
 ભેખનો ક્ષેપ કર્યો પાવાને કેવળ જ્ઞાન નહિ થઈ
 ત્યાં સુધી તેમજો નિવાનત પ્રક્લ્પ કર્યો, પણ હવે તે
 પ્રક્લ્પ નહિ કર્યો હવે લખાની સંપૂર્ણ સુખમલ્લ મધુ
 અનુભવતા હતા રાગદોષનાં મૂળ સર્વથા તપ કર્યો
 કર્યો, એટલે મેં પ્રાપ્તની અસાધ્ય થોડી પણ સી
 ન હતી લખા કર્યાં સુધય થયા, સ્તીર કર્યાં સ્ત્રી
 મુલ અધીન થયા, તેઓ અનુભવતા હતા જન્મદિ ને મૃ-
 ત્યદિ એવા મુશ્કિલ જમે તેઓ વિવાહ-નિવેશ દૂર રહીને કે
 પાસે જાવડે એ, પણ એ લખામાં જાવડ કે બાહ્ય લેશ
 પણ મહેસતા કે અસતોતના હંતણ નીકળ્યા જણાયા નથી
 જાંખનો જણો પણ તેમજો જાતો કર્યો એવ જિજ્ઞાસે
 સાહિત્ય સાક્ષી જાણતું તથો સત્ત્વ કે નિરમા, મુલ કે દુઃખમાં
 સ્વાસ્થ્ય કે અસ્વાસ્થ્યમાં એ સ્વપ્નપુલ સમજ્યા સમજ્યા એઓ
 વિચાર કરે પણ સત્ત્વી ન શકે, તેઓને પાદનીવ-રાગદોષ-
 માં છે તેથી એ થોડો નિજન મોજાવા નથી એ કર્યો
 ખદાનીરે સંપૂર્ણ નિજન કર્યો કર્યો, તેથી તેઓ એકાંત
 સુખી હતા.

મધુનો અવધાસી શેઠ — મધુ જામ સુખી લખા
 સુખસ્થા હતા, ને અનેક રેણમાં ફરતા હતા એક વખત
 અનેક વિધેય સારે ફરતા ફરતા તે શિક્ષિ જામની નકારાત

ખાગમા આવ્યા એ શહેરમાથી અનેક લોકો દર્શનાર્થે આવ્યા
 મોટી પર્ષદ થઈ આકાશમાના અનેક દેવ દેવીઓ પણ
 આવ્યા હતા પ્રભુએ એ પર્ષદ મધ્યે મોટું વ્યાખ્યાન કર્યું.
 લોકો ને દેવો સર્વ આલ્યા ગયા, ત્યાર પછી એકદમ ધારી
 ન થકાય તેમ પ્રભુના શરીરમા મહા બયઠર પિત્તજ્વર
 ઉત્પન્ન થયો એ અતિશય આકરો અને અસહ્ય ઉપદ્રવ
 શરીર ઉપર આવી પડ્યો ખાગમા થયેલો સુદર છોડ, જેમ
 ખરાબ પવનથી ચીમળાઈ બય, તેમ આ શરીરને સ્તબ્ધ
 આઘાત થયો અશાતાનો સખત ઉદય થયો મલત્યાગ કર-
 તા એકલુ માત્ર લોહી પડવા લાગ્યું આ સળધી સાધુ
 સાધ્વી શ્રાવક શ્રાવિકા-સર્વને, દેવોને, ને ઈતર જનોને ખબર
 પહોંચી ગઈ જેઓ સંપૂર્ણ રાગી ને ગ્રેમી હતા, તેઓ
 સર્વમાં આ હકીકતે ઘણી ગમગીની ફેલાવી ઈતર લોકોએ
 વાર્તા ફેલાવી કે જે ગોશાલકે મહાવીર ઉપર તેનેલેશ્યા મૂકી
 હતી, તે હવે ખગખર લાગો છે, તો હવે મહાવીર જરૂર છ
 માસમા ખલાસ થઈ જશે આમ વાર્તા ફેલાવાથી પરિણામ
 એ આવ્યું કે એ ઉઘાનથી કેટલેક છેટે એક વિશાલ વન
 હતું, તેની પાસે ખુદા તરકામા પ્રભુના એક શિષ્ય સિદ્ધ
 અનગાર સૂર્યના આતપ સહતા હતા, તેની પાસે એ વાના
 ગઈ એ હકીકત સાશનતા જ એ અનગારે માન્યું કે શું
 મહાવીર આમ છદ્માવસ્થામા છ માસમાં ખલાસ થઈ જશે ?
 ને એમ થાય તો લોકમા બહુ હાસ્ય થશે એટલું જ નહિ
 પણ જે મહાવીર આજ સુધી જગતમા ત્રિકાલજ્ઞાની ગણાતા
 હતા, તેમની હવે જ્ઞાની તરીકેની ખ્યાતિ ખો ? ગણાશે
 આમ વિચાર કરી હૃદયનાં દર્દને ખાલી કરતાં

જાણીમાં જઈ પ્રભુના પ્રેમની ખાતર જે જનચરે પુણ્ય દેવ
 મંડલુ દુરવમાં દુઝન કરાવુ હતુ તે કોઈ એવે જાણી કર
 તેમ ન હતુ સિદ્ધને વ્યવસ્થાથી કર્યા જાણી તરતજ અહારે
 ફેરવાઈ સિધ્ધને તેમજ મેઝવા તેઓએ સિદ્ધ જનચારે
 જનર આપી ને જાવવા હતું સિદ્ધ જનચાર પ્રભુ પછી
 આવે છે પ્રભુને તને જનર સહી, હે સિદ્ધ ! તમે મહારથો
 નહિ હું મેઝવાવળી તેઓએવાપી મોઝ નહિ હું હણ સાધ
 પદર જા ફેરવે અથામાં નિવડિયા સિદ્ધ જમરે મધ જા
 સંભળી ગુપ્તી થવા જુ જા રાત્ર મટે સાધી એમ જા
 થામ જે મહજ છે મહાગરે મ્હું કે મહે સિદ્ધ ! જા
 ઠહેલી જદર ફેરવી ગાથાવળી લહે છે ત્યાં તમે અમે
 ત્યાં તમણે માથા સારે સોજન મ્હું છે તે તમે નહિ જોઈ
 જ્યુ મધ કાલે જે સોજન મ્હું છે તે તથા થાવળી ને તે
 તમેને આપી. " સિદ્ધ મ્હુર હસી થાવળ રેલીને ત્યાં તે
 આવે છે તેમણે પ્રભુના કહેવા પ્રમણે ત્યાં મ્હુ ત્યારે તે
 સોજ તે સોજન બેઠુ હતુ તેમજ જ્યા પ્રેમનો ને કમી
 જાદરથી સિદ્ધ જનચારના પાવમાં પ્રવિશાવતુ સિદ્ધ જનચારે
 તે શુદ્ધ સોજન પ્રભુના હસ્ત સપુરમાં અપ્પું પ્રભુ તે
 સોજન જાદરવણે આકાશી જવા સરીખાં સોજન જર્લ
 જે રોમ મહા દુઝનફા કનો તે તરત જાવ થામે છે જાદર
 જવા જેમ પાણી પડે ને સુન્ત થાવ, તેમ રાત્ર સર્વ થાવ
 થાવ, ઠસીર હતુ તેણું આધિજમલ મ્હુ જામ સરી તરત
 પ્રકુટિત હતુ જાણી થાવ સાખી જા સવ ને જાદર
 મ્હુ ને મ્હુજોથી જામ જાવે યોગ સુણે થાવ છે, ને

હર્ષ પામે છે ?

વસ્તુ એ છે કે સપૂર્ણ જ્ઞાનીઓ કે અર્હન્તોને આવી અશાતા ક્યારે પણ થતી નથી, છતાં અશાતા થઈ આવી તે એક મહદાશ્ચર્ય જાણાય છે

શ્રી મહાવીરે ઇન્દ્રભૂતિ આદિ ગણધરોને સર્વ સાધુઓની સુપ્રત કરી હતી તેમ સર્વ સાધ્વીઓ ચઢનાર્યા પ્રવર્તિનીને સોંપ્યા હતા સર્વના સુખ્ય નિયામક પ્રભુ મહાવીર હતા. તેઓ સર્વ પોતપોતાના ઉપરિની આજ્ઞા નીચે બરાબર ચાલતા હતા સાધુઓ ચોદ હજાર ને સાધ્વીઓ છત્રીશ હજાર હતા. છતાં તેમાના એક પણ પોતાની ઇચ્છાવશ ચાલતા હોય તેમ નહોતું તેઓ સર્વ એટલા બધા વિનયી, તપ્ત ને સંનમ્ય હતા, કે તેઓ ક્યારે પણ પોતાના ઉપરિ પ્રત્યે અવિવેક-ભર્યું વર્તન કરતા નહિ છતાં મહાવીર તેઓની ઉપર પૂરતી સલાહ રાખતા ને કહેતા કે બરેબર નિર્થન્ય નિર્થન્યીઓએ પોતાની ઇચ્છાવશ નહિ ચાલવું જોઈએ તેઓએ ગમે તે ભોગે પોતાને અભિપ્રાય (છદ) રોકવો જોઈએ વળી તેઓશ્રી કહેતા કે આ સસાર સમોહ રૂપ છે તેમાથી તેમણે બચી જવા અપ્રમત્ત-વસ્થાપણે રહેવું, પણ મુઝાવું

૧ આ રચણે એટલું બધું જોઈએ કે જોશાલકે શ્રી મહાવીર સાથે ઝગડો કર્યો અને મહાવીરને રોગ થયો તેની વચ્ચે ૭ માસનું અતર કે તેજેલેસ્યા મૂળી તેથી રોગ થયો એમ જાણાતું નથી, કારણ કે જ્યારે લેખ્યા મૂળી હતી, ત્યારે મહાવીર સદામત ગ્લા છે, ને ત્યાર પછી વિદ્વાઝ કર્યો કે, ને કેટલાક વખતને અતરે મેદિક આમે પ્રમુ પવાર્યા કે રોગ ૭ માસ ગ્લો તેમ પણ નથી, પણ કેટલાક દિવસ રહ્યો હોય એમ જાણાય છે

[illegible]

શ્રી મહાવીરનો નિર્વાણ.—શ્રી મહાવીર મગધમાં
રોડીમાં અનેક સ્થલે રજા ને લેખેને નિર્વાણ પ્રાપ્ત થતા
જતાં મગધાવાનજીમાં આવે છે. લોક સમૂહ ને અતિથિ
સંબંધે જનમ પરી કર્યા છે કે હવે મહાવીરનો નિર્વાણ સમય
આવી પહોંચ્યો છે એ એ સરીસપારી છે તેઓ મધ્યને
આશુભ્યકર્મ પૂર્ણ કર્યાજનુ પડે તેમાં કંઈ કામ નથી રહેતું

હોય કે દેવેન્દ્ર હોય, પણ સૌ પ્રયાણ માર્ગમા બેઠા છે. પણ મહાવીરને સૌની જેમ જવાનું ન હતું સૌ જાય છે, પણ પાછા ધાય છે, તેમ મહાવીરને હવે પાછા થવાનું કે જન્મ લેવાનું નહિ હતું તે તો હવે મુક્તાત્મા થયા હતા, ને મુક્તાત્માની પક્ષિત્તમા જવાના હતા ત્યારે તેમણે મોહનીય કર્મનો ક્ષય કર્યો, ત્યારે જ મુક્તાત્મા, સ્વપૂર્ણ સુખાત્મા, સહજાત્મા, તેઓ થયા હતા મોહ, કલેશ, ખાન્તિ કે દુષ્ણના સર્વ દાન્દો એ અખૂટ વીર્યાશ્રિમા પ્રલય પામ્યા હતા, ત્યારે જ તેઓ મોક્ષે ગયા હોત, પણ આયુષ્ય કર્મ હોય, ત્યાં સુધી શરીર સળધ-બધ છૂટી શકતો નથી. મુક્તાત્મા છત્તં શરીરમા હોય ત્યાં સુધી આયુષ્ય કર્મ ને તેને લીધે શરીર બધ તેમણે સહવો જ રહ્યો આયુષ્ય કર્મ હતું તે સ્વપૂર્ણ મુક્તાત્મા થઈ શકે છે એટલે પ્રભુને શરીર છૂટવાનો કે આયુષ્ય કર્મનો બંધ પૂર્ણ થવાનો સમય નજીક આવી ગયો છે, એ વાર્તા પ્રસરી ગઈ છે

હસ્તિપાદ રાજાનું આમ ત્રણ — હસ્તિપાળ રાજા ને ત્યાના અગ્રણીઓ પ્રભુને વિનવે છે કે હે પ્રભો ! આપને આ છેલ્લું આતુર્માસ છે, તો આપ હવે આ નગરમા રહી જાઓ અહીંથી આગળ જવાની મરજી ન કરો બ્યાં જશે ત્યાં આપને આવતા વર્ષાકાલનો વખત ગાળવો પડશે, ને આપની ચાહના કયા સ્થલે નહિ હોય ? આપ સાક્ષાત્ દેહધારી છતાં પરમેશ્વર છે. આ વિશ્વમાં સૌથી બિઆમાં બિચી ને છેલ્લામા છેલ્લી ચાહના હોય તો પરમેશ્વરને ઝોળખવા ને તેમની સેવા કરવી એ હોય છે ત્યારે તે પદ્મજ્યોત્સ્ના

આપ પોતે જ અમણ અમણમાં આજે પધાર્યા છે. હવે
કેંદો કે અમો કુવ આપણીને કેમ જવા હજારે ? મને !
અમો તો નહિ જ જવા હજારે.

મનુ મહાપોરે પોતાનો જાતિય સમય ત્યાં ગામમાં
પાયાં અને તેઓ ત્યાં રહ્યા. મનુ જે પ્રિયને હજી થી યાવ ત્યાં
ઈન્દ્રિય, મુખમાં ગ્રહધર, પગેરે અનેક સિંચ મનુની સેવા
રહ્યા હતા. મનુની સેવા અતુરિય સુવ સુવા હજી રહ્યા
હી રહ્યા હતા. હરિપતાલ રાખને ત્યાં અનેક સમયો રહ્યા
રહ્યા હતા, તે સોને મનુ હજીર અતુર સાર જવાઈ સો
હતા. તેમજોમોનાં અતુરિય કુરો મનુના સમયસુવ
આવ્યાં હતાં. સોને મનુની હજીવી લેવાનો અતુર હજી
હમેશાં અતુરિયસર તથા તેમજોમો મનુના હજીર
હજીરી આવ્યાં.

મનુએ મનુ આજે છે. ને હિરણ્ય ત્યાં ત્યારે હોમ
જહને કર્યા ત્યારે હોર્સે હોર્સે અતુર પડી કે હવે અતુર
સે હિરણ્ય કે હોર્સે હોર્સે અને સમયોની અતુર
જાતી સરહાની ઈન્દ્રિય, મુખમાં, આજે સાપુર. અતુરિય
સુવ, તેમજોમો. મનુનો હજીરે સમયસારાઈ હીન સત હજી
મનુની રાખી જ્યાંની મુલકપાસાની એવ સિંચાઈ એવ
મનુર મુખી અતુર પડી ને હોર્સે મનુર મુખીએ એવો
જાતોને એવ હી સમય તેમજો. ને હોર્સે મનુએ હોર્સે
એવે હોર્સે મુખનો હોર્સે સારી સાર છે તે નિ
હજીતો ને સિંચા-તો સમયનો, ને જાત જાત એવે હોર્સે
સિંચામનુ આજે, તેમ જાતોના સારી સિંચામનુ. અતુરિય
જહને આપી મનુએ મોન પામુ.

પ્રકરણ સાતમું

ભગવતની છેલ્લી દેશના, પાંચમા છઠ્ઠા આરાના ભાવ
અપાપાનગરીમા દેવતાઓએ સમોસરણ પ્રભુને
દેશના દેવા માટે રચ્યુ પ્રભુ પોતાના આયુષ્યનો અત ન્તણી
તેમા છેલ્લી દેશના આપવાને બેઠા પ્રભુને સમોસર્યા જાણી
અપાપાપુરીનો રાજા હસ્તિપાળ ત્યા આવ્યો, અને પ્રભુને
નમી દેશના સાલજવા માટે બેઠો દેવતાઓ પણ સાલજવાની
ઈચ્છાએ ત્યા આવ્યા તે સમયે ઈદ્ર આવી નમસ્કાર કરીને
આ પ્રમાણે પ્રભુની સ્તુતિ કરી

“પ્રભુ ! ધર્માધર્મ એટલે પુણ્યપાપ વિના શરીરની
પ્રાપ્તિ હોતી નથી, શરીરવિના સુખ હોતું નથી, અને સુખ-
વિના વાચકત્વ હોતું નથી, તેથી અન્ય ઇશ્વરાદિક દેવ બીજાને
શિક્ષા આપનારા શી રીતે યર્થ શકશે ? વળી દેહ વિનાના
ઇશ્વરની આ જગત્ રચવામાં પ્રવૃત્તિજ ઘટતી નથી તેમજ
સ્વતત્રપણથી કે બીજાની આજ્ઞાથી તેમને જગત્ રચવાની
પ્રવૃત્તિમા કાંઈ પણ પ્રયોજન નથી હવે જો તે ઇશ્વર કીડાને
માટે આ જગત્ સર્જવા પ્રવર્તે તો તે બાળકની જેમ રાગ-
વાન્ ઠરે અને જો કૃપાવડે સર્જે તો સૌને સુખી સર્જવા
જોઈએ હે નાથ ! હુ બ, દરિદ્રતા અને દુષ્ટ યોનિમા જન્મ
ઇત્યાદિ કલેશે કરીને વ્યાકુળ જોવા લોકોને સર્જવાથી તે
કૃપાળુ ઇશ્વરની કૃપાળુતા ક્યા રહી ? હવે જો તે ઇશ્વર
કર્મની અપેક્ષા ધરાવીને સુખી કે દુખી કરે છે એમ હોય
તો તો તે પણ અમારી સરખો સ્વતત્ર નથી જોનાર નથી

કાને એ જા કમલમાં કમળી સૌથી જિવિત્વા છે તે
જા એવા વિશ્વના નામ પ્રદાનના ન્યુસક પ્રધાર એ
કાળ છે ૧"

આ પ્રમાણે સ્તુતિ કરીને ઈશ્વરિયમ પામ્યા એટલે
આપણાપુત્રીના વાળ હસ્તિયાએ નીચે પ્રમાણે સ્તુતિ કરી—

હે તારા ! તમે પછી, પણ કે સિકાદિ પાકન જા
એમને। તેક બેઠેલાં હોય એવા નથી, તેમજ તમારું ને,
સુખ અને આત્મી વિચારને સિવાય આત્મી પણ નથી
તમે ત્રિમુખ, પદ્મજ અને અન્યાદિ સર્વોપે કુલ અર્થ
વળા નથી, તેમજ સીના અનેકર અનુ આદિ મન દેવ
વરણ એવા પણ તમે નથી નથી વિહંગીય આત્મજો
કરીને સિદ્ધ અનેને એમણે અપ્રમાણ કરી દીધા છે તે
પણ તમે નથી, તેમજ એવા અને પ્રમાણને કરીને એવે ન
અમને વિહંગીય કરેલા છે તેવા પણ તમે નથી નથી
અત્યંતી રૂચિ, સિદ્ધિ અને અન્ય-એ અર્થમાં આત્મજ
તમે નથી, તેમજ તુલ્ય, કાલ્ય ને આત્મજી ઉપર એવે
રૂચિ તમારી સિદ્ધિ નથી અપ્રમાણે હોવાથી જોઈએ
તમારી દેવજો પ્રતિષ્ઠા સી રીતે કરી ? આત્મજે તમે તે
સર્વે દેવ કરવાં કર્યા નિષ્કામ છે। હે તારા ! અન્યા પ્ર
કની શામે પાંચા, તુલને આત્મજી તમારે તે તે કુલિયજ
છે, પણ શામે પૂરે તમારે એમ અને તે કરી કુલિય
મુખી સમજ ?

આ જમવ જુડુ કોપ, ઘેલ અને જમવડે જાણેલ છે
અને તમે તેથી નિવૃત્ત થી પરતુ કે પ્રભુ । જેવડા જોઈ
તમે ડેલવ કુદિજાગીને જાણ થઈ ઘાટા થઈ

અર્થાત્ તીક્ષ્ણ બુદ્ધિવાળાઓજ આપને દેવપણે ઓળખી શકે છે ”

આ પ્રમાણે સ્તુતિ કરીને હસ્તિપાળ રાજા વિરામ પામ્યો. એટલે ચરમ તીર્થઠરે નીચે પ્રમાણે ચરમ દેશના આપી.—

“ આ જગતમા ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ-એ ચાર પુરુષાર્થ છે, તેમાં કામ ને અર્થ તો પ્રાણીઓને નામ-થીજ અર્થરૂપ છે, પરમાર્થ અનર્થરૂપ છે ચાર પુરુષાર્થમા ખરી રીતે અર્થ રૂપ તો એક મોક્ષ છે, અને તેનું કારણ ધર્મ છે તે ધર્મ સયમ વગેરે દશ પ્રકારનો છે અને સ સાર સામરથી તારનારો છે અનંત દુઃખરૂપ સ સાર છે અને અનંત સુખરૂપ મોક્ષ છે, જેથી સ સારના ત્યાગનો અને મોક્ષની પ્રાપ્તિનો હેતુ ધર્મ વિના બીજો કોઈ નથી પાગળો માણસ પણ વાહનના આશ્રયથી દૂર જઈ શકે છે, તેમ ધનકર્મી હોય છતાં પણ ધર્મનો આશ્રય કરવાથી તે મોક્ષે જાય છે.”

આ પ્રમાણે દેશના આપીને પ્રભુ વિરામ પામ્યા, એટલે હસ્તિપાળ રાજાએ પ્રભુને નમીને કહ્યું કે—હે સ્વામી ! મેં આજે સ્વપ્નામા અનુક્રમે હાથી, કપિ, ક્ષીરવાળુ વૃક્ષ, કાક-પક્ષી, સિંહ, કમળ, બીજ, અને કુલ એ આઠ વાના જોયાં છે તો તેનું ફળ શું થશે તે કહો ભગવન્ ! એવું સ્વપ્ન જોવાથી મને ભય લાગે છે આ પ્રમાણે હસ્તિપાળે પૂછ્યું, એટલે પ્રભુ બોલ્યા—“ હે રાજન્ ! સાંભળ

હવેથી ક્ષણિક સમૃદ્ધિના સુખમા લુપ્ત થયેલા શાવકો વિવેકની જડતાથી હાથી જેવા છતાં ઘરમા પડ્યા રહેશે, મહાદુ.બી સ્થિતિ અથવા પરચક્રનો ભય હવેના પ્રભુને મોક્ષ

તેમ પ્રાય પોતાના ગચ્છમા રહેશે નહીં તેથી બીજા ગચ્છના સૂરિઓ કે જેઓ વચના કરવા તત્પર અને મૃગતૃષ્ણિકા જેવા મિધ્યાભાવ દેખાડનારા હશે તેઓની આથે જડાશયથી ચાલશે ' જોમની આથે ગમન કરવું યુક્ત નથી ' જોમ ઉપ-દેશ કરનારાને તેઓ સામા યઈને ઉલટા ફરશે-આ પ્રમાણે કાકપક્ષીના સ્વપ્નનું ફળ છે

શ્રી જિનમત કે જે સિહ જેવો છે તે જાતિ સ્મરણુ વળેરથી રહિત એવો ધર્મજ્ઞ રહિત એવા આ ભારતરૂપી વનમા જોવામાં આવશે તેને પરતીર્થીરૂપી તિર્યંચો તો પરા-ભવ કરી શકશે નહીં, પરંતુ સિહના કલેવરમાં જેમ ટીકા પડે અને તે ઉપદ્રવ કરે તેમ લિંગીઓ કે જે કૃમિની જેમ પોતામાથીજ ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ ઉપદ્રવ કરશે અને શાસ-નની હેલણા કરાવશે આ પ્રમાણે સિહના સ્વપ્નનું ફળ છે

કમળાકરમા જેમ કમળો સુગંધી થાય તેમ ઉત્તમ કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલા સર્વ પ્રાણીઓ ધાર્મિક થવા જોઈએ પણ હવે પછી તેમ નહીં થાય ધર્મપરાયણ થઈને પણ પાછા તેઓ કુસંગથી બ્રષ્ટ થશે, અને ઉકરડામા કમળ ઉગ-વાની જેમ કુદેશ અને કુકુળમાં ઉત્પન્ન થયેલા ઠોઈ ઠોઈ પ્રાણીઓ ધર્મી થશે, તથાપિ તેઓ હીન જાતિના હોવાથી અનુપાદેય થશે આ પ્રમાણે કમળના સ્વપ્નનું ફળ છે

જેમ ફળપ્રાપ્તિને માટે બીજા બિપર ભૂમિમાં વાવે, તેમ કુપાત્રમા સુપાત્ર બુદ્ધિથી અકદમ્ય વસ્તુઓ વાવશે.

ક્ષમાદિ ગુણરૂપ કમળોથી અલિપ્ત, અને 'સુચરિત્રરૂપ જળથી પૂરિત એવા... પ્રાણેલા પ્રભાતી...

કેઈકા સ્થાનો અને તે પણ બહુ થોડા દેખાશે, અને મહિન
કાળની એવા કિમિદ બાજાર અને વ્યવસ્થા કિચોરો
જ્યાં ત્યાં થવા લેવામાં આવશે. તેથી ખરેખર બાજારો આ
દિશાની સાથે કાઢાઈ જશે, અને તેઓ અને હોટેલો કાળ
જવાશે. ગીતરો અને કિચોરો નગરોમાં થોડા થવાથી એક
સમય પણ થશે. થશે હશે તેમ જાણવામાં આવશે. એવા
આવશે તે ઉપર એક કાળ છે તે જાણવામાં—

પૃથ્વીપૃષ્ઠમાં પૃથ્વી નામી સમય હશે, તેને સુષુપ્તિ
નામી સુષુપ્તિ સંપત્તિ થશે. મનો હશે. મુજબ મન નિર્મ
મન કાળ એક વખતે સુષુપ્તિ પામીને દેવલોક નામ
નિમિત્તિનામે ભવિષ્યમાં સમયે પૃથ્વી કોટરે તે નિમિત્તિ
એક મોડે છે—એક માત્ર જામી મિશ્રણિ થશે, તેના બળ
એ જાન કરશે, તે સર્વ મહિન (થોડા) થઈ જશે. જામી
કોટરે કામે જામી બોલાવવા મિશ્રણિ થશે, તેના બળ
જાન કરવાથી થશે. જાન સાથે થઈ જશે. થઈને જ
પૃથ્વી સમયને કાળે કોટરે સમયે પૃથ્વી વચ્ચેને થોડાને
તમને સમય કરવાની જાણ કરી. એક થોડાને તેમ કરી
જામી નિમિત્તિને કોટરે કિચોરો મિશ્રણિ થશે. તેના બળ
તે તે પૃથ્વી પીધું નથી પણ કોટરે મન બળ થોડાને
સમય કરશે. જાન પૃથ્વી મન માત્ર જાન અને થઈને ત્યાં
જાન પૃથ્વી નથી કોટરે તે કિચોરો જાન સાથે થઈને
કોટરે નવા વચ્ચેના બળે જાન કરી. તેના જાન કરવા
તેઓ જાન થઈને નામના થાવા, હોટલો થાવા, એક
તેમ મોડા થાવા, થાવા થાવા, અને રહેવાને બોલે

પ્રકારની ચેષ્ટા કરવા લાગ્યા માત્ર રાજા અને મંત્રી બેઠા
સારા રહ્યા પછી બીજા સામત વગેરેએ રાજા અને મંત્રીને
પોતાનાથી વિપરીત પ્રવૃત્તિવાળા બેઠા નિશ્ચય કર્યો કે, જરૂર
આ રાજા અને મંત્રી બંને ઘેલા થઈ ગયા જણાય છે, કાર-
ણકે તેઓ આપણાથી વિલક્ષણ આચારવાળા છે, તેથી તેમને
તેમના સ્થાનથી દૂર કરી બીજા રાજા અને મંત્રીને આપણે
સ્થાપિત કરીએ તેમનો આ વિચાર મંત્રીના બહુવાર્મા આવ્યો
તેણે રાજાને જણાવ્યો એટલે રાજાએ મંત્રીને પૂછ્યું કે-આ
પણે હવે તેમનાથી આત્મરક્ષા શી ગીતે કરશો ? કેમકે જન-
વૃદ્ધ રાજા સમાન છે મંત્રી બોલ્યો કે-હો દેવ ! આપણે પણ
તેમની સાથે ઘેલા થઈને તેમની જેમ વર્તવું તે સિવાય
બીજા કોઈ ઉપાય આ સમયે યોગ્ય નથી પછી રાજા અને
મંત્રી કૃત્રિમ ઘેલા થઈ તેઓની મધ્યમા રહેવા લાગ્યા અને
પોતાની સંપત્તિ ભોગવવા લાગ્યા બ્યારે પાછો શુભ સમય
આવ્યો અને શુભ વૃષ્ટિ થઈ ત્યારે તે નવીન વૃષ્ટિના જળનું
પાન કરવાથી સર્વે મૂળ પ્રકૃતિવાળા (સ્વસ્થ) થયા. આ
પ્રમાણે દ્વિપમા કાળમા ગીતાર્થ સુનિઓ પણ વેશધારીઓની
સાથે તેમના જેવા થઈને રહેશે, પરંતુ ભવિષ્યમા પોતાના
સમયની ઈચ્છા રાખ્યા કરશે ” આ પ્રમાણે પોતાના સ્વપ્નોનું
કૃષ્ણ સાલગીને મહાશય હસ્તિપાળ રાજા મોક્ષે ગયા.

પછી શ્રી વીરપ્રભુએ ગૌતમને કહ્યું, “ તીર્થ કરતા સમ-
યમા આ ભરતક્ષેત્ર આમ, ખાણ અને નગરોથી આકુળ અને
ધન ધાન્ય વગેરે સમૃદ્ધિથી ભરેલ સ્વર્ગપુરી જેવું હોય છે
અને ગામો શહેરો ”

રાજ્ય એવા, રાજ્યોના કુબેર લાકડાંની એવા, ગામડાંએ બંદ
 એવા, પિતાઓ દેવ એવા, સાસુઓ માતા એવી અને સસ-
 રાઓ પિતા એવા હોય છે. હોદ્દા કલ્પ તથા શોભાઈ બંધ,
 ધર્માધર્મના બાધ, ચિંતીવ, શુદ્ધદેવના પૂજક અને સિદ્ધાંતી
 સીમા સદુષ્ટ હોય ॥ જ્યાં તેવા શોભાઈ વિચરે, ત્યાં
 અને કુલવાનપણ હોય છે પરચક, ઇતિ અને વેાર હોયોને
 જાણ હોતો નથી, તેમજ નવો કર નાખતો નથી. તેવા સજ-
 વર્મા જલક વની સજિવને નથી જાણતા તેમજ વિચરે
 વૃત્તિવાળા કુટીબીઓની મુનિ જાણીને ઉપચાર કરે
 જાણ છે અને હા જાણેથી પણ જ્યાં છે

ત્યારજની કુજમા કાળમાં મિટરી જુવમા જાણમાં કરી
 હોઈને જાણથી વેાર પામીથી ધર્મજુદિવાળા, અને વાક ચિંતી
 હોયજીમિની જેમ જાણવા રહિત થઈ. જેમ જેમ જાણવા જાણ
 જોઈ તેમ તેમ હોઈને વિચરે કુટીબીઓને મારિત મેલી
 છુદિવાળા અને જાણવાથી રહિત થઈ તેમજ ગાળા
 રમવાન જેમ, સહેરા પ્રેતહોઈ જેમ, કુદનીચા જાણ જેમ
 અને જાણને જાણક જેમ થઈ. રાજ્યોના કુબેર મુનિ
 પિતાના સેવકોને નિમક થઈ અને સેવકો પિતાના સજ-
 નોને કુદરી જેમ માલસજ જાણ પ્રવર્તી જે જાણી થઈ
 તે મધ્યમાં જાણી અને જે મધ્યમાં થઈ તે જાણી જાણી
 જેમ જેવ વાજવાળા વજાળોની જેમ જાણ દેશી જાણ-
 માળ થઈ થઈ. વેાર વેારથી, રાજ્યોના જાણી અને જાણ

x નાનાં જાણવાની મિદ્યા જાણવાં જાણ તેમજ તેમજની મિદ્યા
 જાણ જાણ તે જાણવા નાણ દેવવાર છે

કરાચેલાની જેવા અધિજારીઓ લાયક લઈને સર્વ પ્રબળને પીઠા
 કરશે લોકો સ્વાર્થમાંજ તત્પર, પરાર્થવિમુખ અને સત્ય,
 લજ્જા તથા દાક્ષિણ્યથી રહિત તેમજ સ્વજનોનાજ વિરોધી
 થશે શિષ્યો ગુરુની આરાધના કરશે નહીં, ગુરુઓ પણ શિષ્ય-
 ભાવ રાખશે નહીં, અને તેમને ઉપદેશાદિવડે શ્રુતજ્ઞાન આપશે
 નહીં. અનુક્રમે ગુરુકુળમાં વાસ કરવો બધ પડશે ધર્મમાં
 મદબુદ્ધિ થશે અને પૃથ્વી ઘણા પ્રાણીઓથી આકુળબ્યાકુળ
 થશે દેવતાઓ પ્રત્યક્ષ થશે નહીં, પુત્રો પિતાની અવગ્ના
 કરશે, વહુઓ સુપિંણી જેગી થશે અને સાસુઓ દાળરાત્રિ
 જેવી જણાશે કુડીન સ્ત્રીઓ પણ લજ્જા છોડીને દૃષ્ટિના
 વિગરથી, હાસ્યથી, આલાપથી અથવા બીજા પ્રકારના વિલા-
 સોથી વેશ્યાને અનુમરશે શ્રાવક અને શ્રાવિકાપણાની હાનિ
 થશે, ચતુર્વિધ ધર્મનો ક્ષય થશે અને માધુ સાધ્વીને પર્વ
 દિવસે કે સ્વપ્ને પણ નિમત્રણ નહીં થાય ખોટા તોલ તથા
 ખોટા માન ચાલશે, ધર્મમાં પણ શકતા થશે અને સત્પુરુષો
 દુષ્ટો ને દુર્જનો સુખી થશે. મણિ, મત્ર, ઔષધિ, વત્ર,
 વિજ્ઞાન, ધન, આયુષ્ય, કળ, પુષ્પ, રસ, રૂપ, શરીરની જિઆઈ,
 ધર્મ અને બીજા શુભ ભાવોની પાચમા આરામા દિનપ્રવિદિન
 હાનિ થશે. અને તે પછી છઠ્ઠા આરામાં તો અધિક હાનિ
 થશે એ પ્રમાણે પુણ્યના ક્ષયનાળો કાળ પ્રસરતા જેની
 બુદ્ધિ ધર્મમાં રહેશે તેનું છવિત સફળ ગણાશે આ ભરત-
 ક્ષેત્રમાં દુષ્પ્રમદાળમાં છેલ્લા દુ પ્રસહ નામે આચાર્ય, દ્રશ્યશ્રી
 નામે સાધ્વી, નાયળ નામે શ્રાવક, સત્યશ્રી નામે શ્રાવિકા,
 વિમળવાહન નામે રાજા અને સુમુખ નામે મત્રી થશે બ્ર-
 હ્માથ પ્રમાણ શરીર થશે, વીસ વર્ષનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય થશે,

જને ઉદ્ધૃષ્ટ જુનો તપ બની યકશે. હયૈઃ પ્રહિન્ના વેણ
તે ચોદ પૂરંધારી ગણશે.

જ્યારે દુષ્ક્રમકાળ અતીત થશે ત્યારે સત્કાર નામક
નમ્રાગ્રાં સંજીવિ નામકા સાતમા પુનઃકર રાખતી રહે
સદા રેણીનો પ્રહિન્ના યેજિન્ના હવે પુનઃજીવે ઉત્પન્ન થશે
અપ્રાપ્ત અને યરીર રમેશી ખાસ સરણા તે પદ્મનાભ
નામે જહેલા લીર્ષી કર થશે ત્યારપછી પૂર્વની જેમ પ્રતિષ્ઠા
ખપણે ત્રેણીસ લીક થશે યરીર, બાકુ, જતર રમેશી પૂર્વ
સમ્પન્ન અનુકરે ઉત્પન્ન થશે અધિકનો હવે પદ્મનાભ નામે
જહેલા લીર્ષી કર થશે કુપાર્થનો હવે સુરુદેવ નામે
ગીલ લીર્ષી કર થશે પેદિલનો હવે સુપાસ નામે
ગીલ લીર્ષી કર થશે હમ્બુનો હવે સ્વચ્છ પ્રભુ નામે રાજ
લીર્ષી કર થશે મર્તિંક યેજિન્ના હવે સર્વજનુભૂતિ નામે સંકલ
લીર્ષી કર થશે સખ ભાષકનો હવે રેવણુત નામે જા લીર્ષી
કર થશે નહોનો હવે હીરન નામે સાતમા લીર્ષી કર થશે
મુનહોનો હવે પેદાળ નામે આઠમા લીર્ષી કર થશે રેમ્લીનો
હવે પેદિક્ક નામે નવમા લીર્ષી કર થશે રેવલીનો હવે
સાતકીર્તિ નામે દસમા લીર્ષી કર થશે સત્તરિન્નિ હવે યુગલ
નામે અગિજરમા લીર્ષી કર થશે કૃષ્ણ ચમુદેનનો હવે અમમ
નામે બારમા લીર્ષી કર થશે ખલેનનો હવે અકંપાચ નામે
તેરમા લીક કર થશે પેદિલીનો હવે નિ પુણક નામે
ચોરમા લીર્ષી કર થશે સુદધાનો હવે નિર્મમ નામે ૧૪
મા લીર્ષી કર થશે રેવલીનો હવે વિષ્ણુમ નામે સોળમા
લીર્ષી કર થશે અગ્નીનો હવે સમાધિ નામે સત્તરમા

તીર્થ કર થશે ગાર્ગહુનો છવ સંવર નામે અઢારમા તીર્થ -
 કર થશે ઢપાયનનો છવ યશોધર નામે ઓગણીશમા
 તીર્થ કર થશે ઠર્જનો છવ વિજય નામે વીશમા તીર્થ કર
 થશે નારદનો છવ મહા નામે એકવીસમા તીર્થ કર થશે
 અંબડનો છવ દેવ નામે બાવીશમા તીર્થ કર થશે બારમા
 ચક્રવર્તીનો છવ અનતવીર્ય નામે ત્રેવીસમા તીર્થ કર થશે
 અને સ્વાનિનો છવ ભદ્રકૃત્ નામે ચોવીસમા તીર્થ કર થશે ૧

તેટલા સમયમાં દીર્ઘદ ત, ગૂઢદ ત, શુદ્ધદ ત, ત્રીચંદ્ર,
 શ્રીભૂત; શ્રીસોમ, પદ્મ, દશમ, વિમળ વાહન, અને
 અરિષ્ટ-એ બાર ચક્રવર્તીઓ થશે નદી, નંદિમિત્ર, સુંદર-
 બાહુ, મહાબાહુ, ઈતિબળ, મહાબળ, બળ, દ્વિપૃષ્ઠ અને
 ત્રિપૃષ્ઠ-એ નવ અર્ધચક્રો (વાસુદેવ) થશે જરાંત, અજિ-
 તધર્મ, સુપ્રભ, સુદર્શન, આનંદ, નદન, પદ્મ અને
 સદર્ષણ એ નવ બળરામ થશે અને તિલક, લોહજંઘ,
 વજ્રજંઘ, કેસરી, ગાલી, પ્રહલાદ, અપરાજિત, ભીમ,
 સુગ્રીવ, -એ નવ પ્રતિવાસુદેવ થશે આ પ્રમાણે ઉત્સર્પિણી
 કાળમા ત્રિષ્ટિ ચલાકા પુરુષો થશે ”

આ પ્રમાણે ઠહી રહ્યા પછી શ્રી વીરપ્રભુને મુધર્મા ગણુ
 ધરે પૂછ્યુ કે, હે સ્વામી ! કેવળજ્ઞાનરૂપી સૂર્ય ક્યારે અને
 કોના પછી ઉચ્છેદ પામશે ? પ્રભુ જોલ્યા-મારા મોક્ષ ગમન
 પછી કેટલેક કાળે જ ખૂ નામના તમારા શિષ્ય છેલ્લા કેવળી
 થશે, તેના પછી કેવળજ્ઞાન ઉચ્છેદ પામશે કેવળજ્ઞાન ઉચ્છેદ
 પામતા કોઈને મનપર્યવ જ્ઞાનપણ નહીં થાય પુલાક

૧ આ ચોવીસીમાં પૂર્વભવો છવ વગેરેમાં પાર્વતીના પ્રભા છે

હિંમત છે પરમાનંદિજ્ઞાન પણ નહિ રહે. હવે મેલી
 બને હવેયમ મેલી બને વિનાય પામશે તેજ
 આદારક સરીર ચિનહવ બને ચિરિય સવ
 પણ નહિ રહે. તમાય હિંમત જ છૂ મોડ પૂર્વ પાસે જ
 સિદ્ધિને પામશે તે જનૂન હિંમત પ્રસવ મોડ પૂર્વપાસે
 મો પામી તેના હિંમત સમ્યક્સવ પણ દ્વારદાંતીના પત-
 નામી મો તે પૂર્વમાંથી ઉદ્ધરીને હવે વૈદ્યવિક્ત સુત
 સ્વયં તેના હિંમત મોસદ સર્વ પૂર્વપાસે મો બને તેના
 હિંમત સમૂતિવિનય ને જડબાહુ પણ મોડ પૂર્વ મો
 સમૂતિવિનય । હિંમત સ્ફૂટીસદ મોડ પૂર્વમો ત્યાર પાસે
 ઉઠી ત્યાર પૂર્વ જામે પામી મો ત્યાર પાસે મહાગિરિ બને
 મુક્ત્યોથી તે જજ સ્વામી મુખી જા વીમના પ્રજાએ જ
 પૂર્વપર મો જા પ્રમાણે અસ્થિની ઉદ્ધરીને મો સીર
 પ્રભુ સમીક્ષકુર્મથી જકારનીજનમ, બને હસ્તિપાદ સમર્થ
 મુખ સમ્યક્ મયા.

તે હિંમતની રાત્રે પાતાને પાદ બંધીને પ્રભુને
 વિચારું છે, મહેલ । જોતખને સ્નેહ માટે ઉપર જલવત છે
 બને તેજ તેખને કેળવણીની ઉપરિચિત્તા જલવત રે છે તેથી
 તે સ્નેહને મારે છે નાજવે બેઠાં જાનું વિચારી તેમથી
 જોતખને મુ-જોતખ । જાદિથી નહિજા જીવ જાતમં દેવ
 સર્મા નામી જાદાજ છે, તે તમારાથી પ્રતિષ્ઠા પામી પામે
 તમે ત્યાં જામિ. તે જામિ જાવની જાદા' જોખ મો
 જોતખ સીર પ્રભુને નમીને વધતજ ત્યાં મયા બને પ્રભુ
 જલવ સત્ય મુ' । જર્માત તેને પ્રતિષ્ઠા પામી જાદા

કાર્તિકી માસની અમાવસ્યાની પાછલી રાત્રે ચંદ્ર સ્વાતિ નક્ષ-
ત્રમા આવતા છઠ્ઠો તપ કરેલો છે એવા શ્રી વીર પ્રભુએ
પચાવન અધ્યયન પુણ્ય ફળ વિપાક સળધી અને પચાવન
અધ્યયન પાપ ફળ વિપાક સળધી કલા પછી છત્રીશ અધ્ય-
યન અપ્રશ્ન વ્યાકળ્ણ એટલે કોઈના પૂછ્યા વિના કહી છેલ્લું
પ્રધાન નારો અધ્યયન કહેવા લાગ્યા તે સમયે આસન
કપથી પ્રભુનો મોક્ષ સમય જાણી સર્વ સુર ને અસુરના ઈદ્રા
પગ્વાર સહિત ત્યા આવ્યા પછી જેના નેત્રમા અશ્રુ આવે-
લા છે એવા ચક્રેદ્રે પ્રભુને પ્રણામ કરી અજ્ઞતિ જોડીને સંબ્ર-
મવડે આ પ્રમાણે કહ્યું કે— ‘હે નાથ ! તમારા ગર્ભ, જન્મ,
દીક્ષા અને કેવળજ્ઞાનમા હસ્તોત્તરા નક્ષત્ર હતું, તેમ આ
વખતે તેમા ભસ્મક ગ્રહ સંક્રાંત થવાનો છે તમારા જન્મ
નક્ષત્રમા સંક્રમેલો તે ગ્રહ બેહજાર વર્ષ સુધી તમારા સત્તાન
(સાધુ સાધ્વી) ને બાધા ઉત્પન્ન કરશે માટે તે ભસ્મકગ્રહ
આપના જન્મ નક્ષત્રે સંક્રમે ત્યા સુધી આપ રાહ જુઓ, કે
જેથી તમારી દૃષ્ટિએ સંક્રમણ થાય તો તમારા પ્રભાવથી તે
નિષ્ફળ થઈ જાય જે બીજાઓ પણ તમને હૃદયમાં ધારણ
કરે છે, તેઓના કુસ્વપ્ન, અપશુકન અને કુગ્રહ પણ શ્રેષ્ઠ-
પણાને પામી જાય છે તો હે સ્વામી ! જ્યાં તમે સાક્ષાત્
રહ્યા હો ત્યા તો વાતજ શી કરવી ? માટે પ્રસન્ન થઈને ક્ષણ-
વાર ટકો કે જેથી તે દુગ્રહનો ઉપશમ થઈ જાય ” પ્રભુ
બોલ્યા—હે ચક્રેદ્ર ! આયુષ્યને વધારવાને કોઈ પણ સમર્થ
નથી, તે તું જાણે છે તે છતાં તીર્થના પ્રેમથી મોહિત થઈને
આમ કેમ બોલે છે ? આગામી દુષ્કાળની પ્રવૃત્તિથીજ
તીર્થને બાધા થવાની છે તેમા ભવિતવ્યતાને અનુસરીને આ

અર્થે શ્રી યોગેશ્વરજીપર દેખાઈ જાણ્યુંને પ્રતિષેધ
 જમાઈને પાછા ફર્યા, એટલે માર્ગમાં દેખાવાનો જે સર્વથી
 પ્રભુના નિર્વાણના અગર સાંભળ્યા તે હાથથી તે વિચાર
 વિચારના કાળમાં કે "એક વિચારમાં નિર્વાણ હતું તે શ્રી
 ભરે? પ્રભુ! અને ત્યાં પાટે દૂર થયાઓ? ભરે જગત્પતિ!
 મેં જાણ્યા કાલ કુખી તમારી સેવા કરી જ્યુ જગત્પતિ
 અને તમારા કર્મન થયા નહીં તેથી હું સર્વથી અલગ
 જે તે જગતે જાણી સેવામાં કાળ કલા તેમને કવ્ય કે
 ભરે યોગેશ્વર! તું જાણે જગત્પતિ હું ત્યાં જગત્પતિ
 અર્થે કવિન હું કે જેથી પ્રભુનું નિર્વાણ સાંભળીને જ
 ત્યાં દુઃખના સંકેતે કાલ માર્ગ કેમ જવા નહીં? અર્થે કે
 પ્રભુ! હું જગત્પતિ કુખી જાંત માર્ગથી કે જેથી જા નિર્વાણ
 અને નિર્મામ જેવા પ્રભુમાં મેં રામ અને મમતા રાખ્યાં તે
 રામ દેવ જગેરે સચાલા હેતુ કે તેને ત્યાં કલ્પ
 અર્થે જે જગત્પતિને જાણે ત્યાં કવિ હોય જાટે જે
 મમતા રહિત પ્રભુમાં મમતા રાખવાથી મારે સર્વ, કેમ
 મુનિજોને તે: મમતાજીમાં જ્યુ મમતા રાખતું મુખ નહીં"
 જા પ્રભુએ કુલ જાણ જાણ્યું કર્મ યોગેશ્વર મુનિ કવિ
 જેથીને માત્ર થયા તેથી જગત્પતિના કવિ કર્મ
 તેમને કેવલ માત્ર પ્રભુ, જાણે જાણે જા કુખી જગત્પતિ
 વિદ્યાર શ્રી, અને જગત્પતિને પ્રતિષેધ જાણી, કેવલ
 જાણે જાણે સમુદ્ધિથી પ્રભુને જેમ દેખાવાનો જે જગત્પતિ
 યોગેશ્વર મુનિ પ્રતિ રાજ્ય નગરે જાણ્યા ત્યાં એક માર્ગ
 જાણે જાણે, જાણે જાણે કવિ જાણી, જાણે મુખજાણ
 જાણે જાણે માત્ર થયા / ૩ થાકે જાણે જાણે જાણે

ગણધર સુધર્માસ્વામીએ પચ્ચમ જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરી ઘણા દાળ
પર્યંત પૃથ્વી ઉપરના દોઢોને ધર્મદેશના આપી પ્રાતે તેઓ
પણ રાજ્યગૃહ નગરે પધાર્યા અને પોતાના નિર્દોષ સધને
જખૂસ્વામીને સ્વાધીન કરી દીધા પછી સુધર્મા ગણધર પણ
તેજ નગરમા અથેપ (અપ્ટ) કર્મેને ખપાવી ચોથુ ધ્યાન
ધરતા અદ્વૈત સુખવાળા મ્યાનને પ્રાપ્ત થયા ત્યાર
પછી ચરમ કેવળી શ્રી જખૂસ્વામીએ પણ શ્રી વીર ભગવ-
તના શાસનમા અગ્રણી વર્ધને ઘણા વર્ષો સુધી ભવ્ય જનોને
ધર્મ સબધી ઉપદેશ કર્યો અને પ્રાતે મોક્ષે ગયા

મકરણ આઠમુ

આણંદિકે ખત, બોલે સુધ

મંજલિપુત્ર વિષે વધુ હકીકત.—કાવપુત્ર, મંજલિપુત્ર ને ચાવપુત્ર. આ ત્રણે સમાસીન હતા. કાવપુત્ર હતા ને ચાવપુત્ર હતા. આને તેઓનાં સાક્ષિ તરીકે સમજાવે છે પણ મંજલિપુત્ર મેલપાકના હાલના પુત્રના માટે તેનું સાક્ષિ બહાલું નથી; છતાં તેના હાલની હાલત જાણનાં પુત્રોમાંથી નીકળે છે કે જુલુપા મેલપાકના હાલના કાવપુત્ર મકાસીર સાથે મેલપાકના માટે સમજાવેલું કોણથી તેઓની હાલત સાથે તેના હાલની હાલત જાણે છે જુલુપા સાક્ષિ તેના વિષે કંઈ કંઈ સમાચાર આપે છે તેના માટે તે સાક્ષિ કહે છે કે તે આણંદિકે ખતનો સમાચાર મંજલિ (મંજલી) પુત્ર હતો તે જોઈ જાણ જાણે. હતો તેની રીતમાત્ર માટે તે પુત્રોના જુલુપા કહે છે તેની રીતમાત્ર જોઈ જાણ હતી કે તેને સમજાવેલું સમજ નહિ તે જોઈ મકાસીર સાથે કેટલોક વખત છોડે પણ તે મેલિકા કુળનો પસા જો સમજાવી કોણથી તેઓની સાથે સ્ત્રી પાસે નહિ તે કહેલું કે વપસીએ સ્ત્રી સાથે સંબંધ કરે તો તેઓને કંઈ દોષ થાતો નથી.

કુલનો માર્ગ મંજલિ હતો. પણ મેલપાક તે જુલુપા માર્ગનો જાણવાથી હતો તે જુલુપા પાસે વપસી.

૧ જેન સાક્ષિ કહેવાય તે ૩ જા ૪ આણંદિકે સંબંધ.

ઠાયુ લોજન-રાધ્યા વગરના બીજા વાપરતો, તૈયાર કરેલ
 ગમે તેવું લોજન લેતો ને સો સલોગની હા પાડતો
 આટલી હદ સુધી તેવું નીતિશૈથિલ્યયુક્ત ચારિત્ર હતું
 ગોચાલક ને તેનો સઘ નગ્ન રહેતા અને લિક્ષાન્ન લેવા
 પાત્ર નહિ ગણતા, પણ એ વાત જૈનસાહિત્યમાથી નીકળતી
 નથી બૌદ્ધ સાહિત્ય કહે છે કે તેઓ સર્વ વસ્ત્રનો ત્યાગ
 કરે છે ને લિક્ષાન્ન પોતાના હાથમાથી ખાઈ લે છે એ આજી-
 વિકમાના કેટલાક એક જ ગૃહે લિક્ષા માગે છે, ને એક મુષ્ટિ
 અન્ન સ્વીકારે છે બીજા સાત ગૃહે માગે છે, ને સાત મુષ્ટિ
 અન્ન લે છે કેટલાક એક અન્ન ઉપર ગુળદો કરે છે,
 બીજા એ અન્ન ઉપર ને કેટલાક સાત અન્ન ઉપર ગુળદો
 કરે છે કેટલાક એક વખત જમે છે, કેટલાક બે દિવસે એક
 વખત જમે છે, તો કેટલાક એક અઠવાડીએ એક વખત ને
 કેટલાક પંખવાડીએ એક વખત જમે છે આવી રીતે તે
 લોકો તેઓના પ્રતોનું પાલન કરે છે આમ સમ્યક (જૈન
 નિર્ઝન્ય) જ્યારે બુદ્ધિને ઉત્તર આપે છે, ત્યારે ૨૨ીથી
 બુદ્ધિ તેને કહે છે કે આમ કરવાથી શું તેઓનું જીવન ટકી
 શકે છે ? ત્યારે તે સમ્યક કહે છે કે બીજા વખતમા તેઓ
 પછી પુષ્કળ ને ઉત્તમ ખાનપાન કરે છે તેથી તેઓ પાછા
 સમ્યક થાય છે આ વખતે આ સમકાલીન બૌદ્ધ અને
 નિર્ઝન્ય લોકમા ગોચાલક માટે સી વિષે ગંભીર રીતે ચર્ચાનું
 સ્થાન ઘર્ષ પડ્યું હતું શ્રી મહાવીરથી જૂદા પડવાનું કારણ
 કાંઈ પણ હોય તો ગોચાલકને આજ કારણ હતું, ને તેઓ
 બન્નેની વચ્ચે કલહનું પણ કારણ આ જ હતું (પણ આ

તેમાં હો છે કે કાલાકલા પ્રજાજનને ત્યાં યોગાલાને પાડું
 જુદા રથાન જમાવવાનું કારણ પણ જાણ હતું
 મને તેમ દેખ પડ્યું યોગાલા હો છે કે વજીરોમાં સ્ત્રી
 જાણે મને તમ તત્તે તેમાં કોઈ દેખ નથી યોગાલા ને
 તેણે લોજન લેવામાં કેલ્યાણ નિવસો પામ છે તેણે તેણે
 પણ જાનનો કાલે વાવણા નથી તેમ મળી કે અંત પણ
 હોવા નથી સ્ત્રી જાણવું પામેથી તેણે કુલજાન મિત્રનું હતું
 તેમ તેને મળી જાણેલા છે પુરુષો પામેથી પણ તેણે મંત્ર
 મિત્રનું હતું કો વર્ષ પાન ને તેનો સિદ્ધાન્ત મૂલ્ય જો
 હતો પણ પાછળથી તેણે પાવાની ખજાનમંત્રી યોજના થી
 મળી હતી, ને મોજ જાણેના સિદ્ધાન્ત તેણે જુદો યોજના
 હતો તે હમિય તેણે પહેલાં સ્ત્રી મહાધોર જાણ મળી
 હતી. 'મજીએ જાણે થાય છે કે પતિ જાને છે તેમ
 તેણે મંત્રજુ નિહાલ કે દ્રુત કારણ નથી, તેમ કોઈ
 કે પાન કારણ છે તેમ પણ નથી કોઈ યોગાલા હો છે
 કે મનુષ્યમદ મંત્ર કામ જાણ નથી, હર્ષ થીને જુદા
 યોગાલા નિવસ પ્રમાણે થાય છે ને તે પુરુષ પ્રવત્તથી અપતિ
 વર્તન છે યોગાલા મદ-આલસિક મનના નામથી પણ
 પ્રવિદ છે આલસિક નામ થા ઉજાથી પણ ને
 હમિય યોગાલા મળી થાલી નથી, તેણે કામ જોમ દેખ
 કે યોગાલા કામ જાણ, યુગ દુષ્ટ, અને હમિય પ્રવ
 સિમ છે પ્રમાણે યોગાલા પુજાથી કોઈ કોઈ, ને તે તેને

ધધા થઈ પડ્યો હતો તેથી આજીવિક મતનો ચલાવનાર તે નામ પડ્યું હોય આજીવિક એટલે આજીવિકા ચલાવવી, જીવનનું ગુજરાન ચલાવવું—ને તેથી (પ્રશ્નોના ઉત્તર કહેવાથી) જીવનનો વ્યય થતો હોય તો ના કહી શકાય નહિ. ઉપરાત તે ત્રૈરાશિક મતના ચલાવનાર તરીકે પણ પ્રસિદ્ધ છે બૌદ્ધ સાહિત્યે તેને ઘણું ઉતારી પાડ્યો છે, પણ આજે આજીવિક મતનું સાહિત્ય નથી, જો હોત તો સમજી શકાત કે તેનું તે વખતે તેના સપ્રદાયમાં ને તે વખતના લોક સમાજમાં કેટલું માન હતું જૈન સાહિત્યમાં જે વસ્તુ છે તેમાં તેના સપ્રદાય વચ્ચે તેના કીર્તિ માન ઝળકી રહ્યા હોય એમ સમજાય છે ગોશાલક શ્રી મહાવીર નિર્વાણ પહેલાં સોળ વરસ વહેલો મરી ગયો છે ત્યાર પછી તેનો સપ્રદાય કેટલા વખત સુધી ચાલ્યો ને આજીવિક મતનું સાહિત્ય ક્યાં સુધી ટક્યું હતું તે હકીકત આજે અનુપલબ્ધ છે

બૌદ્ધ સાહિત્ય—હવે આપણે બૌદ્ધ સાહિત્ય વિષે વિચાર કરીએ. બૌદ્ધ સાહિત્ય બુદ્ધની હયાતીમાં બહુ બહાર નહિ આબું હોય, પણ પછી ધીમે ધીમે સારા વિદ્વાનો બૌદ્ધ સંઘમાં દાખલ થવા સાથે બૌદ્ધ સાહિત્ય વધવા પામ્યું હોય એમ બનવા સંભવ છે બુદ્ધનિર્વાણ પછી કેટલાક સંકાતો સુધી બૌદ્ધ સંઘ અને સાહિત્ય ઉપર સારી સંભાળ રાખવામાં આવી જણાય છે કેટલેક સ્થળે રાજાઓની મદદથી એ સાહિત્ય સારી સ્થિતિમાં આબું મુખ્યત્વે કરીને બુદ્ધ મધ્યમ માર્ગનો સ્વીકાર કર્યો હતો અને તે માર્ગ લોકોને વધુ અનુકૂળ આવી ગયો તેથી લોકો તેમાં મોટી સંખ્યામાં

/

જાણના. રાજ્યને પશુ કાઢી વખત પશુ કાઢતાં હતાં છુદનો
 સિદ્ધાંત કલ્પના-પર્વાવચાર હોતો. સર્વ વસ્તુ કલ્પ કલ્પ
 રૂપાન્તર પર્વામાન્તર સ્વીકારે છે એ વાદ બોદ દિખોએ તથા
 પ્રતિષ્ઠોએ ઝીઝી લીધો. ને તેના ઉપર અનેક નિસ્વીકૃત નિષ્કાર
 પ્રથા તેમજ બીજા ઉપર નિમ્ન મિલનના તૈયાર કરી નાખ્યા.
 પરિણામ એ જાણું કે તેમજ દુર વખત જાણવો. અને એનો
 સાથે વાક્યમાં કલ્પના લાગ્યા જાણવોને અને એનોને પશુ
 તેમજની સાથે દરિયામાં કરવામાં કાઢી મહેનત હોવી પડી હતી
 આ પ્રમાણે જ્યે એક બીજા ઉપર નિમ્ન મિલનના
 જાણવો પુસ્તકો રજવા મરી પડ્યા હતાં મોટી મોટી
 સુધારાં એક બીજાને વસ્તુના પિતાનો સિદ્ધાંત સ્થાપના
 અને સાધાનો ઉમેરી નાખ્યા એક બીજાને જાણના જાણના
 જાણવો. બોલો ને એનો પિતાની બધે તેમજી તૈયારી હોય
 હતાં તેનો પાસા કે કાચી સાધનાના નથી, તેથી તેમજા કો
 પિતાના પશુમાં નિહાને, સીમતો, ને રાજ્યને તેમજ પડ્યા
 એનો પશુ જાણના સાધનાને છુદી રાજના આ પ્રમાણે
 કેટલાક દેશ કુખી જાણના હતું વચ્ચે જાણના પોત
 જાણના જાણી ઉપર જાણના, ત્યારે કહે છે કે બોલોના વજર
 તેમજી ઉન્નતિની પાસામાં હોતો જાણના પિતાના રાજના
 આરે કેવળ ઉપર મોટા મોટા સ્તુતિ-પાપાવ સ્તુતો કરવી તેમજ
 છુદની જાણ તથા છુદના જાણના જાણના હતા તે વજરે
 બોલોને તેમ જાણનાને પશુ તે રાજ્યને કેટલીક જાણના
 કરી જાણી હતી જાણ એક સાદિત્ય સધિત્ય પાત્રે જ્યે
 જાણના હતું તેમજ તેમજ બીજા સાદિત્યને ખર્ચ કરી જાણના

હતો બાદ સાહિત્ય મગધ ને તેટલા પ્રદેશમાં જન્મ્યું, ખીલ્યું ને પોષાયું હતું પણ આજે એ ગૌરવ સાહિત્ય તેમ ગૌરવ સઘ આ દેશમાં હસ્તી ધગવતા નથી તેઓ ખીળ ઉપર રાજ્યોની મદદથી તેમજ ખીળ સાધનાથી 'ધસારો' કરતા, તેમ તેઓના ઉપર પણ ખીળઓ તરફથી ધસારો થયો હોય ને તેઓને તે વખતે આ દેશ મૂકી ચાલ્યા જવું પડ્યું હોય, ગમે તેમ હોય, પણ આજે આ દેશમાં નથી બૌદ્ધ સઘ કે નથી બૌદ્ધ સાહિત્ય પણ તે સાહિત્યમાના કાઈ કાઈ વિચારો, અગ્રેજી ભાષા દ્વારા આવ્યા છે તે ઉપરથી ગુજરાતી અનુવાદો થયા છે, તેમ હમણાં હમણાં પ્રો. ધર્માનંદ કોસબીના પરદેશગમન ને તે સાહિત્યના અભ્યાસથી પણ તેમના તરફથી એ સાહિત્ય ચરત્વેના વિચારો, આજે સમાજમાં પ્રસાર્યા છે

વર્ધમાનનો ત્યાગ — જ્ઞાતપુત્ર પોતાના આ બન્ને સમકાલીનોમાં ત્યાગ ને જ્ઞાન વિષે ઘણો ઊંચો દરજ્જો ભોગવતા હતા વર્ધમાનના ત્યાગ વિષે તપાસીએ તો આજે બહાર આવેલા ઇતિહાસોમાં તેમના જેવો કંડકમાં કંડક ત્યાગ રાખનાર કોઈ પણ આપણી આખ તળે નહિ આવી શકે, તેમજ તેઓના જ્ઞાન વિષે વિચારીએ તો તેવો અતીન્દ્રિય જ્ઞાની પણ જણાશે નહિ એ બન્ને માટે પ્રમાણ એ છે કે તેઓએ ઝીણામાં ઝીણા જીવેને બાંધ્યા છે, ને તેઓએ ઝીણામાં ઝીણા જીવથી મોટા જીવ સુધી અવર્ણનીય અહિંસા પાળી છે પોતાના મહાન દાખલ ધનાર નિર્જન્યીઓને તેઓએ તેમજ પાલન કરાવ્યું છે, ખાનપાન,

ચિહ્ન કે નિચાઈમાં ક્યારે પણ-મુરદેલી વળતે પણ-અર્ધ
 ચાતું પાછળ ક્યાં વર્ષમાને છૂટ લીધી હોય અથવા તેમણે
 છૂટનું કાનુ હોય તેમ તેમના આજના સાક્ષિત્વમાં પણ જણાવ
 નથી. આથી આપણે કહી શકીએ કે સર્વ અર્ધિયાનો ખજ
 દરખાસ્તો હોય તે તેમણે જ દરખાસ્તો છે. આજની જગત એટલે
 કોઈ રહેલા અર્ધિયા કે ત્યાજના પાતળને નહિ એક યોગ્ય
 એવાંજ દુરુષ કાંપે, તે પછી એ પાતળને જગત ક્યાંથી વધતી
 છે ? એટલે વર્ષમાનના નિચાઈનું અનુપાલન અત્યંત જાણની
 જગત કા ને દર વર્ષે હોય એમ જણાવ છે. વસ્તુ એ છે
 કે નાજની અંતઃક્રિયાને એમ અતિશય પ્રમાણમાં કમી થતી
 નથી, તેમ જાણીએ અનુષ્ટોને એ ત્યાજની ઝંખી થતી નથી.
 મૈત્રમ જુદે આત્મા, પાતળ, નિર્વાણ, સ્વીરે વિશે દત્તો
 કહી છે. તેમનાની કા પાતળ છે પણ અર્ધ સુધી જુદિ ને
 પણ પ્રમાણ આપે ત્યાં સુધીજ તેઓ વિશેષ કરે છે પ્રત્ય
 કથી અક્ષર કેમ છે કેવી રીતે છે તે તે જરાનર એવા
 નથી. આથી સમજાય છે કે તેઓ ઈન્દ્રિય પ્રત્યક્ષની બીજા
 પ્રમાણ જાનતા ન હોય, જાણ પાતાને અત્યંતિય રાગ
 ન હોય, જિંવા તેનું જાન માનતા ન હોય. એમ તેમ હોય,
 પણ તે મહાત્માએ આત્મા-નિર્વાણ છું છે કેવી રીતે
 છે, એ સમજી કાંઈ પણ જુલસી ક્યો જણાવે નથી.
 એક વળતે જસ મૈત્રીય પરિવારકે પૂછ્યું કે કે મૈત્રમ !
 આત્મા છે ? ત્યારે મૈત્રમ કહ્યું જ ન જાણ્યો. ત્યારે ફરીથી
 તે પરિવારકે કહ્યું કે કે મૈત્રમ ! ત્યારે મું આત્મા નથી !
 ત્યારે પણ તેઓ મૈત્રમ જણાવે એટલે તે પરિવારક થાકી
 નીકળ્યો. પછી આજનાં સિધ્ધિ જુદને કહ્યું કે તમોએ કહ્યું

કા ન આપ્યો ? બુદ્ધ કહ્યું કે હું શું ઉત્તર આપું ? કારણ
એમાંથી એક પણ કહી શકાતું નથી ? જે કહું તે આત્મવાદી
કે અનાત્મવાદીની તરફેણમાં જાય છે આમ નિર્વાણની
ઈછા છતાં ને તેઓને જ્ઞાન થયા છતાં પણ તેઓએ કાંઈ
કહ્યું જણાતું નથી આથી વાચનારને ખ્યાલ એ થશે કે
ત્યારે શું બુદ્ધને અતીન્દ્રિય જ્ઞાન નહિ હતું ? તે તો
વાચનાર પોતે જ જાણી શકશે કે હતું કે નહિ ?

જૈન અને બૌદ્ધ સાહિત્યની સદૃશતા વિષે વિચાર :
આ જગ્યાએ આથે સાથે એ પણ ખુલાસો કરી લેવા જોઈએ
કે બન્નેના સાહિત્યમાં કેટલાક પ્રકારે સદૃશતા જણાઈ આવે
છે આથી પાશ્ચાત્ય લોકોએ કહ્યું હતું કે જૈન એ બૌદ્ધ
ધર્મની શાખા છે, અને જૈન ધર્મ સ્વતંત્ર નથી પણ ત્યાર
પછી તેઓએ જણાવી લીધું છે કે એ હકીકત અસત્ય છે ને બન્ને
ધર્મ જુદા જુદા અને સ્વતંત્ર છે એટલે એ સિદ્ધ થાય છે કે
બન્ને જુદા છે ત્યારે સદૃશતા શાથી થાય છે : એ વિચાર
હિંમો થશે એટલે કોઈપણ તત્ત્વસ્થ એમ કહેશે કે જૈને કાં તો
બૌદ્ધમાંથી લીધું છે, કે બૌદ્ધોએ જૈનમાંથી લીધું છે આપણે
વિચારીએ કે બુદ્ધ થયા ત્યારે મહાવીર થયા, ને મહાવીરના
પુરોગામી પાર્શ્વનાથ વગેરે ત્રેવીસ તીર્થંકરો થઈ ગયા છે.
તે ન માનીએ તો મહાવીરની પદ્ધતિ તદ્દન નૂતન હોય ને
તેમણે બૌદ્ધમાંથી કદાચ લીધું હોય, પણ જૈન સાહિત્ય જોતાં
સમજાય છે કે તેમ નથી મહાવીરના પુરોગામી ત્રેવીસ
તીર્થંકરોથી જે પદ્ધતિ ચાલતી આવતી હતી, તે પદ્ધતિ

મહાસીરે સ્વીકારી કે જાણી નિપૂર્ણ એ નીકળે છે કે મહાસીરે
તેમથી લીધું નથી. ત્યારે બીજામ છુટે લીધું હોય એમ
ચિદ્ર માત્ર છે ત્યારે છું લીધું એ પ્રમ થયો. મહાસીરે
પારિભાષિક શબ્દો, સંપ્રદાય પદ્ધતિ, ઉપદેશ નિષ્ઠા જે
કેનમં છે તે જોડમા અણુમ છે શબ્દો બેસા કે બિહુ
બિહુથી, માત્રા અરિહ, ઉપાસક ઉપાસિત, નમોરે નમોરે
એ છે તે જોડ સુપ્રદાયમાં નથી એ પ્રમાણે માર સહન
સ્વભાવમાં છુટે બિહુ સહના એ હોઈ કર્ણ છે. અગત્ય વળતર
સાધુ અને શેષ વળતર સાધુ (બિહુ) એમ ઉપાસક
એ હોઈ છે બિહુ બિહુથી ઠેકી કરનો છુટે કરે ત્યારે
તેને પ્રાચીન આજમાને એ નેન સાક્ષિત કરે છે તે
શબ્દ ને પદ્ધતિ પણ તેમાં અણુમ છે એમજ છુટેનો
ઉપદેશ સ સાક્ષી અનિષ્ઠતા મવાથી જોડસીન્ય મળી
દોરતો નિર્ગત મળી હોઈ અગ છે જામ કેટલીક માત્રમાં
નેન સાથે માત્ર મળતા થાય છે તેથી કોઈ પણ એમ
મળી છે કે બધે તેણે એક બીજાની નામ કરી છે પણ
તેમ જવાનું મારણ એમ સમજી શકાય છે કે જાં તે બિહુ
છુટે જાગી મળા પછી નેન અનિષ્ઠતા સહવાજમાં જાન્ય
હોય, અણુમ શાન્તિનો માત્ર શોખના કૈનઅનિષ્ઠ (કોઈ
પણ વપસી કે મતપારી) જાગે અથા હોય, અણુમ
શામ કરતાં કરતાં એ પદ્ધતિ-નિષ્ઠા તેમજે પદ્ધતિ
કર્ણ હોય, અણુમ એ વળતે એ હોઈ પાર્થનાથના
પરપર અણુમે (ચિથી) ની ને મહાસીરે શાસનની પ્રજાકિત
એસીરેસર જાણી પછી કરી, તેથી તેમજે એ પારિભાષિક
શબ્દો તથા પદ્ધતિ કથા અનિષ્ઠા હોય.

હવે આપણે વિચારીએ કે એક બીજા પરસ્પરથી કેટલા બંધા અતરે છે જોઈ બિંદુઓ પૃથ્વી મદે છે, જલમા ન્હાય છે, અગ્નિથી ઉષ્ણતા મેળવે છે, પવન નાંખે છે, લીલા ઘાસ પર ચાલે છે, ત્યારે જૈન બિંદુઓ તેમાનું કાંઈપણ કરતા નથી, ઉલટા તેઓ ચાલતા, ખેસતા, સૂતા, બેઠતા, ભોજન લેતા, બોલતા બરાબર ઉપયોગ રાખે છે, ને કાંઈપણ રીતે હિંસા ન થાય તેમ વર્તે છે જોઈ ગૃહસ્થને ત્યાં ગૃહસ્થપાત્રમા જમે છે અને પાત્ર મૂકીને ચાલ્યા બાય છે ત્યારે જૈન નિર્જન્યો તેમ કરતા નથી, પણ પોતાની પાસે રાખેલા મૃત્તિકા કે કાષ્ટના પાત્રમા જમે છે ને તેને પોતાની બાંહેધરી લે છે જોઈ જો કાંઈ ઉદ્યાન-જગ્યા-મકાન આપે તો પોતાના કરી લે છે, ત્યારે જૈન સાધુઓ તેમ કરી શકતા નથી. જોઈ બુદ્ધ સઘમા દાખલ થાય છે, વેશ પહેરે છે, પણ પ્રતિજ્ઞા-નિયમો લેતા હોય તેમ જણાતું નથી ત્યારે જૈન બિંદુઓ દાખલ થતા પ્રતિજ્ઞાઓ લે છે આમ ઉપર ટપકે દેખાવમા સદૃશતા છતાં મહાન્ અતર છે થોડા આગળ જઈએ તો ઘણા ફેર પડશે ને જેમ જેમ આગળ જઈએ તેમ તેમ ઘણું અતર વધતું જશે આથી સમજી શકાશે કે એક બીજાની ઉત્પત્તિ એક બીજાથી નથી, તેમ એક બીજાએ એક બીજામાથી લીધું છે કે એક બીજાની નકલ કરી છે, તેમ પણ નથી માત્ર પરિચયવશાત્ કેટલાક શબ્દો ને પદ્ધતિ ગૌતમ બુદ્ધે લીધા હોય.

જોઈ સાહિત્યમાં જૈન નિર્જન્યોનો સેટો થયાની, કાંઈ વખતે કાંઈ કાંઈ સાથે વાતચીત થયાની વાર્તા નિહળે છે

[illegible]

પ્રકરણ નવમું

આગમો

ચરમ તીર્થ કર શ્રી મહાવીર સ્વામીના મુખ્ય ૧૧ શિષ્યો હતા એ મુનિઓના ગણના ધારક અથવા ઉપરી હતા તેથી ગણધર કહેવાય છે તે બધા પ્રાણી હતા તેમાના ૯ શ્રી મહાવીર ભગવાનની હયાતીમાં નિર્વાણ પામ્યા બાકીના બેમા એક ગૌતમ-ઈન્દ્રભૂતિ અને બીજા સુધર્મા સુધર્મા સ્વામીએ અગો વગેરે ગુથી શ્રી મહાવીરનો ઉપદેશ જાળવી રાખ્યો દશાશ્રુતસ્કંધના આઠમા અધ્યાયમાં ભગવાન મહાવીરના વ્યવન, જન્મ, દીક્ષા, દેવલજ્ઞાન, વગેરે સબ ધી હકીકત છે તે પર્યુષણાઠ્ઠપ અથવા ઠ્ઠપસૂત્ર પર્યુષણમાં સાધુઓ વ્યાખ્યાનમા વાચે છે જેમ પુરુષના ૧૨ અંગ મુખ્ય છે તેમ જૈન આશ્નાયમાં ૧૨ અંગ મુખ્ય છે

પાયદુગ જ ઘોડે ગાયદુગદં તુ દોય બાહુ ય,

ગીવા સિર ચ પુરિસો, બારસ અગો મુયવિસિદ્ધો

બે પગ, બે જઘા (સાથળ), બે ઉર, બે ગાત્રાર્ધ (પીઠ, ઉદર), બે હાથ, ઠોક, અને મસ્તક એ બાર અંગ મુખ્ય છે તે પ્રમાણે શ્રુત-પુરુષના આચારાંગાદિ બાર અંગ મુખ્ય છે બારમું દષ્ટિવાદ અંગ હુમ યયુ છે એટલે ૧૧ અંગ રહ્યા છે વેદધર્મમા શ્રુત કહેવામા આવે છે તેમ અર્હત પાસેથી ગણધરોએ સાંભળેલુ તે શ્રુત

૧૧ અંગ

(૧) આચારાંગમાં શ્રમણ નિર્જન્યોના મુપ્રથસ્ત આચારોનું વર્ણન છે ‘ જે એક જાણે છે તે સર્વ જાણે છે.

એ સર્વે જાણે છે તે જોડા જાણે છે । અધ્યાસનમાં જે મુદ્ધ
સાધે છે પહેલામાં ૬ અંગેન છે -રાજા પરિહા, વૈદ્યનિક,
શીલાખર્જીય, સમ્બદ્ધ વૈદ્યસાર, મુદ્ધ, મહાપરિહા, મિદ્ધ,
ઉપધાન જીભ મુદ્ધસંધેમા ૧૬ અંગેન છે -પિરેજ્ય,
સમ્બા ઈર્ષા, ભાષા, વરદ, યાજ અંગમદ પ્રતિમા, સ્વામ,
નિર્ણયિત, ઉપચાર પ્રસન્ન સ્વદ, રૂપ પાકિયા, જાતી
ત્વકિયા, ભાવના, વિદ્યુદિત

(૨) સ્મૃતકૃતાંજનાં ૧૧ અને ૧૨ સિદ્ધાન્ત, ત્ર
વલ્લો-લગ્ન, અલ્પ, પુરુષ, પાર, બાહ્ય, સ્વદ, નિર્ણય,
અર્થ, મોક્ષ-તુ જ્ઞાન, વધા કિયાચાલી, જકિયાચાલી, વધેરે
કરક કુચાલીએના મતનુ જ્ઞાન કરી સ્વમતનુ સ્થાપન છે
આમાં જે મુદ્ધસંધે છે પહેલામાં ૧૬ અંગેન છે-રાજા
ચામ્બ, વૈદ્યશોચ, ઉપસર્ગ પરિહા શી પરિહા, નરકનિર્ણય,
વીરસ્તુતિ, કુશીક પરિભાષા તીર્થ ધર્મ સમાધિ, મોક્ષમર્મ
જમવસારજ્ય વધાવમ્બ જ્ઞાન પરિભાષા, જાણન જાણ જીભ
જવ સંકેષમાં ૭ અંગેન છે-પો ઈરિક, કિયામ્બાનક, બાહ્ય
પરિહા, પ્રત્યાભ્યાન પરિહા, બાહ્ય અભ્યાસ જવ, બાહ્ય
નીચ, નાકદીપ “જ્યાં ઈર્ષા છે ત્યાં કપાલ છે, જ્યાં કપાલ છે
ત્યાં જ સાર છે જ્યાં તેનો અભ્યાસ છે ત્યાં મોક્ષ છે” આ
અધાનું સ્વદ વિવરણ આ અંગમાં છે

(૩) સ્થાનાંજનાં લગાલ્પ, લોગલોક, સ્વપર સમ
જ્ઞાન જ્ઞાન છે લગ, અલ્પ, ધર્મ અર્થ મદ, બાહ્ય,
-તુ જ્ઞાનમાં લગ કિયાચાલી અન્ન અલ્પ છે, કમ નંધેનવી
જ્ઞાન કિદ કહેવાય છે અને જેને જ્ઞાન નથી તે સ્વારી

છે સ્થાનાંગમાં દસ અધ્યાય છે સાતમા અધ્યાયમાં સાત નિન્હવો-વિરોધી ધર્મ લેદો-નું વર્ણન છે

(૪) સમવાયાંગમાં સ્વપર સિદ્ધાન્ત તથા જીવા-જીવના લેદનું નિરૂપણ છે

(૫) વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિ—(ભગવતી સૂત્ર)માં સ્વપર-સમય, જીવાજીવ, લોકલોક વગેરેનું વર્ણન છે જોતમ સ્વામીએ પૂછેલા ૩૬૦૦૦ પ્રશ્નોના ઉત્તર છે અને એ રીતે મહાવીર સ્વામીએ શિષ્યગણના સંદેહનું નિવારણ કરેલ તેનો હેતુ છે

(૬) જ્ઞાતા ધર્મ કથાંગમાં ઉદાહરણરૂપ ધર્મપ્રધાન કથાઓ છે તેના પહેલા શ્રુત સ્તંભમાં ૧૯ અધ્યયન છે શ્રેષ્ઠિકના પુત્ર મેઘકુમારે હાથીના બવે સસલાને ખચાવ્યો તે, અડક, કૂર્મ, રાહિણી, તેતલી, સુસુમા, વગેરે કથાઓ બોધદાયક છે

(૭) ઉપાસક દશાંગમાં ગૃહસ્થો, ઉપાસકો, શ્રાવકોએ પાળવા યોગ્ય આચારનું વર્ણન છે આનંદ, હામદેવ, ચુલ્લપિતા, મુરાદેવ, કુડકોલિક, ચકડાલ, મહાશતક, નંદનીપિતા, શાલનિપિતા, તેતલીપિતા-મહાવીર સ્વામીના દસ શ્રાવકોનો અધિકાર છે

(૮) અતકૃત્ દશાંગ —જેણે કર્મનો તથા તેના ફળ રૂપી સંસારનો અંત કરેલો છે તે અતકૃત્ કહેવાય છે તીર્થ કરેના સમયમાં થઈ ગયેલા ૧૦ અતકૃત્ કેવળીના દૃષ્ટાંતો આ અંગમાં છે તેમાં ૮ વર્ગ છે જોતમ

અસાધ્ય કુમાર, મામત્ર શાશ્વતિ, નદા રાણી, વમેદેવ
હાન્તે બોધપદ છે

(૬) અનુત્તરૌપપાતિક—અનુત્તર-કુલમ, ઉપપાત-
ક મ, જેને છે તેવા ભોજનવારી-ભોજન મી
મિત્રી અનાર-પુરુષોનું વર્ણન છે અદિતુમર દીર્ઘેન્દ્ર,
પેશક, પેશીપુત્ર, પેશકુમાર, વક્રકુમાર, વમેદેની કથાઓ-
વાળું આ સત્ર નાનું છે

(૧) પ્રસન્ન આકેશલુપ્ત પ્રસન્ન-વિદ્યા વિદીપ સમર્થ
આપણે વિવેચન છે દિસા મુચ્ચવાદ, અપચાદન, અપચ-
વર્તે પરિચલ જે પાંચ આમરકાથ છે અને અદિત્ય,
સત્ય, અસ્તેવ, અપચવર્તે અપરિચલ જે પાંચ સુવરકાથ છે

(૧૧) વિપાકશ્રુત—અં દુષ્પાદુષ્પ દુષ્પાદુષ્પ કર્મના
વિપાક-ફળનું વર્ણન છે મુચ્ચાપુત્ર, નરિસેજ દુષ્પાકું વર્ત-
નથી વમેદેનાં હાન્તે છે

(૧૨) શક્તિવાદ—નામનું અમ હુસ વર્તે મનુ છે

૧૨ ઉપાંખ

(૧) ક્રોધપાતિક (ક્રોધવાદ)અં રોષ અને નારકીભાઈ
વર્ણન છે તથા વાજસ, અમલ, પરિમાજક, રમેદેનાં સ્વરૂપ છે

(૨) રાજ્ય પ્રદેશીય (રાજ્યપ્રદેશી)અં ક્રોધસ્તિ
નમ્નીના રાજ્ય પ્રદેશી અને પાશ્વનામના મજ્જન ક્રોધી
સ્વરૂપે સ્વરૂપ છે

(૩) અવર્તિતમમમાં અવ, અવર્ત, અવર્તીય, વમેદે
વર્ણન છે

(૪) પ્રજાપનામા જીવાજીવ, આત્મવ, લેશ્યા, સમાધિ, લોકસ્વરૂપ, વગેરેનું વર્ણન છે

(૫) સૂર્યપ્રજસિમાં સૂર્ય, ચંદ્ર, વગેરે જ્યોતિષ ચક્રનું વર્ણન છે

(૬) જંબૂદ્વીપ પ્રજસિમાં જંબૂદ્વીપનું વર્ણન તથા રાજા ભરતની કથાઓ છે

(૭) ચન્દ્ર પ્રજસિમાં ચન્દ્ર જ્યોતિષ ચક્રનું વર્ણન છે

(૮) કપિયા નિરયાવલિકામાં નરકોનું વર્ણન છે તથા મગધનરેશ શ્રેણિકનું તેના પુત્ર કૌણિકથી મૃત્યુ થયું તે હકીકત છે

(૯) કલ્યાણવત સિકામાં શ્રેણિક રાજાના દસ પૌત્રો પદ્મકુમાર વગેરેની હકીકત છે

(૧૦) પુષ્પિકામાં મહાવીર સ્વામીને પુષ્પક વિમાનમાં બેસીને દસ દેવ દેવીઓ વંદન કરવા આવે છે તેમના પૂર્વ ભવની હકીકત છે

(૧૧) પુષ્પચૂલિકામાં શ્રી, હરિ, વગેરે દશ દેવીઓના પૂર્વભવની હકીકત છે

(૧૨) વૃષ્ણિદશા માં વૃષ્ણિવશના નિષઠકુમાર વગેરેની હકીકત છે

અગિયાર અગમાં પહેલું આચારાગ દરેક સાધુએ શરૂઆતમાં વાચવું જોઈએ બાકીના અગ ઉપાગના અભ્યાસ અનુક્રમતાએ થઈ શકે તેના પહેલાં ૪ મૂલસૂત્રો શિખવાં જોઈએ અગ તથા ઉપાગ કરતાં તેની ઉપયોગિતા વિશેષ છે, માટે તેને મૂલસૂત્રો કહેવાય છે

૪ મુદ્ધસૂત્રો

(૧) દશવૈકલ્પિક—અમ્બલનસુદિને પાતાના પુત્ર-
સિપ્પ મનક માટે પૂર્વર્થથી ઉદ્ધરી વિઠાશે પણ જ્યાં સુધી
એવું હસ અમ્બલનસુદ નીતિના સિદ્ધાંતોથી ૧૧૧૧ સુધી
રમ્યુ તેની પહેલી ગણા—

ધરમી મમલમુદ્ધિ અદિકા સમયે તરે,
દેવા વિવ નમસાદિકવસ ધરમી સથા મયે.

(૧) કુમુદિક (૨) આમલપૂર્વિક, (૩) હુદિકામલ-
કથા, (૪) પાલનનિમ, (૫) વિદેશક, (૬) મહાચાર અથવા,
(૭) વ્યવસ્થાપિક, (૮) આચારપ્રકરણ, (૯) વિનય, (૧૦)
વિદ્યુત્તમ—આ અમ્બલનો સાધુએલું ક્રિયાકાંડ કે તેલ
ઉપરે સંપાદ્ય વ્યાજ અને વિવિધવર્ણ વ્યાજ એ એ વ્યાજ
કે નેરણના કોઈથી ક્યારે લુલ્લ વાસિલ અને કે ત્યારે
જ ત્યામ ૧૧ મેઘ વ્યવે કે અને ત્યામની દરની કામે કે.

(૨) કૌલશાસ્ત્રમન વિધના લક્ષણ ૧ કે તેમાં ૩૬
અમ્બલનો કે નેમનાં કેલકાંક અનુએ નિર્વેક પહેલાં એવ
પહેલાની એવના આપી તે વગરે પ્રાપ્ત કે ૧ વિનય, ૨
વિનય, ૩ અનુભવી-મુદ્ધન, ૪ મર્મસપ્ત, ૫ આ અને સક
મર્મ નીર્વેની સુરણા કરવી એ પર્મન આર કુર્તલ અમિ,
૬ પ્રમાણ અપમાણ, ૭ અભામમવ્ય, ૮ હુલ્લક નિમનીક,
૯ કૌલમીક-વસ્ત્રાચાર માટે કૌલ (૧૬), ૧૦ ગાયત્રી, ૧૧ અમ
કથા, અવકાર અને સમુદનાં દાખલો કે, ૮ કાવિચીક, ૯ નમિ
મનકથા, ૧ કુમુદિક, ૧૧ અદિકા વ્યાજ, ૧૨ તપસપુદિ,
૧૩ વિવિધ સમુદીક-વપ કર્યારે વિવાહાને ત્યામ મયે

જોઈએ તે બતાવવા ચિત્ર અને સંબૂતનાં ઉદાહરણો છે, ૧૪
 ઇંદુકારીય, ૧૫ સંભિક્ષુક, ૧૬ પ્રજ્ઞચર્યગુપ્તિ, ૧૭ પાપશ્રમ-
 સ્ત્રીય, ૧૮ સચતીય, ૧૯ મૃગાપુત્રીય, ૨૦ મહાનિર્ઘ્નથીય-
 સંસારમા મારો રક્ષક કોઈ નથી, હું એકલો જ છું' એવી
 અનાથપણની ભાવના છે, ૨૧ સમુદ્રપાલીય, ૨૨ રથનેમીય,
 ૨૩ કેશિ ગૌતમીય-આગલા તીર્થ કરોના સાધુઓ ઋણુપ્રાણ
 હોવાથી ચોથા અપરિશ્રદ્ધ વ્રતમા જ પ્રજ્ઞચર્યનો સમાવેશ
 કરી લે છે અને તેમને સચેતક રહેવાનું કહ્યું છે, અને ચોવી-
 સમા તીર્થ કરના સાધુઓ વઠજડ હોવાથી તેમને માટે પ્રજ્ઞ-
 ચર્ય અને અપરિશ્રદ્ધ એ બે વ્રત બુદ્ધ પાડી પાચ મહાવ્રતો
 કહ્યા છે અને એચેતક ધર્મ કહ્યો છે ૨૪ પ્રવચન માતા-
 પાચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ, ૨૫ યજ્ઞીય-જયઘોષ અને
 વિજયઘોષની કથાદ્વારા પ્રાજ્ઞાના લક્ષણ જણાવ્યાં છે, ૨૬
 સામાચારી-સાધુ માટે દિનકૃત્ય, રાત્રિકૃત્ય વગેરે બતાવ્યા
 છે, ૨૭ ખલુકીય-ગણિયા બળદનું કષ્ટાન્ત છે, ૨૮ મોક્ષ
 માર્ગ-જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ એ ચાર મોક્ષ માર્ગનાં
 કારણો છે, ૨૯ સમ્યક્ત્વ પરાક્રમ-વીતરાગ થવા માટે સંવેદ,
 નિર્વેદ, ધર્મશ્રદ્ધા, વગેરે ૭૩ દ્વાર કહ્યાં છે, ૩૦ તપોમાર્ગ
 -છ પ્રકારના બાહ્ય તપ અને છ પ્રકારના આસ્થતર તપ
 બતાવ્યા છે, ૩૧ ચરણવિધિમાં ચારિત્રનું સ્વરૂપ બતાવ્યું છે,
 ૩૨ પ્રમાદસ્થાનમા રાગ, દ્રેષ, મોહ અને કષાયનું સ્વરૂપ
 તથા દોષ બતાવ્યા છે, ૩૩ કર્મ પ્રકૃતિ, ૩૪ લેશ્યા, ૩૫
 અનગાર માર્ગ, ૩૬ છવાણવ વિશક્તિ

(૩) અનુયોગદ્વારેમાં નય, આનુપૂર્વી, અનુગમ, નિષેપ,
 વગેરે છે તે આર્યરક્ષિતસૂરિએ 'માથુરી વાચના' સમયમાં
 બતાવે

(૪) નદીસૂત્ર દેવચાત્રાદિજો ૧૨૩ છે તેમાં દીર્ઘ
કર, વસુમત, પર્વત, વર્ષેરેની હકીકત છે, તથા ખડિરક,
કુલકાન, અર્ધકિમ્બાન, અનપર્વતકાન, અને કેવલકાન
દ્વારા ૧૨૩૧ જાણ્યું છે તેમાં સૂત્રોનાં નામ આપ્યાં છે અને
તે 'વૃક્ષી ચાત્રા' સમઘર્ષા ૧૨૩૩ છે.

૪ છેદ સૂત્રો

છેદ એટલે કાપી નાંખવું તે મુનિઓને અમુકધર્મ
એ રોપ હાથે તેજ પ્રાચલિત, આદોક્ષ્ય વર્ષેરે જોઈ
છેદ સૂત્રો છે.

૧ નિરીક્ષ—આચાર્ય પવિત્ર વચેકા સાધુઓ થઈ
આદોક્ષ્ય અને પ્રાચલિત કાપી કુલ વચાકુ આર્ષં જાણ્યું
છે. એમાં ૨ ક્ષેત્રો છે મહાનિરીક્ષ નામનું છે ત્યાં
નષ્ટ થયું હતું અને હસ્તિસૂત્રોએ તેને દક્ષિણ અર્ધ
અંશેપન છે.

૨ જુદવ કેવલમા સાધુ સાધીએના આચાર કલધી,
અવધને સાધક કે નાધક કું છે તે, અર્ધકાન, પાન, વન,
વર્ષેરે સાધુને ૩ પર્ષી—કાલે—જાણે, અને ૪ ૬ પર્ષી—૪ જાણે
તેને હસ્તેજ છે તેમાં ૧ ક્ષેત્રો છે.

૩ અવકાશ સૂત્ર જુદવ કાવતી પૂર્વિરૂપ છે તેમાં
૧ ક્ષેત્રો છે.

૪. દયાસુતરકેમમાં કુલધી અવકાશ ૪ કાવતી
વર્ષેરે જાણ્યું છે.

આમાં અવધનમાં અવધાન મહાવીરનાં અર્ધકાન, વન,
દીક્ષા, કેવલકાન, વર્ષેરે કાલધી પશુ પશુકેવલ છે અને
૬ ૬ નામ અવધન છે એ વૃક્ષી ચાત્રા વગરે સાધુઓ
જાણે છે.

આવશ્યક

આવશ્યક—અવશ્યકિયાનું અનુષ્ઠાન તે છ પ્રકારના છે - સામાયિક, ચતુર્વિંશતિ સ્તવ, વદના, પ્રતિક્રમણ, કાયો-ત્સર્ગ અને પ્રત્યાખ્યાન

આ પ્રમાણે ૧૧ અગ, ૧૨ ઉપાગ, ૪ મૂલસૂત્ર, ૪ છેદસૂત્ર અને આવશ્યક એમ મળી ૩૨ આગમોને સાધુમાર્ગી જૈનો માને છે શ્વેતાશ્વર મૂર્તિપૂજક જૈનો ‘પયત્તા’-પ્રકીર્ણને ઉમેરી ૪૫ આગમો માને છે જેમાં ‘જીતકદપસૂત્ર,’ ‘પાક્ષિક-સૂત્ર,’ ‘ઋષિભાષિત,’ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે અને ભદ્ર-બાહુની નિર્ચુક્તિઓને વિશેષ મહત્ત્વ અપાય છે.

૨ જૈન જ્યોતિર્ધરો

ઉમાસ્વાતિવાચક—તત્ત્વાર્થાધિગમના કર્તા

ઉમાસ્વાતિવાચકે સમસ્ત જૈન દર્શનના સદ્દોહન રૂપ તત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર રચ્યું તેમાં દસ અધ્યાય છે આ ઉપરાંત ‘પ્રથમરતિ’ વૈરાગ્ય પદ્ધતિની કૃતિ છે મુનિચન્દ્રે અમમ-ચરિત્રમાં ઉમાસ્વાતિની વાણીના ઘણા વખાણ કર્યા છે

સિદ્ધસેન દિવાકર—સન્મતિ તર્કના કર્તા

જૈન ન્યાયશાસ્ત્રના પ્રસ્થાપક સિદ્ધસેન દિવાકર હતા કાળરૂપી નિશામાં દિવાકર જેવા હોઈને ‘દિવાકર’ અને પ્રતિ-ષ્ઠિત યથવાળા શ્રુતકેવળી આચાર્ય જેવા હતા માટે તે ‘સિદ્ધસેન’ કહેવાયા વિક્રમના નવરત્નો પકી ‘ક્ષપણુક’ તે સિદ્ધસેન દિવાકર.

ધન્વન્તરિ ક્ષપણકોઽમરસિંહચંકુ

વૈતાલમદ્વદરવર્પરકાલિદાસા • ।

લ્યાતો વરાહમિહિરો નૃપતે સમાયા

રત્નાનિ વૈ વરરુચિર્નિવ વિક્રમસ્ય ॥

(૪) નદીમુખ રોજાચક્રવર્તિને રાત્રી છે તેમાં તેમ દેવ
મંદ, અમુકદેવ, જાદ, વગેરેની હકીકત છે, તથા અગ્નિદેવ,
સુરસાન, અર્ધધિરાન, મનુષ્યવંશના, અને દેવદાસ
દુ સ્વપ્ન જવાનું છે તેમાં સુત્રોનાં નામ આપ્યાં છે અને
તે પશુની વાજના સમજમાં રચાતું છે

૪ ઉપર ચુરો

છે એટલે કાંપી નાંખતું તે સુનિચેતને કાચકર્મમાં
એ રોજ દામે તેડ આશ્ચર્ય, આદ્યેત્વના વગેરે કહેવં
છે સુત્રો છે

૧ નિરીય—આચારથી પવિત્ર વગેરેના સાધુની ગતિ
આદ્યેત્વના અને આશ્ચર્ય કાંપી દુઃખ જવાનું આર્થ જવાનું
છે એમાં ૧ દેવતા છે મહાનિરીય નામનું છે તે
નપ રતુ હતું અને હસ્તિકાસુરિએ તેને કદાચ મર્યા
કાદામ છે

૨ જુહવ કેવળમાં સાધુ આશ્ચર્યના આચાર જાતથી
કાંપાને સાધક કે આધક હું છે તે, અર્થસ્થાન, પાત્ર, વસ્ત્ર,
વગેરે સાધુને કાંપી-કાંપી-જાણે, અને ન કાંપી-ન જાણે
તેને કહેવા છે તેમાં ૧ દેવતા છે.

૩ અવકાશ સુર જુહવ કાંપી પુત્રિદેવ છે તેમાં
૧ દેવતા છે.

૪ દશાસુતસ્કંધમાં સુત્રની અસાધ્યતા ન કાંપી
વગેરે જવાનું છે

આમાં આશ્ચર્યનાં કાંપાનું મહાપીરનાં વર્ણન, અર્થ,
પીઠા, દેવદાસના, વગેરે સજાથી પશુ જાણુકેવળ છે અને
તેડ કેડ નામ કાંપસુત છે એ પશુપત્તિ વગરે સાધુને
કાંક આશ્ચર્યનાં કાંપ છે.

આવશ્યક

આવશ્યક—અવશ્યક્રિયાનું અનુષ્ઠાન. તે છ પ્રકારના છે —
સામાયિક, ચતુર્વિંશતિ સ્તવ, મદના, પ્રતિક્રમણ, કાયો-
ત્સર્ગ અને પ્રત્યાખ્યાન

આ પ્રમાણે ૧૧ અંગ, ૧૨ ઉપાંગ, ૪ મૂલસૂત્ર, ૪
છેદસૂત્ર અને આવશ્યક એમ મળી ૩૨ આગમોને સાધુમાર્ગી
જેનો માને છે શ્વેતાખર મૂર્તિપૂજક જેનો ‘પયત્તા’-પ્રકીર્ણને
ઉમેરી ૪૫ આગમો માને છે જેમાં ‘જીતકેવલસૂત્ર,’ ‘પાક્ષિક-
સૂત્ર,’ ‘ઋષિભાષિત,’ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે અને ભદ્ર-
બાહુની નિર્ચુકિતએને વિશેષ મહત્ત્વ અપાય છે.

૨ જૈન જ્યોતિર્ધરો

ઉમાસ્વાતિવાચક—તત્ત્વાર્થાધિગમના કર્તા.

ઉમાસ્વાતિવાચકે સમસ્ત જૈન દર્શનના સંદોહન રૂપ
તત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર રચ્યું તેમાં દસ અધ્યાય છે આ ઉપરાંત
‘પ્રથમરતિ’ વૈરાગ્ય પદ્ધતિની કૃતિ છે મુનિચન્દ્રે અમમ-
ચગ્નિમા ઉમાસ્વાતિની વાણીના ધણા વખાણ કર્યા છે

સિદ્ધસેન દિવાકર—સન્મતિ તર્કના કર્તા.

જૈન ન્યાયશાસ્ત્રના પ્રસ્થાપક સિદ્ધસેન દિવાકર હતા
કાળરૂપી નિશામા દિવાકર જેવા હોઇને ‘દિવાકર’ અને પ્રતિ-
ષ્ઠિત યશવાળા શ્રુતકેવળી આચાર્ય જેવા હતા માટે તે ‘સિદ્ધસેન’
કહેવાયા વિક્રમના નવરત્નો પકી ‘ક્ષપણક’ તે સિદ્ધસેન દિવાકર.

ધન્વન્તરિ ક્ષપગકોઽમરસિંહગકુ

વૈતાલમદ્વદત્તપરકાલિદાસા . ।

લ્યાતો વરાહમિહિરો નૃપતે સમાયા

રત્નાનિ વૈ વરરુચિર્નવ વિક્રમસ્ય ॥

સિદ્ધિદેવ દિવાકરે ન્યાયાત્માર' નામના વર્કપ્રાસવની
 સંસ્કૃતમાં રચના કરીને એન પ્રમાણનો ખરો સિર
 કર્યો. ન્યાયાત્માર એન સાહિત્યમાં જ્ઞાનપ્રેમ જ્યોતિ
 વર્કપ્રેમ દોષ સમસ્ત એન વર્ક સાહિત્યનો પ્રથમ પાત્રો છે.
 જ મતિ પ્રાસવ પ્રાસવમાં આર્થ છદ્મો છે તેમાં એનેક
 ન્તરવસ્તુ રચાવન છે પહેલા કદમમાં નમ, જીભમાં કમ
 અને જીભમાં કેવલુ નિરુપણ છે આ પુસ્તકથી સ્વપ્રકાશમાં
 વિચારસંજ્ઞા અને વર્કજન કેવલાવ છે, પ્રકાશને વિષય થય
 છે એનેવર ક્યોનાના વિદ્યાનામાં એન મુક્તવ્યોની પ્રવિષ્ઠ
 થયી છે. પ્રકાશમાંના પ્રાસવપ્રકાર એવી સિદ્ધિદેવ દિવાકરે
 જ્યોતિ 'મત્રીસીમે' મૂક અને એવી જ્યોતિ જ્યોતિ સંસ્કૃતમાં
 થયી હતી તે વેગે હાથ ૧૦ હપ્ત થ છે

ન જાણો ન કર્મ રહો વ્યથિ ગમી

ન જા ત્વજિઓ ન વચો ન કિંપવ ।

ન પૂર્વપર્ય ન નસ્યસિત સંચા

સ વજ. વજમા યોગે વિનેદા ॥

કેમચનાઆર્થ એવ કથર્થ વિદ્યાને જ્યોતિસીમે
 મટે મુ છે કે —

ન સિદ્ધિદેવસુતથી મહાર્થ,

જ્યોતિસીમેવજમા ન વેવ ।

મહાર્થવાદી - સિદ્ધિદેવ દિવાકરના જ મતિ વર્ક એવો
 આપર્થ મહાર્થનો નમવજ છે અને સમસ્તકાવ્ય
 આપ્તમોમાંથા છે

હરિમહાર્થ ૧૦૦ ૧૦૦

શુદ્ધ આચારના પુનરુદ્ધાર અર્થે આ દેવાંશીસૂરિને જન્મ થયો હતો તેઓ આઠમા સૈકામા થયા હતા હસ અને પરમહસ નામના બે વહાલા શિષ્યોનો અઘાળે વિરહ થવાથી હરિભદ્રસૂરિએ પોતાના બધા ગ્રન્થોને ‘વિરહ’ શબ્દથી અકિન કર્યા છે જોદ્ધો સાથે શાંઝના વિવાહમા તેઓ લૂત્યા હતા અને ૧૪૪૪ જોદ્ધોનો સહાર કરવાનો સંકલ્પ કરતા હતા તેના પ્રાયશ્ચિત્ત તરીકે તેમણે ૧૪૪૪ ગ્રન્થો રચ્યા તેઓ જૈનધર્મના પૂર્વકાલીન અને ઉત્તરકાલીન ઈતિહાસના મધ્યવર્તી સીમારેખા સમાન છે ‘અનેકાન્ત-વાદ પ્રવેશ’, ‘યોગગિન્દુ’, ‘ધર્મગિન્દુ’, ‘પડ્ધર્થન સમુચ્ચય’, ‘શ્રાવક પ્રજ્ઞાપિત’, વગેરે તેમના ગ્રન્થો પ્રસિદ્ધ છે, પણ ‘સમ-રોધન્ય કહા’ (સમરાદિત્ય કથા) સકલ કથા તરીકે પ્રસિદ્ધ છે મહાકવિ ધનપાલ ‘તિલકમજરી’ માં કહે છે કે—

પ્રશનસ્ય વરીમૂત સમરાદિત્યજન્મન ॥

‘અનેકાન્તજયપતાકા’ જેવા ગ્રન્થો રચીને હરિભદ્ર-સૂરિએ જૈન યોગ સાહિત્યમા નવો યુગ સ્થાપ્યો જૈન સપ્ર-દાય નિવૃત્તિપ્રધાન છે અને સાધુઓએ આત્મચિત્તનદ્વારા યોગાભ્યાસમજ લૂવન ગાળવું જોઈએ અનિવાર્યપણે પ્રવૃત્તિ કરવી આવશ્યક હોય તો તે નિવૃત્તિમય પ્રવૃત્તિ હોવી જોઈએ. સિદ્ધર્ષિસૂરિ—ઉપમિતિભવપ્રપચા કથાના કર્તા

સિદ્ધર્ષિ મહાન જૈનાચાર્ય થયા છે તેમણે ઉપમિતિ-ભવ પ્રપચા કથા નામનો મહારૂપક ગ્રંથ (allegory) રચ્યો છે તે સમસ્ત ભારતીય સાહિત્યમા પહેલો રૂપક ગ્રંથ છે તે ઈ સ ૬૦૬ મા લખાયો, બનિયનનું ‘Pilgrim’s Progress’

પુણ્ય જાના તેજુ કટી યજ્ઞાવ નિ પુણ્ય નામોઃ ચિદ્રુ
 સંસાર ત્યાગ કરતાં હોવો પીમ પીમ હૃદય બરે છે તેજુ જ્યા
 ક્યામાં સુદર વસુ ન છે

દેવચન્દ્રાચાર્ય

વિક્રમાદિત્યના વણતમાં જે સ્થાન કલિદાસે પ્રાપ્ત
 કર્તુ કર્તુ અને કોદર્ભના હરમારમાં જે સ્થાન ભાવુનકર
 કર્તુ તેજુ સ્થાન, જાએ તેથી ઉચ્ચતર સ્થાન, સિદ્ધરાજ અને
 પુખ્તપદ્મના સમ્મતમાં દેવચન્દ્રાચાર્યે પ્રાપ્ત કર્તુ કર્તુ દેવ
 ચન્દ્રસુરિને કલિસહસર્વજ્ઞ કહેવાય છે પશુપાત્ર વચ્ચ
 અને ચાદિયી ચાદ્યેવળીના વચ્ચિ રેવચન્દ્રસુરિ પાસે સીધા
 હાથ ધામવન્દ્ર જા-વી અને ચોથા સ્તોત્રમાં દેવચન્દ્રાચાર્ય
 જા-વા. વિહલ દેવ બ્યાહસ્ય બ્યાહસ્યના પુસ્તકોમાં જાએ
 છે સુવપાત્રમાં બ્યાહસ્ય જા-વીમાં પહેલુ સ્થાન મહાપત્રને
 અને બીજુ સ્થાન કવચને મળતું કર્તુ પાણિનિના બ્યાહ
 સ્યકુ જાખ્ખન મહુ મોણું કર્તુ વાણ સંકટાચન, કાચ્ય,
 જા-કચોમિ, તાલપપીઠના કર્તા સર્વદરિ, જેરેલુ જાખ
 ના નકિતર કર્તુ સિદ્ધદેવથી બ્યાહસ્યના કોરમાં વચ્ચર
 ફેરફાર થયો છે અને તેથીજ કહેવામાં આવે છે કે—

જાત ઇંદ્રજ પાણિનિપ્રચરિતે કાલ્પકર્મણ રુચ

સ કાર્પીઃ કદુમ્બકચામ્બલજ. સુરેણ ચાત્રેણ વિન્ ।

કિં કવ્યમત્સ્યમિમિ વંઠવસ્યવ્યામનકૌર્મિ

મ્મન્તે વદિ યાવતર્કમપુરાઃ બીમિસાદીનોખ્યાઃ ॥

હે ભાઈ, ત્યાં સુધી શ્રી સિદ્ધહેમ-વ્યાકરણનાં અર્થ માધુર્યવાળા વચનોનું શ્રવણ કરવામા આવે ત્યાં સુધી પાણિનિ વ્યાકરણના પ્રલાપને બધ રાખવા દે (શિવશર્મા કૃત) કાતન્ત્ર વ્યાકરણરૂપી કવાને વૃથા સમગ્ર ગાદ્યાયન વ્યાકરણનાં કદુ વચનો કાઢમા, કુદ્ર (જોદ્ધ ચન્દ્રગોમિદૃત) ચાન્દ્ર વ્યાકરણથી શું સરવાનું ? નરન્તરી કઠાભગ્ણ આદિ અન્ય વ્યાકરણોથી પણ આત્માને શા માટે બઠર-કલુષિત કરે છે ?

‘દ્વાયશ્રય,’ ‘શબ્દાનુશાસન,’ ‘કાવ્યાનુશાસન,’ ‘છંદોનુ-
શાસન,’ ‘પ્રમાણુભીમાસા,’ ‘ત્રિષષ્ઠિશ્લોકાપુરુષ ચરિત્ર,’ ‘યોગ-
શાસ્ત્ર,’ ઇત્યાદિ અન્યો હેમચન્દ્રાચાર્યના અગાધ પાડિત્યનો પુરાવો આપે છે

વાદિદેવસૂરિએ ‘સ્વાદ્વાદરત્નાકર’ આ અરસામાં રચ્યો છે

ધર્મપ્રાણુ લોકાશાહ—અમદાવાદમા જવેરીનો ધ ધો
કરતા અને કુરસદના સમયમા આગમોની પ્રતો લખતા જવેરી
લોકાશાહ પદરમા ચૈકામા એક પ્રખર સુધારક થઈ ગયા
સતખાલે તેમને ‘ધર્મપ્રાણુ’નું વિશેષણ આપ્યું છે શાઓના
નિત્યવાચન એને લેખનથી તેમને લાગ્યું કે ‘ચૈત્ય’ અર્થાત
‘ભૂતિ’ને ભૂમિકા રાખવાથી પ્રગતિ કુઠિત થાય છે અને
આધ્યાત્મિક વિકાસનો અવરોધ થાય છે એ સુધારો જેને
માન્ય હતો તે ‘સાધુમાગી,’ ‘સ્થાનકવાસી,’ અથવા સત્યનું

અન્નેવશ્વ કન્યાના હુડિયા કહેવાયા હોંઠાવાક શીતે માત્ર
હવા, જલ્લ તેમના મળતા મળનાર અત્યારે સેકમે કાપુ-
ચાખોળો અને હાખો સ્થાનકવાસી જેનો છે જમનીમાં
ઈ સ. ૧૫૧૭માં ખમચીર પાર્ટિન લુચરે ડેવોલિટ સમ-
ગ્રામમાં જરૂરી અતિ જાગૃતિવાને ઉપદેશી અને અપ કદાને
ધર્મલુહિતા લોચને રેમલી દીધી. કવિ ન્હાનજીવ કહે છે
તેમ કુષોપીય ઇતિહાસના તેમકદાપસમથી લગભગ અર્ધ
સદી પહેલાં ઈ સ. ૧૪૫૨ માં કિન ધર્મના લુચરને
સુર્વ કુર્વર પાટનગરી અમદાવાદમાં ભરી પુરોહી ન હતો
ઈ સ. ૧૪૭૪ માં હોંઠાગમ્જી સ્થાપના થઈ એ સમય
સ્થાપકોળે, મદવિ સ્થાનક અને લુચરની પેઠી, મૂર્તિ
પૂજને ધર્મવિરોધી બાળી, શિવિહાવારી સાપુળોને દાન-
દાની દીધા; મત્ર, જત્ર, બદ્ધ કામણ, અપ્પાદમ પેલેઈ
અમ નથી કિમ કલ્પ ધમસુએઈ પ્રતો હજી ધર્માનિહા-
યીએને તથાઈ અતુર્વિષ કલતા અતિક્રમ્યને તેમજ ધર્મ
વિરોધી ધમ જાગ્યાએને ધર્મચરિત્રમાં બાજી લેક બેટીયો
જ કે મહાસુભાવ લુચર પાટરી હવા, સ્થાનક સ્થામી
સન્વાસી હવા, હોંઠાવાક જાત્ર મહા જાત્રાની પેઠી વૃદ્ધ
સ્થાપકો સાપુસજ હવા; જનક વિરોહીની પેઠી સલાસલ-
પુરપર સન્વાસી હવા. અલોકિત પણ અપવીકિત એ કિન
સતે-જિન પ્રમુખા એ મહાસવાને—જય સન્વાસત કુચોને
દીક્ષા અપાવી અનિહા આર્વાવતમાં રમતા બેઠિયા ખોસી
શાલન કુષારક જમન દર્શિસની પૂર્વે પલાસેક વર્ષે અમદા-
વાદમાં આ ગણુ જનું. લુચરને કદાજ ખોસી જગત્
સદારે ઇ, હોંઠાવાકને આજ અમદાવાદમાં પણ ડેલ્યા

સભારે છે ? ” જર્મનીમાં જેમ માર્ટિન લ્યુથરે પોપની લીલા બહાર પાડી ‘ગ્રોટેસ્ટન્ટ’ પથ સ્થાપ્યો તેમ, ગુજરાત, કાઠિયાવાડ, મારવાડ, પંજાબ, તથા હિંદના અન્ય પ્રાંતોમાં લોકાશાહની ક્રાન્તિને અપનાવનારા લાખોની સખ્યામાં વિદ્યમાન છે સિદ્ધ હેમચન્દ્રાચાર્ય, શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર અને ધર્મપ્રાણ લોકાશાહ કાર્તિકી પૂર્ણિમાના પવિત્ર દિવસે જન્મ્યા હતા.

યશોવિજય—સત્તરમા સૈકામાં ઉપાધ્યાય યશોવિજયે ધર્મની અને સાહિત્યની અનન્ય સેવા કરી હતી કાશીમાં પઠિતોએ તેમને ‘ન્યાયવિધારક’ તુ બિરૂદ આપ્યું હતું તેમનાં ‘નયપ્રદીપ’, ‘અધ્યાત્મસાર’, ‘જૈન તર્ક પરિભાષા’, ‘ન્યાયાલોક’, વગેરે પુસ્તકો તેમની વિદ્વત્તા અને પ્રતિભાની પ્રતીતિ કરાવે છે હરિભદ્રસૂરિ જેવા તત્ત્વસ્પર્શી વિદ્વાન, અને હેમચન્દ્રાચાર્ય જેવા સર્વશાસ્ત્રપારગત, સકલ મુનીશ્વરોમાં શિખરરૂપ, તેઓ આગમના અનુપમ ગ્રાંથ હતા સવત્ ૧૭૪૩ માં કલોઈમાં તેઓનો સ્વર્ગવાસ થયો હતો.

આનંદધન—યશોવિજયજીના સમકાલીન લાક્ષાનંદ નામના સાધુ હતા, તેઓ અધ્યાત્મ યોગી પુરુષ ‘આનંદધન’ એ નામથી જાણખાયા હેમચન્દ્રાચાર્યે લોકાનુશ્રહમાં આત્મા અર્પણ કર્યો, આનંદધને આત્મહિત સાધનવૃત્તિને મુખ્ય માની લોક સંગતજી દર્શ તેઓ વનમાં વસવા લાગ્યા જેમ યૌરોએ અમેરિકાના વૉશિંગ્ટન વગલામાં બીસ વરસ વાસ

હરી જામના લખ્યુ તેમ જાનકવને બિર્હાવાસમાં જાનકવન
જાહેરેરી રથી.

“ ક્યા સોરે ક્યા બાગ જાડે,
જાનકિજીવ જ્યુ જાણુ વટલ કે,
રેન ખોડિયાં વરિય લાડે ”

ધર્મસિદ્ધાન્ત—સ વ્ષ ૧૯૮૪માં ધર્મસિદ્ધાન્તને જન-
સચારમાં યોજા લીધી હતી. જે જામનામાં સ્વેચ્છા મૂર્તિ
જુઓનું બેર જણું હતું અને કુદિયા ખાડે યોજાવિજ
બેચા વિદ્યાને પાનાના ‘મિત્રભાણવ’ માં ખુબ નિવેશ
જાણુ છે એટલું જ નહીં જ્યુ જાસુર મજબુત બેઠા ધર્મ
વર્ધને અને જામનાજસુરિને કોમીકાવાલ કાળે લખ્યા હતા.

આ જામનામાં ધર્મસિદ્ધાન્તને ધર્મ સંપ્રદાય, જાણ,
અને સમાજને સુધારી જે જાણેની જાનવ સેવા કરી હતી
જે જામના રોજી વડિ વધેરેનાં લખા ઉપરથી જાણુ છે
કે સપુજોને પાઠથી અને સુખવાદમાં બેસવોને જોડ
પાઠ હતો. ધર્મસિદ્ધાન્તને જે પાઠને જાણ જાણની જોડ
કરી અને સુરોડ નિવિધાનન કરી તેના પર દાખા રખા
જે દાખા જાણા દિ જ્યુ સામાન્ય વાચક સમજી શકે એવી
સહેલી જાણમાં કાળે લખવા વિનયરૂપે છે. હરિવાળાના
જાણે જાણ જાણથી તેખામાં જામનાર હતો એન ચિદ જણું
હતુ હરિવાળી જામનાના તે જાણ જાણવાર હતો.

સવત્ ૧૭૨૮ ના આસો શુદ્ધ ચૌથને દિવસે ધર્મસિંહજી
 મુનિ સુરતમાં કાળધર્મ પામ્યા ત્યારથી આજ સુધીમાં ચોવીસ
 આચાર્યો અને અનેક સાધુઓ આ સપ્રદાયમાં થયા છે ધર્મ-
 સિંહજીના સમકાલીન લવજી ઋષિ અને ધર્મદાસજી મહારાજે
 પણ ધર્મનો ઉલ્લેખ સારો કર્યો હતો

પંડિત આત્મારામજી—સત્તર વર્ષની વયે સ્થાનક-
 વાસી સપ્રદાયમાં દીક્ષિત થઈ એ સપ્રદાયનો બાવીસ વર્ષ
 પછી ત્યાગ કરી ૩૯ વર્ષની વયે અમઠાવાદમાં તપા ગચ્છમાં
 તેમણે પુનઃ દીક્ષા લીધી પાલીતાણામાં તેમને સૂરિપદ
 અપાયું ત્યારે તેમનું નામ ‘વિજયાનંદસૂરિ’ રાખવામાં આવ્યું
 હતું સાઠ વર્ષની ઉંમરે ઇ સ ૧૮૯૭માં તેમનું અવસાન
 થયું ‘જૈનતત્ત્વાદર્શ’, ‘અજ્ઞાનતિમિરભાસ્કર’, તથા ‘જૈનમતવૃક્ષ’
 એમની વિદ્વત્તા બતાવે છે ‘સમ્યક્ત્વચર્યોદ્ધાર’ નામનું
 પુસ્તક જેઠમલજી મહારાજે રચેલ ‘સમ્યક્ત્વસાર’ના ઉત્તર
 તરીકે તથા મૂર્તિપૂજના બચાવ માટે છે શિકાગો ધર્મ-
 પરિષદમાં સ્વ વીરચંદ્ર રાધવજી ગાધીને મોકલવામાં પંડિત
 આત્મારામજીની પ્રેરણા હતી યશોવિજયની માફક આત્મા-
 રામજીએ અનેક જૂના પુસ્તકો, ટીકા, અવચુરિ, વગેરેનું
 સંશોધન કર્યું હતું

શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર—મોરળી પાસે વવાણીયા ગામના
 મૂળ વતની ગયચંદ્રભાઈ ઝવેરીએ તેત્રીસ વર્ષની દૂકી જિંદ-
 ગીમાં તત્ત્વજ્ઞ અને અધ્યાત્મવાદી તરીકે જૈન આલમમાં

સ્વમી વિવેકાનંદ એવો જ્યારે પ્રાપ્ત થઈ છે તેનો સ્વ-
 વધાની કામ અને તેમની કવિત્વશક્તિ ઉચ્ચ પ્રમાણની હતી
 ‘શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર નામના પુસ્તકમાં તેમનો ઉપરોક્ત અવસ્થા
 સ્થો છે. અપૂર્વ અવસ્થા એવો ક્યારે જાણી, વિવેક
 નિરૂપક એક છે. ‘પુરુષ પંચમી’ અર્થે દુષ્ટાશ, જ્યાં વિવેકની
 નહીં જાણાય. ઉત્પાદિ કાવ્યો સુખર શાકિત્યમાં અને અ-
 ધમના સિદ્ધાન્તો પ્રતિપાદન કરનાર સાધુજનોમાં સ્વ
 જ્ઞાન છે. મહાત્મા સાંધીલ રહે છે કે શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર
 ‘જ્ઞાન, વૈશુધ્ય અને શક્તિ કળા, પદ્મપાત્ર શ્રી રામકેવ નહેતા
 શ્રીમદ્ રાજચન્દ્રના વાચકોનું હાર્દ નીચેની રીતે બોલે છે-

“જ્યાં રામ અને જ્યાં દુષ્ટ, ત્યાં સ્વયં જાનો કહેણ
 ઉપસીનવાનો. અર્થે વાચ, જ્ઞાન દુષ્ટો છે ત્યાં વાચ
 સ્વયં જાનો છે ત્યાં જ્ઞાન, રેક જ્યાં ત્યાં છે નિર્વજ
 અવ ઉપસી છે એ દુષ્ટ, રામ ધામ જાણીને વચા.”

જગાદરજાકલ—જેન સાધુજનોમાં જ્ઞાન, જ્ઞાન
 અને શાંતિનો વિવેકી સજમ અર્થ થઈ છે, પિત્ત
 અને વાત્સલ્યશક્તિમાં જેનેવરોને જલ્દી કાશી થઈ છે, અને
 તેઓ અર્થે અર્થે નિદ્રા કરે ત્યાં ત્યાં કાશી મનુષ્યોને
 મરા અર્થેમાં જાણ જાણી થઈ છે. જેનું અવિરોધી
 વિદ્યા કેળવ્યા માટે કહી શકાય તો તે જગાદરજાકલ મહા-
 રાજ સંનધી કહી શકાય. આજ સુધે જ્ઞાન નહીં, માત્ર અ-
 ક્રિયા નહીં, આજ્ઞાનમીટની વખતે જોતાંથી પર સ્વિકૃત મહા
 અર્થ જેનું નહીં, જલ્દી જ્ઞાનકિવાનું જાણી શાંતિરજો
 અવિરોધ કરતાં આ જાણાર્થથી અમલતર અર્થે કહી બેસી

જૈનજનતાની અનન્ય સેવા બજાવી ત્રણેક વરસ પહેલાં કાળ-
ધર્મ પામ્યા રાજકોટની મહાવીર શાનોદય સોસાઈટીએ
તેમના વ્યાખ્યાનો સંગૃહીત કરી પ્રસિદ્ધ કર્યા છે

વા. મો. શાહ—‘જૈન હિતેચ્છુ’ના અધિપતિ સફ-
ગત વાડીલાલ મોતીલાલ શાહનું, નામ જૈન આલમમા-
મુપરિચિત છે નીત્યે અને શાપનહોર જેવા પ્રખર વિચારકોના
ગ્રન્થોના ઊઠા વાચનથી તેઓ માત્ર વિશાલદૃષ્ટિ જ નહીં
પણુ વિશ્વબન્ધુત્વની ભાવનાવાળા ખરા તત્ત્વજ્ઞાની બન્યા હતા
પત્રકાર તરીકે તેઓ અજોડ હતા જૈન શાસનમા પેસી
ગયેલ અને સડાને દૂર કરવા તથા ક્ષતિચુસ્તતા નાખુદ
કરવા તેઓ ફત્તેહમદ નીવડયા હતા

શતાવધાની રત્નચન્દ્રજી—લીબડી સ પ્રધાયના
સાધુઓમા અનેક રત્નો થયાં છે અજરામર સ્વામી બહુશ્રુત
હતા નાગજી સ્વામીમા અદ્ભુત વક્તૃત્વશક્તિ હતી જૈનાચાર્ય
લવજી સ્વામીના ઉપદેશથી તથા તેમના શિષ્ય જોઠમલજી મુનિના
ચાલુ પ્રયાસથી કાઠિયાવાડના અનેક રાજ્યોમા પશુઓ પ્રત્યેનું
ઘાતકીપણ અટક્યું છે નાનચન્દ્રજી મુનિએ ‘સત શિષ્ય’ના
તખલ્લુસથી અનેક ભાવવાહી કાવ્યો રચ્યા છે તેમના શિષ્ય
‘સત બાલ’ સૂત્રોના ગુજરાતી અનુવાદ કરી સામાન્યજનોને
શ્રુતરસનું પાન કરાવે છે ‘લઘુ’ના તખલ્લુસથી સદાનદી
છોટાલાલજી મુનિએ પ્રાસાદિક કાવ્યો રચ્યા છે પરંતુ
મુનિ શ્રી રત્નચન્દ્રજીનું પાઠિત્ય અનુપમ હતું જૈન
મુનિઓમા સંસ્કૃત, અર્ધમાગધી અને ગૂજરાતી એ ત્રણે
ભાષાનું શાસ્ત્રીય પદ્ધતિએ તલસ્પર્શી જ્ઞાન બહુ વિરલ દૃષ્ટિગોચર

૩. વૈપસ હાર બાને ઉદ્યોગન

ऐष्य वि तं कर्मसंति ब्रह्म कर्मे सया मन्त्रो ।

एष ऋषे सुवे मिन्वे स्यसद् मिन्वेमिप् ।

दिनः सिङ्गन्ति चापेण सिङ्गिष्यन्ति व्यासः ॥

આવ ધર્મ સ્થિર અને નિશ્ચય છે. ધર્મનું પાલન મંત્રી
કર્નેઃ સપ્તભાગોઃ જાતિમ કર્ણે પદોપ્પા છે ખરોઈ છે
કર્ણે પદોપ્પા.

माधुरसं विगर्भं कल्पं सुखं जन्मस्य युग्मम् ।

संशोभ्या परिश्रममपि तु त्वं सन्निपत्तिं कुरु ॥

મનુષ્ય શરીર પામીને તે સત્યધર્મનું શ્રવણ દુર્લભ છે કે જે ધર્મને સાબળવાથી જીવે તપશ્ચર્યા, ક્ષમા અને અહિંસાને પામે સર્વભૂયણ્ણ મૂયસ્સ સમં મૂયાદ પસ્સઓ સર્વ પ્રાણીઓને પોતાના આત્મા સમાન જાણીને વર્તનાર તથા પ્રાણી માત્ર પર સમદૃષ્ટિથી જોનાર ખરે સચમી અથવા મોક્ષગામી કહી શકાય

જન્મના જાયતે શૂદ્ર સસ્કારાદ્ દ્વિજ ઉચ્યતે ।

વિધયા યાતિ વિપ્રત્વ ત્રિમિઃ શ્રોત્રિય ઉચ્યતે ॥

જન્મથી બધા શૂદ્રોજ છે, સારા સસ્કાર પ્રાપ્ત કરવાથી દ્વિજ બની શકે છે, વિદ્યા પ્રાપ્ત કરવાથી વિપ્ર થઈ શકે છે, અને ત્રણે હોય તો શ્રોત્રિય બને છે ઉત્તરાધ્યયનમા પણ એજ મતલબનું કહ્યું છે -

કમ્મુણા વન્મણો હોઠ કમ્મુણા હોઠ સ્વત્તિઓ ।

વાસ્તવિક રીતે વર્ણવ્યવસ્થા જન્મગત નથી પણ કર્મગત છે કર્મથી જ પ્રાણણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, શૂદ્ર થવાય છે

આહારનિદ્રાભયમૈથુન ચ સામાન્યમેતપશુભિર્નરાણામ્ ।

ધર્મે હિ તેપામધિકો વિશેષો ધર્મેણ હીના પશુભિ સમાના ॥

આહાર, નિદ્રા, ભય અને મૈથુનમા તો મનુષ્ય અને પશુ સરખા છે મનુષ્યમા ધર્મની જ માત્ર વિશેષતા છે જે મનુષ્યમા ધર્મ નથી તે પશુ જેવો છે ઉત્તરાધ્યયનમા પણ ચાર બાબત દુર્લભ કહી છે -

ચત્તારિ પરમદ્ધાણિ દુલ્લહાણીહ જતુણો ।

માણુસત્તં સુર્હ સદ્ધા સજમમ્મિય વીરિયં ॥

પ્રાણીઓને તાર કાપ્યું મરના કુટીર છે - મનુષ્ય, પ્રાણીજ્ઞાન, જહા઼ી અને સુલભની શક્તિ.

પરંતુ મનુષ્યના માટે આકાશની નહીં, કુવેલી તાર છે - નવ કુપી કુપીઓમાં મનુષ્યની મરના ન થાય ત્યાં કુપી તેની માં પુત્રવતી ન જણાય.

પુરુષાત્તમચાર્યએ ન વગર કહેતો મુલંબમાલસ ।

તેમના ઘડે કુટીરો વર કપ્પા કાંઠાથી મરુ ॥

કુપી લેખેલી મરુતરી કપ્પા વખતે એના નામ જ બાંધતી ન પડી એકઠે એવું નામ કુપી વસીને ન મરણ એવા પુત્રની મરણ એ પુત્રવતી કહેવાય તે બંધવી કેને કહેવી ?

એ લેખમાં મનુષ્યના નથી જ્ઞાન નથી, જહા઼ી નથી તેઓ જ્ય કલમથી લેખાયે તેમ કરે છે - વસ્તુકઃ કલમ તે સૌથી વધુ દુર્લભ છે ઉપચાર, રસ ચરિત્રાચ, ચરિત્રા જ્ઞાન જ્યાં સુલભતાં શાધે છે કલમ નથી મરણ વધુ કપ્પાએને દૂર કરવા એમાં કલમ છે. કેટલું મનુષ્ય જાણતું જાતિ જાનિત્ત હતો લેખ તેના ઉપર જ્ય એને કેટલું નામપરે, એને પોતાની વિશ્વાસ તથા જ ચરિત્ર જાતિ માન નથી, એ પોતાની પૂજ્યતાનો કદી મર્ નથી કરે, એ જસતીવિનો લીખતી નથી, એના દુર્લભતા કપ્પા નથી, એ જાણેના જસ એકને પ્રમાણ જામે છે, વિધ્યેષજ એની સમ્પત્તિ છે એ જ્ઞાન કપ્પાથી દૂર છે, જ માત્રી જાતિ કિલિને જ્ય માત્રી જમરે છે એ ઉદાસીને જમર છે, એ જાણીએને એકને વિશ્વાસ ન હતો કપ્પા કરે છે વિષ-

ધીઓ સાથે પણ જે મિત્રનાથી વર્તે છે, તે જ સાધુ છે,
તે જ સચમી છે વળી કહ્યું છે કે—

यथा चतुर्भिः कनकं परीक्ष्यते

निर्घर्षणच्छेदनतप्तज्वनै ।

तथा चतुर्भिः पुरुषं परीक्ष्यते

ज्ञानेन शalteन गुणेन कर्मणा ॥

જેમ સોનાની ઢમોટી, ચાર રીતે થઈ શકે છે —(૧)
ઘસવાથી, (૨) કાપવાથી, (૨) તપાવવાથી, (૪) ટીપવાથી,
તેમ માણસની પરીક્ષા પણ ચાર રીતે થઈ શકે છે —તેના
સમ્યગ્જ્ઞાનથી, સમ્યક્ ચારિત્રથી, ગુણ સમુદાયથી અને તેનાં
કાર્યોથી. આથી જ જ્ઞાન, ઈર્શ્યન, ચારિત્ર અને તપને, તથા
જ્ઞાન, શીલ, તપ અને સાવનાને જૈનધર્મમાં ઘણું જ મહત્ત્વ
આપવામાં આવ્યું છે નહિ જ્ઞાનેન સદૃશં પવિત્રમિદં વિદ્યતે
એ જ પ્રમાણે જૈનશાસ્ત્રો પણ જ્ઞાનને પ્રાધાન્ય આપતાં
પદમં નાણં નજો દયા એમ કહે છે જ્ઞાન, શક્તિ અને યોગ
સમપ્રમાણમાં સમિશ્રિત હોય ત્યારે ચારિત્ર ઉચ્ચકોટિનું
કહેવાય છે યોગ કર્મસુ કૌશલમ્ એજ પ્રમાણે યોગચિત્ત-
ચુત્તિનિરોધ અને શક્તિ માટે સાગવનમાં યોગ્ય કહ્યું છે —

न साधयन्ति मा योगो न सात्य धर्म उद्धव ।

न स्वाध्यायस्तपस्वागो यथा मक्तिर्ममोर्जिता ॥

પ્રભુ નિસપગ દયા કરતે હૈ ઉમેહી અપની શક્તિકા
વરદાન દેતે હૈ ગીતામાં પણ કહ્યું છે કે જેઓ માયાને તરે
છે તેઓ મને પ્રાપ્ત કરે છે

मामेव ये प्रपद्यन्ते मायामेता तरन्ति ते ।

જાણી, યાન અને વેરાળ્ય એ મુજિત પામવાનાં સાધનો
 છે. છત્રમાંથી સિંચ અને નરમાંથી નાસવડુ વગેરે સહિ
 આ આત્મામાં છે.

હમ હે છુદ છુદ, ન વહ હમસે છુદ,
 એ અને છુદ, એ ન પાવે છુદ.
 હવે જાનવનના સારોમાં મૂકીને તો—
 મ્મલ એવે ઊંઘ અમ નાકીરે,
 જાનવિજહ અનુ જાણુ વાત હે,
 રેવ પહેલિયાં રસિય વાકીરે.

આહનિકામાં કીલનાસ નહાવસ, ક્યાં મુખી કાંઈ
 મર્યો? કાનિ એ તો ખરો કે જેમ જાંઘામાં કીધું
 પાણી જાંઘીમાંથી જિરોમાંથી વધુ અથ છે તેમ ઘણ
 યાદીમાંથી જાંઘીમાંથી, મનુષ્યો હરેલીમાંથી, ધનિયેલીમાંથી
 નિજમાંથી જાણુપ રૂપી જેલ જાણુ નહ રાજ રાજ રહી
 રહી વાતુ અથ છે અને બા તો ખરો કે આ રમિયાની
 વાલપર રહીને રહીને બા ખાલીને પેતરે છે કે હવે અથ
 હવે અથ અસિષ્ટત સત્પુત.

લે લે કર્મજમિતઃ સંસિદ્ધિ કમલે મતા ।

મત્તેઃ મનુષ્ય પોતાના કર્તવ્યનું પાલન કરે તો તેને
 મુજિત મળે છે. જેઓ જાણે જ મુજિત વગ પામે છે તેઓ
 ક્યારે ને વચરે પુણ્યાર્થ કરે છે અને અમલ છત્રમાં છત્ર-
 નુશાણુ અડાવે છે.

કુમમસુ સર્વગત

ઉપદેશ વિચાર

૨

હિતશિક્ષાપદો

અહિંસા, સયમ અને તપરૂપ ધર્મ એ ઉત્કૃષ્ટ મ ગણ છે
જ્યાં સુધી ઘટપણ આવે નહિ, વ્યાધિઓ વધવા પામે
નહિ અને ઇન્દ્રિયો શિથિલ થાય નહિ ત્યાં સુધીમા ધર્મને
આચરી લે।

સર્વભૂત પ્રત્યે સયમજાવ રાખવો એ અહિંસા છે
બધા જીવો જીવવા ઇચ્છે છે, મરવા નહિ; એમ જાણીને
પ્રાણીવધ ન કરવો

અહિંસા, મત્ય, અચોર્ય, અક્ષયર્ય અને અપરિગ્રહ એ
જિનદેશિત ધર્મ પોતાનું કલ્યાણ ઇચ્છનારા મનુષ્યે આચરવો.

જીવિત ઠાઠપણ ઉપાયે જરા, વ્યાધિ અને મૃત્યુથી
રહિત થઈ શકતું નથી, મારે કલ્યાણને ઇચ્છનારા મનુષ્યે
જરાપણ પ્રમાદ ન કરવો. ઘટપણથી ઘેરાએલાનું રક્ષણ નથી
એમ અવશ્ય જાણવું પ્રમત, અસયમથીજ અને હિંસક લોકો
દેવી ગેતે રક્ષણ મેળવી શકે ?

જે માણસો દુર્બુદ્ધિથી પાપકર્મ કરીને ધન પેદા કરે
છે તેઓ વેરયુક્ત થઈને નરકને માર્ગે જાય છે

ચાર જેમ પોતે જ કરેલા સધિમૂળમા પકડાઈ જાય
છે તેમ પાપકારી મનુષ્ય પણ પોતે કરેલા કર્મોમાજ બધાય
છે આ લોક અને પરલોકમા સમસ્ત પ્રજા પાપ કરીને
પીડાય છે કારણકે કરેલા કર્મોને ભોગવ્યા સિવાય છૂટકો
કોઈ

જોડાને માટે કે જીવને માટે જે માણસો પાસેથી
કરે છે તેના ફળ તેને બેઠકાને જ લેજવું પડે છે તે
વખતે નાંખુએ નાંખુવા ઘણી થયેલા નથી.

મિત્રતા થએલી પ્રાણી એકબીજી જાણે વસ્તુને સ્વચ્છ
જાણી પાનગિર્મિત આપણે આપ છે, પરંતુ તે પ્રજા પ્રાણી
પાસમાંથી ફોડામાંથી કાઢી પડે જાય છે. નથી.

સૂતેલાઓની જાણે પણ જાણતા રહેતું જાણુએ
પરિતે સૂતેલાઓને સિવાય ન કરેલા કાલ નિર્મલ જાણે
કરી જાણ છે. માટે જાણતા જાણે સમાવણું કરે.

જાણે રીતે ફેલાયેલા તેમજ જાણતાઓ. જાણે જે
સ્વચ્છમાં પાણી કાઢે નથી તેમ સ્વચ્છ પાણીમાં મુકી
જ નિર્વાણમાંથી પાણી કાઢે નથી.

જાણે નહિ સમાવું તે જાણે કાપી જેવી થાય
જાણે કરના કરે છે પણ જાણે જાણુએ સિવિલ જાણે
જાણ છે કસી વસ્તુ જાણે છે જાણે મોટ નહિ જાણે છે
જાણે તે જિજ્ઞાસુ છે.

જાણે જાણે જ નિર્વાણે જાણે જાણુ નથી. માટે જાણે
જાણે, જાણતાઓ એવી જાણે, વસ્તુ જાણતા સ્વચ્છ સમાવ
જાણતા જાણે જાણતાઓ જાણતા જાણતા જાણતા
જાણે જાણે.

મિત્ર એવજ પ્રજા કરનારને જાણે જાણે જાણે પાણી
જાણે છે. માટે તેમાં ન ફેલાવા સાવધાનતાથી જાણે જાણે
જાણે જાણે.

જાણતાઓ તે જાણે વસ્તુ જાણે જાણે જાણે
જાણતા જાણે, જાણે જાણે, જાણે જાણે

અને લોભનો ત્યાગ કરવો, કારણ કે ક્રોધ પ્રીતિનાશક છે, માન વિનયનાશક છે, માયા મિત્રતાનો નાશ કરે છે અને લોભ તો સર્વવિનાશક છે

ક્ષમાથી ક્રોધને છતવો, નમ્રતાથી માનને છતવો, સરળતાથી માયાને છતવો અને સંતોષથી લોભને છતવો

જે પ્રમાણે આકાશના બિન્દુઓ દર્શની અણી ઉપર લગ્નતા રહે છે તે જ પ્રમાણે મનુષ્યોનું જીવિત અસ્થિર છે, માટે ધર્મારાધનાના સમયનો પ્રમાદ ન કરવો

પ્રાણીઓને મનુષ્યપણું, ધર્મશ્રવણ, ધર્મશ્રદ્ધા, અને સયમમા પરાક્રમ, આ ચાર વસ્તુઓ વારંવાર મૂળવી બહુજ દર્શક છે

માટે વૃદ્ધજનોની સેવા કરવી મૂઠપુરુષના સ્વગથી દૂર રહેવું પ્રતિદિન સ્વાધ્યાયનું સેવન કરવું અને ધીરજપૂર્વક સૂત્રાર્થનું ચિત્તવન કરવું, કારણ કે આ પણુ મોક્ષપ્રાપ્તિના માર્ગો છે

ઉપયોગપૂર્વક ચાલવું, ઉપયોગપૂર્વક બેસવું, ઉપયોગપૂર્વક સૂવું, ઉપયોગપૂર્વક ખાવું, ઉપયોગપૂર્વક બોલવું, આ પ્રમાણે દરેક ક્રિયામા ઉપયોગ રાખવાથી પાપકર્મો બધાતા નથી

જે સર્વભૂતો પ્રત્યે સમભાવ રાખે છે, જે હિંસા, અસત્ય, ચોરી, મૈથુન, પરિગ્રહ વગેરે કર્મોના આસ્રવોને રોકે છે અને જે સયમાદિથી આત્માનું દમન કરે છે તે સાધુપુરુષ પાપકર્મોથી લેપાતો નથી

કારણ કે તે સ વ્યક્તિ 'પ્રથમ જ્ઞાન અને પછી દયા'

એ નિવારને આનંદમાં રાખીને હરેક પ્રવૃત્તિ કરે છે. કાલ્પ
કે તે કલ્પે છે કે જે બ્રહ્માની રોષ તં કલ્યાણમાંથી કામ
શું અને પાપમાંથી કામ શું એ જ્ઞાન વિન્યા સી રીતે
બધી થશે ?

જે પ્રત્યુષ, વસંત, ગરમ, ઝરાર જાદિ પાતે મેઝવંથી જિવ
સોઝવંતુઓને પીક પાછળ કસે ન્વેષણએ તણ કે છે તે
જ ખરેખરે ત્યાગીપુરુષ છે જાણે પ્રત્યુષ પીઠાની પાસે
એ સોઝવંતુઓ ન રોકાને કસવે હું ત્યાગી હું જાણે તે
સોઝવંતુઓને ઉપયોગ કસે નથી એમ કહેવાતો ત્યાગી-
પુરુષ રોકાને રોક કરે ॥ તે ખરેખરે ત્યાગીપુરુષ
કહેવતો નથી.

જે કેઈ પ્રવૃત્તિ સાધુ નિદાસીક કર્મ જૂન જાદિની
કુચે કર્મ કહે છે તે પાપકલ્પ કહેવાય છે.

કાલ્પ કે મુખાભાવથી કેઈ કલ્પવતો નથી. ઉચ્ચત્ત્વા
માત્ર બધા કલ્પથી કેઈ જાણવતો નથી, જાણવંતો
કેઈ મુનિ કલ્પ નથી, અને કેવલ વાક્ય કાલ્પ કલ્પથી
કેઈ તપસ કલ્પ નથી.

સમજાવ રાખનારે કલ્પ છે, કલ્પવંતો પાત્રનારે
જાણવ છે, મોન રોકનારે મુનિ છે, અને તપસ્યા કલ્પનારે
તપસ છે.

કર્મથી જાણવ માય છે, કર્મથી કલ્પિત માય છે,
કર્મથી રેશ માય છે અને કર્મથી શુદ્ધ માય છે.

આત્મા છે કે નથી?

આ વિશ્વમા કંઈ વખતથી જીવ છે કે નહિ એ પ્રશ્ન મનુષ્ય જીવનમા ચર્ચાતો આવ્યો છે કેટલાક માને છે કે મૃત્યુ થયા પછી જીવ કોઈ પરલોકમા જાય છે એ વાત સમજાતી નથી. જીવો જીવે ત્યાં સુધી એથારામ કરે અને બને ત્યાં સુધી પોતાનું ઇચ્છિત ધાર્યું કરી લે, પરંતુ મરણ થયા પછી પરલોકમા કોઈને ઉત્તર આપવાનો છે તેવું કંઈ જણાતું નથી. જૂના વખતથી ચાલી આવેલા આર્ય અનાર્ય ભૂમિના પુસ્તકો એ સળધી ભલે તરફદારી કરતા હોય, પરંતુ જીવને પરલોકમા પુણ્ય પાપ કે કૃત્ય અપકૃત્યનો બદલો આપવો પડે છે એ વાત બુદ્ધિમા જિનરી શકતી નથી. એટલે સમાજમાં સાંઝ ચાલવું કે કોઈ નિયમ નીતિમાં વર્તવું એ બધી હકીકતો કોઈ વિચારકોએ સમાજના હિતના અર્થે શોધી કહાડી છે, પરંતુ પરલોકને પુરવાર કરતી નથી. આથી હિતાવહ એ છે કે એવી જાળતોમા પડ્યા કરતાં આ ચાલુ વિષયમા એટલે ચાલુ ભવના કાર્યમા ઉદ્યોગ, પ્રયત્ન કે કડાફટ કરવી સારી છે. કારણ તેનું ફલ આજે પ્રત્યક્ષ દેખાય છે જે વસ્તુ નથી અથવા જે વસ્તુ દેખાતી નથી, તે જાળતમા રસ, પ્રયત્ન, કે ઉદ્યોગ કેવલ વ્યર્થ કડા ફૂટ છે. જે કે દુનિયામા અનેક ધર્મ મંડળોમાં ધર્મને

આમન ઠી છવ તિરે મનેઝ ચતો ઠી છે. જાનુ ને
જાનનાં ઘાઘુમ્મ ભેડેતે તો તેમજ જાનની એઃ જાની
ચાવ મળવી જાતી નથી. જાની રજા સમજવ છે કે છવ
થીજ છે નહિ.

આમ જગમાન લાકજ દુરિ જાનનાર દોઝે, જ્યારે ત્યારે
સ્થિતિ ડોઝ છે તમને મન છવ પાસેઝયાથી છે ને
જાવ કોઈ થીતે મને કીતવી નથી. કાલજ પસેઝયા તેમજ
દુરિ પસેઝયા નથી તેમજા હુઝવમાં ને જાનુને મરેણો જજ
જાજો નથી. જાનુ જા સ્થિતિમાં જવા નિચારોઃ જવા છે
તેમાં જજ લેન મરેણો જવા સાસ નિચારોઃ જવા છે.
તેમજા કહે છે કે ને છવ સ્થાથી ને પાસેઝયા
નથી તો જા સ્થિતિ કઈ જાનથી જાહુ છે તે જા જાજાં
છે ? જા સ્થિતિમાં જાની ને જાનુ દુર દુરિ ન કયો તો જા
જાજે મરુખો, જાનુજો, પહોજો, જાને કીજાં કીજાં જાને
હુઝાઃ છવેઃ તેમજા છે તે જુ છે ? જુ તે છવેઃ નથી
જે તે છવેઃ નથી તો જાનુ જાની કેમ પ્રજ્ઞતિ જાજા નથી.
તેમજા ઘરીમાં જાજા જુધી છે ત્યાં જુધી તેમજા પ્રજ્ઞતિ છે
જે જાનુ જામત્ત તેમજા નિચાસ બીલ કોઈ જાતિમાં જા
છે ને ત્યાં જાત્ત જાજા છે છે જાસેઃ જાનુજામાં કે જાની
જામાં તેમજા જાજાસ છે છે, તેમ જાનુજામાં જજ તેમજા
જાજાસ છે છે જાનુજામાં જાનાં જાજોઃ જાનુ જુધી. તેમજા
જાનાં જાજા છે દુર છે ને જોઃ છે. તેમજા જાનુમાં જાનીમાં
જાજાજા જાજાં દુધાં ને જાજાં જાજા છે તેમાં છવ
છે તેમજા તેમજા જાજા છે, દુર છે ને કીઃ છે. જાનાં જુધી

તેઓ પશુમા, પક્ષીમા, કે મનુષ્યોમાં જીવતા હોય છે ત્યાં સુધી તેમના સામુ જીવો અને કેવો આનંદ, વિકાર, ખેદ કે ક્લેશ તેઓ અનુભવતા હોય છે ! એ ઓકદ કે વિકાર જે અનુભવે છે તે જીવ છે એ જ જીવ એક સ્થલથી બીજે સ્થલે જાય છે આ વિશ્વમા અનેક યોનિમા જીવો આવળા, જન્મ મરણ, કરતા આપણી દૃષ્ટિમા આવે છે

હવે તમે પ્રશ્ન કરશો કે જીવ છે એ વાત ખરાબર છે, પણ તે પરભવમા જાય છે ને પુણ્ય પાપનું ફલ લોગવે છે તે વાત ક્યા સિદ્ધ થાય છે ? તમારી એ શકા હોય તો ઉત્તર એ છે કે મનુષ્યોમા ને ઈતર પ્રાણીઓમા જ્યાં ત્યાં પ્રવૃત્તિ થતી દેખાય છે, એ પ્રવૃત્તિમાં મારી કે ખોટી, ન્યાયવાળી કે અન્યાયવાળી વૃત્તિઓ દેખાય છે મનુષ્યોમા તમે જીવો ! કેટલાક મનુષ્યો, બીજા અનાથ ને પામર પ્રાણી સામુ અનુકંપા ને દયાની દૃષ્ટિથી જોતા હોય છે, ત્યારે કેટલાક ધિક્કાર ને તિરસ્કારની વૃત્તિથી જોતા હોય છે જેઓ અનુકંપા ને દયાની લાગણીથી જીવે છે તેમના અતઃકરણમાં શુભ લાગણીથી પુણ્ય ઉત્પન્ન થાય છે, અને જેઓ તિરસ્કારની લાગણીથી જોતા હોય છે તેમના શરીરમા પાપની લાગણી હોવાથી પાપ ઉત્પન્ન થાય છે હવે તમે કહેશો કે કયું ફલ જ્યાં લોગવાય છે ? તો પ્રત્યક્ષ દેખાય છે કે, આજે કંઈ લોકો કેવળ સુખ લોગવતા હોય છે, તો કેટલાક એકલું દુઃખ લોગવતા દેખાય છે, ત્યારે કેટલાક કાંઈક સુખ ને કાંઈક દુઃખ લોગવતા આપણે જોઈએ છીએ એ સુખ દુઃખ જીવોની પોતની જ વચનને શરીરની ટરેલી કરણી-

છે એ એ હજી જાણેલામાં ન જતો હોય જમવા પાશોથી
 ન જાણતો હોય તો એ હજારો હોયમાં વિવિધતા ઈની ?
 એક જ ને આ એક જ મનુષ્ય જમ હોય છે/જમ
 હજી પુરુષની એટલી મીઠાઈમાં જાનક હાં મળ્યા નહોત્ય.
 એટલે જમ્યા મનુષ્યો એકાન્ત મુશ્કેલી શાહજી હાં હોયજ
 ન હોય ? કાણ કે જમ્યા શુષ્કને માટે પ્રવૃત્તિ મળ્યા હોય
 છે, ન શુષ્કને જઈ તરફીના ખાણમાં જોય છે એ જમ્યાને
 જાણો વધોય જતાં કઈ હોય, જઈ શુષ્ક, જી વિત્ત ને
 ખન વિના જમ્યા પાશો હોય છે, જુદામાં નિશ્ચય
 નામતા હોય છે ત્યારે કેટલાક પદમાં ને સીતા એકા
 વિધમાં લઈને જમ જમ્યા હોય છે એ તેમનામાં એક
 પુરુષ હોય તો જમ્યા હોય જન મુશ્કેલી હોય, ને એ એક
 જાણ હોય તો જમ્યા મુશ્કેલી હોય જમ્યા જાણને જાણે
 દેખાય છે કે મુશ્કેલી મુશ્કેલી વિવિધતા મનુષ્યોમાં છે.

વિચારો! તમે જમ્યા નિષ્કાં છે જા પ્રજાને કે
 એ કેટલાક દેખાય છે તે જમ્યા હજી છે એ હોય
 જા જુદા વિધ જમ્યા છે હોય ત્યારે તે વિધ નથી
 કાણ કે હોયને લીધે જ જા વિધ છે જા હોયની જાણ
 જાણને સાચું હોય તેમને તેમના વિધમાં કેવી કેવી
 હોય ને હોય છે! પ્રવૃત્તિ જમ્યાની કેવી જાણ છે!
 મનુષ્યો જાણે કે વિવિધ જા વિધાંતિ જાણે મોટે છે ત્યારે
 તેઓ કેવી જાણ કરે છે! તેઓ કહે છે કે “પુરુષને
 જમ્યાજાણને માટે કેટલું જા જાણીશું! પુરુષને જાટે મું

સારૂ ગૃહ હોય તો સારૂ ? અરે ! તે બધા કરતા ને તેને પતિ સારો મળે તો બહુ સારૂ આજે કે આ વર્ષે આટલો લાભ મળ્યો છે પણ બે ત્રણ વર્ષ ને સારા બીય તો પછી હવે વધારે પ્રયત્ન કરવો નથી” આવી આવી કલ્પનાઓ ને જીવ કરે છે તે જીવ નથી તો કોણ દરે છે ? એ કલ્પના કરનાર જીવ જ ઘણા કાલનો છે

આ દેખાતા જીવને આવતા લવની ચિતા કે કાળજી નથી તે વાત બરાબર છે, પરંતુ તેનું કારણ શું ? તેનામાં અગાધ મોહ છે, તેનામાં વિષય ને ક્ષાયનું પ્રાપ્ત્ય છે જેમ જેમ વિષય ક્ષાય પ્રબલ બને છે, તેમ તેમ તે ઘણા સારા વિચારથી દૂર રતો બીય છે જેમ વિષય ક્ષાય ઓછા હોય છે, તેમ તે ‘આ જીવ છે’ એ વિચાર પાસે આવતો બીય છે મનુષ્ય જેમ એક ઘરમાં વધુ વખત રહે છે, તેમ તેનામાં આસક્તિ વધારે હોય છે તેમ જીવોમાં વધારે વિષય ક્ષાય છે તે ઘણા લવનો છે એમ પ્રતીતિ કરાવે છે જીવ ને એક લવનો હોત તો આટલો બધો ક્ષાય કે વિષય ન હોત એટલે મનુષ્યોમાં વિષય ક્ષાયની જે પ્રબલતા દેખાય છે, તેથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે એ જીવો ઘણા લવથી ચાલુ છે જીવો સમજે છે કે આપણે ફોગટ મહેનત કરીએ છીએ, કાળજી મહેનત કરીને લેશુ કરેલુ ધન મૂકીને જવું પડે છે ઘણા લોકોને દેખીએ છીએ કે તેઓ ધનના લગણા મૂકી મૂકીને ચાલ્યા ગયા છે તેમજ લેશુ કરેલુ ધન તેઓ પોતા પૂરૂ લોગવી શકતા નથી આમ સમજવા છતાં તેઓ શા માટે ધનને એકલું કરવા મથ્યા રહેતા હશે ? તમને આનો

કર્મ ખ્યાલ આવે છે ? વિચારો ! જે વિચાર મનના છાંયે
 છે પાતે ક્યામાન્ય સમજવુંથી સમજે છે વધારે જે થોડા
 વૃક્ષા કે આસક્તિથી જે મનુષ્યો પેતાને ખત ૧૫૧૪
 જેજથી યાતના નથી મનુષ્યો મનુષ્યની વધારીમાં ઢેસ જે
 જાને મરી જવાની પેતાને સમજવું છે હર્ષ કેમ જે વૃક્ષને
 —મર જાને ચૂકની ઢાઢસાને—કોઈ યાતના નથી ?
 જે મનુષ્યમાં મું છત્ર નથી ? જે છત્ર નથી તે વૃક્ષ
 કેવું કરે છે ? છત્ર જે એક જાતના ઢોલ તે મનુષ્ય
 વધારે જ્યાં આસક્તિ વધી વૃક્ષ થી ? જે આસક્તિ
 થી નથી તે મનુષ્ય છત્રને કંઈ જરૂર નથી થાય છે ? કં
 કંઈ થાય છે ?

માનવી ! સમજ ! સમજ ! આ કોઈક આસક્તિ, આસક્તિ
 ને વધારીથી જોઈએ છત્રને એજાન ! જે છત્ર પેતાને કા
 ન્દે છે તે છત્ર છે જે જાણે પેતાની વિવિધ પ્રવૃત્તિ ને
 વિવિધ કાર્ય ને સિદ્ધિ પેતાના ઉપર અસર જુઝાને એક
 કાંઈક છે હવે જે જુઝાને કાંઈક જુઝાન થાય છે જરૂર !
 જુઝાની રેખા કંઈક છે જરૂર તે જુઝાને કાંઈક જુઝાને
 નથી, જાણે એમ એમ જુઝાન કરે છે તેમ તેમ જે જુઝા
 તેની છત્રી ઉપર વધી આવે છે જે જુઝા નીચું
 કર્મ નથી, પોતાની વૃક્ષા ને આસક્તિ છે. જે વૃક્ષા આ-
 સક્તિ, છત્ર કાર્યમાં એમ કંઈક જુઝાને પેતાને વધારે
 વધારે આવે છે તેમ તેમ વધારી આવે છે આ વૃક્ષા જાને
 આસક્તિને અત્યાર કેવું છે ? જે છત્ર નથી તે જે વૃક્ષા ને
 આસક્તિ કે જે જુઝા છે તે કાંઈક વધી તેને કેવું થાય ?

મૃત દેહમાં એ આસક્તિ ને તૃષ્ણા શું જણાય છે કે ? એ તૃષ્ણા ને આસક્તિ જીવે પોતે પોતામાં કરી હતી એ જીવ જતા એ જીવ સાથે જાય છે કરોળીઓ નાનું પ્રાણી-દેખાય છે તે પોતે પોતાના એટલા નાના મુખમાંથી લાળ ઉત્પન્ન કરે છે એ લાળથી તે પોતાને ચાલવાનો માર્ગ રચે છે એ કરોળીઓ જીવતાં મુઠી લાળને 'ઉત્પન્ન' કરી શકે છે મરી ગયા પછી તે લાળ બંધ થાય છે તેમ આ જીવ પોતાના જીવવા સાથે તૃષ્ણા ને આસક્તિ ઉત્પન્ન કરે છે મર્યા પછી જ્યાં જાય છે ત્યાં એ આસક્તિ ને તૃષ્ણા તે જીવ સાથે જાય છે લાળ શરીરથી થાય છે, તો શરીર સાથે જાય છે, ને તૃષ્ણા આસક્તિ જીવથી થાય છે તો જીવ-સાથે જાય છે

હવે તમે કહોશો કે જીવ હોય તો દેખાવો જોઈએને ? આ પ્રશ્ન ખરાબ છે પરંતુ આપણે વિચાર કરીએ કે આ વિશ્વમાં જેટલી વસ્તુઓ છે તે શું બધી આપણે જોઈએ છીએ ? જો નથી જોઈ શકતા તો શું તે વસ્તુ નથી ? ખરેખર તેમ નથી જુઓ આકાશ છે ને ? શું આપણે આકાશને જોઈએ છીએ ? જો નથી જોતા તો શું આકાશ નથી ? એમજ આ છાંડ, પાદડા, પુષ્પ, ફલને હલાવે છે તે પવનને આપણે જોઈએ છીએ શું ? જો પવનને નથી જોતા તો શું પવન નથી એમ તમે કહી શકશો ? શું તમારા અન્તરાત્માને પ્રતીતિ થાય છે કે પવન છે જ નહિ ? આપણે કેટલીક વખત શાંત વિચારમાં ને સારા સ્થાનમાં બેઠા હોઈએ ત્યાં દૂરથી કેટલીક વખત કાંઈક મધુર ખુશ્બો આવે છે

તો એ છુટકોને બાપલે બેતા નથી તો કેમ ખીને બે
 કે ક્યાંથી સાચો મધ બાવે છે ? બાપલે અમૂર્ત (અર્થ
 કે બેટલે દેખાવ નહિ) પરંતુ શુદ્ધ, સ્વચ્છ, સ્વચ્છ, સ્વચ્છ, સ્વચ્છ
 કનિષ્ઠ પામતી નથી પરંતુ તેને તથા ને ત્યાં કનિષ્ઠ
 પાડે છે. બાપલે પામતામાં બાવે બેટલે પામતી મનુષ્ય
 તો શુદ્ધ સ્વચ્છ પામતી મનુષ્ય સમી નહિ. તથાપિ બાપલે
 તેને સ્વચ્છતાને બેટલે બે કે તેમાં જીલ્લ કનિષ્ઠતા મળ
 બાવે છે ને સમજાવ છે તેમ તમે જોશો. પરંતુ બાપલે
 બાપલે મેં બેટલે બેટલે શુદ્ધ કનિષ્ઠ કે શુદ્ધ કનિષ્ઠ
 બાવતી નથી. જ્યાં બાપલે પામતામાં બાવે છે તેમજ
 બાપલે બે બાપલે જેમ બાપલે બાવે તો મનુષ્ય
 સમી છે. બાપલે જ્યાં છે જ્યાં તેને શુદ્ધ બાવે—બાપલે
 —પામતી છે બેટલે મનુષ્ય સી ક્યાં શુદ્ધતાને બાવ છે
 તેમજ બાપલે જ્યાં નથી જ્યાં મનુષ્ય છે તેને શુદ્ધ સમજાવ
 શુદ્ધ, શિષ્ટ, શુદ્ધ કનિષ્ઠતા બાવતી, નમો છે શુદ્ધ
 શુદ્ધતાની બાવે બાવ છે. પૂજાની બાવે મનુષ્ય બાવે છે
 બાવે દેખાવે. ન દેખ પરંતુ પૂજાને દેખે દેખાવ છે તો
 મનુષ્ય ક્યાં ક્યાં છે કે તે જ્યાં બાવે છે બાવે છે
 છે કે શુદ્ધતા શુદ્ધતાની મનુષ્ય બાવે છે. બેટલે મનુષ્યને દેખે
 બેટલે સ્વચ્છ બાવ છે તથા મનુષ્યને જાન બાવે છે કે બે
 પામ છે સ્વચ્છ—શુદ્ધ છે તેથી શુદ્ધ—જ્યાં છે બેટલે સમજાવ
 છે મનુષ્ય જ્યાં બેટલે દેખ તથા તેના પર બાવે મનુષ્ય
 બાવે બાવે—બાવે બાવે બાવે બાવે બાવે બાવે બાવે બાવે
 તો તે જ્યાં મનુષ્ય બાવે છે કે હું જ્યાં બેટલે ને જ્યાં
 બાવે છે બાવે બાવે (બાવે) ના શુદ્ધતા બાવે મનુષ્ય

આવે છે સ્પૃશ્ય જાગૃતમા વિચારો કે ધનથી ધનિક ઝોળ
ખાય છે બોલે ઉપાડવાથી મનુર છે એમ પ્રતીતિ થાય છે
રગવાનુ કાર્ય કરવાથી એ મનુષ્ય રગરેજ છે એમ મનુષ્યે
ઝોળખે છે

જેમ ગુણથી ગુણી સમજાય છે તેમ આ જીવ
તેના પોતાના ચેતન ગુણથી કે જ્ઞાન ગુણથી ઝોળખાય
છે એ ચેતન ગુણ તે શરીરમા લોહાના ગોળામાં
અગ્નિની જેમ એકમેક થઈ રહ્યો છે એ લોહાના ગોળાને
જો ઉપર ઘણુ મારવામા આવે તો અગ્નિ ઝરે છે, તેમ
આ શરીરને જો કાંઈ ઈજા કરવામા આવે તો તે પ્રાણી
ઝમકી જીઠે છે, ત્રાસી જીઠે છે, અરે ખૂમરાણુ કરી મૂકે છે
પ્રાણી ત્રણે કાલ અખડિત છે એ જિઘ લીધા પહેલા હતો,
તેની ઉદ્ધમા છે, અને જાગ્યા પછી પણુ તે જ છે તે પોતે
જાગ્યા પછી વિચારે છે કે જિઘ પહેલેથી જ મૂકી હતી તે
ક્યા ગઈ? તે વિચાર કર્યા પછી તે પોતે શોધી કહાડે છે
તાત્પર્ય એ છે કે આ ખોલે છે તે જીવ છે ને તે
ઘણા સવથી ચાલુ રહેલ છે તમિ તેને ઝોળખેા અને જિઘી
નિગાહ કરીને તેનો સ્વીકાર કરે. અવશ્ય તેને પરલોકમાં
જવું પડશે

મનુષ્યો! આ પાત્ર ભૂતથી થયેલું શરીર પુતળુ આ
જમીનમા દટાશે કે અગ્નિમા લય થશે પરંતુ તેમા રહેલો
જીવ-આત્મા તે તો આ જમીનમા દટાશે કે ખળશે નહિ.
તે તો આ શરીર, વાણી ને મનથી થયેલી ક્રિયાઓથી જે જે
પ્રવૃત્તિઓ ને જે જે ક્રિયાઓ તે સાથે લઈ પરલોકમાં

કોપ, મીઠ, વૃષ્ટા, ને આશ્ચર્યજોથી ખાસ કર ને
 હોમોપથોગ કસબમાં ને અદિશ્ય, ગૂઢમ, ને અત્રક્ષિત
 પાપા કર્યા કરી તેનો ખરબો એ છપ્પે હોમનરો પાઠે
 છપ ના પાઠે કે ખારે કાંઈ નથી ને ખારે હોમનરો છ
 નહિ, પરંતુ તેમ કહેવાથી ફરી શકાતુ નથી આજે તમે
 પ્રત્યક્ષ હુકમો ! શબ્દ મહાશબ્દો કે ખનધ પતિચક્રિત કરો
 મુંઝવેલીય બીજાને કે કોઈ અશબ્દના વીજાને કેવી અશબ્દ
 બીજામજી ને તમને છો તેજે વેદનાઓ સોચવા હોમ છે !
 શુ તેમને વેદના પદન કરવી ગમતી હોમ છે ? તેમ
 ના પાડે તે વેદના તેમનાથી દૂર કરી રહે છે ! મહા
 મહત્ત્વો કહે છે કે નરકમાં જન્મ ને વેદના ન હોમ તેવી
 વેદના તેમના હોમને છે ત્યાં ભોલો પ્રિયકોને ત્યાં જાવે છે
 તેવી વેદના તેમને કોચવાથી પડે છે કહે તમે વિચારે
 કે છપ નથી પાઠેલ નથી, પુસ્તક નથી, ને પાપ નથી
 એ બધુ શુ સત્ય છે કે અસત્ય છે ? તમારી જામજી કે
 તમારા અવાજવાળા ત્યાજના કાંઈથી તુલના કરી કે દોષ
 કહે છે તે જુ કે કે મહા પુરુષો જેઓ કયાકુ છે ને દોષના
 કિલને માટે કહે છે તે જુ છે ? મેમાં જુ કેહાં સ્થાન છે !

આ વિશ્વમાં માણી માત્ર પિતાની ક્રિયા પ્રમાણે કરી
 રહ્યા છે એટલે પિતાની બહી સૂચી મહા પ્રમાણે નહીં
 રહ્યા છે એ મહા એ પ્રવૃત્તિ છપ એ કરે તે તેને જલ
 જ્વાળા કે પુસ્તક પાપનો અપ ન પડે પ્રવૃત્તિ-જ્વાળા અપ
 છપ છે છપ પાટે અપ, અપ, ને અપની એમ અપિત
 આપ તેમ કરતો હોમ છે નાવા પિતા છપ છપે પિતાના

વિકાસ કે સમજણ પ્રમાણે ગડમથલ કરતા હોય છે મોટા
 છવો (મનુષ્યો) ધન કે સુખ અર્થે જેમ પ્રવૃત્તિ કરે છે,
 તેમ નાના છવો આહાર અર્થે પ્રવૃત્તિ કરતા હોય છે
 એ બધી પ્રવૃત્તિમા પુણ્ય પાપ કારણ છે અને એ પુણ્ય
 પાપ જીવને તેમના પોતાના સુખ દુઃખમા નિમિત્ત થાય
 છે આ પુણ્ય પાપથી મનુષ્યો જિજ્ઞાસુ, બહા બૂડા થાય
 છે અને તે દોષમા પ્રત્યક્ષ દેખાય છે

સવૈયા ત્રેવીશા

એક કે પાપ અનેક પડે, પુનિ એક અનેકથી પાપ પડે હિ,
 એક અનેકથી ચિત હરે, અરુ એક ન આપણા પેટ ભરે હિ
 એક ખુશાલી સૂએ સુખપાલમે, એકકુ સઘન ખટુ જીરે હિ,
 દુખો હિ ધર્મસિંહ સારી જહામે, પુણ્ય રૂ પાપ પ્રત્યક્ષ હી રેહિ.

એક મારા વિચારક શ્રીમાન્ ધર્મસિંહજી કહે છે કે
 હે મનુષ્યો ! આ વિશ્વમા તમે જ્યાં દ્રષ્ટિ કરો ત્યાં તમને
 પુણ્ય પાપની મહત્તા દેખાશે જુઓ એક મનુષ્ય (રાજા)
 ના પગે અનેક પડે છે, ત્યારે એક (ગરીબ) મનુષ્ય અનેકના
 પગે પડે છે એક મનુષ્ય અનેકની ચિતા હરે છે,
 ત્યારે એક મનુષ્ય પોતાનું પેટ પણ ભરી શકતો નથી એક
 મનુષ્ય સુદર સુખપાલમા સૂવે છે, ત્યારે એક મનુષ્યને માત્ર
 લાંગી ગયેલો ખાટલો પણ માઠ માઠ મળે છે આમ આવડો
 વિરોધ હોવામાં કારણ શું હશે ? ખરેખર હે વાચકો ! તમે
 સમજો આખા વિશ્વમા (જહામા) પુણ્ય અને પાપ તેમા
 કારણ છે જેમ આપણી આંખે દેખાય છે

આ જેટલાં સર્વિય કે દેહ દેખાય છે તે બધાજ
 છા છે, છાની માથા, છાની સુધિ, ને છાની
 બધી પ્રવૃત્તિ છે છા જ્યાં પછી તેને કેઈ સંભાનુ નથી
 મર્યા મર્યા મનુષ્યોને કાલે કે છાને તો ચાલ તેથી તેને
 કનુરેકાનના ઇશ્વરોને કહે છે જ્યારે ન કાલ ત્યારે તેને
 છેવટે નિશ્ચય થઈ નાથી દેખાઈ આવે છે. જે છાને જન્મ
 મરણ ને પુનઃ પાછી કાંઈ કાલેથી છે જે છાને
 મર્યા પહેલાં પત્ની પુત્ર કે પૈસા હોય તે કનુ
 જનુને નાખે છે લોકો (મિત્રો) ને ત્યાં હોય છે, જનુને
 આવે છે, ને કહેવાય છે કે જોવાયે જનુ મનુષ્ય તરીકે
 જન્મ થયે શું ? જન્મર મનુષ્ય પાત્ર કહે છે કે કેઈ કહે
 અને જવારો પશુ કુતરા કે ચાકર કેઈ તે ગણવાની બારે
 જનુ નથી. જાઓ ! વિચારો ! વિચારો કે જે જન્મર મા
 વામાં જુદી નથી, ગાંઠ વાંઠ કહે છે તે જ છા છે
 મનુષ્ય ! તુ માન કે ન માન, સમજ કે ન સમજ જન્મ
 છા છે જે છા જન્મ કાળે છે અને તે જા પ્રત્યે
 આ વિષય જનક યોગિનિ જન્મર દેહો આવ્યો છે કે
 સમજને જે જન્મર મનુષ્ય વિચાર લે જા છે

વિશ્વ

આ જગતમા જીવ છે એ વાત સમજાય તો વિશ્વ છે એ પણ સમજાય તેમ છે જેને વિશ્વ કે જગત કહેવામા આવે છે તે જીવ ને જડથી વ્યાપ છે એ કહાય માનો કે જીવ નથી તો વિશ્વ પણ નથી પાણી જે પદાર્થો ઓકસી-જન અને હાઈડ્રોજનથી બનેલું છે, પણ જો એ જે પદાર્થો છટા પડી જાય તો પાણી ચીજ રહે નહિ તેમ જીવ ને જડ એ પદાર્થો જો છૂટી જાય તો વિશ્વ વસ્તુ રહી શકે નહિ આ વિશ્વ ને દેખાય છે તે કંઈ કાળથી ચાલુ છે, અને ગમે તેટલો કાળ જશે તો પણ આ વિશ્વ આ પ્રમાણે ચાલુ રહેવાનું જૈન દર્શન પ્રમાણે આ વિશ્વમા છ પદાર્થો કે દ્રવ્યો છે તેમા પાચ પદાર્થ અરૂપ કે અમૂર્તિમાન છે ને એક પદાર્થ રૂપ ને મૂર્તિમાન છે ને મૂર્તિમાન છે તે પુદ્ગલ છે ને ને પદાર્થ દેખાય છે તે સર્વ પુદ્ગલ છે ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશ-સ્તિકાય, જીવાસ્તિકાય, ને કાલ એ પાચ અરૂપી છે દેાઈ રીતે એ મનુષ્યની દૃષ્ટિમા આવતા નથી પરંતુ અનુભવથી વસ્તુઓ સમજાય છે આકાશ કે પોલાણ કે માર્ગ એ અનુ-ભવથી સમજાય છે તેમ કાલ-વખત પણ અનુભવમાં આવે છે જીવો છે તે પ્રાણી માત્રમા ને મનુષ્યમા પ્રવૃત્તિ કરતાં, આપણે કરતાં. સમજાય છે હવે ધર્માસ્તિકાય ૭

સ્તિથાવ આ મેં જાણી જુદિયાં કે અનુજવમાં આવે તેમ
નહી એન પુત્રોના જે રીતે કહે છે તે રીતે સમજાવ અથવા
વિધાન હોય તેા મેં જાણી જમ્ય છે

એન પુત્રોના કહે છે કે આ વિષય છે ત જ સંજ્ઞા
છે વિષય સમજાવ જર્ણવસાચા સુદિ, જમદ, જામદ, સહ્યા
વધેરે કામ્યો છે મનુષ્યો આ વિષયને જાણે તે રીતે
એવા હોય જમ્ય એન કહેવ તેા હોય ને જાણી જાણ
આપ્ય વિષય છે એમ જાણે છે. હોયવા જમ્ય યોનિવ,
કીનિવ, ચોનિવ, મનુનિવ, અને જાણિવ હોય છે
સ્થાન હોયમાં પુત્રો, જમ, જાણિ, જમ, ને જાણિ
છે એમ કહે છે કામ્ય, જામ્ય, કામ્ય કામ્ય, જમ
કાનિયો વિદ્ય (જમ્ય) છે તેમને કીનિવ, ચોનિવ, મનુ
નિવિવ હોય કહે છે એમને જમ (ચાણ) કાનિયો છે
તેમને જમ, જમ, જમ જાણિ ને જાણિ જાણિ એવા
જાણે છે મનુષ્યો છે તે તેા સોને જાણિ જાણિ હોય
છે આ કામ્ય એન પુત્રોના કહે છે કે જોય હોય છે કે
એવો હોયજી જાણમાં જાણવા નહી એ હોય જાણ અને
વિષય કામ્ય જમ કામ્ય છે અને જુદિયાં જમ જાણ છે કહે
વધેરે કહેયો કે તે હોય કામ્ય છે તેા એન જાણ કહે છે
કે જોય નાજા (ને જાણ) છે અને જોય દેવ છે કામ્ય જાણ
જમ આ જાણે કામ્ય સ્તિથાવો નહી જમ્ય એ મેં
જાણિયા હોય છે એમ એન પુત્રોના કહેયો કહે છે એન
જાણિ જોય સમજાવ છે કે આ જાણ જાણિયા હોય તે
કામ્ય સામ્ય જાણિ સિધાવું જાણિ કહે છે જાણિ દેવો

મનુષ્ય ગતિમા જાય છે, ને કદાચ માયા અસત્ય ઠરે છે તો તિર્યચમાં જાય છે. પરંતુ મનુષ્ય વર્ગમા ડેટલાક એવા છવેા છે કે જેઓ ઘણો અધર્મ, અન્યાય, પાપ, દુરાચાર, ને જૂઠ્ઠામ કરતા હોય છે તેઓ નૈરયિક ગતિમા જાય છે ને જેઓ ઘણો સદાચાર, સદ્વર્તન, અત્યંત ત્યાગ, વિષય નિરોધ, અને આત્મદમન કરતા હોય છે તેઓ સ્વર્ગ (દેવ) લોકમા જાય છે હવે જે છવેાને આ વસ્તુને વિશ્વાસ નથી તેઓ આ ગંધી વસ્તુને હમ્મગ (ગપ) કહે છે એટલે તેમની દૃષ્ટિએ સ્વર્ગ કે નરક વસ્તુઓ નથી પરંતુ હે છવેા ! હે મુર મનુષ્યો ! વિચારો કે પ્રાણી માત્ર, સામાન્ય કે વિશેષ, મનગી કે અવળી પ્રવૃત્તિઓ કરતા હોય છે, ત્યારે તે વસ્તુનું ફલ ન હોય, અથવા જે કારણ થયું છે તેનું કાર્ય નહીં ન હોય તો એ વસ્તુ (કારણ) ફેાકટ જાય છે પરંતુ દુનિયામા એવું કદિ ગન્યું નથી કે કારણ હોય તેનું કાર્ય ન હોય અને પુત્ર હોય તે કદાચ પોતાના પિતાને ન જીએ અથવા નેના જન્મ પહેલા પિતા આ વિશ્વમાથી ઉપડી જાય તો શું પિતા ન હતા તેમ કોઈ કદી શકશે કે ? અર્થ એ છે કે કારણ હોય તો કાર્ય થાય છેજ અને કાર્ય થયું તો કારણ હતું એક દેખાવાથી ખીજની પ્રતીતિ આવે છે જ તેમ જો મનુષ્યો બેહદ અનાચાર અને અત્યંત ભારે કર્મ કરતા હોય તો નરક હોય તેમા શંકા શી ? તેમજ જો મનુષ્ય ઘણા સદાચારનું પાલન કરતા હોય તો સ્વર્ગલોક છે એ વાત નિઃશય છે

ઇતિહાસ દૃષ્ટિએ જોઈએ તો મનુષ્યોને અનુભવ થાય

છે કે તાપ દર્શન, દુઃખ, પંડવો, મહાવીર, સુદ, જાડિ
 અનેક માત્રીએ આજ સુધીમાં આ પુખ્તી ઉપર થઈ ગયા
 છે એ આજ સુધીના માત્રીએ કે તેઓ વધુ પડેલા
 હતા તથા વધુ પડેલા વધુ હતા તેઓ કઈ મથા હશે ?
 એ સ્વર્ગ ને નરક આપણે ન માનીએ તો એ સૌને સં-
 વધુ સ્થાવર સુ દોષ ? એ એ સૌને આપણે મહાત્મા
 સમર્થ ને વિશ્વ પુરુષ તરીકે માનીએ તો તેઓ સ્વર્ગમાં
 કે મોક્ષમાં હોવા બોલે, જેમણે પદ્મસુદ મુર્તિ અને વધુ
 સચ્ચાઈ હતી આ વિશ્વના જીવિ ને કોઈ મિત્ર
 તેમને ખરે કેતુ સ્થાન હશે ? અર્થ એ છે કે જેમણે વધુ
 હોવાનો સ્વરૂપ કીર્તિ હશે અને પુખ્તી પર સ્ત્રી વૃદ્ધ્ય કી
 મથા તેઓ નરકમાં હોવા બોલે, ખુલ્લોને સ્વર્ગ ને
 નરકને વિશ્વસ નથી આવતો, પરંતુ કાલક્રમ સર્વને માનીએ
 તો એ વસ્તુ સ્વરૂપ સમજાવવાથી

તેમ પુણ્યો કહે છે કે આ વિશ્વના અવિચલને
 આઈ વડુ છે. તે આ નરકવતિ, વિશ્વવતિ, ખુલ્લુ વતિ
 ને દેવવતિ એ આ અવિચલ હોયે અવશ્ય કરે છે. ખુલ્લુ
 આ ને વિશ્વ વતિ આપણી નજરે દેખાય છે, નરકવતિ ને
 દેવવતિ એ એ આપણે બોલે સમજાવ નથી, પરંતુ એ સ્થા
 નોમાં અન્યથા હોયે છે. જાણજી ને જોઈ પુણ્યો નરક
 ને સ્વર્ગ વિષે વાત કહે છે. પરંતુ એ પુણ્યો જેમ અને
 જેમની વચ્ચેથી વાત કી છે તેમ અને તેવી રીતે તેઓ
 વાત કહેવા નથી.

આ વિશ્વના કાલક્રમ માત્ર છે. અર્થાત્ આ વિશ્વને

આદિ નથી ને અંત પણ નથી કોઈ કાલે આ વિશ્વનો પ્રલય થશે તેમ નથી પરંતુ જીવો તો જન્મ મરણની હાર-માળામાં ગોઠવાઈ ગયા છે તે જીવોને સમજવાનો અવ-કાશ નથી કે આમ ચા માટે ચાલી રહ્યું છે કુદ્ર જીવો જેમ જીવવા માટે અહોનિશ આહાર પાણી શોધતા હોય છે તેમ મનુષ્યો પણ અહોરાત્રિ ખાવા પીવા માટે ઉદ્યોગ કરતા હોય છે કુદ્ર જીવો આહાર, ભય, મૈથુન ને નિદ્રાનો આ શ્રય લેતા હોય છે તેમ મનુષ્યો પણ આહાર, નિદ્રા, મૈથુન, ને પશ્ચિહમાં વખત ગાળતા હોય છે આ વિશ્વમાં જ્યાં નજર કરો ત્યાં જીવ, જીવ, ને જીવ કરતા ચરતા ને તરતા હોય છે પ્રાણીઓ પુસ્તકો કેટલીક વખત બુદ્ધિ ને વિચારમાં ચાકતા હોય છે એટલે કહે છે કે આ વિશ્વ અમુક વખત પહેલાં નહિ હતું, પરંતુ અમુક કાલે ને અમુક પ્રસંગે થયું આજના પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનો વળી અનેક જુદી જુદી ઘટનાઓ ને વિચારણાઓથી કહે છે કે આ વિશ્વ અમુક કોઠ વર્ષ પહેલાં નહિ હતું, પરંતુ પછી થયું છે અર્થ એમ છે કે સિદ્ધ સિદ્ધ સંસ્કારના યોગથી આ વિશ્વ વિષેની સ્થિતિ મનુષ્યો ગમે તેમ કહ્યે પરંતુ બુદ્ધિથી વિચારનાં જોન પુસ્તકો કહે છે કે આ વિશ્વ અનાદિ અનંત છે કારણ આ વિશ્વનો ઝળટા કે કર્તા કોઈ નથી આ વિશ્વ ત્રિકાલ અખંડ અને અવ્યવસ્થિત છે

નૈરયિક, પશુ પક્ષી, મનુષ્ય ને અમરો આમ ચારે ગતિમાં આવ બા કરતા હોય છે આ ચાર ગતિને તેમાં રહેલા જીવો ક્યારેય ન હોય એમ જાનવું જેમ અસ ભવિત છે, તેમ

સિંધ ન દોષ ના વધુ સંબંધિત નથી. આ છોડે કે
 વિષય કે પ્રાણની પ્રતિષ્ઠા વધુ નથી. જાનુ આ છોડે
 સિંધ એમ જાણવું જાનવ છે તેમ જાણવું જાનવ છે આ
 છોડે પેલાની દૃષ્ટિ કે પ્રતિષ્ઠા ઉપર નીચે આપેલ છે
 કે એમ પ્રત્યક્ષ પદ્ધતિ વિધિન વાચ છે અને પેલાથી
 જાણવું વાચ છે તમ છોડે સુખ કાંઈથી ઉપર કેટલાં
 વાચ છે ને આપુલ કાંઈથી નીચે કેટલાં વાચ છે. આપણે
 જાણે એમને જાણે કે પ્રત્યક્ષ પ્રતિષ્ઠા છે. કેટલાં
 કેટલાં વધુ પ્રતિષ્ઠા તેમજ કાંઈ દોષ છે એ પ્રતિષ્ઠાની
 દૃષ્ટિએ મને તમે દોષ જાનુ તેમજ પ્રતિષ્ઠા કાંઈ મને
 છે. તેમજ આ વિષય છોડે જ્યાં જુએ ત્યાં જાણે કે જુએ
 પ્રતિષ્ઠા કાંઈ દોષ છે તેમજ પ્રતિષ્ઠા સિંધ સ્વેદુ મધુ
 તમે આપણા, અપીતમ, ને જાણવું, જ્યાં જુએ ત્યાં
 છોડે છે એ છોડે આપી નજર કાંઈ તે જાણે વધુ ને
 વધુ સ્વેદુ એ કાંઈ ને સ્વેદુ દેખાવી છોડે સગા ને
 જાણવું જાણવું, પીતમ, કાંઈ, કેટલાં, જાણવું, જાણવું,
 જાણવું, પ્રતિષ્ઠા કાંઈ દોષ.

આ તમે વિષયથી આપેલ સગા સમજવું છે કે આ
 જાણ છોડે છે કે જાણે જાણ જાણ કરી વધુ છે એક
 દોષ દોષ અને એમ પેકુ ગાળીનુ સ્વચ્છ સ્થાન (સે
 દન) દોષ ત્યાંથી લેવું. કેટલા દૃષ્ટા દોષ છે અને ત્યાં
 કેટલા જાણ દોષ છે એ જાણવી જાણવી વિષય કેટલાં
 દોષ છે તેમ આ વિષય આ જાણ છોડે પેલાથી
 જાણે મતિ પ્રત્યક્ષ જાણવું કાંઈ દોષ છે. પ્રત્યક્ષ એમ

મેળો-સમુદાય એકત્ર મળે છે અને જેમ છૂટો થતાં સિન્ન, સિન્ન દિશામાં ચાલ્યો જાય છે, તેમ આ વિશ્વ એક મેળો કે સમુદાય છે, જેમાં અગણિત જીવો ભેગા થયા છે કેટલાક જીવો નૈરયિક ગતિમાં છે, કેટલાક તિર્યચ (પશુ પક્ષી વિકલેન્દ્રિય અને એકેન્દ્રિય) ગતિમાં છે, કેટલાક મનુષ્ય ગતિમાં છે, ને કેટલાક દેવગતિમાં છે આ ચાર ગતિમાં રહેલા જીવો સસારસ્થ જીવો કહેવાય છે આટલા સિવાય જીવો મુક્તાત્મા છે કે જેઓ સસાર બહાર રહેલા છે તે જીવોને સસારમાં ગણતા નથી કાળજી તે જીવો ત્યાંથી હવે છૂટવાના નથી તેમ હવે તેઓ એ ચાર ગતિમાં આવવાના નથી એ ચાર ગતિમાં રહેલા જીવો સામાસામી ગતિમાં આવતા કરે છે

૪

કર્મ (પુણ્ય પાપ)

કર્મ એટલે શું એમ મનુષ્યો પ્રશ્ન કરશે, તો સમાધાન એ છે કે પ્રાણીમાત્ર કર્મ-પ્રવૃત્તિ કરે છે કોઈ જીવ પ્રવૃત્તિ વિના રહી શકતો નથી જોણા જીવોથી માંડી મોટા જીવો સુધી પ્રવૃત્તિ ચાલુ છે એ પ્રવૃત્તિને કર્મ કહે છે, ઉદ્યોગ કહે છે, ક્રિયા કહે છે, અને કર્મ એ કરવું પણ કહે છે એ કર્મ છે એટલે જે કર્મ કરે છે તે જ સુખ દુઃખનું કારણ છે સુખ દુઃખ છે તે તો કાર્ય છે અથવા કલ્પ ને

છાન શુદ્ધ પ્રવૃત્તિ કરે તો કુળ માત્ર થાય છે, અને અશુદ્ધ પ્રવૃત્તિ કરે તો દુઃખ થાય છે એટલે પ્રવૃત્તિ-કર્મ-પુનરુત્થાન છે ને પાપકર્મ છે છાન સહેજે અજ્ઞાનને વશ છે

મનુષ્ય જ મ કર્તા જમ મૂલ્ય અને જનસ્વામી હોય છે તેમ છાન જાંબા કાચથી અજ્ઞાની ને મૂર્ખ છે મનુષ્યમાં વિવેકના સરસાર પદાર્થ પ્રકટ થાય છે ને જ્ઞાન થાય છે તેમ જાંબા છાનમાં સારા જસાર પડે તો કુલ ને નિરુત્થાનને છે છાને જ્યાર અવિચાર પુણ્ય પાપથી ક્રિયા કરવાથી બદલે રહ્યા છે છાને મનુષ્યમત્તમ જાતનાં કુક્રિયાદિ, વિવેક, ને સ્વચ્છ મનનાં થાય છે પરંતુ તેમનામાં સુષ્ણ સુષ્ણ સ્વભાવ હોવાથી સુષ્ણ સુષ્ણ વિચારી જેમ સુષ્ણ સુષ્ણ કર્મ કરવા તેમજ દોષાય છે જેમ કેટલાકને બદામનસાઈ થાય છે, જ્યારે કેટલાકને કુલવા થાય છે. જાણ્યે જાણ્યે બોલે જાણ્યે છે મનુષ્યે જાણ્યે કુલવા ન થાયત્વા હોય તો કેવું થાય ! પરંતુ તેમજ કુલગત મૂળમાં જાણ્યે જિજ્ઞાસે રહેવા નથી કરે એટલું જિજ્ઞાસે છે એ કુલવા એવાં કાળને હું જાણે છે કે ! ત્યારે એટલી જાણ્યે જાણ્યે કુલવા થાયરે તેવું ક્વ ક્વ જાણે ? મનુષ્યમાં બોલે તેને છા પાપી નથી કહેતો ? એ બોલેને એવાં જાણ્યે ને જાણ્યે થાય છે તો એ પાપી જાણ્યે કહેવાય છે નહિ ? તેવું ક્વ જાણ્યે પુનઃકર્મ ન જાયરે તો તેને મરે નય સ્થાન હોય છે નહિ ?

જાણ્યે જો મનુષ્યને જાણ્યે કાળને જાણ્યે જાણ્યે ત્યારે તે જાણ્યે જાણ્યે મનુષ્યને કહેવા જાણ્યે જાણ્યે છે ? મનુષ્ય, રાજ્ય કે સરસાર તેને સિદ્ધા જાણ્યે છે અને જાણ્યે તેમ

યાય તો પણ તે મનુષ્ય એ શિક્ષાથી છટી ચકતો નથી.
 તો પછી કોઈ મનુષ્ય એક તો શુ પણ અગણિત
 મનુષ્યોના સહાર કરી નાજે કે ચુદ્ધમા હોમી કે
 તો તેના બદલો કર્મ-કુદરત કે એ પ્રવૃત્તિ તેને આપે
 કે નહિ? અહીં ન મળે તો ખીજી કોઈ ગતિમાં તેને
 અવશ્ય હિલુ રહેવું પડશે એ વાન આજનો વિઠ્ઠલવર્ગ કબૂલ
 કરશે કે નહિ? કહે છે કે નીરો નામનો ગળા એક
 વખત કોઈ પહાડ ઉપર રહ્યો રહ્યો વાસગી વગાડતો
 હતો તે વખતે એને શોખ લાગ્યો કે મનુષ્ય કેમ
 મરી જતા હશે? ત્યારે તેણે કહે છે કે ચંદરમા એક
 મોટો અગ્નિ લગાડ્યો હતો અને તેને એક વખત બાણવાનો
 શોખ થયો કે એક પછી એક આ પહાડ પરથી આ હાથી-
 એને નીચે હડસેલી મૂકુ તો કેવો અવાજ યાય છે અને
 તેઓ કેવી ચીમ પાડે છે વાચકો, આ બાણવા માટે તેણે
 કેટલાએ હાથીઓને પહાડ ઉપરથી ધડેલી મૂક્યા આ વાત
 આજનો અધ્યાત્મી વર્ગ સારી રીતે બાણતો હશે હવે એમાં
 સમજવાનું એ છે કે આવું કાર્ય તેણે શોખથી કર્યું હોય
 અથવા કોઈ અજ્ઞાનથી કરે કે પછી કોઈ સ્વાર્થને વશ થઈ
 કરે, પરંતુ તેનું પરિણામ તેને મળે કે નહિ? જૈન દર્શન
 કહે છે કે એ કર્મ-ઉધોગ તેના પાપ ભણી જાય છે, નહિ
 કે પુણ્ય ભણી એ પાપ જે દુષ્ણ રૂપ છે, તે દુષ્ણ તેને
 મળવાનું આમ જીવની કૃતિ, ક્રિયા, ચેષ્ટા, હમેશા પોતાના
 ગેરલાભમા જાય છે જૈન પુસ્તકો કહે છે કે નરક ગતિ ન
 હોય તો આવા અગણિત પાપિષ્ઠને અધમ જીવો પોતાના
 પાપનો બદલો લો ? આ વિશ્વમાં મનુષ્યો ને પશુઓ

જણાવે પણ કલ્યાણી છે, બરે। જણાવે પણ કલ્યાણી
કેવું કરનારાઓ છે બાપા છોડોને લીધે વિષમ નષ્ટરૂપે
અપર્યાયનમાં સાધન છે મનુષ્યોમાં કેવું પૂર્વ દુષ્ટ કર-
વીના જલથી કેટલાક છોડો જન્મ છે છે જાનું જન્મ
લીધા પછી કેવું કરવું ને જુવનાં સાધનોમાં દુષ્ટા સાથે
અનિવૃત્ત પાપના અવસાનમાં જીવે જાય છે, ત્યાં જાતે
કાંઈ કુદરતીય છે કેવું જીવ પાપમાં તેઓ પ્રવૃત્તિ કરે
છે અને ત્યાંથી તેઓ છીધા નષ્ટરૂપનમાં બાપા જાય છે
જાતે જો છે કે છોડોની પાપ કરવાની પ્રવૃત્તિ અને તે
દુષ્ટ જા પ્રભાવે દોષ છે.

જો કાળકો પાપ નિવે જેમ છે તેમ પુણ્ય નિવે તેની
સામી જાનુને સમજવો જોઈ છે. મનુષ્ય કરતાં જણ
સાત સ્વભાવના દોષ છે કે જેમને જોવી દુષ્ટતા, નીચતા, કે
ચાંચડોન બમણા નથી જાનપાન ને અવસાનને જાણે
તેઓ પ્રવૃત્તિ કરે, જાનું કેવું છોડો જાણે જાણે કરે નહિ
જુદું જાણવને તેમને પ્રેરણા થાય નહિ. દુષ્ટતા કે અ-
નિચાર કે જેમાં પ્રવૃત્તિ થાયને રહ છે તેમાં જાણ તેઓ
ચાંચે પણ નિચાર રાજે નહિ. જાણી જાણું સમજાવવી કે
અસમજાવવી જેમના રાજી કરે છે, તેઓને માટે સ્વર્ગરૂપે
તૈયાર છે જણા મનુષ્યો સારી જાણ ને સારી રીતજાત
સમજે છે જાનું તેમ જાણી જાણતા નથી, મનુષ્યે મનુષ્યો
પાપે ધનિવેલું જોર જાય છે મનુષ્યો સારી રૂપે પાપે
છે જાનું પ્રેરણા થાય જાણું જાણું થાય છે પણ
કોમલો, રાજાઓ, ને અધિકારીઓ તેમનામાં જાય છે તેમજ

જ નથી, પરંતુ સામાન્ય મનુષ્ય કે ગરીબ મનુષ્ય હોય તો પશુ યુવાવસ્થામાં ઘણા જ અકાર્યો કરી બેસે છે મનુષ્યોને એ ઈંદ્રિયો કોઈ ઉધા રસ્તે કે ભૂલના માર્ગે જ્યાં જુઓ ત્યાં ઘસડી જતી હોય છે મનુષ્યને ગમે તેવા પાપને માર્ગે તે વિષયો ચડાવતા હોય છે હવે વિચારો કે મનુષ્યો આમ શા માટે કરે છે ? ખરેખર મનુષ્યો તો કરે છે પરંતુ પશુઓ સામુ જુઓ ! તેઓ વિષયને અંગે કેનાં તોફાન કરતા હોય છે !

આ વિશ્વમાં જ્યાં જુઓ ત્યાં આમ પ્રાણીઓની પ્રવૃત્તિ થતી દેખાય છે જ્ઞાની પુરુષો કહે છે કે જીવો આમ વિશ્વમાં વિષયથી જ્યાં ત્યાં ઘસડાઈ રહ્યા છે, નિવૃત્તિ પામી શકતા નથી જીવો ગમે તે ગતિમાં જાય પણ એ સુખની ઈચ્છા ને વિષય ભણી બાકુલના અહોરાત્રિ સેવતા હોય છે

હકીકત એ છે કે મનુષ્યો અને પશુઓ આમ વિષયને અંગે અનેક પાપના પ્રપચમાં ફગતા હોય છે હવે કહો તેઓ પાપના કર્મ કરે છે કે પુણ્યના કર્મ કરે છે ? તેમને પાપનું ફળ મળશે કે પુણ્યનું ફળ મળશે ? સંપટ સમજાય તેમ છે કે પશુઓ અને મનુષ્યો આ વિષયને અંગે અનેક દુરાચાર ને તેને અંગે થતો જીવન દિસા અને કુકર્મ કરતા હોય છે જો આખમાં અનુભવ આવતો હોય તો એ વાત સ્પષ્ટ છે કે નરકગતિ હોવી જોઈએ અને નરકગતિનું સ્થાન મનુષ્યો અને પશુઓ પૂરું કરતા હોય છે નરકગતિમાં જવાને જો પશુઓ ને મનુષ્યો કર્મ-પાપ

કરવા હોય છે તે સર્જનાં જાણને પણ તેમના ગુણગર્ભ
કરવા હોય છે. જાણના છત્રે કહે છે તે ગુણગર્ભની
પ્રવૃત્તિ જ્યુ તેઓ પાસે તે જી સહે છે

મનુષ્યો ને પશુઓ કેઈ વખત સાથે સંધિગર્ભ જાણી
બધ છે અને જાણના સર્વો પ્રવૃત્તિ કરવા નથી તેમના નિત
પાસ હોય છે તે વખતે તેમને મુખ ને તુપાની કેટલીક
વખત ધેના થાય છે ત્યારે તેઓ સહન કરવા હોય છે
જાણના ધરીનાં મંડળ જ્યુ હઈ ઉભુ થાય છે ત્યારે તેઓ
ધરીનાં મંડળે તે જાણને સહન કરવા હોય છે આ જાણ
સહન કરવામાં તેઓ સુધી નથી, જાણને જાણે છે ત્યારે
જાણનાં સહન કરે છે, તેઓ તેઓ એવુ ગુણો મે છે
કે સર્જનાં બધ છે મનુષ્યોમાં એવો કે જ્યુ જાણને
જાણના થોડી જાણના થઈ વખતના કરવા હોય છે પણ જાણ
ધરીને ધીવ (દાઢ) વાળને સહન કરવા હોય છે. જ્યુ વખત
જાણના જાણના જાણનાં ને નીની કેટલીક સહેવા હોય છે.
કેટલાક સર્જનાં ને જાણના વાળના ધરીને વખતે રહ્યા છે,
તેઓ જ્યુ જાણના વાળના હોય છે તેમાં કેઈ જ્યુ જાણના
વાળનાં જાણ મનુષ્યો થાય છે જાણના પૂર્વક કે જાણના
પૂર્વક ધરીના મિત્ર ને મને જાણના હોય છે પશુઓ જ્યુ
કેટલીક વખત પૂર્વ જાણના સહનના મિત્ર જાણનાં હતા
પૂર્વક મિત્ર ને મને જાણના હોય છે અને તેમ કરતાં
મુખ તુપ, જાણ, રમેરને પણ સહન કરવા હોય છે.
જાણે છે કે જાણ મનુષ્યો ને પશુઓ જાણના સર્જનાં
બધ છે.

જૈન પુસ્તકો કહે છે કે જીવોની કરણી પુણ્ય પાપ
 બધી હ મેથા ચાલુ હોય છે જેમ મનુષ્યો સવળા ઉદમથી
 પૈસાદાર ને સુખી થાય છે ને અવળા વર્તનથી દુઃખી થાય
 છે, તેમજ મનુષ્યો ને પશુઓ હિંસા, દુરાચાર, ને જૂઠ્ઠમની
 પ્રવૃત્તિ કરે છે, તો ખરાબ ગતિ કે નરક ગતિનો ઉપાય કરે
 છે જો મનુષ્યો ને પશુઓ હિંસા, દુરાચાર ને અધમતા
 બધી નહિ જતાં તપસ્યા કે કષ્ટ સહન કરતા હોય છે અને
 સ્વર્ગે કે પરવર્ગે ક્ષુધા, તૃષ્ણા, વેદના વગેરેને સહન કરતા
 હોય છે તો સ્વર્ગ બધી જાય છે જૈન પુસ્તકોનું વક્તવ્ય
 એ છે કે મનુષ્ય અને પશુઓમા જેમ પુણ્ય પાપ કરવાની
 પ્રવૃત્તિ દેખાય છે, તેમજ પ્રાણી માત્રમા બધી ને ભૂડો કર-
 વાની પ્રવૃત્તિ કે ટેવ રહેલી છે જ્યાં સુધી જીવોની પ્રવૃત્તિ
 ચાલુ છે ત્યાં સુધી આ સમાર ચાલુ છે મનુષ્યો માને કે
 ન માને પણ આ વિશ્વમા જ્યાં ત્યાં જીવોની પ્રવૃત્તિ દેખાય
 છે એ પ્રવૃત્તિથી તેમની જન્મ ને મરણની હારમાળા થતી
 દેખાય છે મનુષ્યોમા જેમ મરે છે, તેમજ પશુઓમા ને
 કુદ્ર પ્રાણીઓમા એ મરણની હારમાળા ચાલુ છે જ્યાં વસતિ
 ઓછી ત્યાં ઓછી ઉત્પત્તિ ને ઓછા મરણ છે, પરંતુ જ્યાં
 વસતિ વધારે ત્યાં વધારે ઉત્પત્તિ ને વધારે મરણ છે મનુ-
 ષ્યોમા જેમ ખાવા પીવાની લાલસા છે, તેમજ પશુઓમા
 ને કુદ્ર પ્રાણીઓમા એટલી જ લાલસા છે એટલે લાલસા
 કે સંજ્ઞાથી કુદ્ર જીવો પણ ખાવા પીવા ને ભોગની પ્રવૃ-
 ત્તિમાં હોય છે તેમને પણ પુણ્ય પાપના વિચાર સંકલ્પ
 વિકલ્પ થયા કરે છે મનુષ્યોમા ને પશુઓમા જેમ ખાવાની
 પ્રવૃત્તિ છે તેમ સ્વર્ગમા દેવોને ને નરકમાં નારકોને ખાવાની

પ્રતિ નથી એ વાત જણાવ છે. પરંતુ તેને મોજડોળમાં
 કોઈ જાનક હોય છે તેથી તેને પુણ્ય ને પાપ
 માણે છે. એવો હોય છે નાશોર્થ મોજડોળ નથી, પરંતુ
 કપાલ મદુ છે ને વેળા માણે મદુ છે તેથી તેને પાપને
 કૃપા કરવા હોય છે. જો તે નાશોર્થે દુઃખ સોજાઈ દુઃખ
 હોય છે તેથી તેને કપાલ ઉપસોયથી ને કૃપા વાત
 વિચારથી પુણ્ય થયું કૃપા કરે છે.

મરિયાઈ એ છે કે હવે માર કહે તે કુલ ચેનિયો
 હોય કે પછી સૂત ચેનિયો હોય, પરંતુ તે પ્રતિભા
 છે ને તે પ્રતિ પુણ્ય પાપની જ હોય છે. જ્યાં કુપી
 હોય એ પ્રતિભા કુપી થઈ તકિ ત્યાં કુપી જા સહાર્થ
 મારે મરિયાઈ જાવળ કરવા હોય છે. હવે મારે
 વધુ પુણ્ય કૃપા કરે ત્યારે સર્વમા બધ છે, તેમ જ્યારે
 વધુ પાપ કરે છે ત્યારે નશ ચેનિયો બધ છે એમ પુણ્ય
 ન્યૂન ને પાપ વિશેષ હોય ત્યારે વિશેષ કે પાપ ચેનિયો
 હવે બધ છે કે ને પાપ ન્યૂન હોય ને પુણ્ય વિશેષ
 હોય ત્યારે માનવ બંધિમાં હોયે જતારે છે. હોયેને સાધન
 પુણ્ય પાપને કૃપા કરવામાં મન જમન જને સીર છે
 એમ સાધન મળ્યું હોય તેમ પુણ્ય થયું વિશેષ કૃપા
 કરે છે ને પાપ થયું વિશેષ કૃપા કરે છે. સાધન (મન
 જમન ને માર) એમ નિશ્ચય હોય છે તેમ તેથી પુણ્ય ને
 પાપ વિશેષ કૃપા કરી સાધા નથી. એ હોયેને કામ,
 વાણી ને મન છે તેથી પાપ ને પુણ્ય વિશેષ કરે છે. હવે
 તેથી માર પુણ્ય થયું હોય તે પુણ્ય વિશેષ થાય છે.

ને પાપ બણી હોય તો પાપ વિશેષ થાય છે અન્ય દર્શનો આવો સ્પષ્ટ ને સમજી શકાય તેવો ખુલાસો કરતા નથી, પરંતુ જૈન પુસ્તકો તો આ વિષે બહુ સ્પષ્ટ સમજાવે છે હવે લોકોને શકા એ થશે કે જીવો પુણ્ય પાપની પ્રવૃત્તિ કરી રહ્યા છે, તો એ પ્રવૃત્તિથી છુટી શકે એવો કાર્મ માર્ગ છે કે નહિ ? અવશ્ય માર્ગ છે જો જીવો ધારે તો છે; નહિ તો નથી જ

૫

મોક્ષ

જૈન પુસ્તકો કહે છે કે જીવ છે તો વિશ્વ છે, વિશ્વ છે તો જીવની પ્રવૃત્તિ પુણ્ય પાપ કરવાની છે જો એ પ્રવૃત્તિ છે તો એ પ્રવૃત્તિ કહો કે કર્મ કહો તેથી છૂટવાનો માર્ગ પશ્ચ છે જીવો આચારાગ અધ્યયન પહેલું, પહેલો ઉદ્દેશ, જે આચારવાદી સે લોગાવાદી સે કમ્મવાદી સે કિરિયાવાદી જે આત્માને કળૂલ કરે છે, તે લોક (વિશ્વ) ને કળૂલ કરે છે, જે લોકને કળૂલ કરે છે, તે કર્મને કળૂલ કરે છે કર્મને કળૂલ કરે છે તે મોક્ષને પણ કળૂલ કરે છે મોક્ષ એટલે સર્વથા કર્મથી છૂટકારો લોકો અહીંથી છુટી જાય છે તેને મોક્ષ કહે છે પરંતુ એ અર્થ અહીં નથી અથવા એ અર્થ ધરાગર નથી જીવો ચાર ગતિ ને ચોવિશ દરકમા અહોરાત્રિ કે પક્ષમાસ વર્ષ યુગ કે સેકડો વર્ષ ગુજારે છે એમ નથી જૈન દર્શનનું એમ માનવું છે કે

અઢાર પાપ સ્થાનકો જે પાપ રૂપ આસ્રવ છે, તે અવશ્ય
એ ચારિત્ર આવવાથી રોકાય છે જેમ કોઈ મકાન હોય ને
તેને ખારી ખાગ્ણા હોય તેથી અદર ધૂલિ આવે છે, તેમ
આ છવ રૂપ દ્રવ્ય મકાન છે તેને ખારી ખારણાં સમાન
અઢાર પાપના આવવાના માર્ગો છે જેમ ખારી ખારણા બધ
થાય તો ધૂલ રોકાય છે તેમ એ અઢાર પાપસ્થાનકો રોકાય
તો છવ અવશ્ય સવર ભાવમા આવે છે

સવર કે ચારિત્ર આત્માનો સહજ ગુણ છે આસ્રવ
પાપનું આવવું તે આત્માનો વૈકૃતિક ગુણ છે ચારિત્ર આવતાં
છવ પોનાની મૂલ પ્રકૃતિમા આવી જાય છે અજ્ઞાન, વિષય,
ને કપાય એ છવનો કુદરતી આવિભાવ નથી પણ કૃત્રિમ
આવિભાવ છે અર્થ એ છે કે ચારિત્રમા છવ પ્રવેશ કરે
છે ત્યારે અઢારે પાપસ્થાનકો આપોઆપ બધ થાય છે,
એટલે ચારિત્રથી નવીન કર્મ બધ થાય છે, ને પુરાણ કર્મ
હોય છે તેને જે તપ છે તે કાઢી થકે છે મકાનની અદર
ધૂલ ગમે તેટલી હોય પણ તેને માવરણી વારવાર લગાડ-
વાથી તે મકાન સાફ થાય છે તેમ છવ-મકાનની અંદર
ઘણા કાળથી સંચિત કર્મ રહ્યા હોય તો આંતર ત્યાગ ને
બાહ્ય ત્યાગ રૂપ ખાર પ્રકારના તપ રૂપ સાવરણીથી એ
કર્મ ધૂળ અવશ્ય દૂર થાય છે સુવર્ણમાં ગમે તેટલી મૃત્તિકા
ને ઈતર ધાતુઓ વળગી હોય છે, પરંતુ છેવટ અગ્નિનો
તાપ આપવાથી એ સુવર્ણ સ્વચ્છ થાય છે એમ છવ દ્રવ્ય
ઘણા કાલથી પરભાવના સગથી મૃત્તિકા રૂપ કર્મ પુરૂગલમાં
એકમેક ચર્મ ગયો છે તેને અનશનાદિ બાહ્ય તપ અને

સ્વાધ્યાયાર્થે આંતર તપ દુષ્ક્રિયા અભિ ન્યાયપદ્યો વદન સ્વચ્છ
 કથ ઉ કથા હયા ત્રિ ન માર્ગે મિલ્ય નથા ઉ. મિલ્ય
 નતુ દાસ તેન ક્રિ ન માર ઉ

સ્વાધ્યાય કાર્યે વધુ હયા મિલ્યમા જવાને જાનુરુદ્ધ
 જવાને ઉ ને રહે છે કે મિલ્યમા જવાનો માર રોજ ન્યારો
 ઉ તમે જુલોડો વધી નવ નવ વીગિ લોડો જાનવ મુકે
 ઉ અને પિત્તને ઠીક કાર્યે તેમ વર્તે છે કેલ્યાઃ કાર
 મોહી મીલને જુલોડો રે છે ને વધી કેલ્યાઃ કાર જાલોડો
 વધુ દાસ લોડોને રજન કરે છે. જર્મ જે છે કે મોહ
 વામાં કે દાસમાર્થ તેમો અનેક જુલોડો કરે છે, પરંતુ
 વીતસાનના રજન પ્રમાણે જાન કરવા નથી. કારણ જાનમાં
 મૂલ્યુ જે વધુ દાસ છે. જર્મમાન કાર્યે જાનવ હાનમાં
 વધી ન નિમલ્યા છે ને કાર્યે વધુ હાન જેલોડો તેમો
 રજને જેવ છે. વાલોડો। અભિ માનો કે જુલોડોમાં જે
 માર્ગ રજો છે તેના પૂરે જાનવ કર્યા વિના મિલ્ય નથી
 મિલ્યને માટે જાન હયા વધી જાલાર નિમલ્યા ઉ અને
 જાલિતરી જાલર જાલ્યા વધુ છે પરંતુ વિમ્બ ને કારણ
 હાનવધી તેમો જાન વીતસાન છે અરહે જાલિતરી વિમ્બ
 કથા છે તેમને પિતાનું રજન સુન્ધ કાર્યમાં તેમો કેલ્યાઃ
 રજન વિવારમાં સુલ વ હાન જાલાર વાલ્યા વધુ કરે
 છે. પરંતુ તેમો જુલોડો જાલરી જાલારે પિતાને માર
 મોહી મુકે છે, ન પિતાનું રજન જાલુ જાલુ દાસ હાનમા
 અનેકવિધ ને જાનવ રજન વહેવાર્થ રજોડો રોજ હાન જેલોડો
 તેમને વધુ જાલુરે છે અને પિતાને જાલુલ માર માલો

લે છે મનુષ્ય જીવનની નિર્જલતા આજે આવી છે એમ માનશે નહિ જ્યારથી મનુષ્ય જીવનમાં જડતા એને વક્તાએ પ્રવેશ કર્યો છે, ત્યારથી એ સ્થિતિ આવી છે ગરીબ મનુષ્યોમાં ધનિકો સાથે જ્યારથી રહેવાની ઈચ્છા ધર્મ ત્યારથી તેઓએ પૈસામાં વ્યવહારને અનેક પ્રસંગોમાં દબાવે ને પ્રપચનો આશ્રય લીધો છે આમ થવામાં કારણ મનુષ્ય જીવનમાં મુખેષણા ને માન તૃષ્ણા છે જો આ વસ્તુ ન હોત તો આ પ્રપચ કે દબાવ હોત પ્રાણતા ને ઋણતા હોત તો એ વસ્તુ આવી શકત નહિ પરંતુ મનુષ્યની દુર્ભાગ્યતાને લીધે કે પથમ આગના સ્વભાવને લીધે તેઓ જાણવા છતાં પુનઃ પુનઃ દબાવે પ્રપચનો આશ્રય લે છે મનુષ્ય જીવન સહજે આથી કલુષિત થઈ રહ્યું છે

જેન પુસ્તકો કહે છે કે કોઈ કોઈ સુપાત્ર જીવો વીતરાગ કથિત યાવાતથ્ય માર્ગને સમજે છે અને વિચારે છે પરંતુ તેઓ તે પ્રમાણે કરી શકતા નથી પથ મહાવ્રત, પથ સમિતિ, ત્રણ શુષ્કિ, વગેરે ધર્મનું આત્મામાં પાલન કરવું ને ઉત્સાહભર વર્તવું એ સામાન્ય જાણના નથો વીતરાગ દેવો જ્યારે વિચરના હતા ત્યારે ઘણા સુપાત્ર જીવો એ વસ્તુનો અમલ કરતા હતા આજે આ દાલમાં તે પ્રમાણે વર્તતા હોય તેમ જો કે નથી, તથાપિ કોઈ કોઈ જીવો એ વસ્તુને જાની શકે તેમ વિચારીને વર્તનમાં મૂકી રહ્યા છે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં વર્તમાન દાસે ઘણા સાધુઓ વિચરે છે તે પછી પથ ભરત ને પથ ઈશ્વરમાં એ સાધુ માર્ગ રહ્યો છે જે હજાર કોડથી નવ હજાર કોડ સાધુઓ

૫૬૨ રોજમાં વિચરે છે એ વાત સિદ્ધાંતમાં અને ભગવતીમાં મિલતુ છે એમો યાદવા છે અને હર્ષના ભેરથી હર્ષાં ॥ તેમજ પાંચાને અનુકૂળ આવે તેવી ભણે મોરચા કરે, પરંતુ ચીતરામ માર્ગ પચમ આરાધના ઉપદેશથી રહેશે શ્રીમાન પદાવીરના મિલ્લ મળા પછી મોટી કલ્યાણનો અર્થ અર્થ મૂલ્ય માર્ગ સાથે પાંચ સ્થ (૫૬૫મ, આલનાર) માર્ગ અમુક કયો છે એટલે ચીતરામ કમિટ માર્ગમાં આલનાર સાથે આપ્યાલિકા કે ચાર્તમાં વિચાર કરનાર માર ત્યારથી આલ છે ચીતરામ માર્ગે આલનાર ટોચો ન્યારે મોટી પુસ્તકોનો આગળ છે છે અને તેના ઉપર ચક્રા સમાધાન કરે છે ત્યારે તે પાંચ સ્થ ટોચો સિદ્ધાંતમાં ચિત્ત જન્યો ને પર્ણથી ઉપસ્થિત થયેલાં પુસ્તકોને અને અનેક મિત્ત મિત્ત વિચાર કમિટ વિચારોને આગળ કરે છે ને તેના ઉપર મિલતુ મિલતુ થાય છે પરંતુ મોટી પુસ્તકોથી તેમજ ઉપેક્ષા દર ને દર સ્વેચ્છા હેતુ છે મોટી સિદ્ધાંતો પ્રમાણે તેમજ આલનાર મિલતુ દેવો નથી તેમજ આલનાર વિચાર સ્વેચ્છા પ્રમાણે હેતુ છે એટલે મોટી વિચારોને વધેલા રહે છે.

મહત્ત્વો પાંચાની ઈ જા પ્રમાણે વાન કરે અલગ મોટે, પરંતુ મિલતુ સાથે હજામ ચીતરામોનાં પુસ્તકો ને કહે તે છે પચ મહામત્ત, પચ સમિતિ, મલ કુપ્તિ, જાતીય પચિત્ત પાત્ત વિજ્ઞાની ઈષ્ટા અને હમરિય મુનિ મર્મ વગેરેમાં રહેતુ એ ન આલિ છે એ આલિ વિચાર ને માર પ્રકારે વપરના વિચાર હવે: મિલ મિલ મળા તથી એમો મિલ મળા છે તેમજ આ કાન કાન આલિ ને

તપથી મોક્ષ ગયા છે પદર પ્રશ્નરે મોક્ષ ગયા છે તેઓ
પણ આ ચાર મૂળ કારણ વિના મોક્ષ ગયા નથી. ખાવા
યોગી સન્યાસી કે ગૃહસ્થો મોક્ષ ગયા હોય તો પણ એ
ચાર કારણ રહિત ગયા નથી જૈન પુસ્તકો વેશ દેશ કે
લિંગના ઉપર કાંઈ ભાર આપતા નથી. તેઓ તો ચાર વસ્તુ
ઉપર ભાર મૂકે છે ગૃહસ્થ વેશ હોય કે ખાવા યોગી કે
સન્યાસીનો અન્ય વેશ હોય, સ્ત્રી શરીર કે નપુસક શરીર
કે પુરુષ શરીર ગમે તે હોય, પરંતુ તેમનાથી અજ્ઞાન કષાય
ને વિષય સર્વથા ચાલ્યા ગયા હોય તો તેમનો મોક્ષ છે
તેમનું (જૈન પુસ્તકોનું) એમ કથન નથી કે એક પુરુષ જ
તે પણ જૈન વેશમાં હોય તો મોક્ષગામી છે જૈન પુસ્તકો
કહે છે કે નપુસક શરીર હોય કે સ્ત્રી શરીર હોય તો પણ
તેઓ નિવિઠારી હોય તો મોક્ષના અધિકારી છે જન્મથી
ચાકલ હોય પણ તદ્દન નિર્દોષ થાય તો હરિકેશબલની જેમ
મોક્ષ જઈ શકે છે

જૈન પુસ્તકો જાતિ વર્ણ કે લિંગનું માહાત્મ્ય કહેતા
નથી, પરંતુ કર્મ-ઉદ્યોગ કે પુરુષાર્થનું માહાત્મ્ય સમજાવે
છે એટલે મોક્ષ જીવના પૌતાના પુરુષાર્થથી સાધ્ય થઈ
શકે છે મોક્ષ વસ્તુ અગમ્યમા અગમ્ય છે, પરંતુ જ્ઞાન ને
ચારિત્રથી ગમ્ય છે અને સાધ્ય છે સાધક જીવ છે તેને
સાધ્ય મોક્ષ-કર્મથી છુટકારો-ઁ તો તેણે જ્ઞાન, દર્શન, ચા-
રિત્ર ને તપ એ સાધનોનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ કેાઈ પણ
સાધ્યને પહોંચવું હોય તો તેણે તેના સાધનોનો અમલ

કર્યો એમને જાણે છે કે શાક સાધને મારે કાનથી
માર સિવાય હંતર નીચે કાઢ સાધન નથી.

શુભો! ઉત્તરાધિકર ૨૮ સુ શાક મારે અધિકર—

જામ પર્વસન જેવ પરિપ પ છો છર્ડે ।

દેસ મમોરિ પમરો ઝિમેર્ડે વર્ડેસર્ડે ॥

(અર્થ)

કાન દર્શન અસ્તિ ને તર એ જ મારે કેમકર્ડે
વીતધામેએ (મિદ્ધામાં અધારે) અધારો છે

એ માર અસ્તુએ છું છું કરે છે તે કરે છે તે
શુભો! —

(અર્થ)

મ્મનેજ અગ્નિ માથે વસવેર્ડે સપ્તર ।

વરિષેર્ડે ન કીમ્પરડે વેર્ડે વરિષુર્ડે ॥

(અર્થ)

જ્ઞાનથી વિચિત્રા સર્વ નિત્ય અનિત્ય વર્તેરે જાવો
(જ્ઞાન) ને જાણે છે. હા નથી તે અસ્તુને પ્રતીતિમાં જાણે
છે અનિત્યથી નથીન કર્મને છુપ અદ્ય જાણે નથી, અને
તપથી પૂર્વે કર્મને વિદ્યુત (અધ્યત્મ) કરે છે

અહિંસા વ્રત

અહો શ્રોતાઓ ! જીવ, લોક, કર્મ, ને મોક્ષ એ ચાર વસ્તુ છે તો મોક્ષને માટે મનુષ્યોએ અથાગ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ જ્ઞાન ને દર્શન એ આત્મીય ગુણ છે ને એ આત્મામાં છૂપી ગીતે રહ્યા છે જો એ આત્મામાં આવિર્ભાવ પામે તો જીવને ચારિત્રની જરૂર છે અઢાર પાપસ્થાનકો શેકાય તો ચારિત્ર આવે છે જીવને દર્શનથી સદ્દેવ, સદ્ગુરુ ને સદ્ધર્મની પ્રતીતિ આવે છે એ પ્રતીતિ આવે તો જીવે પ્રથમ અહિંસા વ્રતનો સ્વીકાર કરવો જોઈએ મત્ય, અચૌર્ય, બ્રહ્મચર્ય વગેરે વ્રતો પ્રથમ અહિંસા આવે તો શોભે છે, જીવ માત્ર પોતાની હિંસા થતાં ધૂનું છે અને જીવ માત્ર જીવવું ઈચ્છે છે, બીજું બધું ગમે તેવું સુખ હોય 'પરંતુ પ્રાણ જતા હોય તો જીવો બીજા સુખને ચાહતા નથી' અર્થાત્ પ્રાણી હિંસા મહા ઘોર પાપ છે અને પ્રાણી અહિંસા મહાન્ ગુણ અને સદાચાર છે એ સદાચાર સર્વ મહાપુરુષોએ આદર્યો અને વર્તનમાં મૂક્યો છે મહાપુરુષનું અનુકરણ કરતા સદ્વર્તનમાં પહેલા પ્રથમ અહિંસા આવે છે પછી સત્ય, પછી અચૌર્ય, પછી બ્રહ્મચર્ય, અને પછી ઈચ્છા પરિમાણ વ્રત (પરિગ્રહ મને) આવે છે

જા પાંચ અનુવ્રત છે અને તે મહાનવ્રત પણ છે એ
 વ્રત સાધુ પુરુષો પાલન કરે છે તે મહાનવ્રત છે, અને મુદ્ધર્મ
 સ્ત્રી પાલન થાય છે તે અનુવ્રત છે એ પાંચ નાના વ્રત
 હવે પાલન થાય તો અનુવ્રત કહેવાય છે આપ હોકાને
 પાંચ અનુવ્રતનું પાલન કરી શકો છો આપકો હોમો અદિષ્ટ
 ધર્મી કહેવાય છે કાશ્ય કે તેમણે પૈતાના લવનમાં ધર્મ
 ઉતાર્યો છે ને તેમને ધિક્કા પ્રતિ અભિશાપા વર્તે છે એ કે
 સર્વથા મુદ્ધર્મ-મિદ્ધર્મનું છુટી રાખ્યો નથી, જન્મ મિદ્ધ-
 ભાષને વડાવધા કર્યું કર્યું હજી છે તેમણે જા સહાર્મ
 વધા કર્યા અદિષ્ટા મત પાલન કર્યું રહ્યું મનુષ્યોમાં જ્યાં
 શાસ્ત્રો હોય જન્મ તેમની અદર દવાધાર ન હોય અને
 ધિક્કા લેવો પ્રતિ કર્યા ન હોય તો પછી એ શાસ્ત્રો
 શું કમના? કાશ્ય શો લેવોને લાગુ પડ્યું છે નાના
 લેવોથી મારી ધિક્કા લેવો મુખીવાને માણુ વહાલા છે
 તેમને મોઢાં કમી કરે તો પશુ નાસે છે સામે છે મનુષ્યો
 કદાચ ભેમ માને કે કોમાં કમી નહુ પાપ નથી મનુષ્ય
 અલગ થાય છે કોઈ કરે છે અજ્ઞાનવર્તે કરે છે, તે મોઢાં
 પાપ છે કાશ્ય નાના લેવો જ્યાં ત્યાં હજારો હોય છે અને
 હોડોને વેગ કર્યા વિના બાલ્યુ નથી બેસે એ માત્ર વ્રત
 વિરહો છે ને તેને નહુ વળાવવી તે ટીક નથી વિચાર
 લેવા! બાલુ એ રેણુ કહે તો તમી સમજો કે એ ભેમના
 સ્વાર્થની જાત કરે છે પરમાત્મ વિવાદ કે
 સુધર્મ જન્મને તેમના સમજના નથી કાશ્ય તેમના
 પૈતાનું હવે કેમ સતોપાય તેમની હાની વાદ કરે છે બેસ
 જન્મે! તમી બેસું સમજો કે એમ બીજા લેવો કાર્ય

નિર્વૃણતાથી કે વિવેક રહિતતાથી વર્તવામાં આવે છે, તેમ તમારી સાથે બીજાઓ વર્તે તો તમને શું સાડ લાગે છે ? કે નિષ્કુર ભાષણથી અવાજ કહાડો છો ? જો તમે એટલી કઠોરતાથી વર્તતા હોકોને સહન ન કરી હો તો બીજા પ્રતિ તમારું કઠોર વર્તન વ્યાજબી છે ? પરંતુ એ વાત સાદુ સમજાય છે કે થોડી પણ અપ્રિય ભાષા મનુષ્યને સાંભળતાં દુઃખ લાગે છે તો પછી મનુષ્ય બીજા તરફથી થતું કઠોર વર્તન કેમ સહન કરી શકે ? અર્થ એ છે કે સૌ જીવોને પ્રિય ભાષા સાંભળવી ને પોતા તરફ સફળ વર્તન થતું હોય તે ગમે છે કોઈ પણ જીવને દુઃખ કે ઈર્ષ્યા ગમતા નથી તો હે મનુષ્યો ! વીતરાગ પુરુષો કહે છે કે કોઈ પણ જીવની હિંસા કરતા ધૂળે અરે ! અહિંસા એ જ સૌનો ધર્મ છે અહિંસાની પ્રશંસા જૈન પુસ્તકો કરે છે અને ઈતર પુસ્તકો પણ કરે છે જિનાગમમા મૂલ પુસ્તકોમાં તો અહિંસા વિશે ઘણી વાત કરી છે, પરંતુ ત્યાર પછીના પ્રકીર્ણ થયેા પણ તે પર તેટલો જ ભાર મૂકે છે

(શાર્દૂલ વિઠીડિત)

મ્ત્રીહામુ સુકૃતસ્ય દુષ્કૃતરજઃ સહારવાન્યા મયો—

દન્વર્ત્તોર્વ્યસનાગ્નિમેઘપટલી સર્વેતદ્વૃત્તી શ્રિયામ્ ।

નિઃશ્રેણિભિદિવૌકસઃ પ્રિયસર્વો મુક્તેઃ કુગત્યર્ગલા

સત્ત્વેપુ ક્રિયતા કૃપેવ ભવતુ ન્દેશૈરશૈષૈ પૈ ॥

સિદ્ધર પ્રદેર (૨૫)

અમ્મ —હે સખ્ય લયો ! કાશાને કદ આપવાર વર
 જખાદિ ન માવ પાનતુ સર્વં લજમાં દયા કરે તે જ મ્મ
 છે એ દયા થું કરે છે તે તથે જુગિા ને કુટુમુ મુખર્વ
 છે તેને રમવાને એ દયા સુદર જામિ છે કુટુમ
 સેટ્ટે ખાવ ફપી ને પૂજ છે તને ઉદારી દેવાઈ એ દયા
 નદેજીવા સમાન કાર્વ કરે છે જવ ફપી દસ્તિખાઈ એ નોમ
 છે કપ્ત ફપી જામિને સમાવજમાં મેલના તુમ કાર્વ કરે
 છે સપતિએને વાવજમાં સમાવાર લાવનારી એ ફપી છે
 જવમાં જવા માટે એ નિસજી છે કુખિપુરીની મિલ
 સખી છે અને કુખર્વિને શકિતમાં જર્વેદા-લોચક સમાન છે.

અદો મિલક્યામી લયો આવી દયાથી કોડેઈ લયો
 મિલક્યામ જવ સમા છે સત્ય, જખીર્વ જલ્લજર્વ કુલો જલ્
 આવી ઉચ્ચ દયા આપવાથી આવે છે દયા એ ન દેવ તે
 સત્ય જલ્લજર્વિ કુલો દાવ નથી એમ પુણ્યો મિમલે
 પાતારીને કહે છે મા દવ, મા દવ, કોઈ પજુ લાને નહિ
 માથે, નહિ મારે. એમ વમને પાવાને સુખ સાવા મથે છે
 તેમ સો લયેને ગમે છે સદિ કોઈ લયો એમ ખાને કેલ
 દિસાથી મંપ પજુ દિન માવ છે તો હે મુઠ જને, એ
 સમજવામાં મૂલ માવ છે દિસાથી કોઈ ઉચ્ચ જવ નિમી
 શક્યો નથી.

શિખરિણી

ચન્દિ મદ્યા ટોવે તરતિ તરણિયુવયતિ
 પ્રતીર્પ્યા સ્વાર્ણિચરે ચચતિ ફેર્વં જવમપિ ।

यदि द्वापौठ स्यादुपरि सकलस्यापि जगत
प्रसूते सत्त्वाना तदपि न वय क्वापि सुकृतम् (२६)

અર્થ—જો પથ્થર કઢાય માને કે પાણીમા તરે, સૂર્ય પશ્ચિમ દિશામા ઉદય પામે, કેાઇ પણ રીતે અગ્નિ જો કડો થઇ જાય અને આખા વિશ્વ ઉપર કઢાય આ પૃથ્વી-મહલ ફરી વળે, તો પણ પ્રાણીની હિસા, કેાઇ પણ કાળે સુકૃતને ઉત્પન્ન કરી શકતી નથી

મનુષ્યો બહેકો જઇ પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે હિસાને ઉપદેશ આપે અને તેથી સુકૃત-કલ્યાણની આશા રાખે પરંતુ એ વસ્તુ બનવી ધણી અસંભવિત છે, અને છતાં ખોટામાથી સારી આશા રાખે તે નીચેના શ્લોક કહે છે તેવું છે

(માલિની વૃત્તમ્)

स कमलवनमग्नेर्वासरं भास्वरदस्ता—

दमृतमुरगनकृत्रાત્ સાધુવાદ વિવાદાત્ ।

रुगपगममजीर्णज्जीवित कालकूटात्

अमिलपति वधाद्य प्राणिना धर्ममिष्टेत् (२७)

અર્થ—જો મનુષ્યો, પ્રાણીના વધ-હિસાથી ધર્મની ઇચ્છા રાખે છે, તે મનુષ્યો લડખડતા અગ્નિ પાસેથી ઠમળના પનની ઇચ્છા રાખે છે તે મનુષ્યો, અસ્ત પામતા સૂર્યથી દિવસની ઇચ્છા રાખે છે તેમજ તેઓ, સર્પના મુખથી અમૃતની, વિવાદથી સુદર ભાષણની, અણર્થથી

જિયા છે પરંતુ જો જીવો પ્રતિ અહિંસા નથી, મનુષ્યો અહિંસાનું પાલન કરતા નથી તો પછી એ ધર્મ, દમ, દાન, ને તૃપ્તિનો અર્થ શો છે ? ખરેખર નથી જ. જો તો અને પ્રાણી (હિંદુ) લોકની વાત કહી, પરંતુ મુસલમાનના પુસ્તકમાં જોઈએ તો અહિંસા વિષે તેટલો જ સાર જોવામાં આવે છે મનુષ્યો પાલન ન કરે એ સકલ છે, પરંતુ વિચારકોએ એ વસ્તુને ખરાખર વિચારી છે તેમાં શંકા નથી કુરાને શરીફમાં (મુરા ઉલ્લ માયદ સિપારા મજલ ૬ આયતમાં) એટલે સુધી કહ્યું છે કે—

“મક્કામાં તેની હલ સુધીમાં પ્રાણી-વધ કરવો નહિ. અને મક્કાની હલ (યાત્રા) કરવા નીકળેલાએ ઘેરથી નીકળે ત્યારથી યાત્રા કરીને પાછો ફરે ત્યાં સુધી કોઈ પણ જાન-વરને મારવું નહિ ”

આમ અનેક સ્થળે તે તે ધર્મના મૌલિક પુસ્તકોમાં હિંસા નહિ કરવા માટે અને અહિંસાની પુષ્ટિ માટે અનેક ઉદાહરણો મળી આવે છે બધા લોકો કહે છે કે “અહિંસા પરમો ધર્મ” છે ઘણા લોકો મત્તને આગળ દે છે એટલે અહિંસા કરતા પણ સત્ય અધિક છે અથવા ચહે છે પરંતુ આ સમજણ તેમની ભૂલ ભરેલી છે, કારણ કે અહિંસા જો પાલનમાં આવતી ન હોય તો પછી સત્ય જોલો તો પણ શું અને ન જોલો તો પણ શું ? અહિંસા એ અનાજ છે. ક્ષેત્રમાં ખજાના અનાજની જેમ અહિંસા છે ખજાના ને વાડ સમાન સત્ય, અચોર્ય અને પ્રહર્ય છે ખજાના અનાજ ન હોય તો પછી વાડ પણ ગમે તેટલી હોય પરંતુ

જાલ વગરની છે તેમ જાદુયા મુશર્તા નથી તો જામી
 સત્ય, જાઓમ વગેરે સુઝો તું સુણ અપી ! જોકે જાકે હોય
 પછી ખીંઈ ગમે તેટલાં મૂંઠાં તો તેની અવન્યા થાય છે
 જાકે ન હોય અને ગમે તેટલાં ખીંઈ મૂંઠાં તો તેને કેમ
 અણસે ? જેન લોકોતું આવુ જામજુ છે એ વાત જાણત
 છે જાનતુ જાણતુ લોકોતું પદ્મ જામ પાણુ છે. સુઝો
 જાદુયાવ મહુલો પાજાન—

કપટેન્દુરે મયેવજ પ્રાપ્તિનાં પ્રાણસહજમ્ ।

અનુર્ત તમ સાર્યે સ્વાસ્ત્ય સુખમવનુર્ત મયેન્ ।

અર્થ—જે જાજાને પ્રાપ્તિના પ્રાણતુ રક્ષણ થતું હોય તે
 જાસત્ય મિશ્રાતુ હોય તો પદ્મ તે સત્ય છે જાનતુ સત્ય હોય
 તે સત્ય રક્ષણ ન થતું હોય તો તે જાસત્ય છે જેમ
 લોકોના કુસલમાં સુખકુળમાં શ્રીમાન્ વર્ધમાનની સુવિધા
 જિવે જ જામ સમજાવેલી ॥

(ગાથા)

દાખાળે છેડે અવગમવળે સુખમુ થા અવગમને વર્ધિ ।

તમેસુ થા અવગમ વર્ધિને કોમુલમે સમય વ્યવસ્થા છે ॥

જાલ એ છે કે જામી જ નોમાં જામવદાન એમ છે ;
 ગમે તેટલાં સત્યો હોય જાનતુ જે સત્યમાં પ્રાપ્તિના વધ
 ન હોય તે સત્ય ઉત્તમ છે એમજે જામી વધમાં જાદુયા
 અરે છે તેમજ જામી લોકોમાં જે જાનતુ તે જાનતુ સુ-

હાયમાં એક શ્રીમાન્ વર્ધમાન જે જ્ઞાતપુત્ર છે તે ઉત્તમ છે

તાત્પર્ય એ છે કે અહિંસાનો વિરોધ કરતું જો સત્ય હોય તો તે સત્ય ઉત્તમ નથી સત્ય અને અહિંસા બન્ને વ્રતમાં અહિંસા વ્રત પહેલું અને ચરિયાતું છે મનુષ્યો એમ માને કે સત્ય હોય તો અહિંસા ઠીક છે, નહિ તો નહિજ તો આ ઉપરથી એમ સ્પષ્ટ થાય છે કે અહિંસા હોય તો સત્ય ખરાબર છે, નહિ તો નહિજ સત્યનો મહિમા બધાએ ગાયો છે, પરંતુ અહિંસાપૂર્વક સત્યનો મહિમા ખરાબર છે અહિંસા-શુભની દયા કરવી-તે પ્રાણી માત્રને પ્રિય છે, અને તે જ મૌલિક ધન છે સત્ય વ્રત એ મૌલિક વ્રત અને રક્ષણ કરનાર જખરદસ્ત વાડ છે એટલે હવે તેના પછી સત્ય વ્રત આવે છે ત્યારે સત્ય વ્રત કેવું કિંમતી છે તે વિષે થોડો વિચાર કરીએ

૭

સત્ય વ્રત

અહો! ભણ્ય શુભો ! સત્ય વ્રતની સમાજમાં શા માટે કિંમત થઈ છે તેનો વિચાર ક્યારેય તમે કર્યો નહિ હોય ! સમાજમાં સ્વાર્થ અને અણુસમજ સહેજે વ્યાપક થઈને એક-એક થઈ ગયા છે ભાગ્યે જ થોડા શુભો હશે કે જેમને એવા સ્વાર્થ અને અજ્ઞાને ઘેર્યા નહિ હોય ન્યાન્યા સ્વાર્થ

જાલ જરૂરી છે તેમ જાણિયા મૂક્યાં નથી તો જામી
 સત્ત, જાણીય વધેરે કુલો હું જુલુ જાણી? કોઈ જાલ દેવ
 પછી મીઠાં જમી તેલ્યાં મૂકો તો તેની ગણના થાય જે
 જાલ ન દેવ જાને જમી તેલ્યાં મીઠાં મૂકો તો તેને મેલ
 જાણી? કોઈ લોકોનું જાણુ સમજાણુ છે તો શાંત જાણુ
 છે જાણુ જાણુ લોકોનું જાણુ જાણુ જાણુ છે જાણુ
 મહાજાણુ જાણુ જાણુ—

રસેજીરે મણેજાણુ પ્રાણીનાં પ્રાણસજાણુ ।

જાણુ રાજ જાણુ સ્વાત્ જાણુજાણુ મણુ ॥

જાણુ —જે જાણુને પ્રાણીના પ્રાણનું જાણુ જાણુ દેવ ને
 જાણુ જાણુ દેવ તો જાણુ તે જાણુ છે જાણુ જાણુ દેવ
 ને જાણુ જાણુ ન જાણુ દેવ તો તે જાણુ છે કોઈ
 લોકોના પ્રાણીનાં જાણુજાણુ જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ
 જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ

(જાણુ)

જાણુ 'સેટ' જાણુજાણુ જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ ।

જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ ॥

જાણુ જે છે જે જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ જે
 જાણુ તેલ્યાં જાણુ દેવ જાણુ જે જાણુ પ્રાણી જાણુ
 ન દેવ તે જાણુ જાણુ છે જે જાણુ જાણુ જાણુ
 જાણુ જે તે જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ જાણુ

છે તેનો પુરાવો શો? જ્યાં અસત્ય છે ત્યાં બીજા કાંઈને તેનો વિશ્વાસ હોતો નથી અસત્યવાદી મનુષ્યો સમાજમાં કદાચ ક્ષાવતા જણાતા હોય તો પણ તેઓ મનુષ્યોને ક્યારે પણ વહાલા કે સારા લાગતા નથી જૂઠું બોલનાર મનુષ્યો કદાચ પૈનાથી મુખી હોય અને કદાચ લોકોમાં પોતાનું સ્થાન જમાવવા હોય અથવા મધુર વાણીથી તેઓ લોકોને કદાચ ખુશી કરતા હોય પરંતુ તેઓ અસત્યવાદી છે એમ જ્યારે લોકોને માલૂમ થાય છે, ત્યારે તેઓ તેમની દૃષ્ટિમાં ઘણા ઊતરતી પંજિના હોય તેમ લાગે છે આજે એવું આપણને લાગે છે તેમ નથી, પરંતુ સાહિત્યકારો પણ તેમ કહે છે

(શિખરિણીવૃત્તમ)

યશો યસ્માદ્ મસ્મીભવતિ વનવહ્નેરિવ વનં
નિવાન દુ સ્વાના યવનિરુહાણાં જલમિવ ।
ન યત્ર સ્યાચ્છાયા તપ્ત્વમ્મિવ તપ્તપ્રસયમકયા
કથંચિત્તન્ મિથ્યાવચનમભિવચ્ચે ન મતિમાન્ ॥

સિં પ્ર. (૩૦)

અર્થ —જેઓ અસત્ય બોલે છે, તેમનો યશસ્વત્ત્વ (રાખ) થઈ જાય છે, જેમ દાવાનલ લાગવાથી વન સાફ થાય છે તેમ વળી જેઓ અસત્યવાદી છે, તેમના શિરે એ અસત્યથી અનત દુઃખનો વધારો થાય છે, જેમ જલથી વૃક્ષો

ને અણુકામજ ઠે ત્યાં ત્યાં અજલ પીવાનો પત્ર જમારે છે,
 કાણ કે સ્વાર્થ સાધણમાં અણત્ર માર કરે છે નિર્બંધ વિચ-
 રના અને નુદિ વિનાના મનુષ્યો અણત્ર મોહણથી પીવડું
 સાધ્ય પિદ્ધ થતુ માને છે. પણુ તે તેમનામાં સમજણ
 અને નુદિમણ ટોચ તો એવુ અણત્ર મોહડુ ક્યારે પણ
 પડે તદિ સમાજ-મનુષ્ય વર્ગ-અણત્ર મોહે તો જ છાં
 ટકે છે નદિ તો ન જ છાંને એવું ક્યુ છે જ નદિ પાણુ
 તેમના હિતમાં એવો વિચારસણી પેલી રખ છે કે તે
 અણત્ર ન મોહીએ તો છાં સધાઈ નદિ, અણત્ર તો જ
 પદાર બીજાકુદ બાકી નદિ એટલે મનુષ્યો ટકેને અણ-
 ત્રનો આગ્રહ છે છે એમ એમ મનુષ્યો અણત્રનો અગ્ર
 કરે છે તેમ તેમ તેમના વધારે ને વધારે શિક્ષક અને
 જ્ઞાણમાં નવાના આવ છે મોહ ને જ્ઞાણમાં છાં જાણે જુડ
 મોહડું જે મોટો છેનિયે છે દિ જા કાંઈ જે એમ મોહ
 વાર છે તેમ અજલ મોહડું જે જલ મહત્ત્વા પાવ છે. જા
 વિચારમાં છાં, છાં કિ જાણી અને અણત્રથી રમડી જા
 છે છાંને સજારનો વડાએ ન છાં કોચ તો જે કિ જા
 ને જુડથી વીરણમાં પુલવો જુડ મારે પિદ્ધા જાણે
 છે તેમજ બીજા કોઈ પણ એટલે જ પિદ્ધા જાણે છે
 કાંઈ પણ કુદ્દત્ત કરવામાં અણત્ર એટલું કાવ કરે છે તેટલું
 બીજુ જાવ કાંઈ કરતું નથી. જ્યાં મુખી મનુષ્યો, અણત્રના
 જાણથી પત્ર ન જાણે ત્યાં મુખી તેજો કાંઈ પણ સજ
 મુખની યજ્ઞમારમાં જાણી સજતા નથી. એમ સજતા કુદ
 કોનું મૂક અણત્ર છે તેમજ સજતા જાણકુદું મૂક જાવ
 છે એ મનુષ્યો અણત્ર મોહે છે તેમનામાં બીજા કાંઈ જાણે

છે તેનો પુરાવા શો? જ્યાં અસત્ય છે ત્યાં બીજા કોઈને તેનો વિશ્વાસ હોતો નથી અસત્યવાદી મનુષ્યો સમાજમાં કદાચ ફાવતા જણાતા હોય તો પણ તેઓ મનુષ્યોને ક્યારે પણ વહાલા કે સારા લાગતા નથી જૂઠું બોલનાર મનુષ્યો કદાચ પૈસાથી મુખી હોય અને કદાચ લોકોમાં પોતાનું સ્થાન જમાવતા હોય અથવા મધુર વાણીથી તેઓ લોકોને કદાચ ખુશી કરતા હોય પરંતુ તેઓ અસત્યવાદી છે એમ જ્યારે લોકોને માલૂમ થાય છે, ત્યારે તેઓ તેમની દૃષ્ટિમાં ઘણા ભિન્ન પદ્ધતિના હોય તેમ લાગે છે આજે એવું આપણને લાગે છે તેમ નથી, પરંતુ સાહિત્યકારો પણ તેમ કહે છે

(શિખરિણીવૃત્તમ)

યશો યત્માદ મત્સીમવતિ વનપ્રહ્નેરિવ વનં
નિદાન દુઃખાના યદવનિરુદ્ધાણા જલમિવ ।
ન યત્ર ત્યાઞ્છાયા તપ ઇવ તપઃસયમકથા
કર્થચિત્તન્ મિથ્યાપચનમભિવ્રત્તે ન મતિમાન્ ॥

સિં પ્ર. (૩૦)

અર્થ — જેઓ અસત્ય બોલે છે, તેમનો યશઃભસ્મ (રાખ) થઈ જાય છે, જેમ હાવાનલ લાગવાથી વન સાફ થાય છે તેમ. વળી જેઓ અસત્યવાદી છે, તેમના શિરે એ અસત્યથી અનંત દુઃખનો વધારો થાય છે, જેમ જલથી વૃક્ષો

કે જવાબદારી આવે પરંતુ ખડકની જેમ સત્ય ભાવથી તેમણે ડગવું જોઈએ નહિ, કારણ કે અસત્ય વચન બોલવાથી પડિતો પણ અપડિત ગણાય છે અને અવિશ્વાસમાં આવે છે.

વશસ્થવૃત્તમ્

અમયમપ્રયયમૂલકાગ્નમ્

કુવાસનાસદમસમૃદ્ધિવાગ્નમ્ ।

વિપન્નિદ્વાન પરવચ્ચનોર્જિતમ્

કૃતાપરાધં કૃતિભિર્વિવર્જિતમ્ ॥ ૩૧

અસત્ય બોલવું તે અપ્રત્યય (અવિશ્વાસ) નું નિર્તાત મૂલ્ય કારણ છે તે હુદ્દ વાસનાનું ધર છે સપત્તિ કે લક્ષ્મીને આવવાને અટકાયત કરે છે અનેક સંકટોનું કારણ છે બીજાને ઠગવા માટે એ અસત્ય વચન મહદગાર-સાધન- છે અને અનેક અપરાધો કરવાનો એ અસત્ય માર્ગ છે. આથી પડિત સુર મનુષ્યોએ તેને વજ્ર્યું છે.

આથી વીનરાગ દ્વેષ કહે છે કે મોક્ષ માર્ગને રોકનાર અસત્ય છે તો તમે તેનાથી દૂર રહો જો તમારા અંત-રાત્મામા પ્રભુના પ્રેમની જાગૃતિ થાય તો અનંત સવને કરાવનાર આ અસત્ય વચનને નહિ બોલો ભવથી જો થાક્યા હો તો સત્ય બોલો, પરંતુ અસત્ય તો બોલો જ નહિ. આ વિશ્વમા સુખેથી રહેવું હોય અથવા મોક્ષમા જવું હોય.

તેમને સત્ત્વ મોહવાની આશયકતા છે. સત્ત્વવાદી મનુષ્ય
ક્રમાનુસારમાં પાતાતુ જ્યાં સ્થાન મેળવે છે અને હોને
અતિ ધિવ થાય છે. સત્ત્વની પ્રસન્નતા કઈ વખતથી જ
જાતુ વિષે કસ્ટુ આનંદ છે.

સપ્ત્વિંશતિશ્લોક

વિજાસામરતનં વિપતિરૂપં દેહીઃ સપ્તમાર્ગ
કુલ્લોઃ કમ્પદનં કલ્પનિસમર્થં વ્યાધીસામર્થકમ્ ।
મેઘઃસંકલનં સમુદ્રિકલનં સૌંદર્યસંબીજકમ્
કર્ત્તે દેહિર્નર્વ પ્રમાણમર્તનં સર્વં વચઃ પાતલમ્ ॥ ૨૧

સત્ત્વ વચન પદિયમાં પતિત છે. સત્ત્વ વચન જેની
પામે છે તે મનુષ્ય વિચારતુ સ્થાન થાય છે. જમી તેની
વિષયિત્તો ક્યાંક આવી પડે, પરન્તુ સત્ત્વ મોહવાથી તે
ન્યાય પામે છે. દેવોને પણ જે સત્ત્વ વચનનો આદર કર્યો
છે અથવા વારવાર તેને દેવો આશરે છે. હજી છે. જે
સત્ત્વ વચન મોહના ગામમાં જાતુ છે પાણીનું પૂર હોય
કે અગ્નિનો. હોય હોય તેા પણ જે સત્ત્વવાદી પામે સખી
અથ કે અગ્નિ અને કાઈ જેના લગભર પ્રાણીઓ પણ
ક્યાં વચી અથ છે (જમારે શુ કહેતુ) જે સત્ત્વ વચન
મોહ-કમ્પાકનું સિંચન કરનાર છે, સમુદ્રિનું કલ્પાક છે,
સુલભતાને નિષ્કલ્પતા છે કીર્તિને રમવાનું પદ છે,
અને હજીનું સર્વ પ્રમાણ-પ્રાકટકનું જે લગન છે.

તાત્પર્ય એ છે કે સત્ય વચન એ જ સઘળી સમુ-
દ્ધિ-સુખનુ કારણ છે

આકાશમા બીચે રહેનાર દેવો પણ એ સત્યની પાસે
હાજર રહે છે - સત્યવાદી પાસે અનુકૂલતા કેવી રીતે આવે
છે અને પ્રતિકૂલતા કેમ ખસે છે તેને અંગે જુઓ —

(શાર્દૂલ વિકીડિત વૃત્તમ્)

તત્યાઽગ્નિર્જલમર્ણવઃ સ્થલમરિર્મિત્રં સુરા કિંકરા
કાતારં નગર ગિરિર્ગૃહમહિર્માલ્યં મૃગારિર્મૃગઃ ॥
પાતાલ વિલ્મલ્લમુત્પલ્લલ વ્યાલ શૃગાલો વિષમ્
પીયૂષ વિષમં સમ ચ વચન સત્યાચિત વક્તિ ય ॥ ૩૨

જે મનુષ્ય સત્યથી યુક્ત વચન બોલે છે તેને અગ્નિ
જલ સમાન થઈ જાય છે, અર્ધુવ (હરિયો) સ્થળ થાય
છે, હૃશ્મન મિત્ર થાય છે, દેવો તાબેદાર (સેવક) થાય છે,
વન નગર થાય છે, પહાડ ગૃહ થાય છે, સર્પ માલા થાય
છે, સિંહ મૃગ થાય છે, પાતાલ છિદ્ર સમાન થાય છે,
અસ્ત્ર કમલપત્ર થાય છે, તોફાની હાથી (વ્યાલ) શિયાલ
થાય છે, વિષ અમૃત થાય છે, અને વિષમ સ્થાન હોય તે
સ પત્તિના સ્થાન સમુ થઈ જાય છે

સારાશ એ છે કે દુનિયાબરમા સત્ય બોલનારની ઘણી
કિંમત છે સત્યવાદી હોય તેની આગળ માનવ બલિ તો શું

પણ દેવો પણ હાજર થાય છે સત્ત્વથી સવચ્ચ બદ-
 જીવો બાવે છે અને પ્રાણીશાન પણ તેને નિહત થાય છે.
 બાધી ન દે જોગાઓ। સત્ત્વને સેવો અને બદમાની બદ
 સત્ત્વને રમાડો. સત્ત્વને સેવતાં અનેક વિદ્યાપ્રકારારી શાસ્ત્રો,
 સ્વાધ્યા, અને યોગ્યાદિ ઉપાયા થાય છે. પરંતુ તેમાં નહિ
 કસાવાં સત્ત્વની સામે નજર રાખો વિદ્યાથીએ અને કુદા
 ભાવો મુલ્યના સુખમાં હર્ષ બધા પ્રવળ કરી, પરંતુ તેના
 સામી રક્ષક સ્ત્રીઓ સત્ત્વમાં રહેતું એ સુખ્યવદ છે. બદ
 જાને સેવે તે સત્ત્વને સેવે છે અને એ સત્ત્વને પચાવી યો
 છે તે મનુષ્ય બર્માર્જના માર્ગને પકડ કરે છે. બર્મા એ
 છે કે જેમ રવાનું પાકન કરતુ અને સત્ત્વ ભાવતુ મિત્ર છે
 તેમજ ઘેરી કરવાના માર્ગમાં ન જતુ પણ મિત્ર છે.

૮

બર્માર્જના

સુધાર જેમ દિવસા અને બદત્ત્વને બર્માર્જ વધી ગયો
 છે તેમજ ઘેરી કરવાની વૃત્તિમાં પણ તે વધી ગયો છે.
 વૃદ્ધ શાસ્ત્રના મનુષ્યો બીજાને અગ્રિય થાય છે અને પિત્તર
 મિત્રવે છે તેના કરતાં ઘેરી કરવા મનુષ્યો યાદ રહે
 બીજાને અગ્રિયતા મિત્રવતા નથી, બર્માર્જ વધારે મિત્રવે
 ઘેરી કરવા મનુષ્યો તે વધારે બેચેન બને છે અને
 સમાજમાં ઘણો ત્રાસ બાધે છે. ઘેરી કરવાથી સમાજ

ઘણાં કંઈ છે અને ઘણાં ઘણાં હૃદયમાં કુદડાટ પામે છે
 ચોરી એટલે કોઈ પણ માલિક મનુષ્યની વસ્તુ, પછી તે
 સોનું, ચાંદી, હીરા, માણિક્ય, ગ્લેસ, વસ્ત્ર, કે ત્રાણુ પીનક,
 પેસો, વગેરેનું હરણ કરી લેવું તે ચોરી કરનાર મનુષ્ય
 હ મેશા ખીન્નની વસ્તુ લઈ લેવામા આતુર હોય છે ખીન્નની
 વસ્તુ લઈ લેવામા તેને દિલમા તૃપ્તિ હોય છે પણે પણે
 એ વિચાર કરતો હોય છે કે ક્યારે એ વસ્તુ હું લઈ બહાર
 અને મારા સ્વાનમા મૂકી દઉં ? જો મારા ગૃહમા આવશે
 તો હું પછી લોગરીશ ચોરી કરનાર મનુષ્ય એ વસ્તુમા
 ગૃહ ધાય છે અને લેવા તુટી પડે છે. લેના લેના તેમા જે
 જોખમ આવે છે તે તે મનુષ્ય ખુશીથી કે નાખુશીથી વહોરી
 લે છે એ જોખમ ખેડવું ઘણું કઠિન છે, પરંતુ તેમાં તે લાલચ
 ધવાથી તે વેઠી લે છે ચોની કરનાર મનુષ્ય વસ્તુના લોભથી
 માયા અને મૃષાને સેવે છે ચોરી કરનાર મનુષ્ય અગણિત
 હિસાને પણ કરે છે. અર્થ એ છે કે જે મનુષ્યો જે વસ્તુને
 હરી જવામા તાલાવેલી લગાડે છે, તેને હિસા, જૂઠું, ચોરી,
 અન્યાય, જૂલમ વગેરે કોઈ પણ પાપનો ડર હોતો નથી.
 તેને મન સમાજ, ગણ કે ઈશ્વર ઉપર કે જીભે છે અને તે શું
 કરશે તેનો થોડો પણ ખ્યાલ આવતો નથી જેની વસ્તુ
 ચોરાઈ જાય છે, તેને કેટલો ત્રાસ થશે, તે શું કરશે, તે
 પછી કયાથી લાવશે વગેરેનો વિચાર તેને થતો નથી ચોરી
 કરનાર મનુષ્ય ઘણાં નિર્દય હોય છે, ને ઘણાં પાપી થતો
 જાય છે તેને જ્યારે શિક્ષા, પ્રહાર, ચાણુક કે મૃત્યુનો
 ભય નથી તો પછી તેને ભય શેનો રહ્યો ? અરેરે !

હરિણીવૃત્તમ્

મનનમન પીડાકોટાસન વપ્રમાના—

મનનમનિત્યાપિત્યાપન્નત્યાગનંદનમ્ ।

કુગતિગમને માર્ગે સ્વર્ગસ્વર્ગપુર્ગાન્મ્

નિયતમનુપાદેયં સ્તેયં નૃગા દિત્તકાદિજાન્મ્ ॥ (૩૬)

અર્થ—હિતવાછક મનુષ્યોએ નિષ્કે ચોને કરવી ભેદને નહિ ચોઈ કરવું-ખીલની વસ્તુ ઉપાડી લેવી-એ દેટલું ખોટું દાર્પ છે તે બુઝો ચોરી કરવી તે ખીલના મનની પીડા જે થાય છે તે તેને કીડા કરવાનું વન થાય છે. એટલે દયાનમાં જેમ મનુષ્યો આનંદ લે છે, તેમ આ મનુષ્યો, જેમની વસ્તુ બાય છે તેઓ પોતાના મનને ચોટમાં દબાવે છે; અર્થાત્ તેઓ ધણો દલેશ દરે છે કે અઝેરે । મારી વસ્તુ ચાલી ગઈ, હવે હું શું કરીશ, આમ ચોક દરે છે ચોની કુનારને તેનો દેટલો ત્રાસ થાય છે તે કયા ભેવા જુલુ છે ? વળી કહે છે કે ચોની કરવી તેમા હિંસાની ભાવના રહે છે ચોર હમેશા હિંસા યાય તો પછુ તે લેવું ઇચ્છતો નથી અવનીને વ્યાપી જતી જેમ લતાઓ હોય છે, તેને વધાવવામા મેઘ (ધન) મડલ જેમ કાર્ય દરે છે, તેમ ચોરી કરનારને વ્યાપી જતી એની આપત્તિઓ-સકોટો-ઉશ્મ થાય છે કે તે દુખથી ક્યારે પછુ છૂટી શકે નહિ. ચોરી કરનાર મનુષ્ય અવશ્ય છે તાને કુગતિમા જવાનો માર્ગ કરી

૧૮૧ ઠી ભવ મે ઠી રે કોઈ કાનર મનુષ્ય પેરે જ
 પેનાનુ તરવ અદિત રી રમે ધ

દેઠી ક.વચનો આતર અને પેનાનુ મન કાનર મન
 ન ગામર મી મનુષ્ય પેનાનુ દિરે કોઈ મનુષ્ય મનુષ્ય
 ઠી તે મનુષ્ય ગામર મીરે મીરે મનુષ્ય મનુષ્ય મીરે
 મીરે મીરે મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય
 અને ઠીરે મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય
 મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય
 પેનાનુ મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય
 પેનાનુ મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય

કુતિયાનુ મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય
 મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય
 મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય
 મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય
 મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય
 મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય

પિતૃત્વની ગુણ

મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય
 મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય
 મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય
 મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય મનુષ્ય (૧૨)

અર્થ એ છે કે જેમને દિલમા સારા કાર્યની અભિ-
લાષા છે તેઓ ઠરી અણુદીધી વસ્તુ લેતા નથી તેવા
મનુષ્યોમા દૃશ્યાણુનો સમૂહ જેમ કમલમા રાજહસી રહે
છે તેમ નિવાસ કરવા આવે છે તેમનાથી વિપત્તિઓ જેમ
સૂર્યથી રજની દૂર રહે છે તેમ દૂર રહે છે, અને વિનીન
પુરુષને જેમ વિદ્યાઓ આવીને ભેટ છે તેમ આ સાચા
પુરુષને સ્વર્ગને મોક્ષની લક્ષ્મી આવીને મળે છે

મથિતાર્થ એ છે કે દત્ત-આદત્ત વ્રત (દીધેલું લેવું તે)
અન્યને ત્રાસ ન આપવો અને જે મળેલું છે તેમા સતોષ માનવો
એ વૃત્તિ સુરુષ જીવો રાખી શકે છે એ સુરુષ જીવો હોય તે
દત્ત આદાન વ્રતમા આનંદ માને છે જેમ ઝેર પીતા સુરુષ
જીવો ધૂન્ને છે, તેમ અદત્ત લેતા પણ ધૂન્ને છે પ્રાણુ જાય
પણ તેઓ દત્ત વ્રત હોવાથી અદત્ત લેતા નથી કાડીથી
માંડી ગમે તેટલી દોંમતી ચીજ હોય પણ જેને એ વસ્તુ
અગ્રાહ્ય છે તેને સર્વ સપત્તિ વરે છે.

(માલિનીવૃત્તમ)

તમગિલપતિ સિદ્ધિસ્તં વૃણીતે સમૃદ્ધિ—

સ્તમમિસરતિ કીર્તિર્મુશ્વતે ત મવાર્તિ ।

સ્પૃહચતિ સુગતિસ્તં નેક્ષતે દુર્ગતિસ્તં

પરિહરતિ વિપત્તં યો ન ગુહ્ણાત્યદત્તમ્ ॥૩૩॥

અર્થ એ છે કે જે મનુષ્ય અણુદીધી વસ્તુ લેતો નથી
તેને મુક્તિપદ ધમ્મે છે તે મનુષ્યને અકવર્તી વળેરની

સમૃદ્ધિ વરે છે તે મનુષ્યને કીર્તિ આપેઆપ શોધતી આવે
 છે તે મનુષ્યને સત્તી તથા આત્મી નથી, મુખતિ પેટે
 તેની સ્પૃહા-ધમ્મજા હરે છે. દુર્નતિ સાધુ જોઈ શકતી નથી,
 અને કોયે કોઈ પણ આત્મિક કોય તે તેની પાણેથી દૂર
 થાય છે

અહો સમ્યો ! જાતું કન નત કીતપ છે જા સત્ત્વ
 અને ૧૧ સત્ત્વમાં આનંદની ઊંચી કડ છે કત્તવતી લયોને
 કોઈ જમ્યાએ બીજાતું કોતું નથી અત્ત લેનારને જીવતું
 છે સો કોઈ લયોને જાત પીત સ્તેષ્ઠ અને સ્તીરને
 સત્ત્વ આત્મી લીએ લેખે છે. સત્ત્વ લેખે વૃષ્ણથી
 જોડાય સામાની સ્ત સિવાય છે છે તે મનુષ્યો કન મનુ
 ષ્યોને પ્રેમ સ્તેષ્ઠ નથી અને તેમને કીવસ્તી પશ્ચિર્ધનક
 વામાં આવે છે કન નદિ સ્તેષ્ઠ અવસ્થા થાય છે. તેજો
 પુન પુન દિલ્હા, અવસ્થા અને પિત્તર મેરવે છે આથી
 આજા વિષ્ણુમાં જાતું અવસ્થા પુ કોતું નિંદાતું છે અને વીત
 સત્ત્વ પુજ્યોએ તેમના સાચા મુખ સાધુ જોઈ તે સત્ત્વે જાત
 તેમને નિરંધ્રુ છે કોટે છે અત્ત લયો ! જા આત્મતું
 કિત અને મુખ એ આત્મતા કો તે અવસ્થા પુ
 તેવા કિ ધમ્મજો નદિ સમાજમાં કો, કે મુદ્દ સાધુ કો,
 કી કો કે પુજ્ય કો, સોતી કો કે ત્યાગી કો, પણ લીધી
 વસ્તુ સામી જ નવર નાંખ્યો

અક્ષયપ્રત

આ વિશ્વમા જ્યાં નજર નાખશો ત્યા વિષય દેખાશે. એટલે પ્રાણી માત્ર એ મૈથુન વશે વર્તતા જણાય છે એકલા મનુષ્યો મૈથુનને સેવે છે તેમ નથી દેવોમાં વિષય છે, પશુમાં છે, પક્ષીમાં છે, અને છેક કુદ નાના નાના જીવો છે તેમાં પણ વિષય છે આખું વિશ્વ વિષયના ચગડાળે ચડ્યું છે વિષય ક્યાં નથી એમ જો કોઈ પ્રશ્ન કરે તો ઉચ્ચ કોટિના જીવોમાં નથી જેમ જેમ મનુષ્ય સદ્ગુણમાં આગળ વધતો જાય તેમ તેમ વિષય તેનાથી દૂર જાય છે અર્થ એ છે કે મૈથુનથી દૂર રહેવું એ સદ્ગુણનો વિષય છે, અને મૈથુનની પાસે જવું એ દુર્ગુણમાં પડવા ખરાબર છે મનુષ્ય માત્રમાં કે પ્રાણી માત્રમાં મહા પાપ થતું હોય તો તે મૈથુનથી થાય છે સઘળા પાપો વિષય સુખને અંગે થઈ રહ્યાં છે પ્રાણી માત્રમાં એ વિષય સુખની ભાવના કોઈ પ્રમત્તપણે પ્રવર્તે છે એ વિષયને લીધે બીજી અનેક પ્રવૃત્તિઓ મનુષ્ય વર્ગ આજે કરી રહ્યો છે આજે જે જે પ્રવૃત્તિઓ મનુષ્યોમાં દેખાય છે, તેમાં મુખ્ય પ્રવૃત્તિ એ મૈથુન માટેની હોય છે ત્યાર પછી એને અંગે બીજી અનેક પ્રવૃત્તિ મનુષ્યો કરતા હોય છે જો સર્વમાં પ્રવૃત્તિઓ બંધ કરવી હોય તો એ મૈથુનને પ્રથમ બંધ કરવું જોઈએ પરંતુ દેખાય છે તે પ્રમાણે આખો સંસાર એ પ્રવૃત્તિ અંગે મુજબણમાં પડી ગયો છે યુદ્ધ યતાં હોય કે તોફાનો યતા હોય, કલેશ યતો હોય કે

માયામારી દોષ, પરંતુ એ સર્વતા મૂળમાં નિષ્ક કે શિવ
 દોષ છે જુનામાં જુના પુસ્તકો જુનો કે ઇતિહાસો તથા
 તે મૈત્રુનદ જગ જે સી તેને માટે કુદ ધરેલ ને તેજનો
 કરેલાં જણી મિતાયુમની વાત નંધીને તે સીવાને
 માટે રાખ્યુ સામે રામ અને દશમણને કુદે જાયુ પદ્યુ
 દાવર કુરની વાત ધીમે તે પાંચ પાંચને કોલ
 સામે કીધીને માટે હમ્યુ પદ્યુ કીન પુસ્તકોમાં એકમે
 તે જગતાલ રાજ સામે પાંચ પાંચ સામે કુપ્પનેએક મત
 કીધીની ખાતર મહાન કુદ જેયુ પદ્યુ કુપ્પે તલિક
 જગવાર દાં રાખને કિંદો અને નગર છિન્નચિન્ન કી
 નંધ્યાં એમ જ જા કલિંગકર્મ ઇતિહાસવા કમન પ્રમાણે
 પુકુરાજ કોકાણને સહુજા માટે અને કોલાસવી માટે
 પાટણના કવણે મિદા મિદા વિષદોમાં એકાવ પદ્યુ કદ
 જાને પદ્યુ જ્યાં મિદાં કે ત્યાં જામ કે કહેણ દોષ ત્યાં
 વિષય માટે કવી, જગજ, કે જગ્યા લોકો એક વીચવાં
 જગમાં દુહાવી દેવા દોષ છે હું જા વિષય નથી? હું જા
 શિવ કે મૈત્રુન નથી? હું જાયુ જગજર્મ જા દોષ ત્યાં
 દોષ? હું જાણે જુલમ જાતમાલી નિવૃત્તિમાં દોષ કો?
 ગરેજર જાણ વિષ, થોવ થાજ્યુ શિવમાં કવી મતુ છે
 ગરે? થોવ વિષય કીલકમાં જુલી મતુ છે મતુ છે કે

પીજા મોહ્યવી પ્રમાણયિતામુન્દરમૂર્તી જગત્ ।

વિષય શિવથી કરેલી વિષય રૂપ મહિષ (શર) પીને
 તદન કીંપું તની મતુ છે કે કહેલ કહેલ મતુ છે. જાણ

વિષયથી ભરેલા વિશ્વમાં ઠરવાનું ક્યાં સ્થલ છે ? અહો
 ભવ્યો ! સમજો સમજો ને સમજો કે શુ આ વિષયથી આ-
 ત્માને લેશ પણ શાન્તિ છે કે ખરેખર અપાર દુઃખ છે ?
 અવશ્ય જો પોતાના આત્માની શાન્તિ જોઈતી હોય તો આ
 વિષયથી પાછા હઠો જરૂર પાછાં પગલાં ભરો જોયો ધન્યા
 છે તેઓ ખૂરા હાલને પામ્યા છે પોતાની ઓ મૂંઝે બીજી
 સ્ત્રીના સ્વાદમાં પડ્યા છે તેઓ પૈંડી જીવ્યો દુઃખોડીયક વિગટ
 શબ્દનો સાળો ભીમને હાથે ભીત ને તાકડાની વચમાં ચગ
 હાય છે રાવણ, પદ્મનાભ, વગેરે જો મોહની ખાતર રમશાનમાં
 બળે છે કે નાસીપાસ થાય છે મનુષ્યો ક્ષણિક અને
 સ્વપ્ન મુખની ખાતર અગણિત આર્પણ, વિપત્તિ, સકટો,
 અપમાન, અપકીર્તિ વગેરે વહોરે છે આ બધું જોઈએ તો
 એક મોટો મોહનો પરાભવ-ધક્કો છે જો મોહને સંપૂર્ણ
 નહિ તો પણ અમુક હદે ઠગજો કરવામાં આવે તો અગ-
 નિત દુઃખની પરપરામાં મનુષ્ય જાય નહિ પણ આ બધી
 સાચી વસ્તુને માનવ વર્ગ આજે ભૂલી ગયો છે અહાહા !
 મોટા મોહના વમળમાં ગલકાં ખાઈ રહ્યો છે અહો મા-
 નવ ! શુ તારે ભયવું છે કે આમ જ મોહ-પાણીમાં ગલકાં
 ખાવાં છે ? આવો સમય આવ્યો છે તે આવ્યો છે, હવે
 ફરી ફરી નહિ જ આવે દુનિયાના સાચુ જોઈશ તો પાર
 નહિ જ આવે લોકો તો ઘણા નાદાન છે, બીજાને ખૂરા
 જોઈ પોતે ખુરાપણું ભજે છે તો તેની કીર્તિ નથી ને તેને
 કીર્તિ જોઈતી નથી, પરંતુ તારે તો સમજવું સારૂ છે
 જોયો કામાર્ત છે, વિષયો છે, તેને માટે વિશ્વમાં ખુર
 બોલાય છે

શાસ્ત્ર એ પિતૃદેવતાત્ત્વ

દત્તત્તેન ગગનર્ધર્તિનટ્ટા ગોત્રે મયીકૃષ્ણકા

ચારિત્ર્ય મહાવર્ત્તિર્ગુગમરામત્વ ચાપાનમ્ ।

સંદિગ્ધા સકલવર્ણા શિવપુત્રાઃ કવાટો વદ.

કામચંદ્રવર્ણાદિ પ્રબોધયંતે ચા સર્વો પાર્ણા ન વા ॥ ૧૭

અર્થ — એ પુરુષ મનથી પીડિત છે તે પિતાની કીને વિદ્યાપતેા નથી અને પરકીને વક્તો નથી તે પુરુષ પિતાની અપદ્ધેરિનેા નિષ્કર્ષ પદ્ધ (મદ) વચ્ચે છે અને તે કુદર્થ મયનેા કુષા રેરને છે. આસ્તિ કે સવમને તે પુરુષ અર્થાત્તિ આપી રે છે. તે પુરુષર્થ એ કુદ્ધ ચતુર્ય ચપી આત્ર દેવ તેને તે બાલ્યવા દાવાનત્ર દવાદે છે તે મનુષ્ય સર્વગી આપદને પિતાને ત્વ વિદ્યાને છે, શિવપુત્રીર્થ અવાને ખાદે બાલ્ય બધા રે છે.

કલિગત એ છે કે કામથી અપુત્ર અપુત્ર થતા મનુષ્યો પિતાના હવનની સાચી શાન્તિ સમલ સાવા નથી. કમેચ દરાવા મેરની એમ અર્થ ત્વ તેનેા અદ્યવા દેવ છે. નિષ્કવત પુરુષ અપુત્ર અત્યાદ કરે છે. સમાજર્થ તે મનુષ્ય કયારે વધુ કીંતુ મુખ કરી મેલી ચાતો નથી. સમાજર્થ તે પ્રભાવ ચાકવા બાવ પરન્તુ પ્રભાવ પામી ચાતો નથી. સમાજ તેને વકી નિહદ દિગ્ધિ બુદ્ધે છે, બેટું ન નદિ જાન્તુ વધી વલત તેને દિગ્ધાર કરે છે. નિષ્ક-અવદ્યવધી પ્રાપ્તી માવળા સસારર્થ અદ્યર્થ રવા છે કે અવજન મનુષ્ય! આ વસ્તુ સમાજર્થર્થ આવી દેવ અને

સવ અર્ધુવનો કિનારો લેવા ઈચ્છતો હો તો વિષય વાસ-
નાથી આત્માને વારી લે, રોકી લે અતરાત્મામાં શાન્તિ
વિચાર શાન્તિનું સ્થલ પ્રદાયર્થ છે, વિષયનો ત્યાગ છે
મનને વાળવું મુશ્કેલ છે, પરંતુ સ્થિર ચિત્ત થાય ત્યારે
બુદ્ધિ નિર્મળ થાય છે, લોકોને વિશ્વાસ આવે છે, સમાજ
પ્રેમ અર્પે છે એટલું પ્રદાયર્થથી વ્યાધ, વ્યાલ, જલ,
અનલ, વગેરે આપત્તિઓ આવતી અટકી જાય છે વિદ્વાનો
પાસે હાજર રહે છે, કીર્તિ વિશ્વમા વધે છે અથ (પાપ)
ઘટે છે, સ્વર્ગ અને નિર્વાણના સુખો* એ પ્રદાયર્થને રાખવાથી
આવે છે આ ઉપરાત વધારે શુ થાય છે તે જુઓ:—

(ભાલિનીવૃત્તમ)

હરતિ કુલકલંક લુપતે પાપપકં
લુકૃતમુપચિનોતિ શ્લાઘ્યતામાતનોતિ ।
નમયતિ સુરવર્ગં હન્તિ દુર્ગોપસર્ગં
રચયતિ શુચિશીલં સ્વર્ગમોક્ષો મલીલમ્ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ —પ્રદાયારી મનુષ્ય પોતાના કુલને કોઈ રીતે
કલંક લાગ્યું હોય તો તેને હરી લે છે, પાપ રૂપ કાલવ
ગમે તેટલો થયો હોય તો પશુ તેને ઘસડી નાખે છે;

* વ્યાવ્રવ્યાલજ્જલાનલાદિવિપદસ્તેષા વ્રજન્તિ ક્ષય
કન્યાણાનિ સમુલ્લસન્તિ વિવુઘા સન્નિવ્યમધ્યાસતે ।
કીર્તિ સ્ફૂર્તિમિયર્તિ યાત્યુપચય ધર્મ પ્રણશ્યત્યઘ
સ્વર્નિર્વાણસુખાનિ સનિદધતે યે શીલમાવિશ્રતે ॥ ૩૮ ॥

પ્રુથ્વનો, વધારો કરે છે; પીતાની પ્રયત્નનો લોભો
વિસ્તાર કરે છે. સુર વનને નમાવી કે છે ભવકા ઉપચર્ચ
હોમ તનો નાચ કરે છે અને સમય માત્રમાં સર્ચ અને
પ્રાકૃત્ય સુખ પીતાને ખાદે તેવાર કરે છે.

હાંત એ છે કે જાણવું મન પ્રિયમાં પ્રિય અને
ક્રિયામાં ક્રિયા છે એમ માત્ર ક્રિયા તેમ તનો ક્રિયા પણ
એટલી ક્રિયા હોય છે અજ્ઞાચારી મનુષ્યને સદાચારની
આપે ક્રિયા છે તે જ્ઞાણમાં આવી સારી નહિ જેઓ
જ્ઞાણીના હારને અમૂલ્ય ભવે છે તેને ક્રિયા મોક્ષિક કર્મ
ક્રિયા છે તેનો જ્ઞાણ કર્મથી આવે? દેવો પણ
જ્ઞાણચારી જાણના નથી ભવ છે સદા સદાકર્મ
જ્ઞાણવત્ત મદતો સદાકર્મ છે મનુષ્યો પાદે કેટલાક સદાકર્મ
હોય છે, પરંતુ જ્ઞાણર્થ હોય નથી પરંતુ જ્ઞાણ કેટલાક
સદાકર્મો સાથે જ્ઞાણર્થ કાલુષ્ય હોય તો મનુષ્ય સદા ક્રિયા
કેદરિનો અવાર છે અને છે અને હોય છે. અર્થ સુનેષ્ય
કે દંડિય દેહકૃત્વા હોય છે ત્વં બે જ્ઞાણર્થ જ્ઞાની ન
હોય છે પરંતુ અર્થ સુનેષ્યનો ત્વાત્ત હોય છે ત્વં જ્ઞાણ-
વત્ત આવે છે. અધિવાર એ છે કે જ્ઞાણર્થ સદાકર્મ એ
સદા ક્રિયા સદાકર્મ છે અને તે સદા ત્વાત્ત સાથે ને જ્ઞાણ-
કૃત્વા સાથે આવે છે. જે મનુષ્ય જ્ઞાણ સદાકર્મને
સેવે છે, તેને વિરોધ કે સદા હોય તો પદાત્ત ભવ છે
અને અવિરોધ અને અનુકૃત્વામાં તે વસ્તુ પરિવર છે,
અર્થાત્ જ્ઞાણર્થનો મદિમા સદા છે જ્ઞાણવત્ત મનુષ્યો,

મુશ્કેલીમાંથી પગાર થયા છે, મુખના સ્થલે મૂકાયા છે,
અને વિપત્તિમાંથી બચી સપત્તિમાં આવ્યા છે

શાદ્ધત્વિકીભિન્ન

તોય યગ્નિરપિ સ્તજત્યહિરપિ વ્યાગ્રોઽપિ સારગતિ
વ્યાગ્રોઽપ્યદ્યતિ પરંતોઽપ્યુપલ્લતિ ક્ષેત્રોઽપિ પીયૂષતિ ।

વિન્નોઽપ્યુસવતિ પ્રિયત્યરિરપિ ક્રાંતાતઙગયપા—

નાથોઽપિ સ્વગૃહ્યત્યવ્યપિ નૃણા શૌચપ્રભાવાદ્ધ્રુવમ્ ॥ (૪૯)

જે મનુષ્યોની પાસે પ્રદ્ધાયર્થનો પ્રભાવ છે તેમને
અગ્નિ હોય તો પણ જલ થઈ જાય છે, સર્પ હોય તો
પણ પુખ્તની માલા થઈ જાય છે, વ્યાગ્ર હોય તે હરિષ્
થાય છે, હાથી હોય તો અશ્વ થાય છે, પર્વત હોય તો
પથરો થાય છે, વિપ હોય તો અમૃત થાય છે, વિદ્ન હોય
તો ઉત્તમ થાય છે, શત્રુ હોય તે મિત્ર થાય છે, સમુદ્ર
હોય તો કીઠા કબ્બાને તળાવ થાય છે, અને અટવી હોય
તો પોતાના ઘર સમાન બની જાય છે

ભાવાર્થ એ છે કે પ્રદ્ધાયર્થ પાલન કરનારને ગમે
તેવી મુશ્કેલી હોય તો પણ તે તેમાંથી નિકળી જાય છે
અને નિર્ભય સ્થાને પહોંચી જાય છે

હે બાળ્યો ! અહિંસા, સત્ય, અને અચોર્ય વ્રતને જો
પાલન કરવા ઇચ્છતા હો તો પ્રદ્ધાયર્થ વ્રતને અવશ્ય
સ્વીકારશે. મોક્ષ જવામાં એ બધાં વ્રતોની જરૂર છે એ
દ્વાર બધ થાય પરંતુ બીજા દરવાજાના માર્ગો ખુલ્લા હો

તેા જેમ મનુષ્ય કે જાજી જાની રહે છે તેમ હિંદા જાતિ
 યજ્ઞ માર્ગે જાથ શાવ જાને જાગ્રદગર્ભ માર્ગે બ્રહ્મગર્ભની
 ન પામ્યા તેા પણ શાવ જાને છે એટલે પૂર્વ સવરમાં-
 સવરમાં રૂપ જાની રહેતો નથી પૂર્વ સવરમાં જાગ્રદ
 માટે જે શારે જાસુના રૂપા જાથ શાવ તેા પણ જે રહેતો
 પરિવ્રતનેા મુલ્યો રહે છે તેા તેને પછી જાથ જાગ્રદ નિવાર
 રાખવેા

૧૦

અપરિવ્રત મત

જા સંસારમાં રહેનાર મનુષ્યો હિંદા, જાગ્રદ,
 કોર્મ જાને જાગ્રદગર્ભને સેવી રહ્યા છે તેમજ પરિવ્રત-
 ધન ધાન્ય વગેરે ખીજવને સેવી રહ્યા છે. ધન ધાન્ય
 પરિવ્રત વિના મનુષ્યોને સંસારમાં રહેવાને ડાઁડવજ સુખ
 ને અનુભવતા જણાવી નથી એટલે મનુષ્યો પરિવ્રતને ધિ-
 વા જાનેક પ્રયત્નો કરે છે જેમને સંસારમાં વિવ પડે
 છે તેમને મન સંસાર રમી રહ્યો છે સંસાર એટલે જાગ્રદ
 જાને પરિવ્રત યજ્ઞ, રૂપ, જાથ, રસ, જાને રસર્થ, જે પાંચ
 વિષયો, જે પાંચ છુદોળી સંસાર તારણજા થઈ રહ્યો છે જે
 જે પાંચ વિષય નથી તેા સંસાર નથી જાને જે સંસાર નથી
 તેા રમી જે પાંચ વિષય નથી, એટલે જાને હીપે જીએ
 છે, જાને જીવતે હીપે ખેડેા છે જે પાંચ વિષય છે તે
 જા છે જાને જે વિષયો છે-એટલે પાંચ વિષયનેા યાદ છે

તે ચેતન છે ચેતને અને જડે બન્ને મળી સ સારને સ્થાપન
 કર્યો છે જો એ બન્ને બુદ્ધિ પડી જાય તો પછી સ સાર
 કોને કહેવો? અર્થાત્ સ સાર પછી રહેતો નથી મનુષ્ય
 માત્ર નહીં પણ પ્રાણી માત્ર એ જડ-પાંચ વિષયને પકડી
 રહ્યા છે શરીર ઈન્દ્રિય છે તેને સ્પર્શ વિષય છે શરીર
 બિહવા છે તેને સ્પર્શ વિષય ને રસ વિષય છે ત્રીન્દ્રિયને
 ગંધ વિષય વધે છે ચતુરિન્દ્રિયને ચક્ષુ-રૂપ-વિષય વધારે
 થાય છે અને જેને પચ્ચન્દ્રિયો થઈ છે, તે સર્વ જીવોને
 સ્પર્શ, રસ, ગંધ, રૂપ અને શબ્દ વિષયો ખેંચી રહ્યા
 છે જીવો ગમે તેમ પોતાને સમર્થ માને, પરંતુ એ વિષયો
 આગળ તેઓ પામર છે, અથવા તેઓ પામરતા અનુભવે
 છે જેમ પતંગોને અગ્નિના પ્રકાશનો મોહ-અનુરાગ છે,
 તેમ મનુષ્યોને સોના ચાંદી વગેરેનો અનુરાગ છે જેમ
 પવગો તૂટી પડે છે, તેમ મનુષ્યો જ્યાં ધન હોલત જીવે
 છે, ત્યાં તેને લેવા તૂટી પડે છે જીવોમા સહેજે પરિશ્રદ્ધ
 સંજ્ઞા-તૃષ્ણા છે જેમ વિષયમા વૃત્તિ રહ્યા કરે છે, તેમજ
 પરિશ્રદ્ધમાં વૃત્તિ રાખ્યા કરે છે મનુષ્યોએ જાણવું જોઈએ
 કે જેમ વિષય દુઃખ છે તેમ પરિશ્રદ્ધ દુઃખકારક છે જો
 કે મનુષ્યો ડાહ્યા થઈ એમ માને કે પૈસાની સીને જરૂર છે
 અને પૈસા વિના ચાલતું હશે કે? પરંતુ તેમણે સમજવું
 જોઈએ કે પૈસા લેગો કરી સૌ કોઈ ચાલ્યા જાય છે પરંતુ
 પૈસો કોઈની સાથે ગયો છે શું? શું કોઈએ પૈસાને સાથે
 લઈ જઈ પોતાના હિતને માટે ઉપયોગ કર્યો છે? એ પૈસો
 મેળવતા સમાજમા કેટલો અધર્મ અને અન્યાય કર્યો છે
 તેનો ક્યારે વિચાર કર્યો છે કે? એ પૈસો મેળવતા

સુશ્રમ અને અધમ સ્થાં છે તેનું ફક્ત પ્રાપ્ત થયે કે નહિ ?
 એ ફક્ત મેલરો, તો તેનો ઉદ્ધાર તે છાત્રને આપી કે બીજે
 છાત્ર તરફ જાગ્રીકાર થયો ? અવસ્થા એ છાત્રો સલાસને
 જમી કે સમજીને હાથને પરિચરને માટે ફક્ત હાથ છે
 તેનો ઉદ્ધાર ફક્ત તે છાત્રને આપી, તે વચ્ચે તેવું મધુ
 માતાપિતા વચ્ચે કે જે તેને જગ્યાથી સમજી નહિ મિલકત
 કે મર્યાદા સુધેર માનવ જરૂર એ જાણના ઉદ્ધારમાં જગમગ
 એ પરિચરનાં અનેક, શાસન કે મિલકતી રીતજાત હરી હશે,
 તેમાં જ જામ મધુ જાટાથી સમજવું પડ્યાં તે છાત્ર જગમગ
 ત્યારે પસંદ થો જોવામાં હશે એ કે હો સમજાયાં. કે
 મુજબ વિચારો. જનન આ સલાસનો ચાર એ પરિચરની
 મુજબના નહિ જામી શો. એ પરિચરના આજુ વિષ
 શાસન અને દેવ હરી હોય મધુ છે એ પરિચરને જાણ
 માટે હરી મધુના શાસિ અને વિષ સુધે મળે માર
 આઈ રહે છે મિલકત મળ્યાં મધુજાને માર જાતો. એવું એમ
 મધુજા પ્રત્યે છે ને બીજે છે તેમજ આ પરિચરના રીતો
 અવસ્થા માર જાણને નિર્માણ થયા છે પરિચરનાં મુજબ
 સુધેર પ્રાપ્તિએ અવસ્થા જાન જુલ્યાની એમ જાહે છે
 છુલ્લિચીનીની એમ અવસ્થા છે અર્થે કે હવે બીજે જામ
 છે જ નહિ તેમ વિચરવડે જાહાન હયામાં જામ તેમ
 મધુજા પેમે જાણ કરતાં અવસ્થા હોય છે. તેનો મુજબ
 મિલકત જાન પડ્યું જાતા નથી, તેમ મુજબી જામ પડ્યું જોવા
 નથી પેલાનો અર્થ સદામાં છે કે હો છે હરિવિદ્યા પેલાની
 વૃષ્ટા જોવાના એમ મુજબના—જાણને જાણી મળે છે

તેમ આ મનુષ્યો પમાની ખાતર જ્યાં ત્યાં જેમ તેમ દોઢે છે પૈસાને સારૂ નીતિ, ન્યાય, વિવેક, શરમ, સમજણ, જ્ઞાન, વગેરે સદ્ગુણોને મનુષ્યો તોડફોડ કરી નાંખે છે એ પૈસાનો અર્થાં માતાપિતા, બધુ, ભગિની, સજ્જન, સ્નેહી, વગેરેનો સબધ રાખી શકતો નથી જો પૈસો તેમનામાંના દોષની પામે દેવામાં આવે તો તેમનો વિનાશ કરવા તે પૈસાનો અર્થાં તૈયાર થાય છે તે વખતે તે માતાપિતા, બધુ, વગેરે તેને મન રહેતા નથી હકીકત એ છે કે ઘણા સુદ્ધ અને વિશાળદૃષ્ટિવાળા જ્ઞાનીઓએ એ પૈસાની પાછળ ભટકતા મનુષ્યોને ઘણા પાપ કરતા જોયા છે અસત્ય બોલતા, ચોરી કરતા, વિધવ કરતા, અને અગણિત બીજા અધર્મો કરતા પણ તેમને જોયા છે દુષ્ટભાષિના અને કુકર્મોમાં નિપુણતા પૈસાની ખાતર બહુધા હૃષ્ટિગોચર થાય છે અર્થ એ છે કે મનુષ્યો પરિશ્રદ્ધનો સંશ્રદ્ધ કરતા બેમાનપણે વર્તે છે, પરંતુ તેનું પરિણામ તેમને શોપવાનું છે એ ક્ષણ આવતાં ઝાઝીવાર નથી વિષ ખાધેલ મનુષ્યને તરત વિષની અસર ન થાય, એટલે મનુષ્ય બચી ગયો છે તેમ નથી થોડો વખત જતા તેનો અમલ બરાબર થાય છે ત્યારે તેને ખબર પડે છે કે આ વિષ ઉતાવળ કરી ન ખાધું હોત તો સારૂ હતું, પરંતુ પછી તે વાત નિરુપાય બને છે તેમ પરિશ્રદ્ધનો સંશ્રદ્ધ કરનાર તેના કળને તરત પામી શકે નહિ, તેથી તેનું કળ નથી એમ નથી અવશ્ય એ ઉદ્ય કાલ વખત થતા તેના જીવ ઉપર આવી પહોંચે છે તોફાની મનુષ્ય બલે તોફાન કરે, પરંતુ તેનું પરિણામ તેને આવી મળે છે પરિશ્રદ્ધનો સંશ્રદ્ધ કરનાર મનુષ્ય બ્યારે એ

પ્રવૃત્તિમાં લીન થાય છે ત્યારે તેની વૃત્તિ તથા જાગ્યાર નિચાર નિબંધન સ્વરૂપ પાડે છે

(સ્વાર્થ-હિંસીકિંતમ)

કમલમ્ મનમ્ ચક્રત્ સ્વપન્ કર્મક્રમોત્પન્ન
નિરુત્તરમસ્તિ પાપમમલમસિન્ધોર્મ્યમ્બુધિર્વર્ધન્ ।
મર્કટાદરમુદુવન્ પુષ્પમોદ્દિગ્ધવાસં વિષન્
કિં ચ મહેષ્ઠકરઃ પરિશ્વન્નરીપ્સા પ્રહસિ યતા (૪૧)

અર્થ—કમલ ધન્ય, રૂપ, કુચ્છ, સેતુ, વૃક્ષ, માંડુ, પીત્તલ, દિપ્ત, ચતુષ્પદ—એ તર પ્રકારે પરિમદ્ભૂત નથી પૂર જ્યારે વૃદ્ધિ થાય છે ત્યારે તે છુ કહેવામાં નથી થતું કે એમ નથીતું પૂર જાણતાં ચતુષ્પદ વર્ધને થાય થાય છે, તેમ પરિમદ્ નથી પણ મનુષ્યના જીવનને થાય જાય છે. એ પૂર જઈ પુરુષના કિંતને મહિન કરે છે એમ પૂર જઈને પણ મધ્યમ મહિન કરે છે જ્યો ધર્મના દુશ્મના મૂળને હોડેલી નાંખે છે. ચતુષ્પદની પાસે ધર્મ હોય છે અને નથી ઉપર વૃક્ષ હોય છે એટલે ચતુષ્પદમાં વૃક્ષા થાય છે ને નદીમાં પૂર આવે છે એ જાને એ એ જલુને પહોંચ કરે છે એ વૃક્ષા—હોમ—રૂપ હિંસાને નિષાલ્લી વચમાં નિંદિ, રૂપ ને કામ્ય રૂપી આગુલો હોય છે તેને તેછી નાંખે છે એ વૃક્ષા પૂર એમ વધે છે તેમ મર્ગમાં રૂપ તદ (નિવર) એ અસ્તિ-સદાચાર હોય છે ત વૃદ્ધિ થાય છે, એમ પૂર જઈને હિંસાને નિષારી તુરે છે હિંસાના નિષારે મોટેા હાથ હોય પણ પાછોતું પૂર પુરુષ જાયે ને એમ લીધે જાય

છે, તેમ આ મનુષ્યનો શુભ મનરૂપી હંસ ધર્મધ્યાનાદિ વિચારમાં હતો તે પણ આ તૃષ્ણા પૂર વધતા ઊડવા લાગે છે

આ પરિવર્તરૂપ નદીપૂર મનુષ્યના હૃદયને હયમયાવી નાંખે છે જેઓ દુર્ગુણી છે તેઓ બીચારા એ તૃષ્ણામાં પડ્યા છે, તેઓ તો કાંઈ પણ સમજતા નથી પરંતુ જેઓ સમજી છે, વસ્તુને જાણે છે, તેઓ પણ જ્યારે એ પૈસાના પૂરમાં તણાય છે, ત્યારે પોતાના મૂળ સ્થાનમાંથી ખસી જતા હોય છે, પોતાના હિત કે અહિતમાં સમજવા ઉભા રહેતા નથી અર્થ એ છે કે એ પૈસાની તૃષ્ણા સૌ કોઈને ખરાબ કરે છે આપણી આખે આપણે જોઈએ છીએ કે મનુષ્યો એ પૈસાને વશે એવકૂફીનાં કાર્ય કરે છે કોણ સામાન્ય, કોણ ગરીબ, ને કોણ માધાતા ? એક રખડતો બીખારી ને એક સારો હોદ્દાર-એ બન્ને સ્થાનમાં બિન્ન છતાં પૈસા સાડ પૈસાદાર આગળ હાથ લખાવતા હોય છે એ બન્ને સ્થિતિમાં અતર ધરાવતા છતાં પૈસાની લૂટ કરવામાં સરખા છે એ બન્ને પૈસા સાડ અકાર્ય કરતા હોય છે મનુષ્યો, વિચારો ! શક મનુષ્ય નીચ છે કે હોદ્દાર નીચ છે ? ખરેખર બન્નેને ખરાબ કરનાર પૈસાની તૃષ્ણા ખરાબ છે વીતરાગો તો શુ પણ સાધુ પુરુષો એ પૈસાની અજટથી હબરો ગાઉ દૂર છે કોઈ કહેશે કે પસો તો જડ છે, પૈસાને શું કરવાને ખરાબ કહો છો ? પૈસાની તૃષ્ણા કરવી તે ખરાબ છે આમ કેટલાક લોકો બચાવ કરે છે, પરંતુ તે વસ્તુ સત્ય નથી જો પસો ખરાબ નથી તો પછી

તેની વૃષ્ટિ જાણે એ શી રીતે જરાજ થઈ? એ વિષ પત્થ
મરુત નથી, તે પછી તેને ખાવામાં શું અડચણ છે? જરૂરે એ
છે કે માનવબલિ પેલાઓ જરાજ થઈ ગયા છે માનવબલિ
પેલામાં મૃદ થઈ બિચૂર જાતી પણ છે આથી જ વિદ્યાનેય
એ પેલાનો રાજ કરાવેને પિછાંચો છે

(માલિનીવૃત્તમ)

કલ્પકલ્પર્થિણી કોમલમ્ભસાર્ણ

અસનસુખયર્થે દેવસુખરોપ ।

સુકલ્પકલ્પવામિર્થર્થ ગંધોદયાણુ —

નૈવનકિન્નુપરોદ્યવચનમર્થાનુગાઃ ॥૨૨॥

મનુષ્યો પેલાનો રાજ કરાવેને થયે તેટલું ન્યાયની
મને પરત્વે વિદ્યાને કહે છે કે અતિથય જાતે (પેલા)નો
રાજ છે ત કહેણ કરાવેને માટે ચોખ્ખ સ્થાન છે, જેમ
જાણ કલ્પીને રાજાને માટે વિશ્વવર્તવ છે તેમ જ્યાં
કોઈ પછીથીને સ્થેષને જેમ રાજાવાત છે તેમ કોઈ કરાવેને
માટે અર્થાનુસાર જાણનાર છે જ્યાં કહે છે કે સર્વને સ્થેષને
રાજકો અનુસાર છે તેમ અસન (કપો)ને માટે એ અર્થાનુ
સાર ચોખ્ખ છે જોવાને જેમ સખ્યા સમય સ્થિતિ છે તેમ
અર્થાનુસાર કોઈ કરાવેને ચોખ્ખ સ્થાન છે જાને જાણવા જ
અભિ પ્રસિદ્ધ છે તેમ સુકૃત (પુણ્ય)ને જાણવા એ અર્થા-
નુસાર જરાજર કાર્ય કરે છે તાજુ થતાં જાણાસમાંથી વાઠેણ
નાશ પામે છે તેમ જ્યાં પેલાન. મિલકથી પડવા, નમવા,
વધેણે સારુણે જાણવા થાય છે. નવ (ન્યાય) ફરી નિર્ણ-
કમણેને નાશ કરાવેને એ પેલાનો પ્રેમ દિય સમ થઈ રહ્યો છે

પસાનો મોહ માનવ પ્રાણીને ઊડી દુખ ગર્તામાં ઉતારી દે છે પસાથી મનુષ્ય ઘોણીના બેલની જેમ આમ પહોળો ફાટ્યો ફુટ્યો ચાલે છે, પરંતુ તે પસાથી કેવા કેવા અનર્થોમાં મનુષ્ય દુખી જાય છે મનુષ્ય માને છે કે મેં કેવો પસો ભેગો કર્યો છે પણ તે પસો તેને સુખમાં નાખે છે કે દુખમાં નાખે છે? દ્વેષ, ક્રોધ, અન્યાય વગેરે અનંત અવશુષ્કોના માર્ગમાં તે પસો તે મનુષ્યને પહોચાડી દે છે મનુષ્ય એમ માની લે કે આટલો હું ભેગો કરી લઉં, પછી એ વાતને છોડી દઈશ વસ્તુના મનુષ્ય ક્યારે પણ વૃષ્ટ થતો નથી

(શાર્દૂલ વિકીરિત)

વહિસ્તૃપ્યતિ નૈઘનૈરિહ યથા નાંભોભિરમોનિધિ

સ્તદ્વન્મોહવનો ઘનૈરપિ ઘનૈર્જૈતુર્ન સંતુપ્યતિ ।

ન ત્વેવ મનુતે વિમુચ્ય વિમવ નિ શેપમન્યં ભવં

યાત્યાત્મા તદહ મુઘૈવ વિદધામ્યેનાસિ મૂયાસિ કિમ્ ॥૪૪॥

મનુષ્યોએ સમજવું જોઈએ કે અગ્નિ ગમે તેટલા ધંધનો હોય તો પણ વૃષ્ટ થતો નથી, તેમ ગમે તેટલી નદીઓ દરિયામાં આવે તો પણ સમુદ્ર સતોષ પામતો નથી તેની માફક મોહમાં ચક્ર્યૂર થયેલો આ જીવ ગમે તેટલું ધન આગળ ખડું કરી નાખ્યું હોય તો પણ સતોષ પામતો નથી અરે ! એટલું પણ સમજતો નથી કે સમગ્ર ધન એક વખત મૂકીને મારે બીજા શવમાં જવાનું છે તો શા માટે હું આમ વૃથા પુષ્કળ પાપને બાધું છું ?

જકા દુઃખનો તિલક છે કે મનુષ્ય જમી લેતું થત
 જોડું કરે જાનતું તેને મૂડી જોડામ તેને જનુ પડે છે.
 જ્યાં પ્રાણ તંત્ર મીડે છે તત્ત્વ દાનને જનુ પડે છે
 મનુષ્ય જમી તેમ જનની પડે જકો કસામ્ય કોષ કે જમી તેમ
 જાની જોડામ્ય કરતે. દોષ, જાનતું કામ જાની પડે જકા
 જનુ જોડી જાણ જનુ પડે છે જાની પુરુષો પુન પુન
 કામજારે છે જાનતું કામ મનુષ્યો પિતૃતુ જકુ દિવ કામજાર
 નથી કેવલ પરિમલ કેવો જાણુ જાને તજા કાજા છે
 તેને જામે જુલો—

(ચાર્લ્સ વિશિષ્ટ)

દ્રવ્યો પ્રાણમ્ય મિત્રવર્ત્તેત્તસ્ય મિત્રમનુઃ
 વાપનાં સનિદાણં પાવસત્ત્વમસ્ય કીંદ્રક્ષમ્ ।
 વ્યક્તેતસ્ય મિત્રિર્મિતસ્ય સચિત્ત્વ યોજતસ્ય દેતુ કહેઃ
 કેન્દ્રોત્ત પતિષ્ઠાઃ કીર્તિનેદેવ્યો મિત્રિત્ત્વમનુ ॥૪૨૪

અર્થ—તિરેણી પુરુષને તે પતિમલ જાણેર પતિરસ
 દાવક છે જાની તે કેવો છે તે કહે છે કે કપામ જાણો
 તે કાનુ છે, જાણેરનો તે મિત્ર છે, મિત્ર જાણને વિશિષ્ટની
 જાણ છે જાણની તે જાણુ છે. જાણામ્યનુ પડે જાણ
 જાણને લીલા કાણાનુ જન છે જાણુજાણો જાણ
 છે જાણાણો તે જાણારી છે જાણો દેતુ છે જાણને
 જાણક કાણાનુ જા છે.

કે સજ્જનાં કે કુહા પતિમલથી કેવુ જુલો જનુ છે
 જે પતિમલથી મનુષ્યોને પાસખ જાણક કોષ તે જનુ

મોટો ક્ષેત્ર થાય છે એ પરિશ્રદ્ધી થોડું પણ હિત નથી
 ઘણા જ્ઞાની પુરુષો તેથી એ પરિશ્રદ્ધને મૂંઝી ધરખાર રહિત
 ચાલ્યા ગયા છે સર્પ જેમ કાંચળી મૂકે તેમ સુન્ન પુરુષો
 તો એ પસાને ઝેર સમાન લોઈ કચુદી જેમ મૂંઝી એકદમ
 નાશ છે

અર્થ એ છે કે જેમ દિ રા, અસત્ય, ચોર અને અપ્ર
 કાર્ય ત્યાજ્ય છે તેમજ પરિશ્રદ્ધ પણ ત્યાજ્ય છે કારણ કે
 જીવને મોક્ષ જવામા એ પાંચ મોટા આસ્રવો દોષી રાખે
 છે જીવ એ પાંચ મોટા આસ્રવથી છૂટી શકે તો અંદરના
 જે દોષો ક્રોધાદિ છે તેનાથી પણ મૂકાય. પરંતુ જ્યાં સુધી
 એ પાંચ આસ્રવો રહિત જીવ ન થાય ત્યાં સુધી ક્રોધાદિ
 દોષો પણ જોછા થતા નથી એટલે પ્રથમ પાંચ આસ્રવોની
 હકીકત ઠીક હવે ચાર અંદરના જે જિંડા દોષો છે તે
 ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ આ દોષ પ્રાણી માત્રમાં
 ભારે જિંડા મૂલ નાખીને પડ્યા છે તેને હર કરવા સુન્ન
 પુરુષોએ પ્રયત્ન કરવા જોઈએ

— અગાઉથી પ્રાદુર થનારના નામે —

- [illegible]

— અગાઉથી ગ્રાહક થનારનાં નામો —

અમદાવાદ

- ૧ શેઠ હગનલાલ વનમાળીદાસ
- ૫ શેઠ જ્ઞેસીમભાઈ જિજ્ઞમશી
- ૫ શેઠ આત્માગમ માણેકલાલ
- ૫ શેઠ શામળદાસ અમરશી
- ૧ શ્રી છોટાલાલ તલકચી
- ૧ „ પ્રેમચંદ્ર જોપાળદાસ
- ૧ „ કાન્તિલાલ ત્રિભોવનદાસ
- ૨ „ મૂળચંદ્ર મગનલાલ
- ૧ „ નાથાલાલ મહાદેવભાઈ
- ૧ „ ચીમનલાલ હગનલાલ
- ૧ „ શામળદાસ જોરધનદાસ
- ૧ „ છોટાલાલ હરજીવનદાસ
- ૨ „ ભોગીલાલ હગનલાલ
- ૧ „ લાલભાઈ મગનદાસ
- ૧ „ ગિરધરલાલ મહાસુખરામ
- ૧ „ ખાલાભાઈ મહાસુખરામ
- ૧ „ લલ્લુભાઈ હગનલાલ
- ૧ „ રજનીકાન્ત કરવરચંદ
- ૧ „ અચરતલાલ મોતીલાલ
- ૧ „ ચંદુલાલ અચરતલાલ
- ૧ „ પ્રેમચંદ્ર સાંકળચંદ
- ૨ „ રતિલાલ વાઢીલાલ

૨ શ્રી ગગજીભાઈ મોહનલાલ

૪ „ શાન્તિલાલ મણિલાલ

મહેતા

૧ „ શાહ ચીતુભાઈ મૂળચંદ

૫ શા. સોમચંદ હરિલાલ

૫ મોદી ચીમનલાલ હરગોવનદાસ

૫ શેઠ હગનલાલ શામળદાસ

૩ મોદી મણિલાલ ગગલભાઈ

૨ શા. અમૃતલાલ વર્ધમાન

૨ શા. અખાલાલ નરોત્તમદાસ

૨ શા. ડાહ્યાભાઈ ચુનીલાલ

૧ શ્રીમતી કાન્તાબેન ડાહ્યાભાઈ

૨ શા. ડાહ્યાભાઈ પરશોત્તમદાસ

૧ શા. હરગોવનદાસ જીવરાજ

૧ શા. ડાહ્યાભાઈ ધર્મચંદ

૧ સધવી મોહનલાલ પગરજી

૧ શા. ગતિલાલ નગોનદાસ

૧ શા. પુળલાલ ચક્રગભાઈ

૧ શા. ધેલાભાઈ મહાસુખરામ

૧ શા. નંદવરલાલ ચંદુલાલ

૧ શા. વાઢીલાલ ડાહ્યાભાઈ

૧ શા. ગમ્મણલાલ જેયગદાસ

૧ શા. ચનાલાલ બાઈચંદ

અમદાવાદ

- ૧ યુનીલાલ માણેકજીદ સોપારીવાળા
- ૧ દોશી ખીમચંદ ઇગ્નલાલ
- ૧ શા ખીમચંદ વખતચંદ
- ૧ ભાવસાર મણિલાલ સાકળચંદ
- ૧ શા જેસીગભાઈ પોચાભાઈ
- ૧ સધની બાલુભાઈ કમળશી
- ૧ શાહ ગાડાલાલ વાઘજીભાઈ
- ૧ ગાંધી નાનલાલ માણેકજીદ
- ૧ શાહ મૂળજીભાઈ મનજીભાઈ
- ૧ ચોકશી ચીમનલાલ ઝવેરજીદ
- ૧ શાહ કાનજીભાઈ ચત્રજી
- ૧ સખીદા દલીચંદ પ્રભુદાસ
- ૧ ગાંધી મનસુખ ત્રિભોવન
- ૧ શા રતિલાલ સૌરાખચંદ

ખાંડજી

- ૧ રતનચંદ જમનાદાસ
- ૧ મણિલાલ જેઠુભાઈ

વડોદરા

- ૧ શેઠ હિતમચંદ માણેકજીદ

ખીલોસ (જામનગર)

- ૧ કમ્પર ગોરધન કાળીદાસ
- ૧ કાઠારી ભવાન દેવચંદ

મીણ

- ૧ લાલજી સુદરજી મહેતા

- ૧ ગાંધી હીરાચંદ નથુભાઈ
- ૧ „ મોહનલાલ નથુભાઈ
- ૧ વસા નગીનદાસ આણજી
- ૧ શેઠ દયાળજી દુસ્માણજી
- ૧ શેઠ ભવાન ખેતશી
- ૧ ગાંધી જીવગજ દામજી

ભાવનગર

- ૧ ડેલીવાળા નાનચંદ કુકલદાસ

મુખર્ષી

- ૧ ત્રિભોવનદાસ અમુલખ શાહ
- ૧ પ્રજલાલ ઝોધાભાઈ એન્ડ સન્સ
- ૧ શા પ્રજલાલ નારણજી
- ૪ શા વાઘીલાલ કુમરજી, વિલેપાલે

કડી

- ૨ ગિરધરલાલ હરગોવિંદદાસ
- ૧ ભલાભાઈ નાગજીદ
- ૧ મનસુખભાઈ ડોસલચંદ
- ૧ જીવરાજ નાગજીદ
- ૧ ગ્રેમચંદ
- ૧ બાઈ નાથી
- ૧ બાઈ પ્રસન્ન

- ૧ શ્રી. વિઠ્ઠલદાસ મૂળચંદ શાહ,
- દેવમાસતર ગવેગી કાર્પાસ

ક્રીડા

પ્રતિપદા

૧૧ ઠા. બહુવાચક મિહનવાચ

૫ કા. નાચવાચ ક્રીડાવાચ

૫ કા. હાથવાચ ક્રીડાવાચ

૨ ઠા. મેહનવાચ વખતવાચ

૨ ઠા. ક્રીડાવાચ ક્રીડાવાચ

૧ કા. ક્રીડાવાચ વખતવાચ

૧ ઠા. ક્રીડાવાચ વખતવાચ

૫ ઠા. ક્રીડાવાચ વખતવાચ

૫ કા. ક્રીડાવાચ વખતવાચ

કા. ક્રીડાવાચ વખતવાચ

૫ કા. ક્રીડાવાચ વખતવાચ

૨ કા. ક્રીડાવાચ વખતવાચ

૧ ઠા. વખતવાચ મિહનવાચ

૧ ઠા. મિહનવાચ ક્રીડાવાચ

૧ ઠા. વખતવાચ વખતવાચ

૧ કા. વખતવાચ ક્રીડાવાચ

૧ કા. વખતવાચ વખતવાચ

(વખતવાચ વખતવાચ)

૧ વખતવાચ

(મિહનવાચ વખતવાચ)

મિહન

૧૫ વખતવાચ વખતવાચ

૬ કા. વખતવાચ વખતવાચ

૧ મિહનવાચ વખતવાચ

૧ મિહનવાચ વખતવાચ

૫ કા. વખતવાચ વખતવાચ

વખતવાચ વખતવાચ

૧ મિહનવાચ વખતવાચ

૧ વખતવાચ વખતવાચ

૧ વખતવાચ વખતવાચ

૧ ઠા. વખતવાચ વખતવાચ

વખતવાચ વખતવાચ

૧ ઠા. વખતવાચ વખતવાચ

વખતવાચ

૧ મેહનવાચ વખતવાચ

૧ વખતવાચ વખતવાચ

૧ વખતવાચ વખતવાચ

૧ વખતવાચ વખતવાચ

વખતવાચ

૧ મેહનવાચ વખતવાચ

વખતવાચ વખતવાચ

૨૫ કા. વખતવાચ વખતવાચ

૨ વખતવાચ વખતવાચ

૧૧ વખતવાચ વખતવાચ

૨ વખતવાચ વખતવાચ

૨ કા. વખતવાચ વખતવાચ

૨ વખતવાચ વખતવાચ

૨ વખતવાચ વખતવાચ

વડવાણુ

- ૨ ધર મગનલાલ બોધાભાઈ
 ૧ દોશી હરખચંદ હમનલાલ
 ૧ દોશી જીવજી ઘેલાભાઈ
 ૧ દોશી શાન્તિલાલ લાલચંદ
 ૧ દોશી નાગરદાસ જગનલાલ
 ૧ સપાણી આધડ હરચંદ
 ૧ કોઠારી દીરચંદ અમરશી
 ૫ શા હરખચંદ મોગરજી
 ૪ શા અમૃતલાલ ત્રિભોવન ચુડમર
 ૧ શા મોહનલાલ કલ્યાણજી
 કામદાર
 ૧ શા ત્રજકલાલ કરતુર
 ૧ વોરા વીરચંદ સુખલાલ
 ૧ શા રતિલાલ મગનલાલ
 ૧ શા પુરુષોત્તમ લવજી
 ૧ શા કપૂરચંદ જુરાભાઈ
 ૧ શેઠ દેવચંદ જુઠાભાઈ
 ૧ ભાવસાર શિવલાલ સોમચંદ
 ૧ ભાવસાર દેવચંદ સુદરજી
 ૧ ભાવસાર તલકશી બાણુદજી
 ૨ શા સુનીલાલ ત્રિભોવનદાસ
 ૨ શા સુખલાલ જગનલાલ
 ૧ શા રતિલાલ દેવસી
 ૧ શા નાગરદાસ જેઠાભાઈ
 ૨ ગાંધી ચમનલાલ શિવલાલ
 વીમાવાળા

- ૧ શા અમૃતલાલ મોહનલાલ
 ૧ શા પુલચંદ ત્રિભોવન
 ૧ શા જમજીવન માણેકચંદ
 ૧ શા વાઘીલાલ તલકશી
 ૧ વોરા શાન્તિલાલ ભજમશી
 ૧ સપાણી શિવલાલ હીમજી
 ૧ કોઠારી મોહનલાલ હુમરશી
 ૧ ગાંધી ઠાકરશી જેમત
 ૧ શા બાઈચંદ પરશોતમ
 ૧ શા અમુલખ તલકશી
 ૧ દોશી મોહનલાલ ધગમશી
 ૧ દોશી ધીરજલાલ બુદર
 ૧ દોશી દીરાલાલ બેચરદાસ
 ૧ શા ભગવાનલાલ નાગરદાસ
 ૧ વોરા ગોવિંદજી સુદરજી
 ૧ મહેતા દેવશી દેવકજી
 ૧ શા હરજોવન રાજપાળ
 ૨ ગોસલોબા બાઈચંદ પીતાંબર
 ૧ શા મગનલાલ હરખચંદ
 ૧ શા વાઘીલાલ કાલાભાઈ
 વાડલાવાળા
 ૩ શા પદમશી ત્રિભોવન
 ૧ શા બીખાલાલ ત્રિકમ
 ૧ શા દેવશી તલકશી
 ૧ વોરા પરશોતમ ત્રિભોવન
 ૧ શા નાનાલાલ પાનાચંદ
 ૨ ગાંધી જેરાજ દેવચંદ

સાધનાઓ

- ૨ ગેર પાસેવાય મનનવાય
- ૧ કા. રાજાવાય અવુરવા
- ૧ ગેર ખનનવાય કાપા
- ૧ ગેર દરજીવાય પામકી
- ૧ કા. કાચીવાય દીપવા
- ૨ ગેર ગેરજીવાય ગામુખવા

ગાત્રીક

- ૧ કા. ગુલવાય દીપવા
- ૧ કા. ગેરજીવાય ગામુખવા

૧ કા. ગુલવાય ગિરવા

૧ કા. કાચીવાય અવુરવા

૨ કા. ગેરજીવાય રીપવા

૨ કા. ગુલવાય ગુનીવા

૧ કા. ગેરજીવાય અવુરવા

૧ કા. ગુલવાય ગેરજીવા

૧ કા. ગામુખવાય ગિરવા

૧ કા. ગામુખવાય ગામુખવા

૧ કા. ગુનીવાય ગામુખવા

૧ કા. દીપવાય ગેરજીવા

[હરિગીત]-૧

હે બળ્ય મુંદર જીવ આ સસાર રાગાગ છે,
 છે દુખના ઝગણા ધણા ને કલેજનો અપાર છે,
 કે ગ્તેહ ને વળી દેવ તેમાં રાગ શોક અપાર છે,
 જો છોડવા ઈચ્છે ખરે તો સુખ અપરપાગ છે ૧

જો વિશ્વમા હુંકાર કરતા ચીશ પાડી ગાજતા,
 મોટા મહેન્દ્ર દેવેન્દ્ર પૃથ્વી ઉપરે વિગજતા,
 ચાલી ગયા એ માન્ધાતા કૃષ્ણ પાડવ ગજવી,
 તું કાણુ ત્યાં વળી કાળ આગળ તૃણ તુંલ્ય હે માનવી ! ૨

સભાગતાં સૌ સાંભરે જે આહીથી ચાલી ગયા,
 માતાપણે પિતાપણે વળી પત્ની પુત્રો જે મયા;
 તેના વિષે રાગો બલે પણ કાણુ રુદન સાંભળે ?
 સસારની અસાગતામાં કેમ મન ના રે વળે ! ૩

આ લોક છે પગલોક છે ને મોક્ષ પણ છે હા, અરે,
 વિશ્વાસ લાવો ઉર માંહો દષ્ટિ કરજો અતરે,
 આગધ તુ આરાધ તુ એ મોક્ષ ઈષ્ટ સ્થાનતે,
 એના વિના નહિ શાન્તિ મળશે દે મૂકી સૌ માનતે ૪

આખો અહીં તુ ક્યા બલુ છે ચિયરતા કહો ક્યાં થશે,
 આ દિવ્ય શક્તિમાનનાં રે ! બધનો 'કર્મો' છૂટશે,
 ક્યારે થશે એ પૂર્ણ શાન્તિ સહજ ભાવો ખોલશે,
 રે રે હવે વિચાર કર તું, વખત આખો હા જશે. ૫

એ પ્રાપ્ત કરવા હૃદય જિયુ સ્વચ્છ ને નિર્મલ કરો,
 શ્રી વીરનાં હાર્દિક વચનો ઉગમાં હોશે ધરો,
 રે મોહકારક રાગ દેરો કાઈ રીતે છોડ્યો,
 તો હૃદય ને આનંદ સાથે આત્મ જ્યોતિ પામશે ૬

[५३०] २

[illegible]

